

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

РЕЙНСЬКА ВІКТОРІЯ БОРИСІВНА

УДК 336.22:330.322(477)

**ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В
УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Науковий керівник:
**Андрущенко Володимир
Леонідович**
доктор економічних
наук, професор

Тернопіль – 2015

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРК	– Автономна Республіка Крим;
АП	– акцизний податок;
АПК	– агропромисловий комплекс;
АТО	– антитерористична операція;
КМУ	– Кабінет Міністрів України;
НДДКР	– науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи;
ОЗ	– основні засоби;
ПДВ	– податок на додану вартість;
ПДФО	– податок на доходи фізичних осіб;
ПК	– податковий кредит;
ПнПП	– податок на прибуток підприємств;
СЕЗ	– спеціальні економічні зони;
ТІР	– території пріоритетного розвитку;
США	– Сполучені Штати Америки.

ЗМІСТ

		Стор.
	Вступ	3
Розділ 1	Теоретичні засади податкового регулювання інвестицій	11
1.1.	Теоретичні основи інвестицій та необхідність їх податкового регулювання	11
1.2.	Інструменти податкового регулювання інвестицій	30
1.3.	Розвиток нормативної бази податкового регулювання інвестицій	53
	Висновки до розділу 1	77
Розділ 2	Практика податкового регулювання інвестицій в Україні	80
2.1.	Моніторинг інвестиційної діяльності в економіці України	80
2.2.	Аналіз практики податкового регулювання інвестицій	103
2.3.	Оцінка ефективності податкового регулювання інвестицій	125
	Висновки до розділу 2	145
Розділ 3	Перспективи вдосконалення податкового регулювання інвестицій в Україні	149
3.1.	Закордонний досвід податкового регулювання інвестицій та можливості його імплементації в Україні	149
3.2.	Моделювання основних параметрів податкового регулювання інвестицій	173
	Висновки до розділу 3	194
	Висновки	196
	Перелік використаних джерел	201
	Додатки	217

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан вітчизняної економіки актуалізує питання необхідності залучення інвестиційних ресурсів, які можуть стати ключовим чинником економічного зростання, підвищення рівня суспільного добробуту та конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на світовому ринку.

Для розвитку інвестиційних процесів необхідно виробити дієвий механізм податкового регулювання, який в сучасних умовах можна охарактеризувати як неефективний з огляду на відсутність реальних важелів впливу на стимулювання інвестиційної діяльності основних суб'єктів економічних відносин, що проявляється у низькому рівні інвестиційної активності та надходженні недостатніх обсягів інвестицій у вітчизняну економіку. Не сприяють розвитку інвестиційної діяльності також останні зміни в податковому законодавстві, якими скасовано низку інструментів, що мають стимуляційний вплив на інвестиції, а також здійснення задекларованих економічних реформ. Зазначене спричиняє низьку інвестиційну привабливість економіки України для інвесторів. Відтак, особливої актуальності набувають проблеми удосконалення податкового регулювання інвестицій у контексті використання його стимулюючого потенціалу з метою активізації інвестиційної активності та підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки. Вирішення цих проблем потребує дослідження зарубіжного досвіду та гармонізації усіх методів та форм оподаткування з метою податкового стимулювання інвестицій та успішної його імплементації у вітчизняну практику.

Серед вчених, які досліджували питання інвестицій та їх податкового регулювання та зробили вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних підвалин оподаткування та інвестицій відмітимо Дж.Бейлі, Л.Гітмана, Дж.Кейнса, Т.Крюгера, А.Сміта, Дж.Стігліца, В.Шарпа та Й.Шумпетера як

визнаних світових фахівців, що визначали концептуальні основи теорії та практики управління інвестиційно-інноваційними процесами; В. Андрущенко, В. Гейця, Л. Демиденко, О. Десятнюк, Ю. Іванова, А. Крисоватого, М. Крупку, І. Лютого, Т. Майорову, А. Соколовську, Д. Серебрянського, як вітчизняних науковців, праці яких присвячені дослідженню впливу податкового регулювання на інвестиційний розвиток держави. Разом з тим, завдання теоретико-методологічного характеру стосовно обґрунтування впливу податкового регулювання на інвестиції та вибору найбільш доцільних інструментів їх стимулювання, а також низка інших питань щодо підвищення ефективності вітчизняної податкової політики стимулювання інвестицій розроблені недостатньо та потребують ґрунтовніших наукових пошуків.

Актуальність означених питань, їхня глибока теоретична значущість та практична цінність в сучасній фінансовій науці обумовили вибір теми наукового дослідження, визначили його мету й завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами науково-дослідних робіт кафедри фінансів і економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування за держбюджетною темою “Розробка теоретико-методологічних засад модернізації інституційних механізмів державного управління процесами сталого просторового розвитку” (державний реєстраційний номер 0111U002195), у межах якої автором запропоновано рекомендації щодо удосконалення податкового регулювання інвестицій, а також кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету за держбюджетними темами “Фінансова політика в стратегії соціально-економічного розвитку України” (державний реєстраційний номер 0105U000861) та “Формування фінансового механізму сталого розвитку України” (державний реєстраційний номер 0110U008613), у межах яких визначено сутність і завдання податкового регулювання інвестицій та обґрунтовано необхідність введення податкових пільг для стимулювання

інвестиційної діяльності.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення податкового регулювання інвестицій в Україні.

Для досягнення зазначеної мети в роботі були поставлені та виконані такі завдання:

- розкрити теоретичні засади сутності, необхідності та ролі інвестицій, їх класифікації для систематизації понятійного апарату;
- поглибити трактування податкового регулювання інвестицій з метою уточнення його мети, завдань та інструментів;
- обґрунтувати критерії та принципи податкового регулювання інвестицій для проведення оцінки ефективності інвестиційної діяльності;
- проаналізувати сучасний стан і тенденції розвитку інвестиційної діяльності в Україні та визначити ефективність застосування інструментів податкового регулювання;
- провести моніторинг податкового регулювання інвестицій в Україні з метою обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення його інструментів;
- узагальнити практику застосування податкових пільг у сфері інвестицій та інновацій та запропонувати напрями підвищення ефективності податкового регулювання інвестицій;
- проаналізувати зарубіжний досвід податкового регулювання інвестицій та окреслити напрями його впровадження в Україні;
- розробити алгоритм відбору інструментів податкового стимулювання інвестиційної діяльності в Україні та сформулювати пропозиції щодо його використання.

Об'єкт дослідження – податкове регулювання інвестицій.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні засади податкового регулювання інвестицій в сучасних умовах розвитку економіки України.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям роботи є системний та

діалектичний підходи до наукового пізнання економічних процесів і явищ. Дослідження теоретичних засад податкового регулювання інвестицій здійснювалося на основі історичного методу, індукції та дедукції, узагальнення, систематизації, аналізу, синтезу та абстрагування. Розкриття практики податкового регулювання інвестицій в Україні проводилося за допомогою методів групування, кореляційно-регресійного аналізу та аналізу абсолютних і відносних величин, синтезу. Обґрунтування напрямів удосконалення податкового регулювання інвестицій в Україні базувалося на методах узагальнення, порівняння, екстраполяції та економіко-математичного моделювання.

Статистичну та фактологічну основу дослідження складають: нормативно-правові акти, що регламентують оподаткування інвестиційної діяльності; офіційні дані Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, а також монографічна, наукова та періодична література за тематикою дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних та практичних засад підвищення ефективності податкового регулювання інвестицій в контексті подолання кризових явищ в економіці. У процесі дослідження одержано результати, які характеризуються науковою новизною:

удосконалено:

– критерії ефективності податкового регулювання інвестицій в частині забезпечення якісного (збільшення розміру інвестиційних ресурсів в розрахунку на одного інвестора; забезпечення соціально-економічного розвитку депресивних регіонів та пріоритетних галузей економіки; збільшення витрат на освіту і охорону здоров'я; використання новітніх технологій у всіх сферах) та кількісного (збільшення обсягу інвестицій; збільшення учасників інвестиційного процесу; зростання рівня рентабельності вітчизняних підприємств; зростання рівня зайнятості й добробуту громадян; скорочення

державних витрат на соціальну сферу) збільшення економічного та соціального ефектів, що дасть можливість підвищити конкурентоспроможність економіки та суспільний добробут в державі;

– підходи до аналізу інструментів податкового регулювання інвестицій із застосуванням економіко-математичних методів. В межах цього встановлено рівень регресійної залежності між заданими величинами (результатами і витратами). Використання такого підходу, на відміну від традиційного, дає змогу підвищити достовірність і наочність висновків та виявити потенціал певного виду податкових стимулів щодо капітальних, фінансових інвестицій та інвестицій в розвиток людського капіталу, здійснюваних фізичними і юридичними особами;

– механізм оцінювання ефективності податкового регулювання інвестицій юридичних осіб в частині визначення рівня оптимальної ставки оподаткування прибутку підприємств на основі економіко-математичного моделювання. Запропонований підхід дає можливість розрахувати суму власних фінансових ресурсів, які підприємство зможе інвестувати впродовж визначеного терміну прогнозування за заданих ставки податку та рівня рентабельності;

– алгоритм обґрунтування доцільності вибору найбільш дієвих податкових інструментів, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності юридичних осіб з виокремленням чотирьох етапів: 1) оцінка величини потенційних інвестицій при дисконтуванні вивільнених від застосування пільг фінансових ресурсів на період три роки; 2) оцінка суми можливих втрат податкових надходжень з урахуванням фактору часу за той же період; 3) співставлення обсягу можливих інвестицій та втрат податкових надходжень та обґрунтування висновків щодо доцільності застосування податкових пільг; 4) оцінка впливу потенційних інвестицій на розвиток підприємств та податкових надходжень. Запропонований алгоритм дозволяє визначити інвестиційний потенціал і податкові втрати, можливі за введення

запропонованих податкових преференцій та оцінити доцільність їх застосування з точки зору стратегічних і тактичних завдань держави;

набули подальшого розвитку:

– класифікація інвестицій в частині виокремлення їх видів за об'єктами та суб'єктами інвестиційного процесу, що дало змогу систематизувати інструменти податкового стимулювання інвестицій, регламентованих чинним законодавством за окремими напрямками й об'єктами інвестування;

– науково-теоретичний підхід до систематизації інструментів податкового регулювання в контексті концепції історично-сформованих шкіл світової економічної думки та згрупувати їх в залежності від основної мети податкової політики держави, покладеної в основу податкової концепції кожної економічної школи;

– систематизація принципів податкового регулювання інвестицій, до складу яких віднесено принципи: обґрунтованості, гнучкості, релевантності, раціональності, інтегрованості, результативності, збалансування фіскальної та регулюючої функцій податків, узгодженості інтересів. Методичне дотримання таких принципів забезпечить розвиток економіки, стимулювання інвестиційної діяльності та, водночас, дасть змогу уникнути великих втрат податкових надходжень.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки й рекомендації дисертаційної роботи стосовно удосконалення податкового регулювання інвестицій в напрямку їх стимулювання можуть бути впроваджені у практику державних та місцевих органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інвестиційно-активних суб'єктів господарювання.

Рекомендації щодо методики оцінки впливу потенційних інвестицій на розвиток підприємств прийняті до використання у практичну діяльність Департаменту економічного розвитку і торгівлі Рівненської обласної державної адміністрації (довідка № 01/1001-000-1067 від 28.09.2015 р.).

Методика розрахунку економічного ефекту від запровадження

інвестиційних податкових пільг для підприємств регіону з урахуванням часового лагу використовується в роботі Тернопільської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Тернопільській області при розробці пропозицій щодо удосконалення податкового законодавства України (довідка № 41095/10/19-18-10 від 01.02.2015 р.).

Метод обчислення власних інвестованих фінансових ресурсів підприємства застосовується у діяльності Поголівської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Запорізькій області (довідка № 495/10/08-15-03 від 02.12.2015 р.).

Пропозиції щодо стимулювання залучення інвестицій використовується в роботі Департаменту економічного розвитку інвестиційної діяльності та міжнародного співробітництва Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 03/6-1421 від 02.12.2015 р.).

Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-31/3755 від 01.12.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є логічно побудованою, завершеною, одноосібно написаною науковою працею. Наукові положення, висновки та прикладні рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження апробовані на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Динаміка наукових досліджень” (м. Дніпропетровськ, 2005 р); “Фінансово-бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці” (м. Чернівці, 2006 р); “Проблеми розвитку фінансової системи в Україні” (м. Сімферополь, 2006 р); “Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво” (м. Луцьк, 2006 р); “Эффективность бизнеса в условиях трансформационной экономики” (м. Судак,

2011 р); “Фінансово-податкові механізми активізації підприємництва” (м. Львів, 2011 р); “Формування ефективних механізмів господарювання в умовах сучасної економіки: теорія і практика” (м. Запоріжжя, 2011 р); “Економіка України: сучасний стан та перспективи розвитку” (м. Київ, 2012 р); “Сучасний стан і тенденція розвитку економіки України” (м. Одеса, 2012 р); “Проблемы и перспективы экономики и менеджмента” (м. Харків, 2012 р); “Актуальні проблеми економіки: Теоретичні та практичні аспекти” (м. Дніпропетровськ, 2012 р); “Формування економічного профілю національної інфраструктури України: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти” (м. Київ, 2012 р); “Проблемы и перспективы развития экономики в современном обществе” (м. Москва, 2012 р); “Проблеми сучасної економіки” (м. Донецьк, 2013 р); “Экономическая дискуссия: перспективы будущего” (м. Киев. Франкфурт, Москва, 2014 р); “Wirtschaft und Management: Probleme der Wissenschaft und Praxis” (м. Nurnberg, 2014 р).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 23 наукових працях (загальний обсяг – 10,34 друк. арк.), у тому числі 7 публікацій – у наукових фахових виданнях (2,17 друк. арк.), 1 стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави (Польща) (0,17 друк. арк.). 15 праць апробаційного характеру (3,15 друк. арк.).

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 164 найменувань на 17 сторінках. Основний текст роботи викладено на 221 сторінці. У дисертації подано 37 рисунків на 37 сторінках і 20 таблиць на 29 сторінках, 17 додатків охоплюють 54 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Теоретичні основи інвестицій та необхідність їх податкового регулювання

Поняття інвестицій, джерела їх фінансування, напрями вкладення коштів, а також методи стимулювання завжди знаходилися в основі економічних досліджень багатьох представників світової економічної думки й залишаються дискусійними по сьогодні. Зокрема, предмет інвестування завжди прив'язаний до основних напрямів вкладення коштів задля досягнення конкретної мети. Такою метою на макрорівні є забезпечення сталого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності економіки та суспільного добробуту; на мезорівні – забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів; на мікрорівні – збільшення прибутковості господарювання, підвищення продуктивності праці, рівня якості життя тощо.

Питання пошуку ефективних механізмів досягнення зазначених (або інших) цілей в процесі інвестиційної діяльності в конкретних умовах знаходяться в центрі наукових досліджень інвестології – самостійної науки, яка сформувалась у першій половині 50-х років ХХ століття. Її появу пов'язують із теорією інвестиційного портфелю М. Марковіца [4], суть якої полягала у припущенні про менший загальний ризик певної комбінації інвестиційних проектів від суми індивідуальних ризиків кожного окремого з них. Пізніше даний науковий напрям розвинули В. Шарп, Ф. Модільяні та М. Міллер [72, 65, с. 26].

На сьогодні, в економічній науці інвестиціями вважається спосіб розміщення капіталу задля його збереження, зростання або отримання прибутку в майбутньому [113, с. 5]. Вони розглядаються у єдності двох сторін динамічного процесу перетворення ресурсів (капітальних цінностей) у

вкладення (витрати). Найбільш чітко це підкреслено в працях видатного вченого Дж. М. Кейнса, на думку якого інвестиціями є та частина прибутку за певний період, яка не була використана для споживання; поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду [53]. Таке визначення не є вичерпним, але у ньому виразно окреслено дві сторони інвестицій: наявність вільних фінансових і матеріальних ресурсів, які здатні забезпечити зростання прибутку в разі їхнього використання.

Основою інвестицій, на думку зарубіжних вчених, є збереження вартості вкладень, або ж її збільшення, та отримання додаткового доходу. Тобто кінцевою метою їх здійснення є отримання прибутку. У цьому контексті суттєвою ознакою різних форм інвестицій стає не характер вкладень, а їх зв'язок із процесом збільшення доходу (капіталу).

Авторитетні представники світової економічної думки дають визначення інвестицій по-різному, здебільшого ототожнюючи їх із благами, вкладеннями, витратами, фінансовими ресурсами, які використовуються з метою збереження або збільшення вартості, а також отримання прибутку в майбутньому. Це призводить до спрощеного розуміння інвестицій як вкладень у основний капітал або у виробничі фонди [84, с. 630]. Щоправда, є й специфічні визначення інвестицій, в яких наголошено на іншій меті їх фінансування (табл. 1. 1). Із наведених визначень інвестицій дещо відрізняється визначення, запропоноване К. Макконнелом і С. Брю, в якому підкреслено окрім реальних інвестицій (які пов'язані із капіталовкладеннями), інвестиції в людський капітал.

Разом з тим, низка науковців розрізняють поняття “інвестицій” і “вкладення капіталу”, відмічаючи, що характерною ознакою перших є продуктивний характер. Виходячи з таких міркувань, під інвестиціями вони пропонують розуміти придбання засобів виробництва, а під вкладеннями капіталу – купівлю фінансових активів [155, с. 6]. Так, автори навчального курсу “Економікс” у визначенні інвестицій підкреслюють їх матеріально-

речовий зміст (як “витрат на будівництво нових підприємств, на обладнання й устаткування з тривалим терміном служби” [73, с. 210]). Словник сучасної економіки дає визначення інвестицій як потоку витрат, призначених для збільшення або підтримки реального основного капіталу [144, с. 195].

Таблиця 1.1

Трактування сутності “інвестицій” представниками різних течій світової економічної думки

Вчені	Трактування сутності інвестицій
П. Массе	Акт обміну задоволення сьогоднішньої потреби на очікуване задоволення її в майбутньому з допомогою інвестованих благ [76, с. 27]
Дж. Гітман, М. Джонк	Спосіб вкладення капіталу, який повинен забезпечити збереження або зростання вартості капіталу та (або) отримання прибутку [27]
Дж. Ван Хорн, Дж. Вахович	Вкладення у будівлі, обладнання, споруди, землю, а також освоєння випуску нової продукції, впровадження нової системи її розподілу або реалізація нової програми досліджень і розробок, метою здійснення яких є отримання певного прибутку у майбутньому [21, с. 425]
Р. Пайк, Б. Ніл	Спрямування частини фінансових або інших ресурсів фірми на здійснення певного виду діяльності [90 с. 175]
С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі	Використання частини поточного виробництва з метою збільшення основних фондів, що досягається в процесі здійснення інвестицій або капіталовкладень [130, с. 322]
В. Шарп, Г. Дж. Александер, Дж. Бейлі	Відмова від визначеної кількості грошей сьогодні за можливість отримати більшу їх суму (розмір якої невідомий) в майбутньому, що пов'язано із часовим лагом та ризиком [135, с. 1]
П. Самуельсон, В. Нордхаус	Вкладення грошей у додаткові запаси капіталу (споруди, будівлі, обладнання, товарно-матеріальні запаси) з метою отримання прибутку, за умови, що витрати на їх реалізацію будуть суттєво меншими від доходу. При цьому на розмір інвестицій впливають три основних фактори: дохід, витрати й очікування [117, с. 389]
К. Макконнел, С. Брю	Витрати на: будівництво нових заводів; виробництво і нагромадження засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів; верстати і устаткування з тривалим терміном служби; поліпшення освіти, здоров'я працівників або на підвищення мобільності робочої сили [73, с. 192]

У вітчизняній економічній науці можна виокремити три етапи розвитку поняття інвестицій, які характеризуються різними підходами до розуміння їх сутності.

Так, перший етап – до 1980 р. В цей час панувала концепція прив'язаності

інвестицій до капіталу, яка була домінуючою в плановій економіці Радянського Союзу. Замість поняття інвестицій використовувалося поняття капітальних вкладень, яке визнавалося найважливішим економічним явищем і розглядалось у двох аспектах: як економічна категорія та як процес, пов'язаний з рухом грошових ресурсів. Найбільш поширеним було поняття капітальних вкладень як затрат на будівництво та придбання основних засобів [65, с. 5].

Другий етап припадає на 1980-1990-ті роки. Поняття капітальних вкладень продовжувало залишатися в обігу учених-економістів 80-90 рр. ХХ століття, щоправда на початку ХХІ століття розуміння їх сутності еволюціонувало від трактування, як власне капітальних вкладень до – капітальних інвестицій (додаток А, табл. А.1).

Так, дослідники 80-90 рр. ХХ століття вважали капітальні вкладення витратами на розширення та відтворення основних засобів. Аналогічне розуміння цього поняття зустрічаємо у підручниках періоду 1967-2005 рр., авторами яких є І. І. Поклад та В. І. Безруких. Такі автори, як М. І. Ладутько, М. П. Кондаков, В. І. Петрова, І. Є. Тішков, А. І. Прищепа, П. П. Новиченко, М. Г. Волков, Г. П. Журавель дотримуються такої ж думки [156, с. 126].

Загалом аналіз літературних джерел засвідчив, що поняття капітальних вкладень характеризується досить широким спектром визначень у рамках витратної, ресурсної, цільової та синтетичної концепцій [154]. У свою чергу, поняття капітальних інвестицій різні автори трактують майже однаково, підкреслюючи конкретні об'єкти інвестування, напрями вкладення коштів та цілі інвестування (див. додаток А).

Дослідження інвестицій за напрямками їх руху обумовило формування витратного й ресурсного підходів до трактування їхньої сутності, які мали один суттєвий недолік – розгляд інвестицій в статистиці, з виокремленням певного їх елемента та обґрунтування матеріального і фінансового пріоритету використання коштів. Це обмежувало можливості дослідження інвестицій як цілісного процесу послідовної зміни різних форм вартості, реалізації

динамічного зв'язку елементів інвестиційного циклу: ресурсів – витрат – прибутку. Так, за першим підходом – інвестиціями вважалися витрати на відтворення, збільшення та удосконалення основних засобів [82; 86], за другим – фінансові ресурси, спрямовані на відтворення основних засобів [27;136].

Третій етап – 1990-ті рр. – по сьогодні. Поняття інвестицій набуло широкого поширення в науковому обігу та нормативних документах, щоправда, здебільшого їх продовжували ототожнювати з капітальними вкладеннями, під якими розуміли процес руху вартості в ході відтворення основних засобів та як систему економічних відносин, пов'язаних із рухом вартості, авансованої в основні засоби від моменту мобілізації коштів до моменту їхнього відшкодування [116;42;70].

Не зважаючи на те, що в цей період виникають нові і змінюються існуючі підходи до розгляду інвестицій, їх продовжують трактувати як вкладення капіталу з метою його збільшення у майбутньому (додаток А, табл. А.2). Існують й інші бачення інвестицій, які відрізняються за сутністю, джерелами та метою здійснення. Зокрема ними визначають: спосіб переміщення капіталу, що має забезпечити збереження чи зростання його вартості [152, с. 7] або принести позитивну величину прибутку [15, с. 29]; вкладення у цінні папери, обумовлене зрослим значенням фондового ринку як механізму, що опосередковує переміщення реального капіталу у країнах з розвинутою ринковою економікою [25, с. 34] тощо.

Багатоманітність підходів до трактування сутності та особливостей інвестицій пов'язана:

- по перше, із розуміння їх з точки зору конкретної науки;
- по друге, зі складністю самої економічної категорії “інвестиції” як об'єкта теоретичного пізнання, різнобічним характером їхньої системної побудови, що передбачає багаторівневу структуру підходів до виявлення якісної сутності та функціональних властивостей зазначеного феномену [88].

Не зважаючи на те, що у вітчизняній економічній літературі категорія

інвестицій, здебільшого, трактується як вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення (див. додаток А), існують різні модифікації цього терміну з точки зору окремих фундаментальних та спеціальних наук (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Трактування сутності інвестицій з точки зору окремих наук*

* Складено на основі [91].

В сучасній фінансовій науці поширеним є визначення інвестицій як витрат на створення нових, розширення і реконструкцію діючих основних засобів виробничого та невиробничого призначення, тобто під інвестиціям фактично розуміють капітальні вкладення. Наприклад, інвестиції у відтворення основних засобів та пов'язані з цим зміни оборотного капіталу (капітальні

вкладення) є основною частиною інвестицій, джерелом економічного зростання [29].

Приєднуючись до такої думки, вважаємо, що інвестиції та капітальні вкладення співвідносяться як ціле і частина, перше поняття є ширшим (охоплює крім капітальних інші види інвестицій), друге є невід'ємним елементом першого. Тобто, інвестиції в модернізацію основного капіталу здійснюються у формі капітальних вкладень.

Інвестиції мають певні ознаки, які їх ідентифікують. До них належать такі:

- володіння та розпорядження на правовій підставі матеріальними й нематеріальними цінностями;
- ініціативність і самостійність у прийнятті юридичною чи фізичною особою рішення про вкладення грошових коштів у об'єкти підприємницької або інші види діяльності з метою отримання прибутку в майбутньому;
- офіційне надання вкладеним цінностям статусу інвестицій;
- законодавче забезпечення інвестиційної діяльності [10, с. 79-80].

В умовах формування ринкової економіки в Україні набув розвитку ринковий підхід до розуміння сутності та особливостей інвестицій, в основі якого такі ознаки інвестиційної діяльності:

- мотивом до здійснення інвестицій є отриманням прибутку (доходу);
- чинником підвищення ефективності інвестицій є здійснення інновацій;
- розгляд інвестицій у єдності ресурсів (капітальних цінностей) і вкладень (затрат);
- аналіз інвестицій в динаміці, що дає змогу поєднати у межах категорії “інвестиції” ресурси, вкладення і віддачу вкладених коштів;
- зарахування до складу об'єктів інвестування будь-яких вкладень, що дають економічний та соціальний ефект [88].

У Податковому кодексі України інвестиції визначаються як господарські операції, що передбачають придбання основних засобів, нематеріальних

активів, корпоративних прав та (або) цінних паперів в обмін на кошти або майно [92]. Таке визначення фактично дублює аналогічну дефініцію із Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” [108] і тлумачить поняття інвестицій досить вузько. Зокрема, в ньому не враховано інвестиційних вкладень у оборотні засоби й того факту, що обмін коштів на майно або майна на майно може означати лише зміну форми активів, а не нову інвестицію. Недоліком наведеного визначення є також відсутність мети здійснення інвестицій – отримання прибутку або інших вигід.

Заслуговує на увагу визначення, запропоноване Я. Д. Крупкою [65], який полемізуючи із авторами розглянутих законодавчих актів, вважає інвестиції вкладеннями грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей в об’єкти підприємницької діяльності з метою одержання прибутку або досягнення інших вигод. Таке визначення у порівнянні з тими, що даються у вітчизняному законодавстві, встановлює ціль і мету інвестування, охоплює усі його форми, розширює сферу інтересів інвестора.

Визначення інвестицій А. В. Антонова містить конкретизований перелік об’єктів інвестування, до яких зараховано грошові кошти, будь-яке рухоме і нерухоме майно, інші майнові права, в тому числі на об’єкти інтелектуальної власності, цінні папери, грошові вимоги та вимоги щодо виконання зобов’язань, що мають економічну цінність і вкладаються в будь-які об’єкти господарської діяльності, інвестування яких не заборонено законом [10, с. 80].

У ринковій економіці отримання прибутку є рушійним мотивом інвестування, який посилюється за умови зменшення податків та, особливо, законодавчої гарантії права власності. Суть інвестицій полягає у поєднанні двох аспектів інвестиційного процесу: витрат капіталу і досягнення економічного ефекту. Інвестиції втрачають доцільність, якщо не забезпечують належного рівня прибутків. Для усіх форм інвестицій характерні спільні риси: вартісний вираз, втілення у об’єктах підприємницької діяльності та формування їх активів, довгостроковий перерозподіл коштів та ресурсів між тими у кого вони

є і тими, хто їх потребує.

Ринкові уявлення щодо аналізу суті, змісту, форм та принципів інвестиційної діяльності знайшли своє відображення у визначенні поняття інвестицій в українському законодавстві. Так, згідно із Законом України “Про інвестиційну діяльність” інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [104].

Наведене визначення вигідно відрізняється динамізмом – розкриттям процесу перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення, витрати – та гранично широкою класифікацією інвестицій і об’єктів інвестування.

Проте, на нашу думку, воно не позбавлене окремих недоліків. Зокрема, це стосується необхідності виокремлення грошових засобів із майнових цінностей, враховуючи, що вони є основним інвестиційним ресурсом; прямого і недвозначного формулювання мети інвестування як отримання прибутку замість уточнення характеристики об’єктів інвестування; визначення об’єктів інвестування. Підсумовуючи розгляд сучасних теоретичних підходів до фундаментальних понять інвестування вважаємо, що інвестиції – це вкладення грошових коштів, матеріальних та інтелектуальних цінностей в матеріальні, фінансові та людські активи з метою отримання прибутку, розвитку людського капіталу, а також досягнення економічного та соціального ефектів у майбутньому.

Переважає більшість західних науковців вважає дійсними інвестиціями лише реальні інвестиції, яким, власне, притаманний виробничий характер, і які складаються із виробничих будівель та споруд; виробничого обладнання; житлових будинків, чистих надходжень до товарно-матеріальних запасів фірм у вигляді сировини, напівфабрикатів, готових виробів, закордонних інвестицій.

На нашу думку, деякі інші виробничі витрати, якщо вони сприяють зростанню виробничої потужності підприємств у майбутньому, також можна

розглядати у якості інвестицій. До таких витрат можна зарахувати витрати на наукові дослідження та розробки, освіту, формування відділу маркетингу, закупівлю програмного забезпечення та інвестиції у міжнародну торгівлю. Тобто вважаємо за потрібне виокремити в складі капітальних інвестицій – інновації.

Глобалізаційні тенденції, що супроводжуються процесами інтеграції національних економік обумовили необхідність їх розвитку за інноваційним вектором, позаяк, інновації є визначальним фактором конкурентних переваг, використання яких сприяє зростанню кількісних і якісних показників виробництва та підвищенню конкурентоспроможності економіки держави на світовій арені. Інновації забезпечують всебічне використання наукових результатів з метою техніко-технологічної модернізації виробництва, прикладом чого можуть бути інноваційно-орієнтовані економіки окремих держав світу (Японія, Сінгапур, Південна Корея, Китай), які досягли високого рівня розвитку. При цьому високий рівень розвитку інновацій прямо пропорційно співвідноситься із розвитком людського капіталу. Найважливішу роль в організації фінансування інноваційного розвитку в Україні відіграє держава.[62, С.166]

У зв'язку з тим, що органи Державної служби статистики України обліковують інновації в складі капітальних інвестицій (які ми надалі будемо використовувати з метою здійснення аналізу), вважаємо за необхідне виокремити в складі інвестицій за об'єктами інвестування – інвестиції в розвиток людського капіталу, ефективне використання якого є передумовою забезпечення сталого економічного зростання в країні. Незважаючи на те, що метою інвестування в людський капітал є підвищення якості людських активів (набуття корисних для вітчизняного виробництва вмінь і навичок працівників, підвищення їх професіоналізму) в кінцевому підсумку, віддачею від таких інвестицій буде пришвидшення кругообороту фінансових ресурсів підприємств за рахунок підвищення продуктивності праці персоналу.

Повертаючись до вищезазначеної тези, яка підкреслює таку важливу іманентну особливість інвестицій як їх продуктивність, вважаємо, що вона, деякою мірою притаманна усім видам інвестицій, згрупованих за об'єктами інвестування – капітальним, фінансовим, інвестиціям в людський капітал (табл. 1.2). Причому в сучасних умовах формування глобальної фінансової архітектури вкладення грошових коштів у фінансові активи, на відміну від реальних, спроможні генерувати надвисокі прибутки у короткостроковому періоді. Разом з тим, розвиток інститутів фінансового інвестування значною мірою впливає на зростання реальних інвестицій. Тобто, не зважаючи на те, що реалізація деяких реальних та фінансових інвестиції (у нерухомість, дорогоцінні метали, предмети колекціонування, спекулятивні фінансові інструменти) приводить лише до перерозподілу доходів, в кінцевому підсумку вони все ж таки є взаємодоповнюючими та необхідними для забезпечення макроекономічного зростання [158, с. 1;45, с. 23].

Що стосується класифікації інвестицій, існують різні ознаки їх групування, які детально представлені у дослідженнях зарубіжних та українських учених-економістів. Систематизуючи різні підходи до класифікації інвестицій, та, враховуючи власне бачення їх сутності, відобразимо їх в табл. 1.2.

Усвідомлення трансформації економічної сутності інвестицій в умовах розвитку ринкових відносин пояснює необхідність зміни методів впливу держави на обсяги та структуру суспільного виробництва, результати господарської діяльності підприємств в Україні, інвестиційну діяльність фізичних і юридичних осіб.

Вважаємо за потрібне, детальніше зупинитися на з'ясуванні сутності певних понять, які у вітчизняній фінансовій науці ототожнюють з метою виокремлення їх спільних і відмінних рис стосовно їх впливу на процес інвестування та подальшого вживання в ході висвітлення предмету

дослідження. До них належать такі терміни: “інвестиції”, “інвестиційна діяльність”, “інвестиційна активність” та “інвестиційний процес” [19].

Таблиця 1.2

Класифікація інвестицій

№	Критерій	Види
1	За об'єктами інвестування	– реальні (капітальні), – фінансові, – у людський капітал
2	За строком інвестування	– довгострокові, – короткострокові
3	За складом учасників інвестиційного процесу	– суб'єкти господарювання, – фізичні особи (населення), – іноземні інвестори, – держава та органи місцевого самоврядування
4	За формами відтворення у реальному секторі	– на створення об'єктів підприємницької діяльності, – на розширення виробництва, – на реконструкцію або технічне переобладнання
5	За результатом	– на збільшення об'ємів виробництва, – на вдосконалення якості продукції, – на економію ресурсів або зменшення собівартості, – на створення додаткових робочих місць
6	За формами власності	– приватні, – державні
7	За джерелами фінансування	– бюджетні кошти, – власні кошти підприємств та організацій, – кредитні ресурси, – кошти іноземних інвесторів, – кошти населення, – інші джерела

Примітка. Складено за допомогою [137].

Вони дійсно є тотожними та відображають діяльність у сфері інвестицій (інвестування), яке здійснюється на всіх стадіях виробничого відтворення як сукупність певних економічних відносин, що виникають між суб'єктами з приводу перерозподілу інвестиційних ресурсів впродовж повного циклу їхнього кругообігу в процесі інвестиційної діяльності, яку можна охарактеризувати як сукупність цілеспрямованих дій з реалізації окремих інвестиційних проектів (інвестиційний процес).

Зазначене знайшло відображення у трактуванні інвестиційної діяльності окремими вченими у широкому розумінні, як діяльності, що пов'язана з

вкладенням коштів в об'єкти інвестування з метою одержання прибутку (ефекту). Інші ж дослідники розуміють даний термін у вузькому значенні, як процес перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення [43, с. 150;163, с. 6].

Тобто інвестиційна діяльність опосередковує рух інвестицій на стадії “інвестиційні ресурси–вкладення коштів”. Друга стадія руху інвестиційних ресурсів характеризує ефективність інвестиційної діяльності (“вкладення коштів–результат інвестування”) [159, с. 11-15], позаяк передбачає отримання віддачі від вкладених коштів та разом із першою стадією становить інвестиційний цикл (рис. 1.2).

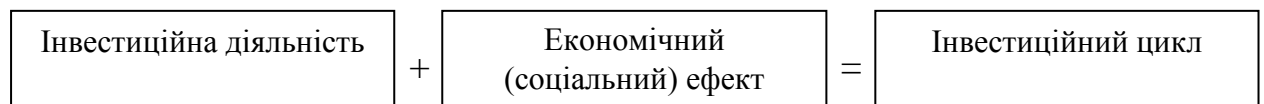

Рис. 1.2. Схематичне відображення інвестиційного циклу*

* Інвестиційна діяльність тут розглядається у вузькому значенні.

Інвестиційний цикл перманентно повторюється, позаяк прибуток, що утворюється в результаті вкладення інвестиційних ресурсів в об'єкти інвестування, усякий раз розпадається на споживання і накопичення, що є підґрунтям наступного інвестиційного циклу. Сума таких циклів становить обіг інвестицій.

При цьому мотивом до інвестиційної діяльності (інвестиційної активності) може бути: розвиток або диверсифікація власного бізнесу в результаті використання накопичених фінансових і матеріальних ресурсів та освоєння нових видів діяльності; придбання нових об'єктів основних засобів з метою розширення та підвищення продуктивності виробництва; зменшення обігових витрат в результаті збільшення обсягів виробництва, а також отримання позитивного економічного чи соціального ефекту, наявність якого визначає подальшу інвестиційну активність учасників інвестиційного процесу.

Що стосується інвестиційної активності у вузькому значенні, то цей термін слід використовувати для підкреслення прагнення й готовності суб'єктів інвестиційного процесу здійснювати інвестиції за умови отримання позитивного економічного чи соціального ефекту на другій стадії інвестиційного процесу. Позаяк в той час, коли “інвестиційна діяльність” може обмежитися одним інвестиційним циклом (наприклад, в разі отримання негативного ефекту), “інвестиційна активність” обумовлює появу нових циклів та є передумовою реінвестування, а відтак – нескінченності кругообігу інвестицій.

Таким чином, у вузькому розумінні зазначених понять, інвестиційна діяльність – опосередковує рух коштів на стадії вкладення коштів–цінності; інвестиційний цикл – вкладення коштів–цінності–віддача від інвестицій (див. рис. 1.2); інвестиційна активність – вкладення коштів–цінності–віддача від інвестицій–вкладення коштів–цінності і т. д. В широкому розумінні ці терміни можна вважати тотожними. В подальшому з метою викладення змісту наукового дослідження будемо по чергово вживати терміни “інвестиції”, “інвестиційна діяльність”, “інвестиційна активність” як тотожні з метою уникнення мовленнєвих помилок.

Загальновідомо, нескінченість обігу інвестицій може призвести до “перегріву” економіки та обернутися негативними наслідками для суспільства. Відтак, в процес інвестування має втручатися держава з метою стимулювання або стримування інвестиційної діяльності з урахуванням впливу екзогенних та ендогенних чинників.

В системі методів державного регулювання економіки чільне місце займає податкове регулювання за допомогою якого можна вирішити найважливіші проблеми державної інвестиційної політики. Маневруючи податковими інструментами держава впливає на поведінку податкоплатників, й таким чином, сприяє переміщенню капіталу у ті сфери, які є пріоритетними

для економічного розвитку й потребують інвестицій, а з іншого боку, мінімізувати витрати, пов'язані зі сплатою обов'язкових платежів.

При здійсненні податкового регулювання важливо віднайти паритет між функціями податків, в залежності від кінцевих цілей його реалізації. Слід зазначити, що у вітчизняній фінансовій науці здебільшого виокремлюють дві: фіскальну та регулюючу [13, с. 30; 87, с. 23], а окремі вчені – фіскальну та розподільчо-регулюючу функції [37, с. 7; 59, с. 9], а також фіскальну, регулюючу й контрольну [78, с. 16; 25, с. 19]. Щоправда, єдиного підходу до прояву властивостей дії такої економічної категорії нема й серед учених не затихають дискусії стосовно даного питання.

З огляду на те, що податки були і залишаються головним джерелом доходів держави, основоположною вважається фіскальна функція податків, яка передбачає: наповнення бюджетів усіх рівнів; перерозподіл фінансових ресурсів між окремими ланками бюджетної системи; забезпечення потреб фінансування соціальної, оборонної та інших, притаманних державі функцій.

Однак не можна заперечувати й важливості регулюючої функції, позаяк встановлюючи ті, чи інші податки, держава об'єктивно впливає на поведінку податкоплатників, визначає сферу їх господарської діяльності, рівень заощаджень, інвестицій тощо. І навіть при введенні податку з фіскальною метою, його впровадження викликає певну реакцію платників, яка, в свою чергу, зумовлює відповідні зміни соціально-економічних процесів та їх наслідків на мікро-, мезо- та макрорівні [47]. Через опосередкований вплив податків, держава має можливість концентрувати капітал в тих галузях, які є пріоритетними для держави або соціально-необхідними, які є суспільно-важливими, але нерентабельними та, як наслідок, непривабливими для приватного сектору.

У зв'язку з тим, що податки впливають на темпи економічного зростання з певним часовим лагом вони є дієвими важелями антициклічного економічного розвитку шляхом урівноваження попиту й пропозиції в залежності від фази

економічного циклу. Так, в період депресії податки, як правило, підвищують, в період стійкого економічного спаду – навпаки, знижують.

В сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки за євроінтеграційним вектором, необхідності підвищення її конкурентоспроможності та стимулювання інвестицій пріоритетною є саме регулююча функція податків, яка реалізується в рамках податкового регулювання.

Відтак, ключовим чинником, який визначає стан розвитку інвестиційної діяльності, структуру та джерела інвестицій, їх учасників є податкове регулювання інвестицій, головним завданням якого є стримування або стимулювання соціально-економічного розвитку в залежності від фази економічного циклу. Щоправда, на практиці рідко спостерігаються випадки, коли необхідно стримувати інвестиційну активність учасників інвестиційного процесу. Здебільшого воно спрямоване на стимулювання інвестицій задля забезпечення сталого економічного зростання.

В сучасній фінансові науці нема єдиного підходу до трактування податкового регулювання. Вчені здебільшого досліджують окремі складові цього складного, масштабного процесу, який охоплює усіх суб'єктів економічних відносин, відповідно до мети наукового дослідження, відводячи на задній план ті елементи, які не стосуються предмету дослідження. Результатом цього стало наявність різних підходів щодо визначення податкового регулювання та механізму його реалізації.

Так, О. Дубовик дає розширене визначення податкового регулювання, в якому підкреслює суб'єктний характер і сфери його застосування та інструменти. На думку вченого, під державним податковим регулюванням слід розуміти заходи цілеспрямованого економічного законодавчого впливу держави на виробничо-економічні, соціальні процеси через: зміну видів податків, податкових ставок; надання податкових пільг; регулювання загального рівня оподаткування, відрахувань у бюджет [40].

Окремі вітчизняні вчені відводять надзвичайно важливу роль в процесі

податкового регулювання вбудованим у систему оподаткування механізмам, в результаті чого у визначенні “податкового регулювання” виокремлюють ті важелі, які використовуються під час його здійснення. Зокрема, Ю. Іванов, А. Крисоватий та О. Десятнюк трактують податкове регулювання як заходи непрямого впливу на економіку й соціальні процеси через зміну податків, податкових ставок і пільг, зниження або підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету [46]. До adeptів такого підходу можна зарахувати також А. Началова [85].

Всебічний аналіз змісту податкового регулювання провела Н. Крючкова, яка використала принципи діалектичної логіки в поєднанні з причинно-наслідковим та функціонально-структурним аналізом й розглянула його за формою і за рівнем впливу, за ступенем регламентації та за періодом дії [66] (рис. 1.3).

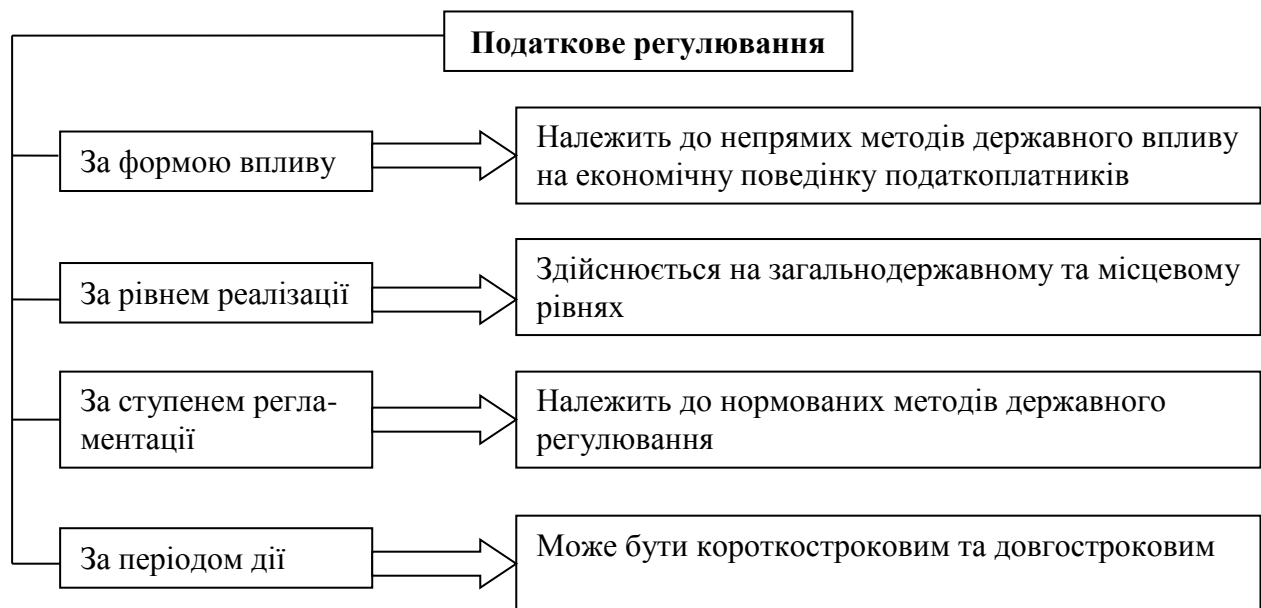

Рис. 1.3. Сутність податкового регулювання

Примітка. Складено автором на основі [66].

Що стосується сутності податкового регулювання за формою, то його можна розглядати як сукупність методів непрямого впливу держави на економічну поведінку податкоплатників, шляхом стримування або

стимулювання їх до певних видів діяльності. Причому такий вплив здійснюється на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях шляхом відповідного маневрування такими фінансовими важелями як загальнодержавні та місцеві податки і збори й створення територій пріоритетного розвитку та вільних економічних зон.

За ступенем регламентації податкове регулювання належить до нормованих методів державного регулювання, позаяк передбачає встановлення таких ставок податків, які відповідали б головним економічним цілям уряду.

У зв'язку з тим, що отримання бажаних результатів за допомогою податкового регулювання відбувається зі значним часовим лагом, його можна зарахувати до довгострокових методів державного впливу. Однак, фінансовий ефект від нього можна отримати і в короткостроковому періоді, коли бажаний результат досягається майже одразу після запровадження певних регулюючих інструментів.

П. Дубинецька визначає податкове регулювання складним і багатомірним процесом, що включає внутрішні і зовнішні взаємовпливи, зв'язки та елементи [39].

Заслуговує на увагу позиція Ю. Іванова, який обґрунтував відмінності податкового регулювання від регулюючої функції податків та регулювання податкової системи. Зокрема учений зазначив, що в ході реалізації податкового регулювання виконується не лише фінансова функція податків, а й створюються умови для структурної перебудови економіки держави та її економічного зростання. Таким чином, цього авторитетного представника вітчизняної фінансової науки можна зарахувати до adeptів стимуляційної функції податків.

Крім того, учений зазначив, що на відміну від регулюючої функції податків, яка є об'єктивним явищем і не залежить від волі суб'єктів оподаткування, податкове регулювання є процесом, який передбачає свідоме використання податків для отримання певних результатів (виконання

конкретних завдань для досягнення відповідних цілей соціально-економічного розвитку). Він потребує певних дій з боку органів законодавчої та виконавчої влади [47].

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що в сучасній фінансовій науці під податковим регулюванням переважно розуміють сукупність методів, прийомів та інструментів цілеспрямованого державного впливу на економічні процеси з метою досягнення конкретних цілей соціально-економічного розвитку через податкову політику. Головною метою податкового регулювання є збільшення податкових надходжень до бюджету, що здебільшого обумовлене зростанням обсягів виробництва й реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та стійким зростанням економіки загалом. В процесі податкового регулювання виконуються фіскальна та регулююча функція податків, визначається структура ВВП й темпи економічного зростання.

Податкове регулювання спрямоване також на вирівнювання регіонального розвитку, що можливо шляхом стимулювання розвитку виробничої сфери у слабо розвинених регіонах, створюючи сприятливий податковий режим для тих суб'єктів господарювання, які розташовані на відповідних територіях або ж вільних економічних зон з послабленням податкового навантаження.

Таким чином, інвестиції, що опосередковують рух капіталу з метою його примноження є ключовим чинником економічного зростання, для забезпечення якого необхідно здійснювати податкове регулювання стимуляційного характеру і навпаки, стримувати розвиток інвестиційного циклу в разі “перегріву” економіки.

1.2. Інструменти податкового регулювання інвестицій

Не зважаючи на наявність ґрунтовних досліджень в сфері податкового регулювання інвестицій, потребують обґрунтування сутність, завдання, принципи та критерії ефективності цього складного й масштабного процесу. Підвалини його реалізації глибоко висвітлені вченими різних течій світової економічної думки, економічний зміст якого в різні часи і епохи трактували по-різному відомі корифеї економічної науки, загалом не виділяючи такого поняття.

Видатні вчені різних економічних шкіл виокремлювали сферу дії інструментів податкового регулювання інвестицій (хоч окремі з них і не підкреслювали це в тексті) в залежності від основних цілей фіскальної політики держави, яка була спрямована на досягнення конкретних завдань економічного зростання, подолання негативних наслідків економічного циклу, стимулювання сукупного попиту або ж пропозиції, забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку тощо.

Слід зазначити, що ідеї державного регулювання економіки загалом витікають ще з теорії Конфуціанства, в якій “мистецтво керувати народом” поставлено в один ряд із чинниками, які визначають порядок і достаток в державі [67, с. 23]. При цьому держава не має обтяжувати народ важкими податками й повинностями [71, с. 23]. Остання теза Конфуція практично обумовлює необхідність встановлення раціонального рівня податкового навантаження, що, в свою чергу, збільшує інвестиційні можливості податкоплатників.

Схожі підходи були покладені в основу колективного економічного трактату “Туань-Цзи”, де одним із напрямків податкового регулювання економіки була необхідність заміни податків на срібло і золото податками на товари, що виробляються з їх використанням [67, с. 23-25]. Очевидно, що таке завдання обумовлено ідеєю, на якій ґрунтувалася власне теорія оподаткування

багатства, яким вважалися матеріальні блага. В її основі була мета забезпечення стабільного розвитку економіки та поліпшення добробуту громадян.

Одним із перших, хто визначив прямий вплив на інвестиційну діяльність маневрування таким інструментом податкового регулювання як рівень податкового навантаження (в сучасному його розумінні) був Ібн-Халдун. З великими податками він пов'язував занепад міст, як наслідок відтоку інвестицій та населення, які переміщувалися в інші міста із меншими податками. Вихід із такої ситуації мислитель вбачав у зменшенні податкового навантаження, що є дієвим способом досягнення розквіту суспільного життя [67, с. 40].

Одним із найавторитетніших представників класичної політекономії (друга половина XVII – перша половина XIX ст.) є Адам Сміт, котрий одним із перших обґрунтував необхідність податкового стимулювання інвестицій. Основоположник фундаментальних принципів оподаткування вважав, що застосовуючи до податкоплатників репресії, можна завадити розвитку промисловості, що в кінцевому підсумку призведе до втрат державою вигоди у формі додаткових інвестицій внаслідок розширення бази оподаткування. Вчений наголошував, що держава має створити такі умови, щоб капітал «не тікав» з країни. Встановлення надмірних податків призводить до відпливу капіталу з країни та до зникнення усіх джерел доходів суспільства, внаслідок чого зменшується прибуток із нього, земельна рента й заробітна плата [69]. Окрім А. Сміта, до adeptів цієї школи можна зарахувати П. Буагільбера, Р. Кантільйона, Ф. Кене, К. Ч. Кері, Дж. С. Міля, В. Петті, Д. Рікардо, Ж. Б. Сея. На думку класиків у оподаткуванні необхідно обов'язково дотримуватися певного балансу між прямими й непрямими податками.

Значний внесок у розвиток теорії податкового регулювання інвестицій здійснили прихильники економічної течії маржиналізму (кінець XIX – початок XX ст.), до adeptів якої належать Е. Бем-Баверк, Л. Вальрас, Ф. Візер, У. Джевонс, Дж. Кларк, А. Маршал, К. Менгер, В. Паретто. В рамках зазначеної

економічної парадигми, велике значення мають дослідження стосовно забезпечення економічної рівноваги, суспільного добробуту та раціонального розподілу ресурсів.

Теоретичне обґрунтування податкового регулювання було здійснене А. Маршалом, який дійшов висновку, що податки, виконуючи фіскальну функцію, одночасно виявляють себе інструментом економічного впливу: прямі податки зменшують купівельну спроможність громадян та інвестиційні можливості підприємців, а непрямі – підвищують ціни на товари і впливають на споживання, що відповідно позначається на інших економічних процесах [75]. Таким чином, вчений вже тоді виокремив такий відомий сучасній практиці інструмент податкового регулювання як структура податкової системи, який також впливає на інвестиційну активність.

На те, що податкове регулювання є непрямим методом державного впливу вказав відомий англійський економіст А. Пігу, який, обґрунтовуючи принципи оподаткування, відзначав, що величина ставки податку повинна залежати від розміру прибутку: чим нижчий прибуток, тим меншою має бути ставка податку, і навпаки [71, с. 213]. Зазначене можна розцінювати як вертикальну рівність в рамках реалізації принципу соціальної справедливості шляхом встановлення прогресивної шкали в оподаткуванні. Звісно, що така практика оподаткування доходів податкоплатників стимулюватиме їх до інвестиційної діяльності.

Відомою в теорії оподаткування є концепція «вбудованих стабілізаторів», фундаментом якої є податкова доктрина Дж. Кейнса, період функціонування якої припадає на 30-ті–50-ті роки ХХ ст. Важливим принципом згаданої теорії є залежність економічного зростання в державі від інвестицій, рівень яких, в свою чергу, визначається рівнем заощаджень на конкретній стадії розвитку економіки держави. В разі надмірних заощаджень за умови неповної зайнятості їх необхідно вилучати до бюджету за допомогою податків та направляти в інвестиції. З цією метою вчений пропонував встановити прогресивну шкалу

прибуткового податку з громадян, яка сприяла б перерозподілу доходів від осіб, які мають заощадження до тих осіб, які інвестують [69].

Крім того, вчений наголошував на тому, що величина податкових надходжень може змінитися не лише у зв'язку зі зміною податкових ставок, а й зі зміною величини доходів (тобто об'єкта оподаткування) [69].

Розвиваючи ідеї Дж. Кейнса щодо необхідності державного регулювання економічного зростання через регулювання заощаджень та інвестицій його послідовники (У. Геллер, Е. Домар, Н. Калрод, К. Кларк, Ф. Ноймарк, Р. Харрод, Е. Хассен, Г. Хеллер, Д. Хікс, Р. Солоу) розробили систему антикризової політики держави, основним завданням якої є послаблення негативних наслідків економічних циклів через використання стимулюючих інструментів податкового регулювання в період економічного спаду та стримуючих – у фазі піднесення економіки.

В основі теорії неокейнсіанства (60-ті роки ХХ ст.), яке виникло як реакція на вищеописану теорію, аналіз макроекономічних показників здійснювали в динаміці й наголошували на необхідності державного регулювання темпів зростання економіки, визначаючи такий додатковий фактор впливу на неї як науково-технічний розвиток. Неокейнсіанці (Є. Домар, Н. Калрод, Р. Харрод) показали зв'язок між приростом розміру національного доходу і рівня зайнятості та наступним приростом інвестицій за допомогою акселератора, в основі якого – швидкий приріст (скорочення) інвестицій відносно приросту доходів, що, в свою чергу, обумовлено тривалим періодом виготовлення машин та обладнання [83, с. 121-123]. Підґрунтям ідеї акселератора був принцип відомого французького економіста А. Афтальйона зміст якого полягав у наступному: кожен приріст доходу обумовлює більший (у відсотковому вираженні) приріст сукупних інвестицій, індукованих цим же доходом [71, с. 257]. Таким чином, вчені обумовили необхідність державного стимулювання розвитку інновацій.

Послідовником неокейнсіанства на теренах України є М. Туган-

Барановський, який вважав, що головним поштовхом до розвитку економіки є інновації, які необхідно здійснювати в тих галузях, де виробляються засоби виробництва. Причинами циклічного розвитку економіки є нездатність ринкового механізму урівноважувати інвестиції та заощадження, що призводить до порушення раціонального розподілу суспільного капіталу між різними сферами його застосування. Відтак, реалізація ефективного податкового регулювання хоча б у вищезгаданих галузях, забезпечило б розширення виробництва [67, с. 262-263].

Представники концепції інституціоналізму, розквіт якого припадає на 20–30-ті роки – 60–70-ті роки ХХ ст. (Т. Балог, Дж. Гелбрейт, П. Самуельсон, Й. Шумпетер та ін.) особливої ваги у досягненні економічного зростання надавали необхідності стимулювання державою науково-технічного процесу, яка повинна організувати проведення фундаментальних досліджень у сфері освіти, системи професійної підготовки, реалізацію ризикованих для підприємницьких структур проектів тощо. Перелічене слід розцінювати як необхідність здійснення державою інвестицій. Крім того, на думку вчених зазначеної школи, одною з передумов для нових інвестицій є прискорена амортизація [69].

На противагу вищезазначеним теоріям, прихильники вчення “економіки пропозиції” (М. Боскін, М. Еванс, І. Крістол, А. Лаффер, Р. Манделл, П. Роберте, М. Фелдстайн), яке набуло свого розмаху у 80-ті роки ХХ ст., вважали, що зменшення заощаджень (внаслідок збільшення податкового навантаження) призводить до скорочення позичених ресурсів фінансово-кредитних установ, збільшення процентних ставок і стримує процес інвестування. За розрахунками одного з прибічників вказаної теорії М. Еванса, зменшення податкових ставок на 10% забезпечує збільшення особистих заощаджень на 2%. Таким чином, вчені дійшли висновку, що з метою стимулювання інвестицій необхідно знижувати податкове навантаження на громадян та корпорації, позаяк:

- зменшення податкових ставок з прибуткового оподаткування громадян стимулює до заощаджень окремих осіб, які отримують більшу норму прибутку від своїх активів;
- зменшення податкового навантаження на підприємницький сектор, в тому числі й прискорена амортизація, приводять до збільшення чистого прибутку, який може бути спрямований на здійснення інвестицій;
- збільшення інвестицій прямо-пропорційно впливає на підвищення продуктивності праці, що супроводжується зростанням кількості товарів і послуг на одиницю затрачених ресурсів, що уповільнює зростання собівартості таких товарів і послуг, а відтак – зростання індексу споживчих цін;
- встановлення знижених податкових ставок сприяє зростанню реальних доходів населення й таким чином, створює стимули до праці [69, с. 288-289].

Адепти зазначеної теорії підтримували ідею значного скорочення податків з метою збільшення можливостей громадян та суб'єктів господарювання до інвестування у зв'язку зі зростанням доходів, щоправда, вони також вказували на негативний результат такої політики у формі зменшення податкових надходжень до бюджету. Разом із тим, зменшення податкового навантаження стимулюватиме розширення виробничих потужностей, збільшення рівня прибутків, зайнятості, доходів населення, що, своєю чергою, забезпечить зростання надходжень до бюджету навіть за умови зниження ставок оподаткування [147, с. 12]. Таким чином, учені обґрунтовували доцільність послаблення податкового навантаження з метою зростання доходів податкоплатників і стимулювання інвестицій та зростання фіскального ефекту від цього.

Узагальнюючи вищевикладене спробуємо наочно відобразити напрями та інструменти податкового регулювання інвестицій крізь призму течій світової економічної думки (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Теоретичні підвалини податкового регулювання інвестицій

Економічна школа	Адепти	Напрямки та інструменти податкового регулювання інвестицій
Економічна думка Середньовіччя (друга половина XIV ст.)	Ібн-Халдун	Встановлення раціонального податкового навантаження з метою уникнення нерівномірного розподілу інвестиційних та людських ресурсів
Класична політекономія (друга половина XVII – перша половина XIX ст.)	А. Сміт, Д. Рікардо, В. Петті, П. Буагільбер, Р. Кантильйон, Ф. Кене, Ж. Б. Сей, Дж. С. Мілль, К. Ч. Кері	Податкове стимулювання інвестицій у виробництво та нематеріальну сферу шляхом встановлення помірною податкового навантаження, раціональне співвідношення між прямими і непрямими податками
Неокласична економічна теорія – маржиналізм – (кінець XIX – початок XX ст.)	К. Менгер, Ф. Візер, Е. Бем-Баверк, У. Джевонс, Л. Вальрас, А. Маршал, В. Паретто, Дж. Кларк, А. Пігу	Регулювання поведінки фірм, раціонального розподілу ресурсів, забезпечення економічної рівноваги, суспільного добробуту, встановлення прогресивної шкали оподаткування прибутку
Кейнсіанство (30–50-ті роки XX ст.)	Дж. М. Кейнс, У. Геллер, Е. Дамар, К. Кларк, Ф. Ноймарк, Р. Харрод, Е. Хассен, Г. Хеллер	Врівноваження інвестицій та заощаджень в умовах повної і неповної зайнятості за допомогою прогресивної шкали оподаткування доходів громадян та зміни об'єкта оподаткування
Неокейнсіанство (60-ті роки XX ст.)	Р. Харрод, Є. Домар, Н. Калрод, Д. Хікс, Р. Солоу, М. Туган-Барановський	Податкове стимулювання зростання доходів (зادля збільшення інвестицій, а відтак – темпів зростання економіки та науково-технічного розвитку
Інституціоналізм (20–30-ті роки – 60–70-ті роки XX ст.)	Дж. Гелбрейт, Т. Балог, П. Самуельсон, Р. Коуз, Т. Веблен, Д. Коммонс, У. Мітчелл, У. Гамільтон, А. Гобсон	Податкове стимулювання науково-технічного прогресу. Означення прискореної амортизації як джерела нових інвестицій
Теорія “економіки пропозиції” – неолібералізм – (80-ті роки XX ст.)	М. Еванс, А. Лаффер, Р. Манделл, П. Роберте, М. Фелдстайн, М. Боскін, І. Крістол	Податкове регулювання заощаджень шляхом зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання та фізичних осіб, регресивне оподаткування

Примітка. Складено автором.

Що стосується досліджень сучасних елементів податкового регулювання інвестицій, то, на нашу думку, найбільш ґрунтовно вони представлені Ю. М. Воробйовим та М. П. Коцюбою, які обґрунтовують поняття “податкове

регулювання інвестиційної діяльності”, виходячи із міркувань, що терміни “інвестиційна активність” та “інвестиційна діяльність” різні за значенням (хоча вони не виокремлюють змістовно-сміслову відмінність цих понять, крім тієї, що інвестиційну діяльність потрібно розглядати ширше). Вчені пропонують розглядати податкове регулювання інвестиційної діяльності з позицій рівня його реалізації та організаційно-правового й інформаційного забезпечення. В результаті чого під податковим регулюванням інвестиційної діяльності науковці розуміють систему фінансово-економічних, організаційно-правових та інформаційних заходів, що здійснюються на макро-, мезо- і мікрорівні державними й місцевими установами за допомогою різних податкових інструментів для забезпечення можливості інвестування суб’єктами підприємництва в масштабах і термінах, які відповідають їх інтересам та інтересам розвитку всього суспільства [23]. Очевидно, що таке визначення сформульовано на основі системного підходу до розгляду економічних процесів, визначає засоби реалізації податкового регулювання зазначеної сфери (хоч і не деталізує їх) та цілі. Однак у даному визначенні підкреслено стимулювання інвестиційної діяльності лише суб’єктів підприємництва, що на наш погляд, не зовсім коректно з огляду на наявність ширшого кола суб’єктів процесу інвестування, кінцевою метою яких є не отримання прибутку, а, скажімо, отримання соціального ефекту. До таких суб’єктів належить держава та громадяни, а до інвестицій, насамперед, –інвестицій в розвиток людського капіталу.

Суб’єктом податкового регулювання інвестиційної діяльності вчені визначають державні установи й організації, які від імені держави здійснюють відповідну податкову політику, застосовують різні методи, способи та інструменти податкового впливу на інвестиційну діяльність суб’єктів підприємства. В сучасних умовах високотехнологічного розвитку необхідно розробити дієвий інструментарій податкового регулювання інвестицій з урахуванням усіх екзогенних і ендогенних чинників впливу на вибір

суб'єктами інвестування сфер і напрямів вкладання коштів та урівноваження попиту та пропозиції на інвестиційно-інноваційні ресурси, роль яких все більше зростає з огляду на гостру боротьбу за людський капітал і прагнення суб'єктів підприємництва встановити домінуючий контроль в сфері інформаційних технологій. Науково-технічний прогрес обумовив появу нових видів діяльності, й таким чином, розширив податкову базу, спростив систему адміністрування податків шляхом комп'ютеризації рутинних процесів, що підвищило прозорість податкової системи загалом та обумовило появу невідомих податковим органам видів діяльності. Зазначене вимагає побудови дієвого механізму податкового регулювання інвестицій, яке являє собою використання елементів податку з метою стимулювання чи стримування інвестиційної активності шляхом цілеспрямованого впливу на інвестиційний попит і пропозицію через застосування непрямого оподаткування та податкових інвестиційних пільг. Податкове регулювання інвестицій є складовою державної податкової політики, в основі якого конкретні завдання його реалізації (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Сутність і завдання податкового регулювання інвестицій*

Примітка. Складено автором.

Податкове регулювання інвестицій має двоїтий характер, що проявляється через непрямий вплив на суб'єктів інвестиційної діяльності шляхом створення сприятливих податкових умов для підвищення їх інвестиційної активності. Використовуючи інструменти податкового регулювання держава цілеспрямовано впливає на поведінку платників податків [93; 39].

На сьогодні, науковці по-різному висвітлюють сутність інструментів податкового регулювання, акцентуючи увагу на окремих із них відповідно до поставлених завдань, що ставляться в основу наукових досліджень. Здебільшого у вітчизняній науковій літературі існує класифікація інструментів податкового регулювання з урахуванням сфери їх дії: системні (рівень оподаткування, структура податкової системи, застосування альтернативних систем оподаткування); комплексні (спеціальні податкові режими для певних груп платників та галузей економіки); локальні (об'єкт оподаткування, платники податків, розмір ставки податку, порядок обчислення податку, податкові пільги) [40; 46, с. 764-780].

Спробуємо показати механізм дії інструментів податкового регулювання інвестицій в розрізі вищезазначених груп.

Одним із найважливіших системних інструментів податкового регулювання є рівень податкового навантаження, який вимірює частку податків з фізичних і юридичних осіб у ВВП. Підвищення його на мікрорівні призводить до пригнічення ділової активності суб'єктів господарювання, а відтак – до скорочення інвестицій, ухилення від оподаткування та розбухання тіньового сектору; на рівні домогосподарств – до зниження заощаджень, а відтак і до зниження інвестицій й подекуди до зниження споживання. Однак при оцінці ефективності податкової системи загалом слід аналізувати видатки державного бюджету. Справа в тому, що високий рівень податкового навантаження окрім високих податків може свідчити також про соціальну спрямованість фіскальної політики держави, яка вимагає акумулювання значних обсягів доходів для

фінансування соціальних видатків.

Зниження податкового навантаження сприяє активізації інвестиційної діяльності фізичних і юридичних осіб з огляду на вивільнення певної частини фінансових ресурсів, які спрямовувалися до бюджету у вигляді податків й тепер можуть бути спрямовані на фінансування інвестицій. Разом з тим, це лише один із чинників, який впливає на рівень інвестиційної діяльності, поряд з яким стоять ще умови визначення і сплати податку, податкові ставки за окремими із них, податкові пільги, система податкового адміністрування тощо.

Зазначені чинники є нічим іншим, як інструментами податкового регулювання, позаяк вони діють не об'єктивно, а держава маніпулюючи ними здійснює комплекс заходів щодо стимулювання або ж стримування інвестиційної активності в залежності від основних цілей її податкової політики та конкретної фази економічного циклу.

Ще одним системним інструментом податкового регулювання інвестицій є структура системи оподаткування. Якщо вона має інвестиційну спрямованість, то співвідношення між непрямими і прямими податками має бути на користь непрямих; частка податків, що стягуються з фізичних осіб (а також майнових податків) має бути більшою, ніж частка податків з юридичних осіб (податків на капітал).

До комплексних податкових інструментів можна зарахувати вільні економічні зони (ВЕЗ) та території пріоритетного розвитку (ТПР), спеціальні режими оподаткування певного кола платників податків або тих, що здійснюють певні види діяльності. ВЕЗ і ТПР застосовуються, здебільшого, для стимулювання іноземних інвестицій у пріоритетні для держави галузі, регіони або ж для вирішення інших стратегічно-важливих цілей. Для них характерними є послаблюючий податковий тиск та сприятливі адміністративно-управлінські умови. Прикладом оподаткування окремих галузей є спеціальний режим оподаткування суб'єктів малого бізнесу, які можуть обрати спрощену систему оподаткування, обліку і звітності або сільськогосподарських виробників.

Застосування зазначених податкових інструментів проявляється у зміні структури податкових платежів і об'єктів оподаткування.

Локальні інструменти податкового регулювання інвестицій пов'язані з дією вбудованих стабілізаторів окремого податку чи збору, які визначають особливості обчислення бази податку, розрахунку податкових зобов'язань, умов сплати тощо. До них можна зарахувати такі:

1) Об'єкт і база оподаткування. Податкова база, як вважають більшість науковців, має сильніший регулюючий вплив, ніж ставка податку. Є такі способи маневрування цим інструментом: розширення, звуження податкової бази або ж її диференціація для платників окремих груп чи видів діяльності. З метою стримування інвестиційної активності податкову базу потрібно розширити, наприклад, шляхом включення до складу доходів, які оподатковуються окремих видів доходів, скасувати податкові пільги. Задля стимулювання інвестицій, навпаки – виключити зі складу доходів, що оподатковуються певних їх видів. Як правило, причиною до вжиття таких заходів є зростання або скорочення обсягів підприємницької діяльності, збільшення або зменшення ухилення від оподаткування, розширення або скорочення податкових пільг [57]. Слід також додати, що при здійсненні податкового стимулювання інвестиційної діяльності увага законодавця зосереджується на регулюючій функції податку, яка домінує над фіскальною з огляду на те, що, надаючи податкові пільги, держава фактично свідомо відмовляється від певного обсягу податкових надходжень, які в науковій літературі відомі як податкові втрати. При цьому важливо, щоб зазначені втрати компенсувалися інвестиціями, ефект від здійснення яких буде більшим, ніж розмір податкових втрат.

Запровадження нового податку чи збору або розширення бази оподаткування спричиняють негативний вплив на рівень податкових надходжень до бюджету та інвестиційну діяльність податкоплатників, оскільки призводять до ухилення від оподаткування або звуження інвестиційної

активності платника. За таких умов він будь-яким чином, з одного боку, намагатиметься мінімізувати свої податкові зобов'язання, а з іншого – максимізувати прибуток. Напротивагу цьому, за рахунок звуження податкової бази можна активізувати інвестиційну діяльність, вивільнивши додаткові фінансові ресурси податкоплатника, які залишаються в його розпорядженні після сплати податку і є потенційними інвестиціями. Аналогічні наслідки характерні й при маневруванні об'єктом оподаткування. Скажімо, виключення з нього окремих складових, які не оподатковуються має стимуляційний вплив на розвиток саме таких видів діяльності, і навпаки.

2) Ставка податку. Аналогічно двом вищенаведеним інструментам діє й ставка податку, зменшення якої обумовлює активізацію інвестиційної діяльності, позаяк розширює інвестиційний потенціал податкоплатників. Підвищення податкової ставки здатне призвести до звуження інвестиційної активності та збільшення рівня ухилення від оподаткування. За кордоном здебільшого знижують ставку податку на 50%.

3) Порядок обчислення податкового зобов'язання та його сплати. Переважно застосовуються з метою підвищення маневреності оборотними коштами суб'єктів господарювання шляхом відтермінування періоду сплати податку або його сплати до та після завершення певної господарської операції. При цьому розмір податку не зменшується.

4) Податкові канікули. Один із видів податкових пільг, що надається суб'єктам господарювання у формі звільнення від оподаткування певних категорій платників на визначений строк.

5) Цільові податкові пільги або пільги інвестиційного спрямування. Надаються суб'єктам господарювання для стимулювання інвестиційної діяльності у певних галузях економіки та регіонах, на основі певних критеріїв щодо обсягів інвестицій чи/та розміру капіталу суб'єкта господарювання.

6) Прискорена амортизація. Її застосування передбачає списання у перші ж роки використання об'єкта амортизації більшої частини його вартості, що, своєю чергою, значно зменшує базу при оподаткуванні прибутку.

7) Інвестиційна податкова знижка. Пряме зменшення прибутку до оподаткування на суму певних витрат у повному або частковому розмірі, тобто фактично – це захід зі звуження бази оподаткування. Здебільшого податкова знижка надається при понесенні суб'єктом господарювання витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи як відсоток (встановлений державою) від сукупного обсягу відповідних витрат.

8) Інвестиційний податковий кредит. Надається тим суб'єктам господарювання, що впроваджують нову техніку, технології, устаткування чи обладнання. Здебільшого він передбачає відстрочення сплати податкових зобов'язань для підприємства з метою збільшення у нього прибутку на даний момент з міркувань можливого його спрямування на інвестиції, тобто фактично – це захід зі збільшення потенційних інвестиційних ресурсів зазначених суб'єктів економічних відносин на сьогодні, з правом сплати податкових зобов'язань в майбутньому. Таким чином, держава стимулює інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання задля досягнення економічного та соціального ефектів.

Частина з вище перелічених інструментів податкового регулювання можуть використовуватися як для цілей стимулювання, так і для стримування інвестиційної діяльності юридичних та фізичних осіб (об'єкт і база оподаткування та податкова ставка) або стимулювання і стримування одночасно. Інша ж частина (тобто решта всіх вищеописаних) спрямована лише на стимулювання інвестицій, тому низка вчених їх вважають видами податкових пільг за формою або прямими податковими пільгами. Щоправда, зменшення ставки податку, бази й об'єкта оподаткування також можна вважати податковими пільгами. Тобто податкові пільги – це сукупність заходів преференційного оподаткування економічних агентів шляхом використання

податкових інструментів преференційного характеру. Наприклад, з метою стимулювання капітальних інвестицій вітчизняних юридичних осіб галузі літакобудування, вони звільняються від оподаткування ПДВ, земельним податком (до 1 січня 2016 р.) та податком на прибуток. Задля стимулювання інвестицій підприємницьких структур у розвиток людського капіталу, суб'єкти господарювання мають право включати до валових витрат своєї діяльності витрати на навчання та підвищення кваліфікації персоналу. До прикладів стримування інвестиційної діяльності юридичних осіб можна зарахувати збільшення ставок акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби. Податкові пільги є своєрідним методом державної фінансової підтримки – субсидювання, позаяк їх надання певним категоріям платників зменшує податкові платежі до бюджету, а сума коштів, що недоотримана внаслідок пільгового оподаткування податкоплатників відома в сучасній фінансовій науці як податкові втрати.

Податкові пільги мають як переваги, так і недоліки (табл. 1.4).

Слід зазначити, що найбільш поширеними в практиці податкового регулювання є використання податкових інструментів з метою стимулювання інвестицій задля забезпечення соціально-економічного розвитку, в той час, як стримуючі механізми – використовуються рідко (стосовно регулювання окремих галузей та видів діяльності). В різних країнах світу, здебільшого, застосовують податкові інструменти стимуляційного впливу в залежності від завдань, що кладуться в основу податкового регулювання. До найпоширеніших із них належать податкові канікули, зниження ставки оподаткування, зменшення або звільнення від оподаткування, інвестиційна податкова знижка (кредит), вирахування з об'єкта оподаткування оцінених витрат (додаток Б).

З метою забезпечення економічного зростання та одночасного уникнення надто великих податкових втрат вважаємо, що процес податкового регулювання інвестицій має здійснюватися за певними принципами.

Таблиця 1.4

Переваги та недоліки пільгового податкового регулювання інвестицій

Переваги податкових пільг	Недоліки податкових пільг
Стимулюють інвестиційно-інноваційну діяльність вітчизняних та іноземних інвесторів, а також розвиток пріоритетних для держави галузей економіки	Створюють нерівні умови для діяльності іноземних інвесторів в рамках національної економіки
Сприяють створенню нових робочих місць в окремих галузях національної економіки, регіонах	Ускладнюють нормативно-правове забезпечення податкового регулювання інвестицій
Забезпечують підвищення конкурентоспроможності економіки держави на світовому ринку товарів і послуг внаслідок використання новітніх техніки і технологій	Зумовлюють зростання адміністративних витрат на здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства щодо пільгового оподаткування інвестицій
Є своєрідним засобом захисту вітчизняного товаровиробника й підвищення конкурентоздатності вітчизняних товарів порівняно з дешевшими, однак, імпортними товарами	Призводять до нераціонального перерозподілу фінансових ресурсів й підвищують чи знижують відносні ціни, ставлячи одних податкоплатників у гірше становище відносно інших
Зниження податкового навантаження обумовлює зменшення ухилення від оподаткування та стимулює процеси реінвестування прибутків у розвиток виробництва чи подальшої діяльності шляхом вивільнення резервів фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на інвестиції	Створюють стимули до ухилення від оподаткування тих податкоплатників, які позбавлені права отримувати податкові пільги й намагаються мінімізувати свій податковий тягар, покращуючи таким чином своє конкурентне становище порівняно з бенефіціарами податкових пільг
Здатні забезпечити швидке оновлення основних засобів та модернізацію і розширення виробництва	Призводять до зменшення податкових надходжень до бюджету та виникнення фіскальних втрат

Примітка. Складено на основі [157, с. 148-150;160].

Так, принцип наукової обґрунтованості є ключовим з огляду на необхідність обґрунтування дій і рішень уряду щодо використання певних інструментів податкового регулювання інвестицій в конкретний період часу й передбачає урахування всіх умов, які впливають на рівень інвестування й активність учасників інвестиційного ринку. Такими умовами є: фаза економічного циклу (в період рецесії – інвестиційна активність знижується, в період піднесення – збільшується); політична ситуація в країні (при її нестабільності, інвестиційна діяльність звужується, при стабільності, навпаки – розширюється); рівень доходів суб'єктів господарювання й населення (при їх

збільшенні розмір інвестиційного потенціалу зростає, при зменшенні – спадає).

Принцип гнучкості передбачає необхідність корегування законодавчої бази регламентування інструментів податкового регулювання інвестицій з урахуванням змін, що вплинули на цілі державної податкової політики або фінансовий потенціал інвесторів. З огляду на те, що такі зміни приймаються на законодавчому рівні, найбільш радикальні з них, обґрунтовані фінансовою наукою, але у здійсненні яких незацікавлені народні депутати, можуть бути блоковані. Крім цього, такі зміни запізнюються в часі, що обумовлено відомими в оподаткуванні “часовими лагами”: лаг розпізнавання (запізнення у визначенні) – нестача часу для економістів, щоб оцінити економічну ситуацію (спад чи зростання) й усвідомити те, що це дійсно відбувається; адміністративний лаг (запізнення в прийнятті рішення) – нестача часу на визначення конкретних заходів і дій для того, щоб стабілізувати певну економічну ситуацію; лаг функціонування (запізнення в реагуванні) – нестача часу для того, щоб економіка відреагувала на внесені на законодавчому рівні зміни [44, с. 188; 78, с. 202]. Разом із тим, зазначені зміни мають носити поодинокий, а не хаотичний та систематичний характер. Відтак, необхідно забезпечити принцип стабільності податкової системи.

Принцип релевантності – передбачає відповідність фактичних результатів податкового регулювання інвестицій бажаним, що проявляється у збільшенні або зменшенні: обсягу інвестицій в економіку держави та соціальну сферу; фінансових та соціальних ефектів; рівня рентабельності підприємницьких структур тощо. Для виконання цього принципу необхідно чітко визначити цілі податкового регулювання інвестицій в розрізі їх видів та результатів, яких необхідно досягти. Скажімо, зменшення ставки податку на прибуток підприємств має супроводжуватися збільшенням обсягів інвестицій, що відбувається не завжди у зв’язку з надмірним податковим навантаженням на суб’єкти господарювання загалом, а не стосовно одного податку, високим рівнем корупції, нестабільністю податкового законодавства та іншими

чинниками, в результаті дії яких, бізнес-структури намагаються мінімізувати свої податкові зобов'язання перед бюджетом. Зазначене є порушенням обґрунтованого принципу й з метою забезпечення його виконання можна, наприклад, встановити обов'язкову умову, при якій для суб'єктів господарювання ставка згаданого податку буде зниженою – використання зекономлених таким чином коштів виключно на інвестиції. При цьому, держава може визначити навіть сферу, яка потребує додаткового “вливання” фінансових ресурсів. Це може бути промисловість, сільське господарство, будівництво та будь-яка інша галузь національної економіки, визначена урядом як пріоритетна в плані забезпечення соціально-економічного розвитку на протязі конкретного періоду часу.

Що стосується податкового регулювання інвестицій в людський капітал, регіональний розвиток та інших видів, механізм державного впливу в рамках реалізації запропонованого принципу аналогічний до вищеописаного.

Принцип раціональності. Ефективність податкового регулювання інвестицій забезпечує держава, створюючи умови для зростання обсягів інвестицій та раціонального розподілу інвестиційних ресурсів. Для виконання зазначеного принципу, на наш погляд, держава має бути ціле-раціональною за М. Вебером та відповідальною за ефективність податкового регулювання інвестицій за Дж. Стігліцом. Тобто регулюючий вплив держави повинен мати за мету заохочення до інвестування, а з іншого боку, не допустити нерівномірного перерозподілу інвестиційних ресурсів, що можливо внаслідок безпосереднього втручання держави в процес стимулювання інвестицій. Задля досягнення такої мети необхідно чітко окреслити цілі податкового регулювання, способи їх досягнення, зважити всі чинники, що можуть вплинути на процес інвестування та можливі наслідки його здійснення й виробити такий механізм, реалізація якого забезпечила б виконання усіх цілей за найменших витрат в тому числі й цілей щодо наслідків. Тобто доповнюючим до щойно зазначеного є принцип цілеспрямованості податкового регулювання

інвестицій.

Принцип збалансування фіскальної та регулюючої функції податків. З метою податкового стимулювання інвестиційної діяльності держава свідомо вдається до “податкових втрат”, в результаті чого необхідно шукати інші джерела надходжень до державного бюджету. Якщо такі втрати перманентно зростають внаслідок надання пріоритету регулюючій функції оподаткування або є значними й не можливо віднайти інших засобів наповнення казни або ж вони призводять до зростання державного боргу, то така політика податкового регулювання інвестицій є неефективною, позаяк зумовлює збільшення бюджетного дефіциту та скорочення соціальних видатків. Тому важливо в процесі податкового регулювання інвестицій дотримуватися певного паритету між фіскальною та регулюючою функцією податків з метою недопущення значного скорочення податкових надходжень в результаті надання податкових пільг. Для цього необхідно здійснювати моніторинг податкових втрат та виробити дієвий інструментарій управління ними, наприклад: обрати раціональний набір податкових інструментів, використання яких в процесі стимулювання інвестицій незначно зменшували б розмір бюджетних надходжень; визначати ефект від надання податкових пільг, який має бути більшим від податкових втрат; стимулювати процес реінвестування та збільшення швидкості повернення капіталовкладень тощо.

Принцип узгодженості інтересів. В основі реалізації будь-якого економічного процесу лежить узгодження інтересів основних суб'єктів економічних відносин. Це стосується також податкового регулювання інвестицій. Наприклад, зменшення податкового навантаження з метою стимулювання інвестиційної діяльності схвально сприймається громадянами та суб'єктами господарювання, але, на жаль, негативно впливає на обсяг доходів державного бюджету. Збільшення податкового навантаження навпаки, негативно сприймається платниками податків та може супроводжуватися попри згорання інвестиційної діяльності ухиленням від оподаткування. Аналогічні

наслідки можливі й при зменшенні податкового навантаження за умови низької податкової культури в суспільстві та недовіри податкоплатників до влади. Тому рівень податкового навантаження має бути прийнятий для усіх сторін податкових відносин. Результатом виконання цього принципу є налагодження соціального партнерства в суспільстві, підвищення податкової культури податкоплатників та податкової складової “табітусу” за П. Бурдье загалом.

Принцип інтегрованості. Сутність його виходить із семантичного значення слова “інтегрованість”, що передбачає комплексність процесу чи системна дія сукупності явищ. Податкове регулювання інвестицій має здійснюватися паралельно з іншими заходами державного регулювання економіки з метою впливу на процес інвестування: митно-тарифними; бюджетними; грошово-кредитними тощо. Так, з метою, скажімо, стимулювання інвестицій всередині країни, держава може, попри надання податкових пільг, вжити також преференційні заходи митно-тарифного характеру або ж застосувати пільги в ціноутворенні продукції чи послуг, виробництво або надання яких потребує інвестицій.

Яскравим прикладом виконання цього принципу є інвестиційний податковий кредит, який здебільшого надається інноваційно-активним підприємствам для стимулювання відповідних інвестицій, що зменшує величину податкового зобов’язання з податку на прибуток підприємств на певний період та відсоток за користування яким не нараховується. В результаті його надання виникають податкові втрати. Тобто такий вид податкових пільг, держава реалізує шляхом поєднання податкових, грошово-кредитних та бюджетних інструментів. При цьому держава може ввести додаткові обмеження у формі граничних обсягів інвестиційних ресурсів, які спрямовуються на інновації.

Головною метою наукового дослідження є забезпечення результативності податкового регулювання інвестицій в напрямку їх стимулювання з метою розвитку економіки держави та підвищення її конкурентоспроможності. Тому

саме ефективність податкового регулювання інвестицій приводить до позитивних фіскальних ефектів та соціальних наслідків і свідчить про виконання усіх вище проаналізованих принципів в ході його реалізації. Слід зазначити, що поняття “ефективність” складне і багатогранне, результатом чого є низка наукових досліджень стосовно сутності, ознак, критеріїв ефективності в сучасній фінансовій науці.

Здебільшого, під ефективністю розуміють відношення абсолютного результату до затрат, понесених на його досягнення або отримання найбільшої вигоди за найменших витрат. Екстраполюючи таке визначення на предмет дослідження та, враховуючи кінцеві цілі податкового стимулювання (забезпечення соціально-економічного розвитку та конкурентоздатності у світовому вимірі) вважатимемо, що ефективністю податкового регулювання є досягнення найбільшого економічного та соціального ефектів за найменшого рівня податкових втрат.

На сьогодні, нема єдиного підходу до оцінки ефективності податкового регулювання інвестицій. Це пов'язано з тим, що вітчизняні і зарубіжні вчені переважно досліджують фіскальну ефективність податкової системи, як якісний прояв фіскальної функції податку, розраховуючи показники абсолютних розмірів надходжень від конкретного податку та його частки в сукупних податкових надходженнях, продуктивності та ефективної ставки податку. Це дає змогу дати відповіді на питання: чи достатні надходження від податків до бюджетів, на скільки кожен податок результативний з позицій фіскальної достатності. Однак ґрунтовнішого аналізу потребують питання ефективності податкового регулювання інвестицій, як якісної форми прояву саме регулюючої функції податків, яка в умовах необхідності стимулювання інвестиційної діяльності виходить на передній план.

Враховуючи зазначене, та для цілей аналізу ефективності податкового регулювання вважаємо за потрібне виокремити ті вихідні параметри, що її обумовлюють і свідчать про дієвість і результативність податкової політики в

даній сфері – кількісні та якісні критерії. До кількісних ми зарахуємо динаміку абсолютних статистичних величин, які мають грошове і кількісне вираження: збільшення обсягу інвестицій (в т. ч. інновацій) в економіку держави загалом та за видами інвестицій; збільшення кількості учасників інвестиційного процесу; зменшення суми втрат доходів державного бюджету та збільшення податкових надходжень до бюджету; збільшення витрат домогосподарств на освіту й охорону здоров'я тощо. До якісних – динаміку показників, які характеризують рівень розвитку податкового регулювання інвестицій, переважно розрахункових (коефіцієнтів, тих, що вимірюються у %, мають грошове вираження): підвищення рівня рентабельності вітчизняних підприємств; збільшення розміру інвестиційних ресурсів в розрахунку на кількість інвесторів; зростання рівня зайнятості населення та соціального добробуту громадян; скорочення державних витрат на соціальну сферу внаслідок їх перекладення на бізнес-структури та підвищення їх соціальної відповідальності; високий рівень кореляційної залежності інвестицій та податкових втрат (пільг), а також пільг та податкових надходжень; результати моделювання окремих параметрів податкового регулювання інвестицій тощо.

Окремо хочемо наголосити на необхідності встановлення кореляційної залежності обсягу інвестицій та податкових втрат, а також податкових втрат і податкових надходжень, що дозволить встановити залежність результатів (інвестицій та податкових надходжень) від витрат (податкових втрат або пільг). Якщо в результаті співставлення зазначених величин, коефіцієнт кореляції $R^2 > 0,7$, можна стверджувати, що політика надання податкових преференцій є ефективною, оскільки, скажімо, при збільшенні податкових втрат, збільшується обсяг інвестицій та податкових надходжень. Рівень ефективності буде тим більший, чим вище значення коефіцієнта кореляції R^2 . Якщо ж $0,4 < R^2 < 0,7$ – між даними величинами існує середній зв'язок, який вказує на невикористаний потенціал податкових важелів задля стимулювання росту інвестицій. Якщо $R^2 < 0,4$ – політика податкового регулювання неефективна, позаяк значення

коефіцієнта кореляції вказує на відсутність зв'язку між показниками. Наприклад, при збільшенні податкових втрат зменшуються розміри інвестицій або навпаки.

Аналіз ефективності не вичерпується зазначеними критеріями й передбачає пошук нових методичних підходів щодо оцінювання рівня ефективності, що, на наш погляд, можливо шляхом застосування механізмів економіко-математичного моделювання окремих параметрів податкового регулювання та бажаних результатів його здійснення (наприклад, визначення обсягу власних фінансових ресурсів підприємств, які воно зможе інвестувати протягом певного періоду за заданих ставки податку на прибуток підприємств та рівня рентабельності). В ході проведення такого аналізу можна дати відповідь на питання: чи ефективним інструментом податкового регулювання юридичних осіб є ставка податку на прибуток підприємств.

Враховуючи вищевикладене можна виокремити чинники, які впливають на ефективність податкового регулювання інвестицій:

- фаза економічного циклу;
- рівень реальних доходів населення та суб'єктів господарювання;
- політична ситуація в країні;
- нестабільність податкового законодавства;
- відсутність механізму управління податковими втратами;
- ментальність та податкова культура податкоплатників.

Механізм податкового регулювання інвестицій відображено в додатку В.

Таким чином, маневруючи інструментами податкового регулювання, держава має можливість стимулювати або стримувати інвестиційну діяльність в залежності від тих завдань, які покладені в його основу та з урахуванням впливу виокремлених чинників. При цьому з метою підвищення його ефективності необхідно дотримуватися науково обґрунтованих принципів.

1.3. Розвиток нормативної бази податкового регулювання інвестицій

На практиці податкове регулювання реалізується за чинною законодавчою базою, в якій регламентовано всі особливості й аспекти механізму дії податкових інструментів регулювання інвестицій. У відповідності до виокремлених нами напрямів податкового регулювання інвестицій спробуємо висвітлити нормативно-правове забезпечення реалізації кожного із них. Принагідно відзначимо: у зв'язку з наявністю надмірної кількості законодавчих актів з регламентування інструментів податкового регулювання інвестицій до прийняття Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (далі – Кодекс) та майже ідентичного їх віддзеркалення в зазначеному документі, вважаємо за доцільне представити податкові інструменти, регламентовані Кодексом та у випадку суттєвої відмінності в регламентації відносно попередньо діючих – наголосити на них.

Розглянемо еволюцію нормативної бази податкового регулювання інвестицій в контексті стимулювання (стримування) інвестиційної діяльності фізичних та юридичних осіб (в складі яких вважаємо за необхідне виокремити іноземні інвестиції та інвестиції у певні регіони та галузі, які є пріоритетними для держави, а також інновації).

Стимулювання інвестиційної діяльності фізичних осіб. Починаючи з 2004 р. оподаткування доходів фізичних осіб (в тому числі й регулювання їх інвестицій) здійснювалося згідно із Законом України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 р. № 889-IV (далі – Закон № 889-IV), положення якого були розвинуті в Кодексі та практично ідентичні в Законі України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи” від 28 грудня 2014 р. № 71-VIII (далі – Закон № 71-VIII), який прийнятий з відповідною метою. До стимуляційних інструментів податкового регулювання інвестиційної діяльності фізичних осіб в Україні, відображених у згаданих законодавчих актах можна

зарахувати звільнення від оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовуються на фінансування ними освіти, охорони здоров'я та інших витрат, які відображалися у податковій декларації в складі податкового кредиту (податкової знижки за Кодексом), на суму якого зменшувався дохід до оподаткування фізичних осіб за результатами поточного податкового року.

На сьогодні, до витрат, які дозволено зараховувати до суми податкової знижки та, які фактично є потенційними інвестиціями зараховано витрати, факт здійснення яких зафіксовано підтверджуючими документами (фіскальні й товарні чеки, квитанції, прибуткові касові ордери, копії договорів, які ідентифікують продавця і покупця товарів (робіт, послуг)):

- частину суми процентів, сплачених протягом року платником податку за користування іпотечним житловим кредитом;

- вартість здобуття вищої або середньої професійної освіти платника податку й (або) члена його сім'ї першого ступеня споріднення, який не одержує заробітної плати;

- оплата вартості платних послуг із лікування платника податку та (або) члена його сім'ї першого ступеня споріднення закладам охорони здоров'я в тому числі й придбання ліків, а також витрати платника податку-інваліда на користь відповідних установ, які здійснюють комплекс реабілітаційних заходів, наданих йому або його дитині-інваліду у розмірах, які перевищують виплати з фондів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування за винятком певних передбачених Кодексом витрат, які не визнані життєво необхідними;

- суми пенсійних внесків і страхових платежів (внесків, премій) сплачених платником податку недержавному пенсійному фонду, страховику-резиденту, банківській установі за відповідними договорами на пенсійні вклади та рахунки платником податку та членами його сім'ї першого ступеня споріднення;

- оплата вартості: державних послуг, які пов'язані з процедурою усиновлення дитини; допоміжних репродуктивних технологій, на умовах, передбачених вітчизняним законодавством;
- вартість переобладнання транспортного засобу, що належить платникові податку з використанням біопалива;
- витрати на придбання (або будівництво) доступного житла, на умовах визначеного законодавством, в тому числі й на погашення наданого на ці цілі пільгового іпотечного кредиту та відсотків за користування ним [92].

Вищенаведений перелік витрат, які дають право на отримання податкової знижки та зменшують базу оподаткування податком на доходи фізичних осіб свідчить про те, що держава, таким чином, стимулює капітальні та фінансові інвестиції, а також інвестиції в людський капітал (додаток Г, табл. Г.1).

На противагу вищезазначеному, в системі оподаткування доходів фізичних осіб можна виокремити інструменти, які, на наш погляд, стримують їх фінансові інвестиції. До них Податковим кодексом України було зараховано оподаткування: інвестиційного прибутку (крім інвестиційного прибутку від операцій з борговими зобов'язаннями НБУ та казначейськими зобов'язаннями України, який не оподатковується) за ставкою 15%, а також процентних доходів від окремих видів цінних паперів (за ставкою 15%); дивідендів (за акціями й іншими корпоративними правами) – за ставкою 5% [92]. Щоправда, Законом № 71-VIII було введено деякі зміни й передбачено оподаткування пасивних доходів (в тому числі й вищезгаданого інвестиційного прибутку) за ставками 20, 15 і 5% [101] (див. додаток Г, табл. Г.1-Г.2).

Стимулювання інвестиційної діяльності юридичних осіб. Загалом склад податкового законодавства України налічує низку нормативно-правових актів, в яких лише зазначено проблеми податкового регулювання інвестицій та податкової політики загалом або лише окреслено інструменти податкового регулювання інвестицій, однак напряду не регламентовано механізму їх дії. До них належать: Закон України “Про підприємництво” від 7 лютого 1991 р. №

698-XII, Постанова Кабінету Міністрів України “Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки” від 1 червня 1995 р. N 384, Указ Президента України “Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи” від 22 червня 2009 р. № 466/2009, Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” від 22 березня 2012 р. № 4618-VI, Закон України “Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” від 21 грудня 2000 р. № 2157-III та низка інших.

Так, Законом України “Про підприємництво” означено серед інших важелів державного регулювання підприємництва ставки податків, а серед заходів державного стимулювання – податкові пільги [110].

Постановою Кабінету Міністрів України “Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки” серед інших механізмів реалізації державної інвестиційної політики – проведення стимуляційної політики оподаткування інвестиційної діяльності суб’єктів господарювання [97].

Згідно із Законом України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” до податкових інструментів регулювання інвестиційної діяльності можна зарахувати спрощення й удосконалення порядку ведення обліку з метою оподаткування [111].

Указом Президента України “Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи” до податкових інструментів стимулювання інвестицій було зараховано: спрощення порядку адміністрування податків і зборів (обов’язкових платежів); забезпечення гармонізації податкового й бухгалтерського обліку; введення єдиного соціального внеску [151].

Законом України “Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” серед факторів, які стримують розвиток підприємництва – надмірний податковий тиск та обтяжлива система звітності,

що передбачено вирішити в цій же стратегії задля підтримки розвитку малих підприємств, що діють у сфері виробництва й науки [106] тощо.

Разом з тим, до перших законодавчих актів, який найбільш широко регламентував механізм дії інструментів податкового регулювання інвестицій суб'єктів господарювання в незалежній Україні був Закон України "Про оподаткування доходів підприємств і організацій" від 21.02.1992 р. № 2146-ХІІ. Щоправда, історія розвитку нормативно-правового регулювання оподаткування прибутку юридичних осіб за 1990-2015 рр. налічує 8 законодавчих актів (додаток Г, табл. Г.3).

Очевидно, з метою стимулювання інвестицій згаданим законом було передбачено застосування пониженої ставки податку на доходи дослідних заводів, частка дослідної продукції яких мала становити не менше 80%, а також підприємств і організацій агропромислового комплексу по обслуговуванню сільськогосподарського виробництва – 50% від ставки податку (базова ставка – 22%).

Законом також було передбачено надання податкового кредиту з метою стимулювання розвитку певних галузей, виробництва та видів діяльності. Так, право на податковий кредит мали:

- суб'єкти господарювання – виробники промислових товарів народного споживання, продуктів харчування, дитячого одягу, харчування та взуття, медикаментів і медичного устаткування, інвалідної техніки культурно-побутового та виробничого призначення, будівельних матеріалів, якщо випуск цієї продукції є непрофільним для підприємства;

- підприємства, якщо сума податку на доходи, яку вони мали сплатити до бюджету, перевищувала 50% суми доходу, що спрямовувався до фонду нагромадження, за умови, що такі підприємства реалізовували вироблену продукцію (роботи, послуги) за регульованими цінами у обсязі, що перевищував 70% усього обсягу реалізації продукції (робіт, послуг);

– малі підприємства, якщо вони придбавали і експлуатували устаткування, яке повністю використовувалося для науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що виконувалися силами самого малого підприємства (у тому числі для реалізації цих робіт) та для захисту природного середовища від забруднення, а також верстати і промислові роботи з управлінням на ЕОМ (якщо вони були виготовлені вітчизняними виробниками) [107].

Податковий кредит мав надаватися за кредитною угодою, укладеною підприємством з податковим органом за місцем реєстрації першого за формою, встановленою для укладення кредитних угод з комерційними банками.

У ній обумовлювався порядок надання податкового кредиту, строки початку його погашення (не раніше, ніж через два роки після надання кредиту), період погашення (не менше п'яти років, якщо на інше не погоджувався платник), нарахування процентів на суму наданого податкового кредиту в розмірі не меншому за процент інфляції, визначений на період кредитної угоди відповідним органом, і такого, що визнавався як офіційний індекс інфляції, та інші умови, якщо вони не обмежували права кредитонадавача, передбачені законодавством, і не зменшували поточних надходжень податків до державного бюджету.

Податковий кредит надавався платникові із сум авансових платежів і виплачувався протягом року. При цьому, сума податкового кредиту не могла: зменшувати суму авансового платежу більше, ніж на 50%; перевищувати 50% річного податку, незалежно від того, в якій послідовності та пропорції використовувався податковий кредит платником.

Кабінет Міністрів України мав право надавати податковий кредит на інші цілі й на інших умовах за рахунок сум податку, що зараховувався до державного бюджету, якщо кошти від зменшення податку спрямовувалися на фінансування загальнодержавних потреб.

Норми вище проаналізованого закону були розвинуті в Законі України

“Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 р. N 334/94-ВР, в якому вперше у вітчизняному законодавстві часів незалежності було введено поняття “інвестиційний податковий кредит”, під яким розуміли відстрочення сплати податку на прибуток, що надається суб’єкту підприємницької діяльності на визначений термін з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інноваційних програм із наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, що буде отримано внаслідок реалізації інноваційних програм [109]. Разом з тим, згаданим законом не передбачено ні процедури отримання такого кредиту, ні періоду, на який він може надаватися, ні інших умов його реалізації.

Проектом Податкового кодексу України було передбачено надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту, який мав би надаватися суб’єктам господарювання за певними критеріями (додаток Г, табл. Г.4).

В діючому Кодексі такий інструмент податкового регулювання інвестицій відсутній, щоправда, якби його регламентування залишилося у вищевикладеній редакції, на нашу думку, він не забезпечив би активізацію інвестиційної діяльності, оскільки має дещо обмежену сферу дії. Безперечно, базові інновації є підґрунтям науково-технічного прогресу, застосування яких у виробництві забезпечить значний економічний ефект у довгостроковій перспективі, позаяк термін окупності капіталу значно більший, ніж три роки. За умови обмеженості фінансових ресурсів та необхідністю нагального вирішення коротко- та середньострокових проблем, суб’єкти господарювання навряд чи захочуть скористатися інвестиційно-інноваційним кредитом, процес отримання якого не позбавлений корупційної складової та може бути доволі тривалим.

На сьогодні, головним законодавчим актом з регулювання інвестиційної діяльності юридичних осіб є Кодекс, згідно якого до інструментів податкового стимулювання інвестицій суб’єктів господарювання можна зарахувати: зниження ставки податку на прибуток підприємств (з 1.04.11 по 31.12.11 включно – 23%; з 1.01.12 по 31.12.12 включно – 21%; з 1.01.13 по 31.12.13

включно – 19% (для суб'єктів індустрії програмної продукції, які застосовують передбачені Кодексом особливості оподаткування – 5%); з 1.01.14 – 18% (для суб'єктів індустрії програмної продукції, які застосовують передбачені Кодексом особливості оподаткування – 5%)). Крім того, очевидно з метою стимулювання розвитку страхового ринку, доходи страховиків передбачено оподатковувати за ставками 0 і 3%. При виконанні договорів з довгострокового страхування життя, добровільного медичного страхування й пенсійного страхування в рамках недержавного пенсійного забезпечення доходи страховика оподатковуються за ставкою 0%, а при здійсненні інших видів страхування – 3%.

До заходів зі стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання належить зменшення бази оподаткування шляхом віднесення до доходів, які не враховуються при визначенні бази оподаткування наступних груп доходів:

- суми інвестицій або вартості майна, які надходять платнику податку у формі прямих інвестицій або реінвестицій в корпоративні права, грошові чи майнові внески за договорами про спільну діяльність на території України без створення юридичної особи;
- розміри вкладень пенсійних фондів, депозитних рахунків та окремих осіб (в тому числі й тих, що уклали договори страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника недержавного пенсійного фонду), що надходять до платників податку, які здійснюють недержавне пенсійне страхування згідно із законодавством України;
- кошти залучені інститутами спільного інвестування, доходи від операцій з їх активами, доходи, від операцій з активами фондів операцій з нерухомістю та доходи, нараховані на операції за активами зазначених фондів, крім відсотків, нарахованих за цими операціями;
- розмір отриманого платником податку емісійного доходу;

- номінальна вартість взятих на облік, але неоплачених (непогашених) цінних паперів, а також платіжних документів емітованих боржником на користь платника податку;
- сума дивідендів, отриманих платником податку;
- кошти або майно, що повертаються власнику корпоративних прав, емітованих юридичною особою (емітентом) після повної її ліквідації, або в разі зменшення величини її статутного капіталу в розмірі, не більшому за вартість придбання часток, акцій, паїв;
- кошти або майно, що внесені до статутного фонду і не повернуті власнику корпоративних прав, емітованих податкоплатником, або не повернуті учаснику господарського товариства з огляду на недостатність або відсутність активів у результаті погашення зобов'язань при припиненні діяльності такої юридичної особи шляхом її ліквідації;
- вартість об'єктів концесії, отриманих платником податків від концесіодавця (в розмірі амортизації відповідних активів, з її нарахуванням) та повернутих відповідно до договору концесії;
- сума частини амортизації об'єкта інвестування (нематеріальних активів, основних засобів), пропорційна частці отриманого податкоплатником цільового фінансування капітальних інвестицій у сукупній вартості таких інвестицій за рахунок бюджетних коштів або кредитів, залучених Кабінетом Міністрів України.

До заходів зі звуження бази оподаткування податком на прибуток підприємств можна зарахувати включення до складу витрат діяльності таких витрат, як витрат на:

- віднесення до складу витрат діяльності витрат на вдосконалення технології та організації виробництва;
- винахідництво і раціоналізацію господарських процесів, проведення конструкторських і дослідно-експериментальних робіт, виготовлення й дослідження моделей і зразків, нарахування роялті та придбання

нематеріальних активів для їх використання в господарській діяльності платника податку (крім тих, що підлягають амортизації);

– навчання та (або) професійну підготовку, підвищення кваліфікації або перепідготовку фізичних осіб у вітчизняних або закордонних навчальних закладах, якщо наявність сертифіката про освіту в цих закладах (у тому числі й вищих та професійно-технічних навчальних закладах) є обов'язковим для виконання певних завдань в межах ведення господарської діяльності платника податку;

– організацію виробничої практики осіб, які навчаються у професійно-технічних та вищих навчальних закладах за профілем основної діяльності податкоплатника або в структурних підрозділах, що забезпечують його господарську діяльність;

– ремонт і поліпшення об'єктів основних засобів (у тому числі отриманих за договорами концесії або оренди) в розмірі, не більшому за 10% балансової вартості всіх груп основних засобів (див. додаток Г, табл. Г.1).

Важливу роль у можливості суб'єкта господарювання здійснювати інвестиції відіграє амортизація, яка належить до складу власних фінансових ресурсів, і на розмір якої зменшується база оподаткування податком на прибуток підприємств. Перелік витрат, які підлягають амортизації представлено в додатку Г, табл. Г.5.

Суб'єкти господарювання при нарахуванні амортизації можуть на власний вибір скористатися одним із дозволених методів (прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий) та в певній мірі – обрати строк експлуатації об'єкта основних засобів. Особливості нарахування амортизації за кожним із перелічених методів та класифікація об'єктів основних засобів, що амортизуються, а також мінімальні строки їх корисного використання відображені в додатку Г (табл. Г.6, Г.7). На сьогодні, ефективними вважають метод прискореного зменшення залишкової вартості, який дозволяє

пришвидшити кругообіг капіталу та знову його реінвестувати у розширення чи переоснащення виробництва. Відтак, з метою стимулювання інвестицій ефективним було б, законодавче закріплення лише прискорених методів нарахування амортизації, а також передбачення права інвестиційної податкової знижки для інноваційно-активних рентабельних суб'єктів господарювання як стимулюючої складової податкової амортизації.

Законом № 71-VIII – скасовано практично всі пільги з податку на прибуток підприємств, що може негативно вплинути на їх інвестиційну діяльність або взагалі ніяк не вплине. Звільнені від сплати податку тільки підприємства та організації, засновані громадськими організаціями інвалідів, а також ті, хто перебуває на “податкових канікулах” (вони до кінця 2016 р. сплачуватимуть податок за ставкою 0%).

Слід зазначити, що згаданий закон вніс кардинальні зміни в механізм розрахунку та сплати податку на прибуток підприємств: запроваджено порядок визначення податку на прибуток за даними бухгалтерського обліку як фінансового результату до оподаткування й коригування його величини на певні різниці в сторону збільшення або зменшення (амортизаційні різниці, ті, що виникають при здійсненні фінансових операцій, формуванні резервів тощо); скасовано понижену ставку 5% для суб'єктів індустрії програмної продукції та пільгову ставку для суб'єктів, які діють в пріоритетних галузях економіки; продовжено строк звітування за підсумками року (до першого червня року, наступного за звітним); звільнено від відповідальності платників даного податку за порушення порядку його розрахунку, повноти сплати та правильності заповнення податкових декларацій; змінено суб'єктів сплати та правила розрахунку щомісячних авансових внесків та ін. [94]. Податкові інструменти стимулювання інвестицій закладені також в ПДВ та акцизний податок як операції, що звільнені та не є об'єктом оподаткування. До окремих із них можна зарахувати операції з:

щодо ПДВ

- випуску, розміщення та обігу цінних паперів, суб'єктами підприємництва, уповноваженим центральним органом виконавчої влади щодо реалізації державної фінансової політики, органами місцевого самоврядування, Національним банком України;
- реєстраторської, розрахунково-клірингової, депозитарної та інших видів діяльності на ринку цінних паперів, які підлягають ліцензуванню, а також діяльності з управління активами;
- нарахування та сплати комісій або процентів у складі лізингового (орендного) платежу в межах реалізації договору фінансового лізингу;
- передачі майна в іпотеку (заставу) та повернення його власнику після закінчення дії відповідного договору, якщо місце такого повернення знаходиться на митній території України;
- грошових виплат основної частини консолідованого іпотечного боргу й процентів за ним, об'єднання та (або) купівлі (чи продажу) консолідованого іпотечного боргу, заміною однієї його частки на іншу, або ж його поверненням (чи зворотним викупом) резидентом або на його користь;
- надання послуг зі страхування, перестрахування, співстрахування особами, які мають ліцензію на здійснення такої діяльності, а також пов'язаних з нею послуг страхових (перестрахових) страхових агентів і брокерів;
- виплат роялті та дивідендів у грошовій або у формі цінних паперів емітентом;
- надання комісійних (дилерських, брокерських) послуг з торгівлі та (або) управління валютними цінностями, цінними паперами (корпоративними правами), деривативами, здійснення грошових виплат (комісійних) фондовим, валютним біржам, позабіржовим фондовим системам або ж їх членам щодо організації й торгівлі цінними паперами ліцензованими торговцями цінними паперами, валютними цінностями та деривативами;
- надання банківськими та фінансовими установами послуг щодо управління фондами: операцій з нерухомістю, фінансування будівництва (в

тому числі перерахування коштів на фінансування будівництва за рахунок коштів відповідного фонду), а також послуг зі здійснення платежів за іпотечними сертифікатами;

– постачання послуг зі здобуття дошкільної, середньої, професійно-технічної, вищої освіти навчальними закладами (в тому числі навчання аспірантів і докторантів тими навчальними закладами, які отримали ліцензію на надання відповідних послуг), а також послуг з виховання й навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, спортивних, художніх школах і клубах, школах мистецтв і послуг з проживання студентів або учнів у гуртожитках;

– надання послуг з охорони здоров'я (в тому числі й реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів) відповідними закладами, які мають ліцензію на їх постачання, окрім певних послуг, які законодавчо не віднесені до цієї групи послуг, детальний перелік яких відображено в додатку Д;

– ввезення на митну територію України товарів, устаткування, обладнання, які працюють на відновлюваних джерелах енергії, тих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або енергії з відновлюваних джерел, а також енергозберігаючих матеріалів, обладнання, виробів, експлуатація яких забезпечує раціональне та економне використання паливно-енергетичних ресурсів та ін. Перелік окремих інструментів податкового стимулювання інвестицій, вбудованих в ПДВ до і після прийняття Податкового кодексу України відображені в додатку Г, табл. Г.1;

щодо акцизного податку

– операції з державними й муніципальними цінними паперами, а також тими, які гарантовані державою та емітовані НБУ, уповноваженим органом виконавчої влади, Державною іпотечною установою, державною фінансовою установою більше, ніж 50% корпоративних прав якої належать державі (за звичайними іпотечними облігаціями) або державним банкам, а також із сертифікатами фондів операцій з нерухомістю, інвестиційними сертифікатами, цільовими облігаціями підприємств, виконання зобов'язань за якими

здійснюється фінансовими казначейськими векселями, передачею об'єкта (або його частини) житлового будівництва, фінансовими банківськими векселями, виданими як електронний документ;

– з розміщення, викупу, погашення та повторного продажу цінних паперів емітента інститутів спільного інвестування відкритого типу та ін. Щоправда, вищезазначені операції з підакцизними товарами виключені із переліку тих, які не підлягають оподаткуванню акцизним податком з 1 січня 2015 р. Законом № 71-VIII [101].

Окремі інструменти стимулювання капітальних та інвестицій в людський капітал містилися також в платі за землю, регламентування сплати якої регулювалося Законом України “Про плату за землю” від 3 липня 1992 р. № 2535-ХІІ та Податковим кодексом України. Так, від сплати зазначеного платежу звільнялися дослідні господарства навчальних закладів і професійно-технічних училищ сільськогосподарського профілю та науково-дослідних установ; дитячі оздоровчі та санаторно-курортні заклади (в тому числі й ті, що призначені для оздоровлення та реабілітації інвалідів); земельні ділянки сільськогосподарських підприємств усіх форм власності та фермерських (селянських) господарств, зайняті ягідниками та виноградниками, молодими садами, до вступу їх у пору плодоношення, а також генофондовими колекціями, гібридними насадженнями та розсадниками багаторічних плодових насаджень та ін. Згідно останніх змін, що були внесені до Кодексу, від сплати земельного податку звільняються лише громадські організації інвалідів, а також санаторно-курортні заклади та установи, якими вони володіють (див. додаток Г, табл. Г.1).

Загалом, в результаті дослідження еволюції нормативно-правової бази регулювання інвестицій в Україні, вдалося схематично відобразити вплив окремих податкових важелів на стимулювання інвестицій (рис. 1.5).

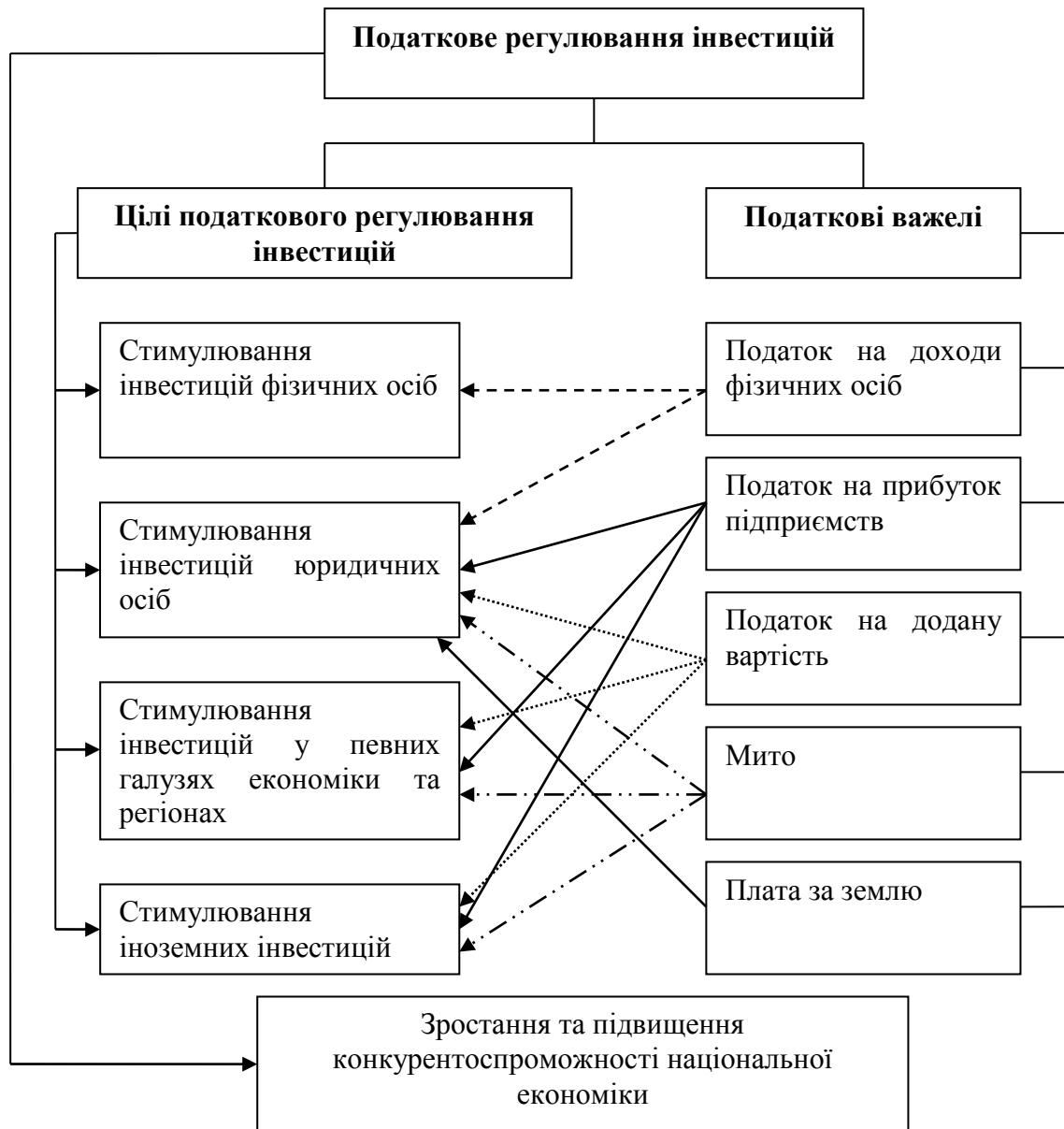

Рис. 1.5. Цілі та важелі податкового регулювання інвестицій, передбачені вітчизняним законодавством

Примітка. Складено автором.

До спеціальних податкових режимів, які стимулюють притік капітальних та інвестицій в людський капітал, Податковим кодексом України зараховано спрощену систему оподаткування обліку і звітності та фіксований сільськогосподарський податок. Зручним в цілях оподаткування платникам вищезазначених податків видається заміна єдиним платежем декількох видів податків і зборів та відносно невеликі ставки. Хоча, й ці механізми

адміністрування не є ідеальними у зв'язку з необхідністю дотримання потенційними податкоплатниками певних критеріїв. З огляду на обмеженість обсягу наукового дослідження та наявності незначних інструментів податкового регулювання інвестицій, що вбудовані в інші податки і збори вважаємо за потрібне зосередити увагу на дослідженні лише вище проаналізованих.

З огляду на ключове місце інновацій в сучасних умовах розглянемо детальніше нормативно-правове регулювання такого підвиду капітальних інвестицій. Так, Постановою Верховної Ради України “Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України” від 13.07.99 № 916-14 серед заходів стимулювання інновацій було передбачено використання таких інструментів податкового регулювання [96]:

- диференціація розмірів податкових пільг залежно від активності в інноваційному процесі певних підприємств, організацій та осіб за умов щорічного збільшення ними витрат на НДДКР не менше, ніж на 25%;
- звільнення від оподаткування тієї частини прибутку, яка спрямовується організаціями, підприємствами, приватними особами до Державного інноваційного фонду України, Державного фонду фундаментальних досліджень, галузевих інноваційних фондів, галузевих фондів технологічного розвитку та реконструкції виробництва тощо або ж місцевих фондів розвитку науки і технологій, а також на виконання НДДКР за міжнародними, загальнодержавними програмами та проектами;
- звільнення від оподаткування, включаючи валютні кошти, бюджетних наукових установ;
- введення податкових пільг на прибуток і додану вартість для наукових організацій, які входять до національної системи науково-технічної інформації;
- звільнення від оподаткування грошових коштів, спрямованих на підвищення кваліфікації та перепідготовку наукових кадрів.

Не зважаючи на широкий перелік інструментів податкового

стимулювання інновацій, механізм їхньої дії не був передбачений жодним нормативно-правовим актом й на практиці вони не реалізовувалися.

В подальшому регламентація податкових інструментів знайшла своє відображення в Законі України “Про інноваційну діяльність”, згідно з яким до їх складу віднесено [79]:

- зниження податкового зобов’язання з ПДВ до сплати в бюджет на 50% за операціями щодо поставок продукції, пов’язаних з виконанням інноваційних проектів. Решта ж 50% залишається в розпорядженні підприємств, зараховуються на спеціальний рахунок і використовуються винятково на фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності й розширення власних науково-технічних і дослідно-експериментальних баз;

- оподаткування прибутку інноваційних підприємств на пільгових умовах за такою самою схемою як і ПДВ, але за умови, що такі підприємства отримали свідоцтво про державну реєстрацію інноваційного проекту й розпочали його реалізацію не пізніше, ніж за 18 місяців від дати державної реєстрації;

- сплата земельного податку у половинному розмірі;
- можливість застосування прискореної амортизації основних засобів;
- звільнення від сплати ввізного мита й ПДВ при ввезенні в Україну протягом строку чинності свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного проекту обладнання, сировини, комплектуючих та інших товарів (крім підакцизних), необхідних для виконання такого проекту.

Починаючи з 2003 р. реалізація цих інструментів призупинена Законом України “Про Державний бюджет України на 2003 рік”, а в 2005 р. їх повністю було скасовано Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” № 2505-IV [79] в результаті чого, чинна редакція Закону України “Про інноваційну діяльність” передбачає лише інструменти фінансово-кредитної підтримки розвитку інноваційної діяльності.

Такі дії вітчизняних законодавців зумовили недовіру інвесторів до

держави, оскільки свідчать про непослідовність у сфері проведення державної інноваційної політики та призвели до порушення виконання затверджених інноваційно-інвестиційних і науково-дослідних проектів. Внаслідок цього, обсяги інвестиційних ресурсів на розвиток науково-технічної діяльності значно скоротилися.

До заходів зі стимулювання інновацій можна зарахувати операції зі звуження бази оподаткування податком на прибуток підприємств, які регламентовані Податковим кодексом України (до 2015 р.), зокрема:

1. Звільнення 80% прибутку підприємств від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України:

- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії;
- сировина, матеріали, устаткування й комплектуючі, які будуть використовуватися у виробництві енергії з відновлюваних джерел;
- енергоефективне обладнання, матеріали, а також вироби, експлуатація яких забезпечує раціональне та економне використання паливно-енергетичних ресурсів;
- засоби контролю, вимірювання, управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;
- обладнання для виробництва альтернативних видів палива.

2. Звільнення від оподаткування 50% прибутку від реалізації енергоефективних заходів та проектів підприємств, які зараховані до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, що здійснюють розроблення, використання та впровадження енергоефективних заходів та проектів.

Скасування вищезазначених пільг Законом № 71-VIII можна розцінювати як заходи зі стримування розвитку інновацій, щоправда, такий висновок, очевидно, потребує глибшого аналізу наданих податкових пільг та здійснених інвестицій.

Що стосується **податкових пільг з метою стимулювання інвестицій у пріоритетних галузях економіки та регіонах**, одним з головних законодавчих актів податкового регулювання цієї сфери є Закон України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” від 06.09.2012 р. № 5205-XVII, в якому визначено основні засади державної політики щодо стимулювання інвестиційної діяльності на період 2013-2032 рр. з метою створення сприятливих умов розвитку регіонів, нових робочих місць, запровадження енергозберігаючих технологій. В законі визначено зміст пріоритетних галузей економіки, особливості державної підтримки стимулювання їх розвитку та критерії, яким повинні відповідати інвестиційні проекти.

Зокрема, пріоритетними галузями економіки потрібно вважати галузі, функціонування яких спрямоване на виробництво високотехнологічної конкурентоздатної та екологічно чистої продукції, високоякісних послуг, за умови якщо такі галузі реалізують державну політику розвитку виробничого й експортного потенціалу та створюють нові робочі місця.

Право на отримання податкових пільг має суб’єкт господарювання, якщо:

- його інвестиційний проект затверджений Кабінетом Міністрів України;
- загальна вартість проекту для суб’єктів великого бізнесу, які мають намір використати пільги перевищує 3 млн євро (для суб’єктів середнього й малого підприємництва сума інвестицій становить відповідно 1 і 0,5 млн євро);
- кількість створених робочих місць для працівників, які безпосередньо задіяні у виробничих процесах перевищує 150 (для суб’єктів середнього й малого підприємництва – 50 і 25);
- середня заробітна плата працівників перевищує розмір мінімальної заробітної плати не менше, ніж у 2,5 рази [112].

В законі чільне місце займають особливості оподаткування (в тому числі ввізним митом) суб’єктів господарювання, які здійснюють інвестиційну

діяльність у пріоритетних галузях економіки, які в свою чергу, відображені в Податковому та Митному кодексах України, а також в окремих нормативно-правових документах спеціальної дії.

Так, згідно Закону України “Про внесення змін до розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб’єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки” від 6 вересня 2012 р. № 5211-XVII підприємства, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки отримують податкові пільги у формі звільнення від оподаткування й пониження ставки податку на прибуток підприємств та прискореної амортизації.

Зокрема, прибуток таких підприємств передбачено оподатковувати за ставкою: 1) 0% – з 1.01.13 по 31.12.17; 2) 8% – з 1.01.18 по 31.12.22; 3) 16% – з 1.01.23 [102].

Що стосується прискореної амортизації, то підприємства можуть застосовувати її лише до нерухомості й капітальних витрат на поліпшення земель, не пов’язаних із будівництвом (основні засоби 1 і 2 груп), які використовуються в інвестиційному проекті.

Щоправда, законодавець встановив певні обмеження на використання таких пільг, до яких віднесено:

- обов’язковість ведення окремо податкового обліку доходів і витрат діяльності в межах затвердженого інвестиційного проекту. Тобто будь-яка інша діяльність фірми не підпадає під дію цих пільг;

- сума податкових пільг не може бути більшою за розмір здійснених інвестицій, в разі якщо ці суми співпадають, то зазначені пільги підприємству не надаються (прибуток, отриманий у звітному податковому періоді, наступному за періодом, коли суми пільг та інвестицій зрівнялися, оподатковується на загальних підставах);

- суми зекономлених коштів мають бути використані на реінвестування в межах проекту з метою розширення виробництва, переоснащення

матеріально-технічної бази, впровадження новітніх технологій та інших цілей передбачених Законом України “Про внесення змін до підрозділу 4 розділу ХХ “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо особливостей справляння податку на прибуток” від 23 лютого 2012 р. № 4453-VI [102].

Законом України “Про внесення змін до Митного кодексу України” передбачено до 1 січня 2018 р. (згідно Податкового кодексу України – до 31 грудня 2022 р.) звільнення від оподаткування ввізним митом імпорту устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього з метою реалізації затверджених інвестиційних проектів, якщо вони: не виробляються та не мають аналогів в Україні; не є підакцизними товарами в Україні; не були у використанні; були виготовлені не більше трьох років до моменту державної реєстрації інвестиційного проекту [99, 81].

Перелік, обсяги та порядок ввезення згаданих підакцизних товарів затверджується Кабінетом Міністрів України під час схвалення кожного інвестиційного проекту.

У разі, якщо устаткування звільняється від сплати ввізного мита, то підприємство має право ще й відстрочити сплату податку на додану вартість на нього шляхом видачі податкового векселя із двомісячним строком погашення. Він має бути погашений виключно готівкою до державного бюджету, а сума такого ПДВ, сплаченого при погашенні векселя, повинна бути включена у податковий кредит у місяці, в якому було здійснено погашення векселя [92].

В продовження до аналізу інструментів податкового стимулювання інвестицій в окремих галузях та регіонах доцільно розглянути нормативно-правову базу **іноземних інвестицій** (з огляду на те, що здебільшого саме іноземні інвестори вкладають кошти у розвиток пріоритетних для України галузей економіки та депресивних регіонів).

Режим іноземного інвестування на території України можна охарактеризувати як сприятливий для притоку іноземного капіталу у 1992-1996 рр. та жорсткого, початок якого, на наш погляд, можна позначити датою

прийняття Декрету Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування” від 20 травня 1993 року № 55-93 [30].

Прослідкувавши еволюцію нормативно-правового забезпечення податкового регулювання іноземних інвестицій, до найважливіших законодавчих актів можна зарахувати Закон України “Про іноземні інвестиції” від 13 березня 1992 р. № 2198-ХІІ, згідно з яким майно, що ввозилося в Україну як внесок нерезидента до статутного капіталу господарського товариства та на умовах господарських договорів, звільнялося від податку на імпорт і мита на період діяльності товариства або реалізації інвестиційного договору відповідно. Розмір доходів підприємств з іноземними інвестиціями до оподаткування зменшувався на суму коштів, реінвестованих на території України, а продукція (товари, послуги, роботи) їх власного виробництва за участю українського капіталу звільнялася від податку на додану вартість [105].

Дія зазначеного закону була призупинена Декретом Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування” від 20 травня 1993 р. № 55-93, який врегульовував питання іноземного інвестування більш жорстко та положення якого надалі були розвинуті в Законі України “Про режим іноземного інвестування” від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР та закріплені в Митному кодексі України. Це стосується звільнення від оподаткування митом майна, яке ввозиться на територію України як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями [81]. Окрім цієї норми, до податкових інструментів стимулювання іноземного інвестування можна зарахувати положення Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств процентних та дисконтних доходів нерезидентів, отриманих ними в результаті інвестування у державні цінні папери, облігації місцевих позик, а також боргові цінні папери, виконання зобов’язань за якими гарантовано уповноваженими на те державними чи місцевими органами влади.

Щодо вільних економічних зон, початок їх створення в Україні можна ознаменувати Законом України “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” (1992 р.), в якому обґрунтовано доцільність створення ВЕЗ і ТПР. Особливості їх створення, функціонування та ін. було деталізовано Постановами Кабінету Міністрів України: “Про концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні” від 14 березня 1994 р. та “Про заходи щодо створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності” від 24 вересня 1999 р. [48, с. 192]. У 2005 р. було заборонено створювати ВЕЗ, однак з 27 вересня 2014 р. – знову дозволено [103].

Загалом перелік інструментів податкового стимулювання інвестицій за раніше окресленими напрямками до прийняття закону № 71-VIII відображено в додатку Е, а після – в табл. 1.5.

Вважаємо за потрібне наголосити на недосконалому вітчизняному податковому законодавстві, як і законодавстві в цілому. На сьогодні, не зважаючи на те, що головним законодавчим актом податкового регулювання інвестицій як суб’єктів господарювання, так і громадян є Податковий кодекс України, для того, щоб представити стимулюючі інструменти податкового регулювання інвестицій у пріоритетних галузях економіки, довелося проаналізувати 5 законодавчих актів, норми яких подекуди суперечливі. Для прикладу, не зрозуміло до якого періоду від оподаткування ввізним митом звільняється імпорт устаткування (обладнання) та комплектуючих до нього суб’єктами господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, схвалені відповідно до Закону України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць”. Згідно Податкового кодексу України такий період – з 1 січня 2013 р. до 31.12.2022 р.; згідно Митного кодексу України – до 01.01.2018 р.

Таблиця 1.5

Окремі інструменти податкового стимулювання інвестицій, передбачені чинним законодавством із урахуванням Закону № 71-VIII

Напрями стимулювання інвестиційної діяльності	Інструменти податкового стимулювання інвестицій
Стимулювання фізичних осіб до інвестиційної діяльності	Надання податкової знижки на суму певних витрат
Стимулювання юридичних осіб до інвестиційної діяльності	Зниження ставки податку на прибуток підприємств із 23% у 2011 р. до 16% з 2014 р. Можливість застосування прискореної амортизації
<i>Активізація інвестиційної діяльності у певних галузях економіки та регіонах</i>	Звільнення від оподаткування прибутку підприємств у 2013-2017 рр.
	Встановлення пониженої ставки податку на прибуток підприємств у розмірі 8% від бази у 2018-2022 рр.
	Право застосування прискореної амортизації до нерухомості й капітальних витрат на поліпшення земель, не пов'язаних із будівництвом (основні засоби 1 і 2 груп), які використовуються в інвестиційному проекті
<i>Стимулювання іноземних інвестицій</i>	Звільнення від оподаткування ввізним митом імпорту устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього з метою реалізації затверджених інвестиційних проектів
	Право відстрочення сплати податку на додану вартість на устаткування, (обладнання), яке імпортується з метою реалізації затверджених інвестиційних проектів шляхом видачі податкового векселя із двомісячним строком погашення
<i>Стимулювання іноземних інвестицій</i>	Звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств процентних і дисконтних доходів нерезидентів, отриманих від вкладення коштів у державні цінні папери, облігації місцевих позик та боргові цінні папери, що видані під гарантії Уряду чи органів місцевого самоврядування
	Звільнення від мита імпорту товарів, що ввозяться на територію країни як внесок нерезидента у статутний фонд підприємства з іноземними інвестиціями

Примітка. Складено автором.

Наявність низки змін податкового законодавства, що регламентується окремими нормативно-правовими актами свідчить про порушення принципу стабільності податкової системи та негативно впливає на інвестиційну діяльність. Таким чином актуалізується питання ефективності Податкового

кодексу України, який мав би забезпечити виконання згаданого принципу.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних засад податкового регулювання інвестицій дало змогу зробити такі висновки та узагальнення.

В економічній літературі існує низка визначень сутності інвестицій, які відрізняються за джерелами фінансування, об'єктами, суб'єктами, метою та формою здійснення й узагальнюючи які, можна стверджувати – це вкладення капіталу в активи різних видів з метою його примноження. В результаті дослідження еволюції економічного змісту “інвестицій” та систематизації підходів щодо його трактування вдалося виокремити три етапи у розвитку даного поняття. Для першого етапу (до 1980 р.) характерно ототожнення інвестицій та капітальних вкладень, під якими здебільшого розуміли вкладення грошових коштів у примноження ОЗ. Для другого етапу (1980-1990-ті рр.) – також тлумачення інвестицій як капітальних вкладень, щоправда в науковому обігу все більше почав з'являтися термін “капітальні інвестиції”, які здійснюються задля розширення ОЗ. Для третього (з 1990-х рр. – по сьогодні) – наявність низки різноманітних концепцій інвестування, які відрізняються за особливостями, принципами, критеріями ефективності та ін. й широкого використання в нормативних документах. При цьому глибинний зміст інвестицій як вкладень капіталу з метою отримання прибутку залишається домінуючим.

Одним із найважливіших методів державного впливу на інвестиційну діяльність є податкове регулювання, маневруючи інструментами якого держава може стимулювати або ж стримувати інвестиції фізичних і юридичних осіб та здійснювати перерозподіл фінансових ресурсів на користь важливих і стратегічних галузей економіки. Аналізуючи теоретичні підвалини податкового

регулювання інвестицій, вдалося виокремити напрями його реалізації в рамках історично-сформованих течій світової економічної думки.

Досліджуючи теоретичні підвалини податкового регулювання інвестицій виокремлено напрями та систематизовано головні інструменти його реалізації в рамках окремих шкіл світової економічної думки. До найпоширеніших інструментів належали: податкове навантаження, структура податкової системи, ставка та об'єкт оподаткування. Обґрунтовано, що витoki сучасної теорії оподаткування інвестицій закладені ще в “Конфуціантсві”, а основоположником її доцільно вважати Ібн-Халдуна. Виокремлено ключові елементи механізму податкового регулювання інвестицій, до яких зараховано: інструменти, принципи, критерії та чинники впливу.

Встановлено, що в сучасній фінансовій науці розглядувана тематика недостатньо досліджена, проте, аналізуючи підходи до визначення сутності та механізму реалізації податкового регулювання інвестицій та синтезуючи окремі його елементи, вдалося окреслити склад інструментів, який вміщує системні, локальні та спеціальні їх види. До системних зараховано: податкове навантаження і структура податкової системи. До локальних: об'єкт і база оподаткування, податкові канікули, інвестиційний податковий кредит і знижка та ін. До спеціальних: ВЕЗ, ТПР і спеціальні податкові режими. Крім того, з метою стимулювання інвестицій запропоновано здійснювати податкове регулювання з урахуванням науково обґрунтованих принципів.

В розвитку нормативно-правового забезпечення податкового регулювання інвестицій можна виокремити два етапи: перший – до прийняття податкового кодексу України, коли сфера дії податкових інструментів переважно регламентувалася законами спеціальної дії (“Про оподаткування прибутку підприємств”, “Про оподаткування доходів фізичних осіб”, “Про податок на додану вартість”, “Про акцизний збір” та ін.); другий – після прийняття Кодексу, який на сьогодні є головним законодавчим актом, в якому передбачено механізм податкового регулювання інвестицій.

Згідно чинного законодавства, до податкових інструментів стимулювання інвестицій можна зарахувати такі: надання податкової знижки з ПДФО, зниження ставки податку на прибуток підприємств, прискорену амортизацію, надання пільг з ПнПП, ПДВ та мита для іноземних інвесторів, а також інструменти активізації інвестиційної діяльності у певних галузях економіки та регіонах.

Основні положення, що містять цей розділ дисертації відображені у публікаціях [117,124,129, 132, 133, 134, 135, 136]

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг інвестиційної діяльності в економіці України

Як уже згадувалося раніше, основою якісного науково-технологічного реформування економіки держави є інвестиції, які поза сумнівом здатні пришвидшити темпи зростання економіки, підвищити її конкурентоспроможність і створити передумови сталого економічного розвитку. Однак, на сьогодні, активність учасників інвестиційного процесу надзвичайно низька, що обумовлено рядом внутрішніх і зовнішніх факторів, серед яких світова фінансова криза, недосконалість податкового законодавства та низка інших, що обумовлюють, здебільшого, нестабільність діяльності підприємницьких структур і низькі доходи населення та не стимулюють їх до фінансування інвестицій. Попри вказані чинники, які негативно впливають на стан інвестиційної діяльності варто відмітити також відсутність гарантій захисту прав інвесторів, недовіру суб'єктів господарювання та громадян до держави та фінансового ринку.

Проаналізуємо структуру та динаміку інвестицій в економіку України, виходячи з обґрунтованого трактування їх видів за об'єктами та суб'єктами інвестування: капітальні, фінансові та інвестиції в розвиток людського капіталу, що здійснюються юридичними та фізичними особами. При цьому, використаємо офіційні дані Державної служби статистики України: щодо капітальних інвестицій – обсяги капітальних інвестицій за джерелами фінансування (з метою виокремлення капітальних інвестицій, що здійснюються юридичними особами (інвестиції, здійснені за рахунок власних коштів підприємств та організацій) і фізичними особами (інвестиції населення на будівництво і придбання житла); видами активів; видами економічної та промислової діяльності з метою ґрунтового моніторингу інвестиційної діяльності усіх суб'єктів економічних відносин. Крім того, вважаємо за

необхідне детальніше проаналізувати інновації, які обліковуються в складі капітальних інвестицій та іноземні інвестиції, оскільки на сучасному етапі розвитку фінансової системи України вони є потужним джерелом залучення інвестиційних ресурсів в економіку України.

Що стосується фінансових інвестицій – використаємо статистичні дані про фінансові інвестиції юридичних осіб та домогосподарств. Щодо інвестицій в розвиток людського капіталу, які здійснюються: юридичними особами – використаємо дані про витрати суб'єктів господарювання на робочу силу; фізичними особами – витрати населення в освіту і охорону здоров'я.

Капітальні інвестиції. Аналіз капітальних інвестицій засвідчив, що найвагомим руйнівним чинником розвитку вітчизняного інвестиційного ринку виявилася світова фінансова криза. До неї, інвестиції в основний капітал в Україні з кожним роком зростали, а в 2006 і 2007 р. їх частка у ВВП взагалі була більшою, ніж у більшості розвинених країн і становила 23,3 і 26,2% відповідно [146, с. 25, 27]. Принагідно відзначимо: починаючи з 2012 р. органи Державної служби статистики України не ведуть облік інвестицій в основний капітал, натомість капітальних інвестицій.

Проаналізуємо динаміку абсолютних показників та темпів приросту обсягів капітальних інвестицій (до 2010 р. – інвестицій в основний капітал) за період 2008-2014 рр. (рис. 2.1).

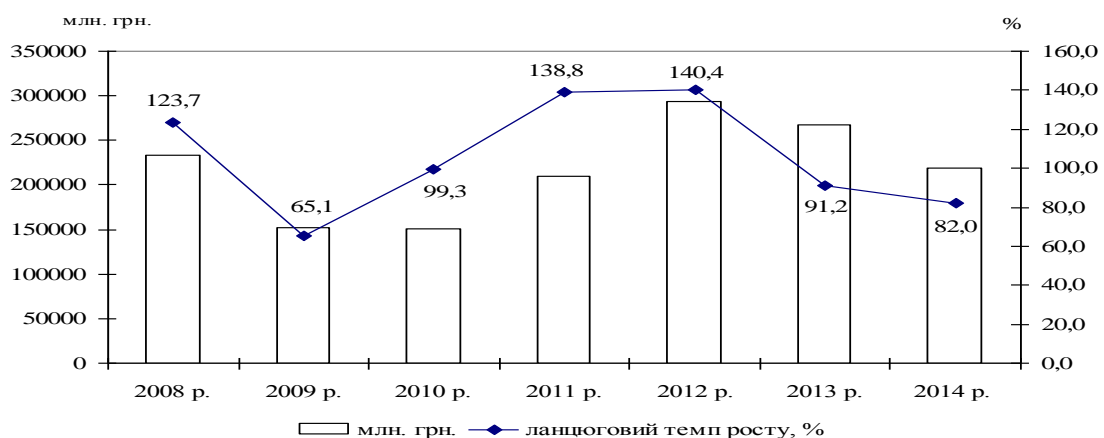

Рис. 2.1. Динаміка капітальних інвестицій за 2008-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Як свідчать приведені дані, у 2009-2010 рр. на фоні світової фінансово-економічної кризи та спаду ділової активності на інвестиційному ринку спостерігалось суттєве зниження об'ємів капіталовкладень у основний капітал. У 2009 р. їх величина зменшилася на 81304 млн. грн. порівняно із 2008 р. та становила 65,1% інвестицій попереднього року, а в 2010 р. – на 1110 млн. грн. порівняно із 2009 р. й склала 99,3% інвестованих ресурсів у 2009 р., проте, вже у 2011 р. сума вкладень в основний капітал знову зросла до 209130 млн. грн., й становила 138,8% інвестицій 2010 р. Зростаюча динаміка збереглася й у 2012 р. Проте у: 2013 р. сума капітальних інвестицій зменшилася на 25964 млн. грн., склавши 91,2% інвестицій попереднього року; 2014 р. – знизилася до 82,0% інвестицій 2013 р., про що свідчить ланцюговий темп росту. Спадна тенденція капітальних інвестицій протягом останніх двох років, очевидно, обумовлена загостренням суспільної напруги в країні та загрозою військового вторгнення Російської Федерації.

Аналіз капітальних інвестицій за джерелами фінансування протягом 2010-2014 рр. показав, що серед найбільш вагомих із них були власні кошти підприємств та організацій, частка яких в структурі всіх джерел складала більше половини загального обсягу інвестицій і варіювалася в діапазоні 61,3-70,5% (від найменшого значення до найбільшого). Обсяги капітальних інвестицій, здійснених підприємствами та організаціями протягом аналізованого періоду перманентно зменшувалися, в той час, коли їх питома вага в структурі таких інвестицій, навпаки, збільшувалася (за винятком 2011 р., коли вона незначно знизилася – на 0,4 в. п.). Ситуація зменшення обсягів капітальних інвестицій юридичних осіб при одночасному збільшенні їх питомої ваги в структурі інвестицій обумовлена, з одного боку, спробами вітчизняних підприємств максимально мобілізувати власні фінансові ресурси для задоволення інвестиційних потреб з метою виживання на ринку та забезпечення мінімального розвитку в складних умовах, зумовлених рецесією економіки та військовими діями на сході України, а з іншого боку, збільшенням

капітальних інвестицій з державного бюджету в 2011 р., фізичних осіб – у 2012-2013 рр. (додаток Ж, табл. Ж.1).

Другим за величиною джерелом були кредитні ресурси, сума та питома вага яких зменшилася із 22888,1 млн. грн. (12,7%) у 2010 р. до 21739,3 млн. грн. (9,9%) у 2014 р. Протягом 2010-2012 рр. частка позикових коштів повільно, але неухильно зростала, а з 2013 р. – набула спадного характеру у зв'язку з падінням економіки та загостренням суспільної напруги. У 2014 р. величина і питома вага кредитних коштів в структурі капітальних інвестицій сягнули свого мінімального значення за аналізований період. Це обумовлено зниженням реальних фінансових можливостей комерційних банків щодо здійснення кредитних операцій з огляду на стрімку девальвацію національної валюти і до більш обережної політики кредитних установ у цій сфері, а також зменшенням попиту на валюту з боку юридичних і фізичних осіб.

Що стосується капітальних інвестицій фізичних осіб, їх низька частка в структурі (7,3-10,5%) є свідченням низьких платоспроможності та соціального статусу, а відтак – рівня добробуту українців, можливості яких здійснювати інвестиції в нерухомість та покращення житлових умов вкрай обмежені. Щоправда, питома вага таких інвестицій в структурі капітальних, набула зростаючої тенденції з 2012 р. і в 2014 р. – перевищила частку кредитних ресурсів.

Наступними за вагомістю джерелами фінансування капітальних інвестицій є: кошти державного бюджету (частка яких зменшилася із 5,7% у 2010 р. до 1,2% у 2014 р.); іноземні інвестиції, питома вага яких не перевищувала 3,0%; кошти місцевих бюджетів (частка яких варіювалася в діапазоні 2,7%-3,2% протягом 2010-2014 рр.) (див. додаток Ж, табл. Ж.1).

Якщо припустити, що капітальні інвестиції юридичних осіб – це сума таких інвестицій, здійснених за власні кошти підприємств і організацій, а фізичних осіб – витрати населення на будівництво житла (в рамках їх аналізу за

джерелами фінансування), можна відобразити їх динаміку (додаток Ж, рис. Ж.1).

Таким чином, зростання частки капітальних інвестицій юридичних осіб, здійснених за рахунок власних фінансових ресурсів із одночасним скороченням кредитних, негативно позначилося на фінансовому результаті діяльності та рентабельності власного капіталу підприємств реального сектору економіки. Суб'єкти господарювання, позбавлені кредитів і позик за прийнятними для них ставками, були обмежені у можливостях не тільки здійснювати оновлення основних засобів, але й отримувати приріст рентабельності власного капіталу за рахунок диверсифікації джерел фінансування [77].

Важливим показником для характеристики стану економічного розвитку та інвестиційної діяльності в країні є співвідношення об'ємів інвестування у основний капітал та валового внутрішнього продукту, виражене у відсотках. Для країн Європейського Союзу воно задекларовано на рівні не менш як 30%. Проте досвід країн, які досягли успішних результатів у розвитку своїх економік, свідчить, що забезпечення сталого економічного зростання вимагає вищого рівня валового нагромадження основного капіталу. Зокрема Китайська Народна Республіка впродовж 15 останніх років спрямовувала на оновлення основного капіталу щорічно 40-46% ВВП [16].

Показовим щодо перспектив оновлення основного капіталу та створення матеріально-технічної бази виробництва, яка відповідає вимогам сучасного суспільства, є співвідношення вартості капітальних інвестицій та основних засобів (табл. 2.1).

Як видно з таблиці 1.1, у 2008 р. на 1 грн. вартості основних засобів припадало 8,6 коп. інвестицій, протягом 2009-2010 рр. рівень інвестування основних засобів зменшувався. Після незначного зростання у 2011 р. (до 3,5 коп.), починаючи з 2012 р. він знову набув спадної тенденції й у 2014 р. склав – 2,8 коп. Враховуючи катастрофічний ступінь зношеності основних засобів в

Україні (60-77,3%), такі темпи фактично унеможлиблюють ефективне оновлення основного капіталу.

Таблиця 2.1

**Динаміка показників інвестування економіки України
протягом 2008-2014 рр.**

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Капітальні інвестиції в економіку, млн. грн.	272074	192878	189061	259932	293692	267728	219419,9
ВВП у фактичних цінах, млн. грн.	948056	913345	1082569	1302079	1411238	1454931	1566728
Рівень інвестування економіки, % до ВВП**	28,7	21,1	17,5	20,0	20,8	18,4	14,0
Вартість основних засобів, млн. грн.	3149627	3903714	6648861	7396952	9148017	10401324	-
Ступінь зносу ОЗ, %	61,2	60,0	74,9	75,9	76,7	77,3	-
Рівень інвестування основного капіталу, % до вартості ОЗ	8,6	4,9	2,8	3,5	3,2	2,6	-
Рівень фінансування НТР за рахунок усіх джерел, % до ВВП	0,90	0,95	0,90	0,79	0,80	0,81	-

* Інвестиції в основний капітал.

** Обсяг капітальних інвестицій, % до ВВП.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Питома вага капітальних інвестицій у ВВП різко зменшилася у 2009-2010 рр. в порівнянні з 2008 р. – з 28,7% до 21,1% та 17,5% відповідно. Період посткризового відновлення у 2011-2012 рр. супроводжувався пожвавленням інвестиційних процесів, про що свідчить зростання обсягів капітальних інвестицій та рівня інвестування економіки до 259932,0 млн. грн. (20%) у 2011 р. та до 293692,0 млн. грн. (20,8%) у 2012 р. Проте у 2013 р. загострення соціально-економічної та політичної ситуації в Україні зашкодило закріпленню позитивної динаміки попередніх років – обсяги капітальних інвестицій знову скоротилися на 25964,0 млн. грн. у 2013 р. порівняно з 2012 р. й не досягли рівня 2008 р. У 2014 р. величина капітальних інвестицій та рівень інвестування економіки сягнули мінімальних значень: 219419,9 млн. грн. та 14,0%

відповідно. Як бачимо, такий рівень інвестування економіки України далеко відрізняється від рекомендованого європейського (30%) та Китайського (40-46%), що обумовлює необхідність стимулювання капітальних інвестицій з метою ефективною модернізації ОЗ.

Між обсягами ВВП і капітальних інвестицій існує тісний взаємозв'язок, який підтверджується кореляційно-регресійним аналізом (додаток Ж, рис. Ж.2), результати якого свідчать про високий рівень залежності зростання обсягів ВВП від капітальних інвестицій ($R^2=0,77$). Проте рівень кореляції має потенціал до збільшення, відтак – актуалізується питання необхідності стимулювання капітальних інвестицій, на що й повинно бути спрямоване податкове регулювання.

Рівень достатності інвестицій для забезпечення економічного розвитку на засадах технологічної модернізації промислового виробництва визначається дотриманням норми інвестування по відношенню до ВВП, що є важливим індикатором інвестиційної безпеки держави, задовільне значення якого за оцінками фахівців має становити 25% [126]. Натомість в Україні протягом аналізованого періоду лише у 2008 р. спостерігалось перевищення зазначеного порогового значення, тоді як у 2009-2014 рр. зафіксовано дефіцит інвестиційних ресурсів в економіці.

Викладене дозволяє констатувати, що зважаючи на загалом позитивну динаміку капітальних інвестицій, наявний їх обсяг, не тільки не забезпечує передумов економічного зростання, але й залишається недостатнім для повноцінного відтворення. Внаслідок скорочення залучених на довгостроковій основі коштів, у структурі джерел фінансування інвестицій у основний капітал переважали власні кошти юридичних осіб. Це негативно позначилося на можливостях реконструкції та оновлення основних засобів виробництва, а також на фінансових результатах діяльності та рентабельності власного капіталу підприємств реального сектору економіки. Натомість, можна

відзначити позитивну динаміку зростання капітальних інвестицій, що здійснюються за рахунок коштів фізичних осіб.

Що стосується суб'єктів господарювання, то доволі низька їх інвестиційна активність у сфері оновлення основних засобів і технологічного переоснащення виробництва обумовлена відсутністю дієвих податкових стимулів, що призвело до критичного стану основних засобів, ступінь зносу яких невинно зростає (див. табл. 2.1), досягнувши 77,3% у 2013 р. Для порівняння, у світовій практиці критичним ступенем зносу основних засобів вважається 60%, і за більш високого рівня починаються техногенні аварії та катастрофи [14, с. 82].

Подолання катастрофічного старіння основних засобів в Україні потребує залучення величезного об'єму інвестицій для модернізації і структурної перебудови вітчизняної промисловості. За оцінками міністерства економіки України у реструктуризацію та модернізацію промисловості необхідно вкласти 140-200 млрд. дол. США [139]. На сьогодні таких коштів, що перевищують обсяг 4-6 річних бюджетів держави, Україна самостійно акумулювати не може.

Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій у промисловості залишалися власні кошти підприємств та організацій – їх частка в загальному обсязі капітальних інвестицій галузі у 2010-2013 рр. в середньому становила 76,8%. Слід зазначити, що значне переважання у структурі капітальних інвестицій у промисловість власних коштів підприємств має низку недоліків, серед яких – “консервування” структурних диспропорцій, відсутність трансферу інвестиційних ресурсів у прогресивні види промислової діяльності, відставання у впровадженні нововведень для підтримання конкурентоспроможності через орієнтацію на максимізацію поточних прибутків [41].

Незначними були частки інвестування за рахунок державного (в середньому 1,6%) та місцевого (0,5%) бюджетів. Скоротилася частка коштів іноземних інвесторів (з 3,5% у 2010 р. до 0,2% у 2013 р.). Водночас зросла

частка капітальних інвестицій, освоєних за рахунок кредитів банків та інших позик (з 8,6% у 2010 р. до 19,1% у 2013 р.) та коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо (з 0,3% у 2010 р. до 2,7% у 2013 р.) (додаток Ж, табл. Ж.2).

Зростання питомої ваги інвестицій, здійснених за рахунок кредитних ресурсів, очевидно, обумовлене недостатністю власних коштів підприємницьких структур і громадян для здійснення капітальних інвестицій та, водночас, підвищенням їх довіри до кредитного ринку й удосконалення технологій обслуговування фінансовими інституціями своїх клієнтів (використання яких дозволило підвищити попит на позичені ресурси).

У промисловий сектор України у 2010-2014 рр. залучалося 30-39% від загального обсягу капітальних інвестицій в економіку України. Незважаючи на позитивну тенденцію зростання частки промисловості у структурі освоєних в економіці капітальних інвестицій з 30,0% у 2010 р. до 39,3% у 2014 р. та майже двократне зростання обсягів освоєних у промисловості інвестицій з 56725,3 млн. грн. у 2010 р. до 86242,0 млн. грн. у 2014 р., аналіз показників структури капітальних інвестицій у промисловість свідчить про негативну тенденцію скорочення частки інвестицій у переробну промисловість (з 53,9% у 2010 р. до 49,6% у 2014 р.) та зменшення у 2014 р. інвестицій у водопостачання, каналізацію та поводження з відходами (до 1%), які й так були мізерними (додаток Ж, табл. Ж.3-Ж.4).

Другим видом діяльності за обсягом інвестицій є будівництво – його частка варіюється в діапазоні 13,4-17,3%. Якщо розглянути абсолютні показники та врахувати інфляцію за чотири роки, то можна зробити висновок про суттєве скорочення обсягів фінансування будівництва. Це, в свою чергу, робить неможливим розширення виробництва.

Капітальні інвестиції в оптову та роздрібну торгівлю незначно зменшилися з 10% у 2010 р. до 9,4% у 2014 р. Аналогічна ситуація спостерігається у сфері транспорту та складського господарства (10,4% у 2010 і

7,1% у 2014 р.). На жаль, у сільське господарство протягом цих років інвестують незначні суми від 6,1% до 8,6% від загального обсягу. Зважаючи на те, що Україна на даний час є переважно аграрною країною і сільське господарство є досить ризиковим та залежним від природних умов, даний об'єм інвестування не забезпечить зростання виробництва сільськогосподарської продукції.

Негативною тенденцією є зниження мізерної частки інвестицій в інформацію і телекомунікації – з 4,6% у 2010 р. до 3,7% у 2014 р. Також незначним є інвестування професійної, наукової й технічної діяльності (див. додаток Ж, табл. Ж.3).

Отже, за зазначені роки структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності практично не змінилася. В ті галузі, які є локомотивами економічного розвитку (інформація, професійна діяльність, освіта) інвестиції практично не здійснюються.

Що стосується капітальних інвестицій за видами промислової діяльності, то в їх структурі переважають інвестиції у переробну промисловість, зокрема в: харчову – 16,1% від загального обсягу залучених інвестицій у промисловість у 2014 р., металургію – 14,3%, хімічну – 8,3%, машинобудівний комплекс – 6,4%. Натомість незначними залишаються частки інвестицій у інші галузі переробної промисловості – 1,0% серед яких високотехнологічні виробництва (виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, електричного устаткування) (додаток Ж, табл. Ж.4).

Так, на інновації суб'єкти господарювання, зайняті в промисловості витрачали близько 8-14 млрд. грн. При цьому у 2011 р. їх розмір збільшився на 6288,4 млрд. грн. (або на 78,2%) порівняно з 2010 р. Однак, починаючи з 2012 р. вони набули спадної тенденції. Спочатку вони зменшились на 19,9%, у 2013 р. – на 16,7%, у 2014 р. – на 19,5% (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка інновацій у промисловості України за 2010-2014 рр.

	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.*	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього	8045,5	100	14333,9	100	11480,6	100	9562,6	100	7695,9	100
у т.ч.										
внутрішні науково-дослідні роботи	818,5	10,2	833,3	5,8	965,2	8,4	1312,1	13,7	1221,5	15,9
зовнішні науково-дослідні роботи	177,9	2,2	246,6	1,7	231,1	2,0	326,4	3,4	533,1	6,9
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	5051,7	62,8	10489,1	73,2	8051,8	70,1	5546,3	58,0	5115,3	66,5
придбання інших зовнішніх знань	141,6	1,8	324,7	2,3	47,0	0,4	87,0	0,9	47,2	0,6
інші	1855,8	23,0	2440,2	17,0	2185,5	19,1	2290,9	24,0	778,8	10,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Примітка. Складено за даними державної служби статистики України.

Найбільше інвестицій підприємства витрачали на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, питома вага яких яка зменшувалася протягом аналізованого періоду й досягла мінімального значення у 2013 р. – 58,0%, незначно збільшившись у 2014 р. (до 66,5%). Натомість – дещо зросли інноваційні витрати на науково-дослідні роботи.

Загалом динаміка інновацій в наукові й науково-технічні роботи, що здійснюються за рахунок власних коштів підприємств зростала протягом 2008-2013 рр., в структурі яких найбільшу частку займали витрати на науково-технічні розробки, обсяг яких збільшився із 4088,2 млн. грн. у 2008 р. до 5772,8 млн. грн. у 2013 р. У 2014 р. відбулося падіння розмірів інновацій по всіх аналізованих видах (додаток Ж, табл. Ж.5).

Тривожною є тенденція інновацій в промисловості, які з 2012 р. зменшуються: після того, як їх загальний обсяг у 2011 р. дещо зріс порівняно з

2010 р. (на 6288,4 млн. грн. або на 78,2%), у 2012 р. – він зменшився на 19,9% відносно 2011 р. та на 42,7% стосовно 2010 р., в 2013 р. – на 16,7% у порівнянні з попереднім роком, а в 2014 р. – на 20,5% відносно 2013 р. (додаток Ж, рис. Ж.2, Ж.3). Крім того, погіршення динаміки рівня витрат на науково-технічну діяльність, задовільним значенням яких вважається 2% від ВВП [80] свідчить про наявність загрози інноваційній безпеці держави внаслідок руйнації фундаментальної бази для забезпечення структурних реформ в економіці на інноваційних засадах, що відображається зменшенням витрат на фінансування науково-технічних робіт в Україні з 0,9% ВВП у 2008 р. до 0,8% ВВП у 2013 р.

Податкові стимули інноваційної діяльності прямо впливають на підприємницьку діяльність, вони, як правило, застосовуються в якості стимулюючих механізмів в рамках податку на прибуток, який є основним податком з юридичних осіб у будь-якій країні. [33, С.37] Незважаючи на те, що більше половини інновацій у промисловості фінансувалися за рахунок власних фінансових ресурсів підприємств, для них також характерна спадна динаміка. При цьому кількість підприємств, які здійснюють інновації практично незмінна протягом аналізованого періоду (див. додаток Ж, рис. Ж.3).

Капітальні інвестиції за видами активів за 2010-2014 рр. демонструють стійку тенденцію: 96-97% – в матеріальні активи, 3-4% – у нематеріальні активи. Це свідчить про значне зношення будівель, споруд та інвентарю. Причому у машини, обладнання та інвентар вкладається найбільше – 28-31%, в інженерні споруди 21-26%, в нежитлові будівлі – 18-20%. Негативним показником є мізерні обсяги капітальних інвестицій в землю – 0,4-0,9%. З нематеріальних активів, в середньому 1,3% капітальних інвестицій вкладається в програмне забезпечення (додаток Ж, табл. Ж.6).

В регіональному розрізі, можна відзначити нерівномірний розподіл інвестицій. Беззаперечним лідером є м. Київ (20-30%) та промислово розвинуті області: Київська (7-9%), Донецька (6,3-10,8%), Дніпропетровська (7,7-9,5%). Також інвестиційно-привабливою була АРК. Постійними аутсайдерами є

аграрні регіони: Волинська, Житомирська, Закарпатська, Кіровоградська, Сумська, Тернопільська, Рівненська області. Частка будь-якої з цих областей не перевищує 2% від загального обсягу капітальних інвестицій (додаток Ж, табл. Ж.7).

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок про низький рівень фінансування капітальних інвестицій, як за джерелами, так і за галузями й видами активів, та, вочевидь, переважання екстенсивного типу розвитку вітчизняної економіки протягом аналізованого періоду. Загалом рівень інвестування економіки України у 2009-2014 рр. був меншим за такий рівень у 2008 р.

Іноземні інвестиції. Значний дефіцит внутрішніх інвестицій актуалізує проблему залучення прямих іноземних інвестицій, які, як правило, за умови реалізації ефективної та цілеспрямованої державної фінансової політики, можуть стати потужним важелем модернізації вітчизняної економіки та підвищення рівня її конкурентоспроможності. При цьому, рівень інвестиційної безпеки держави слід вважати прийнятним, коли відношення обсягу чистого річного приросту інвестицій до ВВП сягає 6% [80]. В Україні величина згаданого показника інвестиційної безпеки протягом аналізованого періоду була нижча від нормативного й перманентно скорочувалася: у 2010 р. вона становила 4,2%, у 2011 р. – 4,3%, у 2012 р. – 3,8%, у 2013 р. – 1,8%, що свідчить про вкрай недостатні обсяги залучення іноземного капіталу в економіку нашої держави.

Не зважаючи на те, що величина прямих іноземних інвестицій в економіку України протягом 2008-2013 рр. перманентно збільшувалася щороку, темп їх приросту був помірно спадним (за винятком 2012 р., коли темп приросту був більшим ніж за аналогічний період 2011 р.) (рис. 2.2).

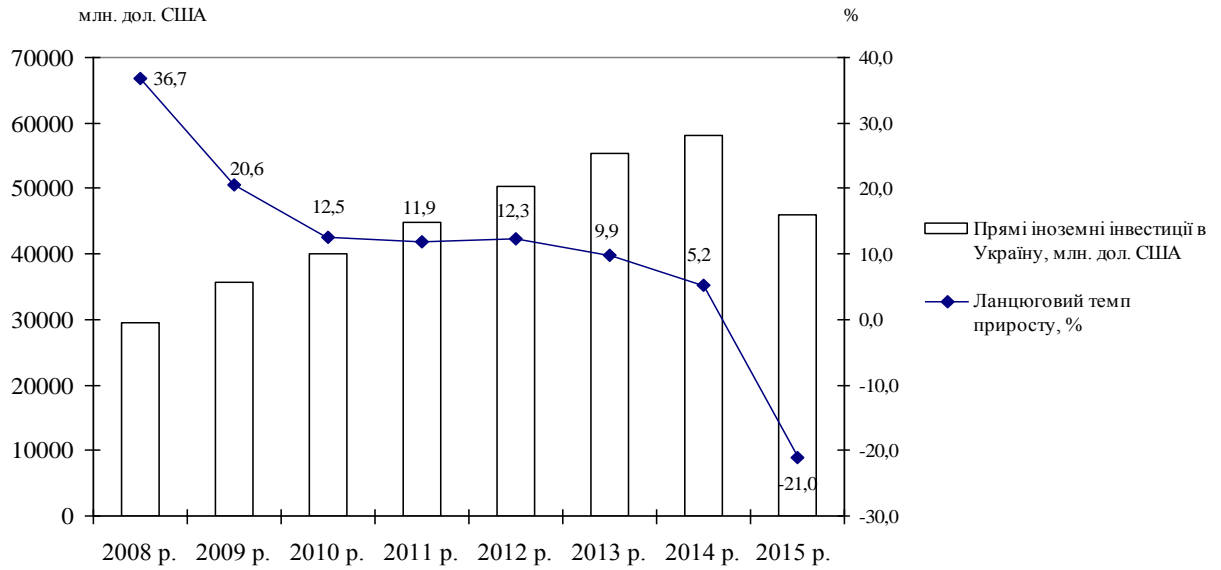

Рис. 2.2. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну за період 2008-2014 рр.*

* Дані на початок року.

Примітка. Складено за даними державної служби статистики України.

Загалом, сума прямих іноземних інвестицій становила на початок: 2008 р. 29542,7 млн. дол. США, збільшившись на 36,7% відносно суми інвестицій на початок 2007 р.; 2009 р. – 35616,4 млн. дол. США, однак, “притік” іноземного капіталу уповільнився, про що свідчить падіння ланцюгового темпу приросту до 20,6%; 2010 р. – 40053,0 млн. дол. США (приріст ще знизився на 8,1% і склав 12,5%); 2011 р. – 44806,0 млн. грн., зрісши лише на 11,9% відносно попереднього року; 2012 р. – 50333,9 млн. дол. США, збільшившись на 5527,9 млн. дол. США (або на 12,3%) стосовно 2011 р.; 2013 р. – 55296,8 млн. дол. США (приріст впав до 9,9%); 2014 р. – 58156,9 млн. дол. США, а темп приросту таких інвестицій склав 5,2%; 2015 р. – 21949,9 млн. дол. США (приріст вперше знизився до мінусового значення – -21,0%).

Якщо оцінювати динаміку іноземних інвестицій в західні регіони України, то вона також зростаюча. При цьому найбільше інвестицій припадало на Львівську область (3%) та Івано-Франківську (2%), а питома вага інвестицій

у Закарпатську, Тернопільську і Чернівецьку – не перевищувала 1% (додаток 3, табл. 3.1).

Збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій можна пояснити прагненням іноземців: утвердитися на вітчизняному ринку сировини і ресурсів, що є відносно дешевими порівняно з аналогами закордоном; розширити ринки збуту товарів і послуг, вироблених із залученням власних інвестиційних ресурсів; збільшити прибуток в довгостроковій перспективі за рахунок використання дешевих природних, матеріальних і трудових ресурсів, що значно знижує собівартість продукції та підвищує її конкурентоздатність [138, с. 220]. Щоправда, світова фінансова криза, очевидно, негативно вплинула на рівень їх приросту який значно уповільнився в результаті скорочення програм іноземних компаній з експансії капіталу та пошуку нових ринків збуту. Також негативний вплив на іноземні інвестиції, які суттєво зменшилися у 2014 р., мали такі чинники як девальвація національної валюти, загроза дефолту, продовження військового конфлікту на Донбасі, що спричинили відтік капіталу та значно “підірвали” інвестиційну привабливість України.

Що стосується країн вкладників, то серед найбільших – Кіпр, Німеччина (щоправда протягом останніх двох років її внесок дещо зменшився), Нідерланди (близько 10% іноземних інвестицій), Російська Федерація, Австрія, Великобританія, Віргінські острови та ін. (додаток 3, табл. 3.2).

Наприклад, у 2014 р. найбільшими країнами-інвесторами в економіку України були: Кіпр, сума інвестицій з якого становила 13,7 млрд. дол. (29,9% усього обсягу інвестицій), Німеччина – 5,7 млрд. дол. (12,5%), Нідерланди – 5,1 млрд. дол. (11,1%), Російська Федерація – 2,7 млрд. дол. (5,9%), Австрія – 2,5 млрд. дол. (5,5%), Великобританія – 2,1 млрд. грн. (4,7%), Віргінські острови – 2,0 млрд. дол. (4,4%), Франція, Швейцарія та Італія – близько 4,0 млрд. грн. (рис. 2.3).

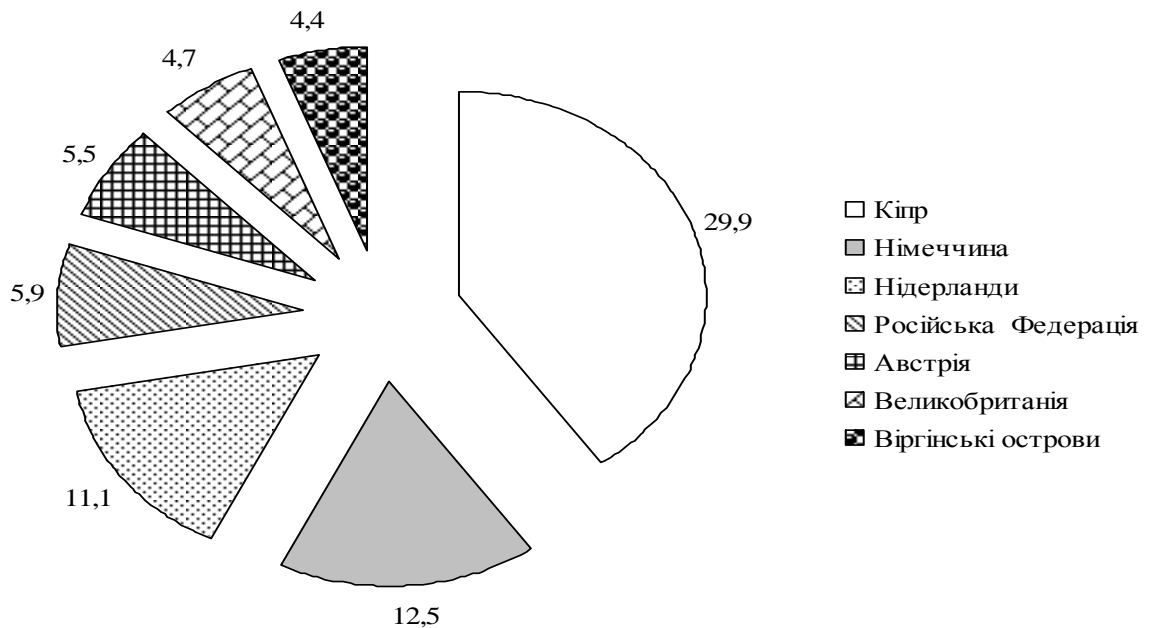

Рис. 2.3. Структура іноземних інвестицій за найбільшими країнами-вкладниками у 2014 р.

Примітка. Складено за даними державної служби статистики України.

Принадно відзначимо, що за 2008-2014 рр. значно зросла сума інвестицій з Кіпру – у 1,8 рази та Російської Федерації – у 1,5 рази, що є загрозовим з огляду на те, що переважно іноземні компанії цікавляться вітчизняними підприємствами, які є стратегічно-важливими в плані соціально-економічного розвитку та забезпечення національної безпеки.

Спрямування іноземних інвестицій за галузевою приналежністю свідчить про те, що привабливими для інвесторів є переробна промисловість, на яку припадає більше 80% усіх іноземних інвестицій, спрямованих у промисловість України, а з них – майже половина – інвестиції в металургію. Так, частка іноземних інвестицій в металургійній промисловості у 2014 р. склала 37,4% обсягу прямих іноземних інвестицій у промисловості, у харчовій – 18,4%, у хімічній – 6,1%. Значно менш привабливими для іноземних інвесторів є високотехнологічні та малорентабельні галузі: питома вага прямих іноземних інвестицій у вітчизняне машинобудування склала лише 6,8%; виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – 3,1%;

виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення – 1,8%; водопостачання, каналізація, поводження з відходами – 0,5% (додаток 3, табл. 3.3).

Загалом в Україні спостерігається вкрай стримана позиція іноземних інвесторів і відповідно недостатнє надходження іноземного капіталу. Очевидно, що така ситуація обумовлена тим, що за міжнародними рейтингами Україна належить до переліку країн з найбільшими інвестиційними ризиками, обумовленими політичною нестабільністю, недосконалістю законодавства зокрема податкового, високим рівнем корупції та тиском на бізнес з боку бюрократії [118,56]. Причиною цього є вкрай повільне зростання обсягу прямих іноземних інвестицій у 2010-2013 рр. і позначається на динаміці індексу інвестиційної привабливості України протягом 2010-2014 рр., динаміка якого показує падіння рівня інвестиційної привабливості нашої держави для інвесторів, починаючи з другого півріччя 2011 р. та досягнення свого мінімуму на кінець 2013 р., що очевидно пов'язано із різким погіршенням суспільно-політичної ситуації в країні (рис. 2.4).

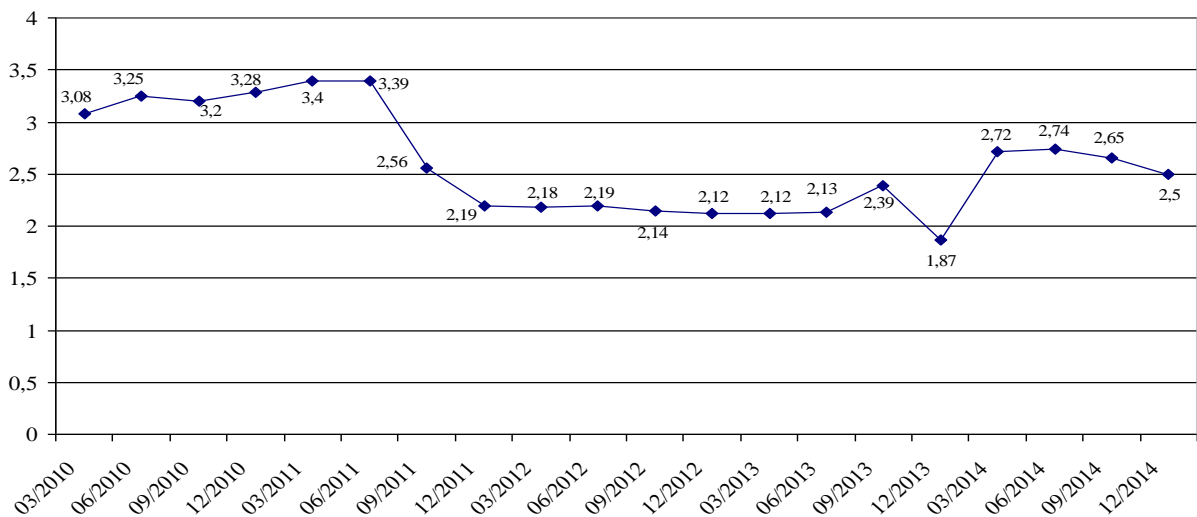

Рис. 2.4. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за період 2010-2014 рр. [50]

До основних чинників, які породжують несприятливий економічний клімат в Україні можна зарахувати такі [161, с. 222]:

- 1) стійка стагнація економіки та загроза дефолту;

- 2) значні темпи зростання інфляції, які є вищими, ніж в країнах Європейського союзу та США;
- 3) нестабільність політичної ситуації в країні, суспільна напруга та військові дії на сході країни;
- 4) недосконалість і нестабільність законодавства, що регулює процеси іноземного інвестування, відсутність гарантій захисту їх прав;
- 5) високий рівень корупції у всіх сферах суспільного життя;
- 6) відсутність державної стратегії сприяння залученню іноземних інвестицій;
- 7) надмірне податкове навантаження та наявність адміністративних бар'єрів;
- 8) нерозвиненість фінансового ринку;
- 9) нерозвиненість економічної та соціальної інфраструктури;
- 10) низький рівень реальних доходів населення та, відповідно, їх купівельної спроможності, що обмежує можливість реалізації в країні продукції, виробленої за допомогою іноземних інвестиційних ресурсів.

Продовжуючи тематику іноземного інвестування доцільно розглянути тенденції інвестицій у СЕЗ і ТПР. Станом на 1 січня 2015 р. в Україні їх утворено 75 (10 СЕЗ і 65 ТПР). Протягом 2010-2013 рр. кількість проектів, що в них реалізувалися та обсяги залучених інвестицій невідмінно зменшувалися: із 148,5 млн. дол. США у 2010 р. (за реалізації 191 проекту) до 29,8 млн. дол. США (за виконання 109 проектів) у 2013 р. У 2014 р. сума інвестицій дещо збільшилася порівняно з 2013 р. (до 35,2 млн. дол. США), однак, вони були профінансовані лише українськими інвесторами (рис. 2.5, додаток И, рис. И.1).

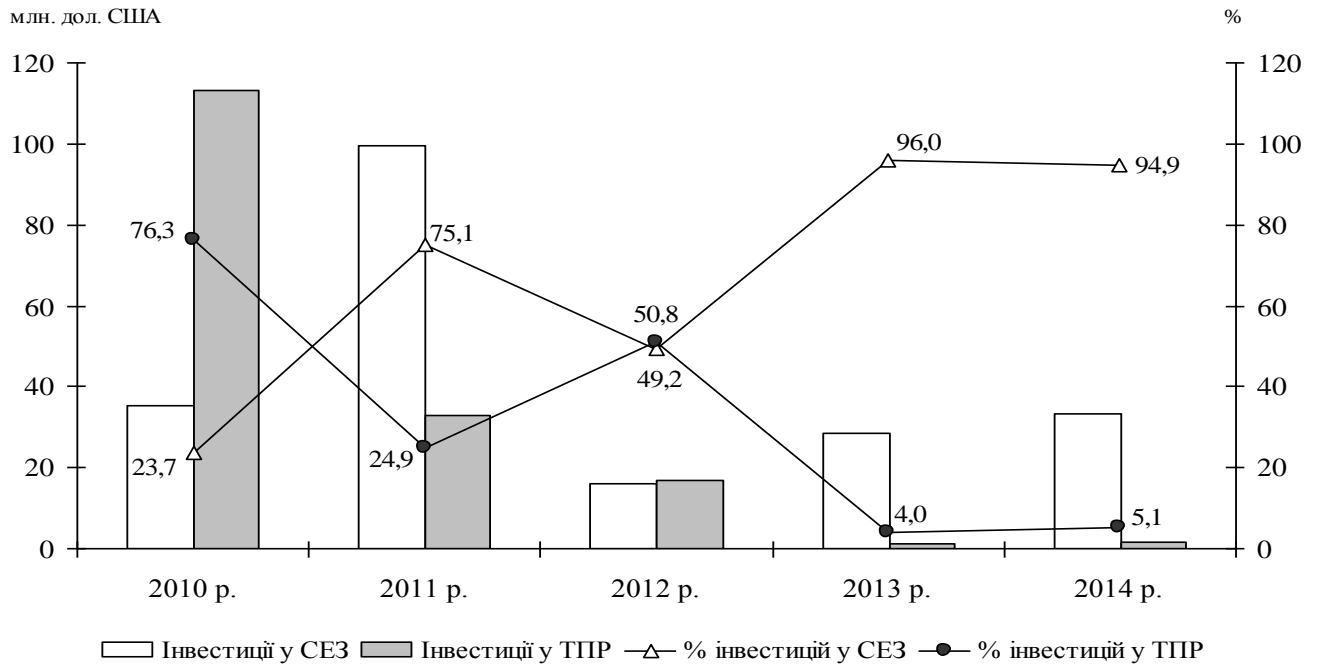

Рис. 2.5. Динаміка інвестицій у СЕЗ і ТПР України протягом 2010-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

В той час, коли динаміка інвестицій у ТПР спадна (їх обсяг знизився із 113,3 млн. дол. (76,3%) у 2010 р. до 1,8 млн. дол. (5,1%) у 2014 р.), інвестиції у СЕЗ демонструють: то зростання (у 2011 р (на 182,8%), у 2013 рр. (на 76,5%), у 2014 р. (на 59,3%)), то падіння – у 2012 р. (на 266,5%).

Дослідивши динаміку надходження інвестицій за видами можна відзначити, що найбільший їх обсяг протягом 2010-2013 рр. складали грошові внески, розмір яких коливався від 110,6 млн. дол. США (в т. ч. 797,8 млн. грн.) у 2010 р. до 23,1 млн. дол. (в т. ч. 184,1 млн. грн.) у 2013 р., поступившись у 2014 р. внескам у вигляді рухомого і нерухомого майна, які до цього року були другими за розмірами (табл. 2.3). Третє місце займають реінвестиції, відсутність яких у 2013 р., очевидно, є підтвердженням погіршення економічної ситуації в державі, а доволі мізерні розміри у 2014 р. підтверджують збереження складної ситуації у вітчизняній економіці. Незначними є також інвестиції в нематеріальні активи, а відсутність вкладень у цінні папери протягом досліджуваного періоду свідчить про нерозвиненість вітчизняного фондового ринку.

Таблиця 2.3

Динаміка інвестицій у СЕЗ і ТПР за видами протягом 2010-2014 рр.

Показники	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.
Всього інвестицій	148,5	1090,8	132,4	1041,7	32,9	251,0	29,8	230,4	35,2	293,7
в т.ч.										
– грошові внески	110,6	797,8	89,7	710,9	10,2	78	23,1	184,1	6,6	83,2
– цінні папери	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
– внески у вигляді рухомого і нерухомого майна	17,4	138,0	17,3	137,7	5,6	44,6	3,5	28,8	7,5	96,7
– нематеріальні активи	0,2	1,2	0,3	3,4	0,4	3,3	0,2	1,3	0,03	0,4
– реінвестиції	9,5	75,5	18	145,1	11,6	92,4	0	0	0,03	0,4
– інші	10,8	78,3	7,1	44,6	5,2	32,7	3	16,2	21,0	113,0

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Станом на 2014 р. у реалізації інвестиційних проектів беруть участь інвестори з 21 країни світу. Найбільші обсяги інвестицій з початку реалізації проектів надійшли з: Німеччини – 218,0 млн. дол. (59,9% загального обсягу іноземних інвестицій); Японії – 61,8 млн. дол. (17,0%); Кіпру – 25,5 млн. дол. (7,0%); Польщі – 15,8 млн. дол. (4,3%); Угорщини – 7,6 млн. дол. США (2,1%).

Динаміка інвестицій у СЕЗ і ТПР за джерелами фінансування не відрізняється від тої, що склалася в цілому по Україні: переважають власні кошти підприємств (як у національній, так й в іноземній валюті), щоправда протягом 2010-2013 рр. вони перманентно зменшувалися, сягнувши мінімального значення у 2013 р., проте в 2014 р. зросли майже у 4 рази порівняно з 2010 р. та у більше, ніж два рази стосовно 2013 р. (додаток И, табл. И.1). За кошти державного бюджету та населення інвестиції не здійснювалися.

Фінансові інвестиції. Що стосується розмірів фінансових інвестицій, здійснюваних суб'єктами господарювання, вони зростали протягом 2010-2013 рр. (рис. 2.6), однак, були значно меншими порівняно із капітальними інвестиціями (Додаток К, рис. К.1).

Так, величина поточних фінансових інвестицій суб'єктів господарювання-резидентів значно відстає від суми довгострокових, проте перші збільшилися із 124,0 млн. грн. у 2010 р. до 259,4 млн. грн. у 2012 р. (або на 22,7% порівняно із попереднім роком) й у I кварталі 2013 р. склали 256,4 млн. грн. Обсяг довгострокових фінансових інвестицій також збільшився із 320,3 млн. грн. у 2010 р. до 397,0 млн. грн. у 2012 р. (або на 3,7% відносно 2011 р.) та у I кварталі 2013 р. становив 447,2 млн. грн.

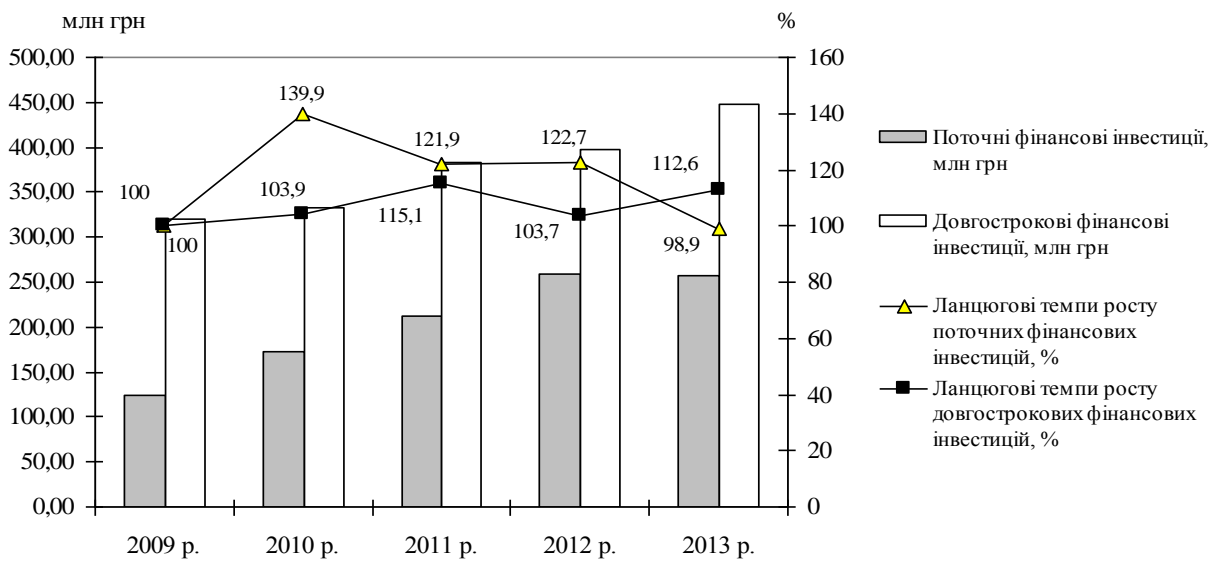

Рис. 2.6. Динаміка фінансових інвестицій вітчизняних суб'єктів господарювання

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Фізичні особи, як і суб'єкти господарювання найменше інвестують коштів у фінансові активи, що очевидно пов'язано із низьким рівнем розвитку вітчизняного фінансового ринку, зокрема фондового, а також недовірою громадян до банківської системи. Попри це, розмір фінансових інвестицій протягом аналізованого періоду невпинно зростав: у 2010 р. він становив 19348,8 млн. грн.; у 2011 р. – 20768,4 млн. грн.; у 2012 р. – 21259,2 млн. грн.; у 2013 р. – 22226,4 млн. грн.; у 2014 р. – 19228,8 млн. грн. Однак, частка інвестиційних витрат у сукупних витратах домогосподарств має чітко виражену

спадну динаміку (за винятком незначного підвищення у 2013 р.): значення згаданого показника зменшувалося на 0,1% щороку протягом аналізованого періоду й досягло свого мінімуму – 3,0% у 2014 р. (рис. 2.8).

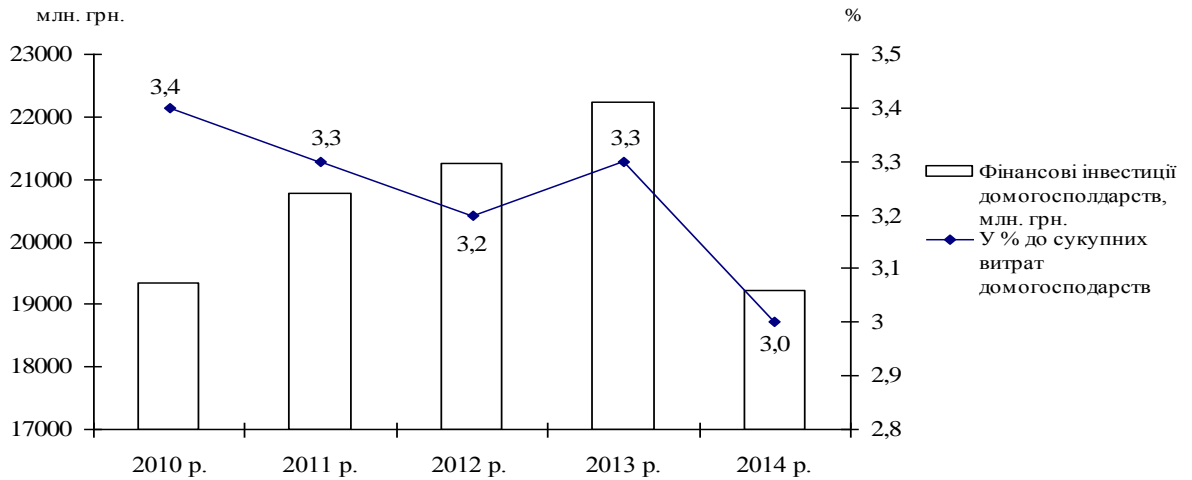

Рис. 2.8. Динаміка фінансових інвестицій населення за період 2010-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Інвестиції у розвиток людського капіталу. На жаль, показати динаміку інвестицій в розвиток людського капіталу, здійснюваних суб'єктами господарювання, неможливо з огляду на відсутність повної статистичної інформації. Разом з тим, посилаючись на дані статистичного бюлетеня Державної служби статистики України “Витрати на робочу силу за 2010 рік”, можна стверджувати, що, сума таких інвестицій у 2010 р. складала всього 0,2% усіх витрат суб'єктів господарювання на робочу силу або 6 грн. на одну особу. До речі в такому ж розмірі фінансувалися інвестиції у розвиток людського капіталу і в 2006 р. [145, с. 49, 70].

Інвестиції населення у розвиток людського капіталу доволі мізерні, хоча їхні обсяги зросли із 26548,8 млн. грн. у 2010 р. до 32212,8 млн. грн. у 2014 р. (рис. 2.7).

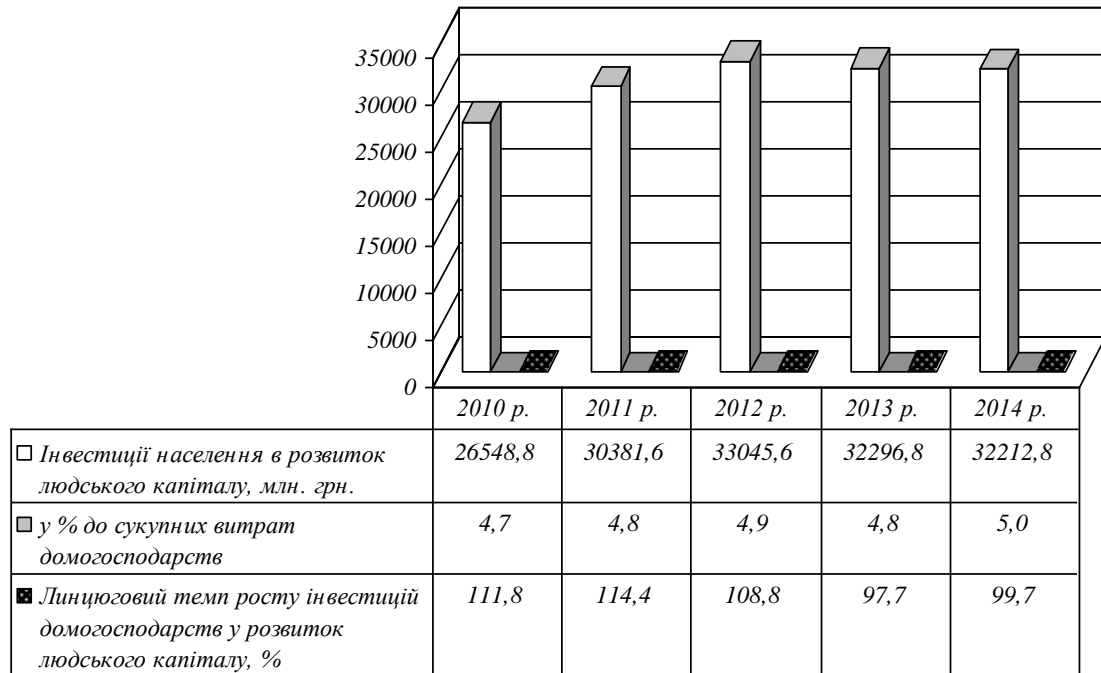

Рис. 2.7. Динаміка інвестицій населення в розвиток людського капіталу за 2010-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Збільшилася й частка цих інвестицій у сукупних витратах домогосподарств із 4,7% до 5,0% відповідно. На перший погляд, зростаюча динаміка таких інвестицій є позитивною, однак, якщо розглянути їхню структуру, видається тривожною ситуація з перманентного зростання витрат населення на охорону здоров'я, що є значно вищими від витрат на освіту (додаток К, рис. К.2).

Очевидно, причиною цього є недосконалість фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я, зокрема, порядку фінансування за залишковим принципом і відсутності системи медичного страхування, що призводить до надання неякісних медичних послуг, наявності корупції в галузі, низки інших проблем та в кінцевому підсумку – до перекладення тягаря з фінансування даної сфери повністю на споживачів відповідних послуг. Не останнім негативним фактором низької ефективності функціонування галузі є низький рівень реальних доходів громадян, які часто-густо неспроможні покрити витрати на отримання якісних, але платних медичних послуг.

Що стосується освітньої галузі в Україні, то ситуація приблизно така сама як і в сфері охорони здоров'я – це неефективність її фінансового забезпечення та відсутність альтернативних варіантів фінансування, апробованих в закордонній практиці. Крім того, вітчизняна сфера вищої освіти стає дедалі не привабливою з огляду на зростання рівня безробіття, невідповідність попиту і пропозиції на ринку праці стосовно спеціалістів окремих спеціальностей, поглиблення кризових явищ в економіці держави, а також доступність відносно недорогої освіти закордоном.

Таким чином, дослідження динаміки інвестиційних процесів в Україні свідчить про інтеграцію вітчизняної економіки у світове господарство та поширення на неї процесів глобалізації, що поряд із позитивними наслідками має також і негативні, на кшталт спаду інвестиційної активності на внутрішньому ринку внаслідок порушення макроекономічної стабільності зовнішніх ринків. Яскравим прикладом цього є світова фінансова криза, в результаті якої обсяги інвестування економіки України зменшилися за всіма напрямками. Окрім зовнішніх чинників, негативно на інвестиційну діяльність в Україні впливають внутрішні: нестабільність і напруга суспільно-політичної ситуації, низький рівень розвитку вітчизняного фінансового ринку, платоспроможності населення, корупція у всіх сферах, недосконалість механізму податкового стимулювання інвестицій.

2.2. Аналіз практики податкового регулювання інвестицій

Інвестиційна активність суб'єктів господарювання є чи не найголовнішим фактором пришвидшення темпів зростання та науково-технічної модернізації економіки держави, підвищення її конкурентоздатності тощо. Саме тому в умовах низького рівня інноваційності, значної зношеності основних засобів та спаду ділової активності надзвичайно актуальними є питання податкового стимулювання інвестиційної діяльності підприємницьких структур.

Як вже було зазначено, важливим інструментом податкового регулювання інвестицій є податкове навантаження, оптимальний рівень якого є передумовою інвестиційної активності та соціально-економічного розвитку. Щоправда, актуальним залишається питання: який рівень податкового навантаження є оптимальним для стимулювання інвестицій в Україні? Чіткої відповіді на це питання немає, однак, можна стверджувати, що, чим він нижчий, тим краще. Разом з тим, головною умовою стимулювання інвестицій через зниження податкового навантаження є мінімізація масштабів тіньової економіки та ухилення від оподаткування, що можливо лише за відкритості та прозорості ведення бізнесу.

Проаналізуємо рівень податкового навантаження на економіку України за допомогою так званого податкового коефіцієнта (рис. 2.9).

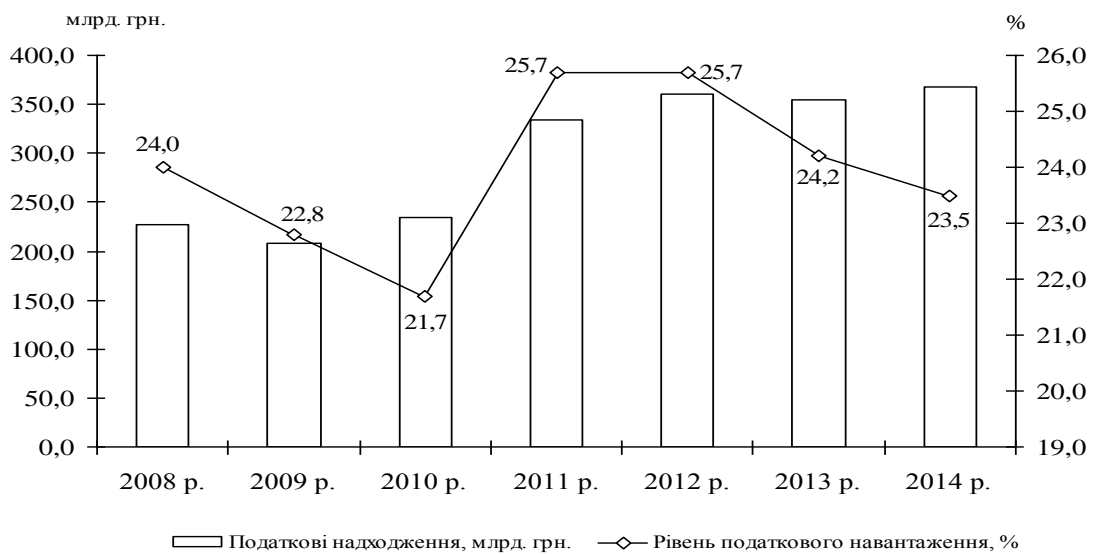

Рис. 2.9. Динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України та податкового навантаження

Примітка. Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

Як видно з рисунка, податкові надходження не мають чіткої зростаючої чи спадної тенденції, все ж, їх величина збільшилася із 227,2 млрд. грн. у 2008 р. до 367,5 млрд. грн. у 2014 р. або на 61,6%. Відсутність чіткої динаміки характерно також і для податкового навантаження, яке протягом 2009-2010 рр.

зменшувалося, у 2011-2012 рр. – залишалося на рівні 25,7%, попередньо збільшившись на 4,0%, а в 2013-2014 рр. – знову зменшилося.

На перший погляд, рівень податкового навантаження дозволяє зарахувати Україну до групи держав із відносно невеликим податковим навантаженням, в складі якої: Австралія (31,5%), Ірландія (28,4%), Португалія (33,9), США (26,4%), Туреччина (31,1), Узбекистан (24%), Японія (25,8) та ін. [38, с. 214]. Однак, в дійсності такий рівень ПН в Україні (який варіюється в діапазоні 21,7-25,7%) занижений, оскільки не враховує навантаження на фонд оплати праці, та масштабів тіньової економіки. Так, офіційний розмір ВВП в Україні – це вдвічі менша величина реально отриманих фінансових результатів, що з одного боку, становить тіньовий сектор та занижує значення суспільного виробництва, а з іншого боку, зумовлює нерівномірний розподіл податкового навантаження між суб'єктами господарювання та фізичними особами, які зайняті в такому виробництві.

За оцінками деяких дослідників реальний рівень податкового навантаження в Україні складає 70-80% отриманого доходу, що є дуже високим і негативно впливає на інвестиційний клімат, пригнічуючи процеси економічного відтворення та “заганяючи економіку в тінь”, оскільки фізичні та юридичні особи можуть отримувати прибуток лише за умови приховування своїх доходів. Розбуханню масштабів тіньового сектору сприяє також нерівномірність податкового навантаження, що зумовлена, переважно, недосконалістю системи надання податкових пільг. Така практика податкового регулювання пригнічує інвестиційну активність і порушує принципи рівності та справедливості в оподаткуванні загалом [38, с. 214].

Разом з тим, відмітимо певні позитивні моменти, якими є скорочення рівня податкового навантаження, починаючи з 2013 р. (див. рис. 2.9), що можливо є початковими кроками підвищення ефективності податкового регулювання інвестицій, спрямованого на забезпечення економічного зростання, скорочення тіньового сектору та, врешті-решт, зростання

податкових надходжень і суспільного добробуту.

До позитивних моментів віднесемо певні податкові новації, які вже діють з 1 січня 2015 р., до яких можна зарахувати такі: скорочення кількості податків та низки податкових пільг; спрощення порядку розрахунку податкових зобов'язань та введення системи електронної звітності; приведення у відповідність бухгалтерського і податкового обліку; удосконалення податкового законодавства в напрямі зменшення кількості “лазівок”, використовуючи які, можна приховати доходи від оподаткування.

При цьому, найбільше податкових надходжень Зведеного бюджету України було сформовано за рахунок ПДВ (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України протягом 2010-2014 рр., млрд. грн.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Податок на доходи фізичних осіб	51,0	60,2	68,1	72,2	75,2
Податок на прибуток підприємств	40,4	55,1	55,8	55,0	40,2
Плата за землю	9,5	10,7	12,6	12,8	12,1
Податку на додану вартість	86,3	130,1	138,8	128,3	139,0
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	23,7	26,1	28,7	27,7	28,2
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	4,6	7,8	9,8	8,9	16,9
Ввізне мито	8,6	10,5	13,0	13,3	12,4
Вивізне мито	0,3	1,3	0,2	0,8	0,2
Інші податкові надходження	10,0	32,9	58,8	35,0	43,3
Всього податкових надходжень	234,4	334,7	360,6	354,0	367,5

Примітка. Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

Як видно з табл. 2.4, перше місце за своїм фіскальним потенціалом займає ПДВ (надходження від нього збільшилися із 86,3 млрд. грн. у 2010 р. до 139,0 млрд. грн. у 2014 р.), друге – податок на доходи фізичних осіб, надходження від якого збільшилися у 1,5 рази за аналізований період, третє – податок на прибуток підприємств, який зростав протягом 2010-2012 рр., у 2013

р. дещо зменшився, а в 2014 р. не досягнув позначки 2010 р. (склав 40,2 млрд. грн. проти 40,4 млрд. грн.).

Тобто можна стверджувати, що структурі податкової системи України переважають непрямі податки (рис. 2.10), причому їх частка у 2014 р. помітно збільшилася й перетнула позначку 60%, сягнувши максимального значення протягом аналізованого періоду.

Як правило таке співвідношення, з одного боку, свідчить про низький рівень доходів населення та податкової культури, наявність значної кількості збиткових підприємств, невиконання принципу соціальної справедливості податкової системи тощо. А з іншого боку, переважання в структурі непрямих податків, є інструментом стимулювання інвестиційної діяльності юридичних осіб, оскільки практично весь податковий тягар перекладено на фізичних осіб, які є носіями податку при непрямому оподаткуванні. При цьому, найбільша частка ПДВ в податкових надходженнях свідчить про його великий фіскальний потенціал не зважаючи на рецесію економіки, що супроводжується інфляцією, зниженням реальних доходів населення, зростанням масштабів тіньового сектору та ін., а відтак – про найбільший рівень податкового навантаження на споживання [127, с. 462].

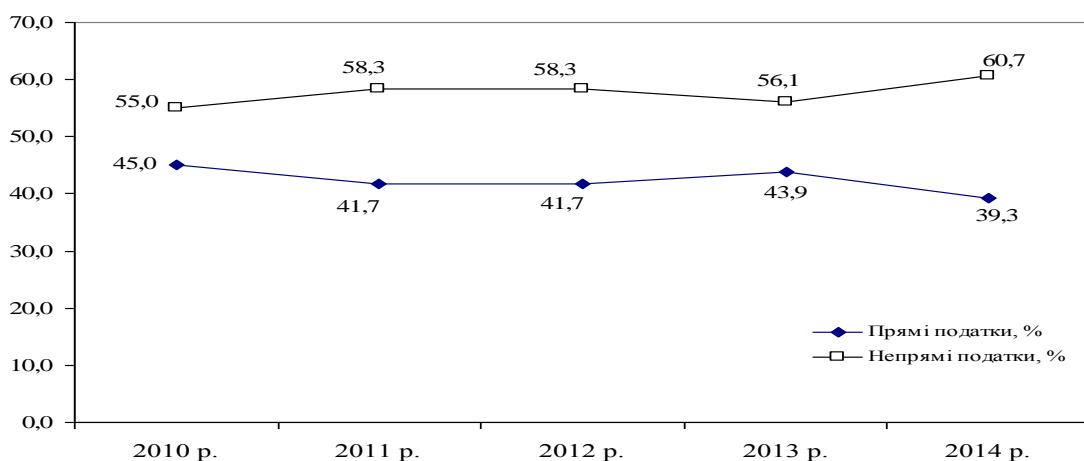

Рис. 2.10. Динаміка структури податкової системи України за 2010-2014 рр.

Примітка. Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

З огляду на представлену структуру податкових надходжень доходимо

висновків: тягар податкового навантаження все ж таки переноситься на кінцевого споживача (фізичну особу) у зв'язку зі специфікою обкладання товарів і послуг непрямими податками. Із урахуванням такої ситуації та практики великого фіскального ефекту податку з доходів фізичних осіб, який має тенденцію до зростання протягом аналізованого періоду (його питома вага у податкових надходженнях до Зведеного бюджету України зросла із 51,0 млрд. грн. у 2010 р. до 75,2 млрд. грн. у 2014 р.) можна стверджувати, що основний тягар оподаткування в Україні несуть саме громадяни. Щоправда, останні також можуть переносити податковий тягар на виробників та продавців продукції (товарів, робіт і послуг), скорочуючи споживання [38, с. 215].

На сьогодні рівень податкового навантаження на населення в Україні становить в середньому 40%, в той час, коли у розвинених країнах світу (в яких розмір доходу на душу населення перевищує 25 тис. дол. США) становить близько 50%, а в країнах з низьким показником рівня доходу на одну особу (до яких можна також зарахувати й Україну) – 20-30%.

Зазначене аж ніяк не сприяє заохоченню фізичних осіб до інвестування своїх активів, а відтак актуалізує проблему зменшення податкового навантаження на громадян в напрямі зменшення ставки ПДФО та використання різноманітних стимулюючих інструментів. Не зважаючи на те, що вітчизняними науковцями постійно піднімаються питання оптимізації оподаткування доходів фізичних осіб шляхом встановлення диференційованої шкали ставок з ПДФО, на законодавчому рівні ця ініціатива не підтримується. І дарма, такі зміни сприяли б вивільненню фінансових ресурсів населення та перетворенню їх в інвестиції, а збільшення споживчого попиту сприятливо вплинуло б на зростання доходів суб'єктів господарювання та розширення їх інвестиційного потенціалу. Вітчизняні науковці стверджують, що механізм оподаткування доходів фізичних осіб покликаний забезпечити організацію та дати змогу упорядкувати відносини з приводу мобілізації податкових платежів з громадян, які є одним з головних джерел формування доходів бюджету.

Метою фіскального регулювання є оптимальне збільшення податкових надходжень з фізичних осіб. Це означає, що із ростом добробуту платників податків-фізичних осіб, розширенням бази оподаткування в країні буде відбуватись збільшення надходжень до державного бюджету, що дасть змогу проводити активну соціальну політику в Україні. Однак, щоб оцінити ефективність механізму оподаткування доходів фізичних осіб потрібно визначити чи досягається в процесі оподаткування врахування інтересів держави і платника податків. З цією метою необхідно проаналізувати існуючі механізми оподаткування окремих доходів фізичних осіб, оскільки саме вони є підсистемами загального механізму оподаткування. Це допоможе встановити наскільки розкрито фіскальний потенціал оподаткування особистих доходів та виконується функція регулювання життєвого рівня населення [63, С.31]

Натомість, реальні важелі стимулювання населення до інвестиційної діяльності – відсутні, наслідком чого є мізерні обсяги інвестицій фізичних осіб.

Як вже було зазначено раніше, держава не надає прямих пільг для населення з метою стимулювання їх до інвестиційної діяльності, однак, опосередкований стимулюючий ефект на інвестиційну діяльність фізичних осіб чинить податкова знижка (кредит) з даного податку, позаяк зменшуючи суму податку до сплати вивільняє частину фінансових ресурсів, які можуть бути використані на фінансування інвестицій згаданих суб'єктів економічних відносин. Динаміка обсягів податкової знижки з ПДФО та її частка в сумі податкових платежів відображена на рис. 2.11.

Як видно з рис. 2.11, розмір податкової знижки та її питомої ваги в сукупних податкових платежах перманентно зростали протягом 2008-2013 рр. та незначно зменшилися у 2014 р., однак, їх мізерні розміри не можна вважати реальним інструментом стимулювання інвестицій, щоправда для формулювання такого висновку необхідно глибше проаналізувати вплив податкової знижки на інвестиційну активність фізичних осіб.

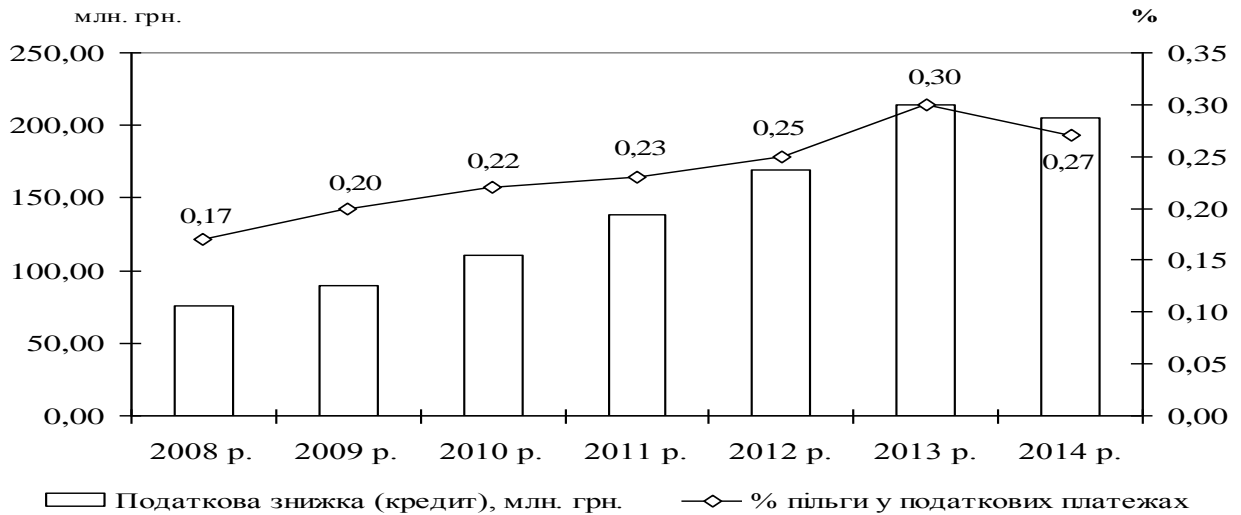

Рис. 2.11. Динаміка податкової знижки з ПДФО за 2008-2014 рр.

Примітка. Розраховано автором за даними Державної фіскальної служби України.

Окрім цього, на сьогодні, значне податкове навантаження на фонд оплати праці, є причиною масового ухилення від оподаткування юридичними особами, які намагаються приховати доходи шляхом виплати заробітної плати “в конвертах” або натуральної, розмір яких часто-густо перебуває на рівні нижчому, від мінімальної. Останні новації щодо ЄСВ, за якими він має сплачуватися із заробітної плати, встановленої щонайменше на рівні мінімальної, навряд чи детінізують фонд оплати праці тих платників, які ухиляються від оподаткування, скоріше перемістять акценти з ухилення за іншими напрямками та зумовлять зростання рівня безробіття, скорочуючи попит на робочу силу з боку сумлінних і прозорих платників податків.

Що стосується податкових пільг, то безперечно вони є дієвим важелем податкового стимулювання інвестицій, проте їх велика кількість і постійні зміни в переліку загрожують значними податковими втратами та не сприяють стабільності податкової системи загалом. Така ситуація була характерною до недавнього часу. Однак, згідно останніх змін, внесених до Податкового кодексу України та, котрі вже діють з 1 січня 2015 р., низка пільг (зокрема з ПнПП) скасовані. З одного боку, такі зміни не сприятимуть підвищенню інвестиційної активності суб’єктів господарювання, а з іншого боку, наявність пільг незначно

впливала на інвестиційну діяльність, не мала належного економічного обґрунтування, а навпаки, створювала нерівномірне податкове навантаження на юридичних осіб. Динаміка податкових пільг, що є втратами доходів державного бюджету відображена на рис. 2.12.

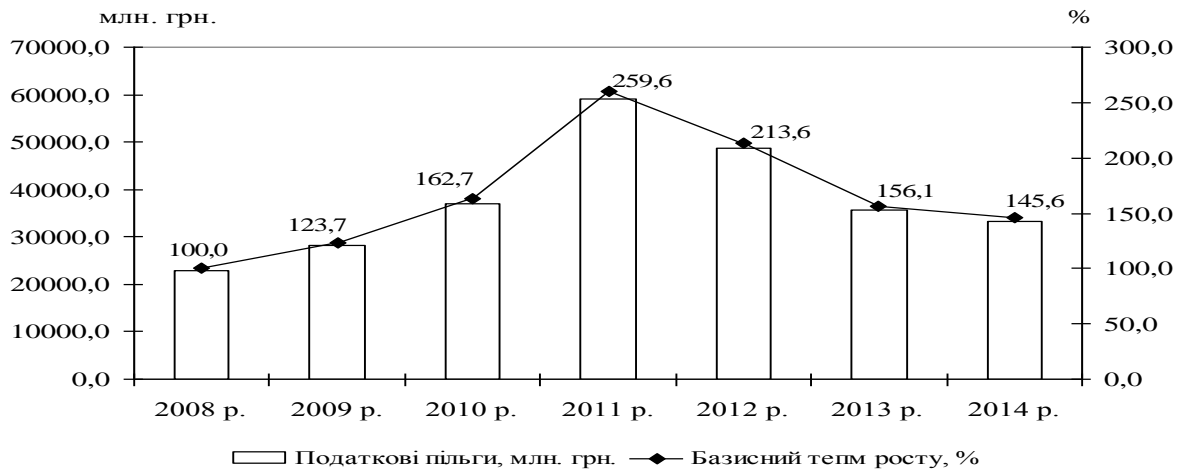

Рис. 2.12. Динаміка податкових пільг, що є втратами бюджету за 2008-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної фіскальної служби України.

Як видно з рис. 2.12, у 2008-2011 рр. податкові пільги зростали з 22,8 млрд. грн. у 2008 р. до 59,2 млрд. грн. у 2011 р. або на 159,6%, однак з 2012 р. вони щороку зменшуються в середньому на 34,0%. Беззаперечними лідерами за кількістю наданих пільг є податок на прибуток підприємств і податок на додану вартість (табл. 2.5).

Як видно з таблиці 2.5, найбільше податкових пільг надано з ПДВ, величина яких зросла з 20593,9 млн. грн. у 2008 р. до 26742,4 млн. грн. у 2014 р. Друге місце за величиною податкових пільг займає податок на прибуток підприємств – вони зросли з 1674,9 млн. грн. до 4623,0 млн. грн. або на 176,0% за аналізований період. Доволі великий обсяг податкових пільг було надано з плати за землю (відсоток збільшення у 2014 р. становив 135,3% проти 2008 р.).

Таблиця 2.5

Динаміка податкових пільг, що є втратами доходів бюджету в розрізі окремих видів податків за 2008-2014 рр., млн. грн.

Назва податку	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Податок на прибуток підприємств	1674,9	1995,6	2097,5	15409,6	15108,8	5533,2	4623
Плата за землю	484,1	594,8	886,7	255,2	359,2	671,1	654,8
Податок на додану вартість	20593,9	25517,5	34039,6	41375,7	30271,5	26204,3	26742,4
Акцизний збір із вироблених в Україні товарів	0,7	0,3	0,8	2011,1	2765,5	3221,5	1192,3
Інші податки	91,8	99,2	102,8	115	154,1	0,8	0,8
Всього	22845,4	28207,6	37127,4	59166,6	48659,1	35630,9	33213,3

Примітка. Складено за даними Державної фіскальної служби України.

Аналізуючи вищенаведену таблицю потрібно відзначити значне збільшення пільг з акцизного податку із вироблених в Україні товарів і послуг, які у 2013 р. сягнули рекордного значення, збільшившись на 60,2% відносно 2011 р. (саме в цьому році сума пільг зросла в тисячі разів порівняно з базовим 2008 р. (додаток Л, табл. Л.1), але в 2014 р. дещо знизилися. У зв'язку з тим, що суми пільг з акцизного податку із ввезених на територію України товарів, ввізного, вивізного мита та інших податків є мізерними, вони введені до групи пільг з інших податків у аналізованій таблиці. Динаміку частки пільг з окремих податків у сукупному обсязі податкових пільг продемонстровано на рис. 2.13.

Як видно з рисунка, частка пільг з аналізованих податків в загальному обсязі пільг залишалася практично стабільною протягом 2008-2010 рр.: з ПДВ – була зростаючою в діапазоні 90,2-90,7%, з ПнПП – спадною (7,3-5,7%), з плати за землю – зростаючою з 2,1% до 2,4%. Динаміка питомої ваги пільг з: ПДВ була спадною у 2011-2012 рр., проте у 2013-2014 рр. знову зростаючою; ПнПП була зростаючою у 2011-2012 рр. та спадною у 2013-2014 рр.; плати за землю зростаюча у 2012-2014 рр.

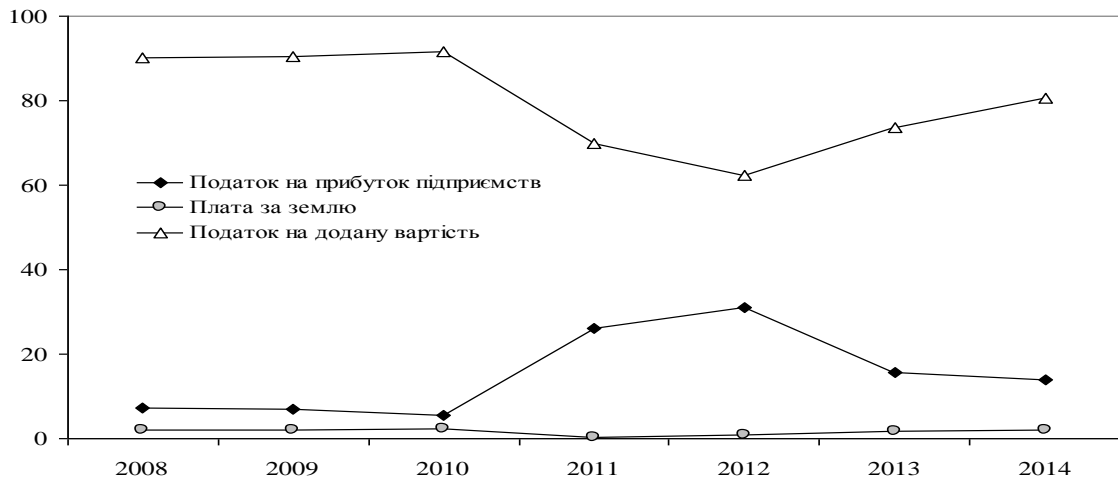

Рис. 2.13. Динаміка частки податкових пільг з окремих податків в сукупному обсязі податкових пільг, що є втратами доходів бюджету за 2008-2014 рр., %

Примітка. Складено за даними Державної фіскальної служби України.

Окремі вчені наголошують на неефективності податкових пільг з ПнПП та ПДВ, які надмірно обмежують фіск і призводять до значних податкових втрат, а їх надання суб'єктам господарювання окремих галузей ставить такі галузі у неконкурентне становище порівняно з тими, що не отримують пільг, породжуючи таким чином монопольні тенденції, та, поглиблюючи диспропорції міжгалузевого перерозподілу фінансових ресурсів [38, с. 216]. У результаті, податкове навантаження на сумлінних платників податків, які не мають податкових пільг є практично вдвічі більшим. Це актуалізує проблему не загального рівня податкового навантаження, а рівня його нерівномірного перерозподілу [127, с. 461].

Разом з тим, вважаємо що в сучасних умовах економічної нестабільності та перебудови вітчизняної системи оподаткування не потрібно ігнорувати податкові пільги, які здатні стати потужним каталізатором економічного зростання за інвестиційно-інноваційним вектором. Потрібно просто переглянути їх структуру та визначити такі, які б сприяли стимулюванню

інвестицій.

Що стосується пільг з ПнПП, 2011 р. був рекордним щодо значного зростання їх обсягу, розмір яких зріс до 15409,6 млн. грн. або на 634,7% порівняно з 2010 р. У 2012 р. їхня величина незначно зменшилася (на 98% порівняно з попереднім роком), у 2013-2014 рр. зберігалася тенденція до зменшення наданих пільг з даного податку (рис. 2.14).

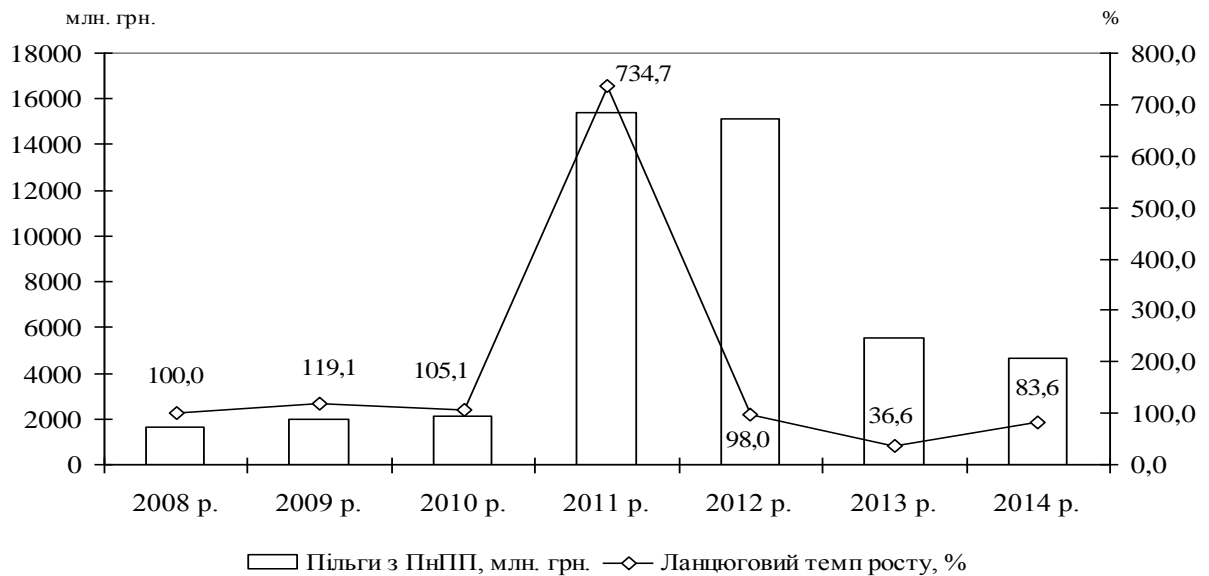

Рис. 2.14. Динаміка податкових пільг з ПнПП за 2008-2014 рр.

Примітка. Розраховано автором за даними Державної фіскальної служби України.

У 2014 р. в структурі податкових пільг з ПнПП найбільшу частку займали пільги у вигляді звільнення від оподаткування прибутку згідно з міжнародними договорами України, сума яких становила 2552,2 млн. грн. При цьому податкові втрати державного бюджету становили 2542,0 млн. грн., місцевих бюджетів – 10,2 млн. грн. (додаток Л, табл. Л.2). Від оподаткування також був звільнений прибуток:

– дошкільних та загальноосвітніх закладів недержавної форми власності, отриманий від надання освітніх послуг на суму 16,6 млн. грн. (при цьому втрати доходів державного бюджету склали 7,8 млн. грн., місцевих бюджетів – 8,8 млн. грн.);

– підприємств паливно-енергетичного комплексу в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму, передбачену інвестиційними програмами, затвердженими Державною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, на капітальні вкладення з будівництва (реконструкції, модернізації) міждержавних, магістральних та розподільчих (локальних) електричних мереж, електричних станцій, теплоелектроцентралей, магістральних газопроводів тощо., а також витрат, передбачених проектами, які фінансуються за рахунок суб'єктів природних монополій виробників електричної і/або теплової енергії відповідно до рішень Кабінету міністрів України, а також витрат інвестиційної складової на суму 701,6 млн. грн. (втрати державного бюджету – 701,4 млн. грн., місцевих – 0,2 млн. грн.);

– підприємств (у розмірі 80%), отриманий від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим КМУ здебільшого щодо устаткування, котре працює на відновлювальних джерелах енергії та сприяє енергозбереженню – на суму 0,8 млн. грн., що є втратами державного бюджету;

– суб'єкта від надання готельних послуг у готелях категорій “п'ять зірок”, “чотири зірки”, “три зірки” в тому числі новозбудованих чи реконструйованих або в яких проведено капітальний ремонт або ж реставрація існуючих будівель і споруд (за умови, що дохід від реалізації послуг з розміщення шляхом надання номера для тимчасового проживання складає не менше 75% сукупного доходу такого суб'єкта господарювання) – 0,2 млн. грн.

– отриманий від основної діяльності підприємств легкої промисловості, крім тих, що виробляють продукцію на давальницькій сировині на суму 64,8 млн. грн. (податкові втрати становлять 64,7 млн. грн. і 0,1 млн. грн. відповідно);

– отриманий від основної діяльності підприємств галузі електроенергетики, які виробляють електричну енергію виключно з відновлюваних джерел в сумі 112,8 млн. грн. (110,5 млн. грн. і 2,3 млн. грн. втрати відповідних бюджетів);

- отриманий від основної діяльності підприємств суднобудівної промисловості в сумі 1,2 млн. грн.;
- підприємств машинобудування для агропромислового комплексу в сумі 50,7 млн. грн.;
- видавництв, видавничих організацій, підприємств поліграфії, отриманий ними від діяльності з виготовлення на території України книжкової продукції в сумі 33,8 млн. грн.;
- виробників біопалива, отриманий ними від продажу біопалива в сумі 10,9 млн. грн.;
- виробників техніки й устаткування для виготовлення й реконструкції технічних і транспортних засобів в тому числі самохідних сільськогосподарських машин та енергетичних установок, які споживають біологічні види палива, одержаний від продажу зазначеної техніки, що були вироблені на території України в сумі 5,9 млн. грн.;
- підприємств літакобудівної промисловості, отриманий від основної діяльності, а також проведення такими підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості в сумі 642,7 млн. грн.;
- суб'єктів господарювання тепло-, водопостачання та водовідведення в межах витрат, передбачених інвестиційними програмами, погодженими органами місцевого самоврядування (в межах їх компетенції) та схвалених національною комісією, що здійснює державне регулювання в сфері комунальних послуг на капітальні інвестиції в будівництво (реконструкцію, модернізацію) об'єктів відповідної інфраструктури в сумі 9,7 млн. грн. (податкові втрати державного бюджету склали 0,3 млн. грн., місцевих – 9,4 млн. грн.);
- отриманий від реалізації інвестиційних проектів суб'єктами господарювання (оподатковувався за ставкою 0%), які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, схвалені відповідно до Закону

України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” в сумі 0,02 млн. грн. та ін.

Окрім пільг з ПнПП, які надаються у формі звільнення від оподаткування певних операцій, видів діяльності, оподаткування їх за нульовою або пониженою ставкою і т. ін., серед інструментів податкового стимулювання інвестицій юридичних осіб вагоме значення займає амортизація, позаяк дозволяє їм зменшити прибуток до оподаткування та, водночас, забезпечити відновлення й реконструкцію ОЗ (рис. 2.15).

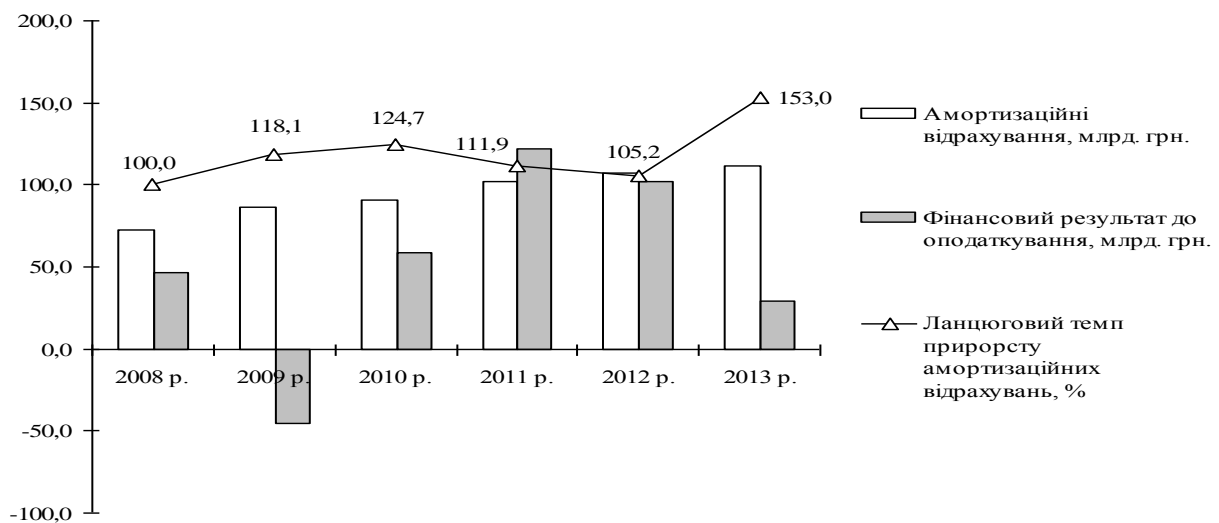

Рис. 2.15. Динаміка амортизаційних відрахувань та фінансових результатів до оподаткування за 2008-2013 рр.

Примітка. Розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Зростаюча динаміка амортизаційних відрахувань та перевищення в 2008-2010, 2012-2013 рр. суми фінансових результатів до оподаткування, дає підстави стверджувати, що саме амортизація є потужним джерелом фінансування інвестицій суб'єктів господарювання в разі використання її за призначенням (рис. 2.15). Щодо пільг з плати за землю, то тут можна спостерігати протилежну тенденцію до значного скорочення їх обсягів у 2011 р., незначне зростання у 2012-2013 рр. та зменшення у 2014 р. (рис. 2.16).

Рис. 2.16. Динаміка податкових пільг з плати за землю за 2008-2014 рр.

Примітка. Розраховано автором за даними Державної фіскальної служби України.

Структура та сума пільг з плати за землю у 2014 р. виглядала наступним чином. Від сплати даного податку звільнялися:

- вітчизняні дослідні господарства науково-дослідних установ і навчальних закладів сільськогосподарського профілю та професійно-технічних училищ в сумі 19,9 млн. грн.;
- державні сортовипробувальні станції і сортодільниці, які використовуються для випробування сортів сільськогосподарських культур в сумі 0,1 млн. грн.;
- дитячі санаторно-курортні та оздоровчі заклади на суму 23,1 млн. грн.;
- до 1 січня 2015 р. суб'єкти космічної діяльності – резиденти, які отримали ліцензію на право її здійснення та беруть участь у реалізації ратифікованих Верховною радою України міжнародних договорів (угод) України з питань космічної діяльності щодо створення космічної техніки в сумі майже 67,0 млн. грн.;
- до 1 січня 2016 р. суб'єкти літакобудування, земельні ділянки яких використовуються суто для цілей виробництва кінцевої продукції (літальних апаратів, їх корпусів, двигунів та ін.) в сумі 43,8 млн. грн.;

- загальноосвітні навчальні заклади незалежно від форм власності і джерел фінансування в сумі 60,1 млн. грн.;
- до 1 січня 2016 р. – суб'єкти кінематографії (виробники національних фільмів), перелік яких затверджується КМУ за земельні ділянки, що використовуються для забезпечення виробництва національних фільмів в сумі 2,9 млн. грн.;
- до 1 січня 2016 р. – суб'єкти суднобудівної промисловості в сумі 22,3 млн. грн.

При наданні пільг із земельного податку втрати понесли лише місцеві бюджети з огляду на її зарахування лише до зазначеного рівня бюджетів. Що стосується пільг з ПДВ, динаміка їх була стабільно зростаючою у 2008-2010 р., а в 2011-2012 рр. – спадною, в 2013-2014 рр. – знову зростаючою (рис. 2.17).

У 2014 р. пільги з ПДВ надавалися переважно у формі звільнення від оподаткування таких операцій:

- постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим КМУ на суму 5,5 млн. грн.;
- постачання послуг зі здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами, у тому числі навчання аспірантів і докторантів, а також послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв та послуг з проживання учнів та студентів у гуртожитках в сумі 1631,6 млн. грн.;
- з постачання технічних та інших засобів реабілітації (крім автомобілів), послуги з їх ремонту та доставки товарів спеціального призначення для інвалідів та інших пільгових категорій населення, визначених переліком, затвердженим КМУ в сумі 54,4 млн. грн.;

– з постачання послуг з охорони здоров'я, а також постачання послуг реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів в сумі 682,1 млн. грн.;

– з надання реабілітаційних послуг інвалідам, дітям-інвалідам, а також постачання путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України фізичних осіб, які не досягли 18-річного віку, інвалідів та дітей-інвалідів в сумі 198,3 млн. грн. та ін.

18201,7 млн. грн. податкових втрат понесла держава від надання пільги сільськогосподарським виробникам (суб'єктам господарювання, які здійснюють діяльність у сфері сільського, лісового господарства та рибальства), які перебувають на спеціальному режимі оподаткування й не сплачують суму ПДВ, нараховану ними на вартість поставлених сільськогосподарських товарів з метою відшкодування суми податку, сплаченої (нарахованої) постачальнику на вартість виробничих факторів, за рахунок яких сформовано податковий кредит, а в разі залишку такої суми податку – платник використовує її на інші виробничі цілі.

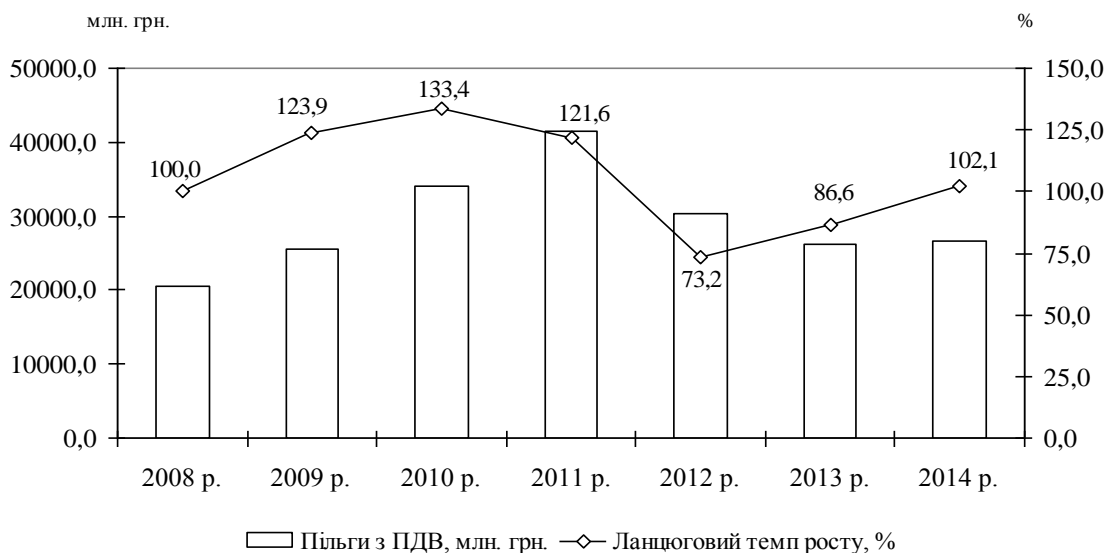

Рис. 2.17. Динаміка податкових пільг з ПДВ за 2008-2014 рр.

Примітка. Розраховано автором за даними Державної фіскальної служби України.

До пільг у формі тимчасового звільнення від оподаткування ПДВ належать такі:

- до 1 січня 2019 р. – постачання техніки та устаткування згідно із Законом України “Про альтернативні види палива” в сумі 11,2 млн. грн.;
- до 1 січня 2016 р. – суб’єкти літакобудування щодо операцій з постачання на митній території України результати науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які використовуються для потреб літакобудівної промисловості в сумі 20,6 млн. грн.;
- до 1 січня 2016 р. – операції з постачання національних фільмів в сумі 17,1 млн. грн. та ін.

До пільг з акцизного податку на вітчизняні товари, що мають стимулюючий вплив на фінансові інвестиції та обсяги яких фактично були втратами Державного бюджету України у 2014 р. належали звільнення від оподаткування операцій з:

- викупу та повторного продажу за грошові кошти, розміщення, погашення, конвертації цінних паперів власного випуску, операції щодо здійснення внеску до статутного капіталу, а також операції за участю векселедавця, заставодавця та іншої особи, що видала ордерний або борговий цінний папір, з видачі чи погашення цих цінних паперів на суму 275,5 млн. грн.;
- цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, що здійснює особа, котра провадить клірингову діяльність та виконує функцію центрального контрагента на суму 0,1 млн. грн.

В структурі пільг вищезазначених податків, які стимулюють інвестиційну діяльність найбільшу питому вагу займають пільги з ПнПП – 57,3%, дещо меншу – пільги з ПДВ (35,7%), приблизно на однаковому рівні надаються пільги з акцизного податку з вироблених в Україні товарів (3,7%) та плати за землю (3,7%) (рис. 2.18).

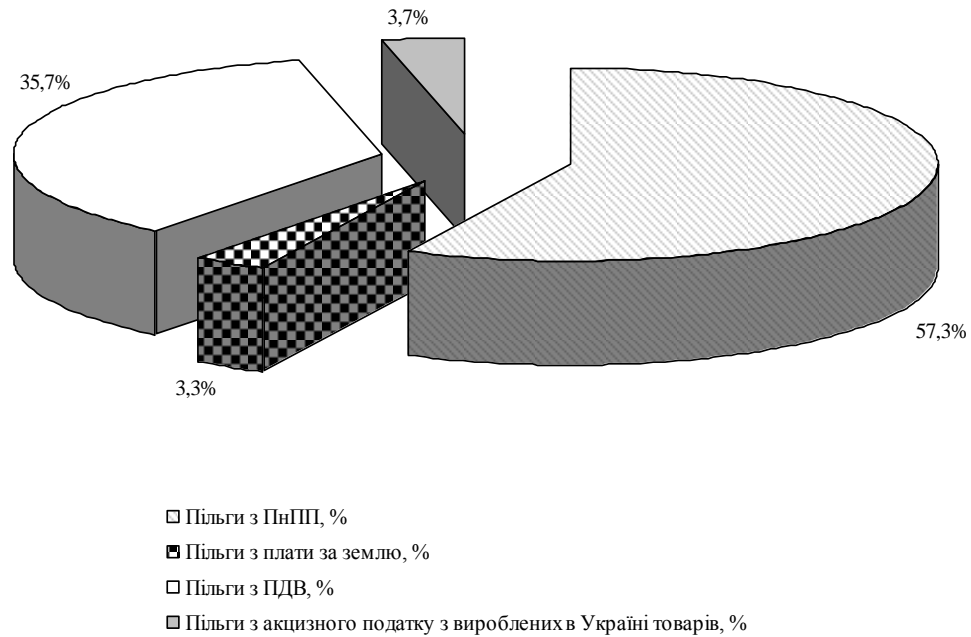

Рис. 2.18. Структура податкових пільг, що мають стимулюючий вплив на інвестиції у 2014 р.

Примітка. Розраховано за даними Державної фіскальної служби України.

Як вже було згадано раніше, до інструментів податкового регулювання інвестицій належать також СЕЗ і ТПР. Розглянемо їх детальніше. Що стосується податкових надходжень від реалізації інвестиційних проектів на території України, то їх сума невпинно зменшується – із 1154,2 млн. грн. у 2010 р. до 462,4,0 млн. грн. у 2014 р. (або в 2,5 рази), про що свідчить спадна динаміка їх базисного темпу росту, величина якого в 2013 р. склала 45,4% (табл. 2.6, рис. 2.19).

Найбільша частка податкових надходжень припадає на ПДВ (причому вона зростала протягом аналізованого періоду від 51,0% у 2010 р. до 70,1% у 2013 р., дещо зменшившись у 2014 р.). На кінець аналізованого періоду надходження від податку на прибуток підприємств зменшилися у 11,5 разів та займають меншу питому вагу в сукупній величині податкових надходжень (їй притаманна спадна тенденція). Що стосується податкових надходжень від решти податків, то їх динаміка також спадна, за винятком акцизного податку й мита, питома вага яких у 2014 р. дещо збільшилася порівняно з попереднім

роком: на 0,2 і 6,6% відповідно. Найбільші суми надходили з: податку на прибуток підприємств – 288,6 млн. грн. у 2010 р.; ПДВ – 367,2 млн. грн. у 2013 р.; податку на доходи фізичних осіб – 111,6 млн. грн. у 2012 р.; акцизного податку – 53,6 млн. грн. у 2011 р.; мита – 49,5 млн. грн. у 2014 р.; плати за землю – 29,7 млн. грн. у 2012 р. (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка податкових надходжень до зведеного бюджету України від реалізації інвестиційних проектів та пільг за 2010-2014 рр.

	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Всього податкових надходжень, з них:	1154,2	100	1041	100	923,1	100	524,0	100	462,4	100
– податок на прибуток підприємств	288,6	25,0	196,3	18,9	112,0	12,1	33,1	6,3	25,2	5,4
– податок на додану вартість	588,3	51,0	588,9	56,6	539,1	58,4	367,2	70,1	294,0	63,6
– податок на доходи фізичних осіб	109,0	9,4	105,3	10,1	111,6	12,1	64,1	12,2	47,3	10,2
– акцизний податок	42,7	3,7	53,6	5,1	48,5	5,3	26,9	5,2	24,8	5,4
– мито	38,9	3,4	45,6	4,4	25,2	2,7	21,1	4,1	49,5	10,7
– плата за землю	15,9	1,4	14,0	1,3	29,7	3,2	6,0	1,1	5,3	1,1
– інші	70,8	6,1	36,6	3,6	57,0	6,2	5,5	1,1	16,4	3,6
Всього податкових пільг, з них:	148,2	100	157,0	100	220,4	100	221,5	100	243,3	100
– податку на прибуток підприємств	5,3	3,6	0,0	0,0	0,8	0,4	0,0	0,0	0,0	0
– податку на додану вартість	142,8	96,4	156,9	99,9	219,6	99,6	221,4	99,9	243,3	99,9
– мита	0,02	0,01	0,0001	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0	0
– плати за землю	0,1	0,07	0,04	0,03	0,04	0,02	0,03	0,02	0,06	0,003
– інших	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0	0

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Дослідження податкових пільг засвідчує зростаючу динаміку: їх величина збільшилася із 148,2 млн. грн. у 2010 р. до 243,3 млн. грн. у 2014 р., тобто у 1,6 разів або на 64,2% (див. рис. 2.19). Загалом, якщо на початку досліджуваного періоду пільги склали приблизно 13% суми сплачених податків, то у 2014 р. – 52,6%. Майже усі пільги надаються з ПДВ, їх величина зросла з 142,8 млн. грн.

у 2010 р. до 243,3 млн. грн. у 2014 р., тобто в 1,7 разів. Натомість податкові пільги взагалі не надавалися підприємствам, які реалізують інвестиційні проекти в Україні: з податку на прибуток – у 2011 та 2013-2014 рр.; мита – в 2012-2014 рр. Незначними були пільги з плати за землю (див. табл. 2.6).

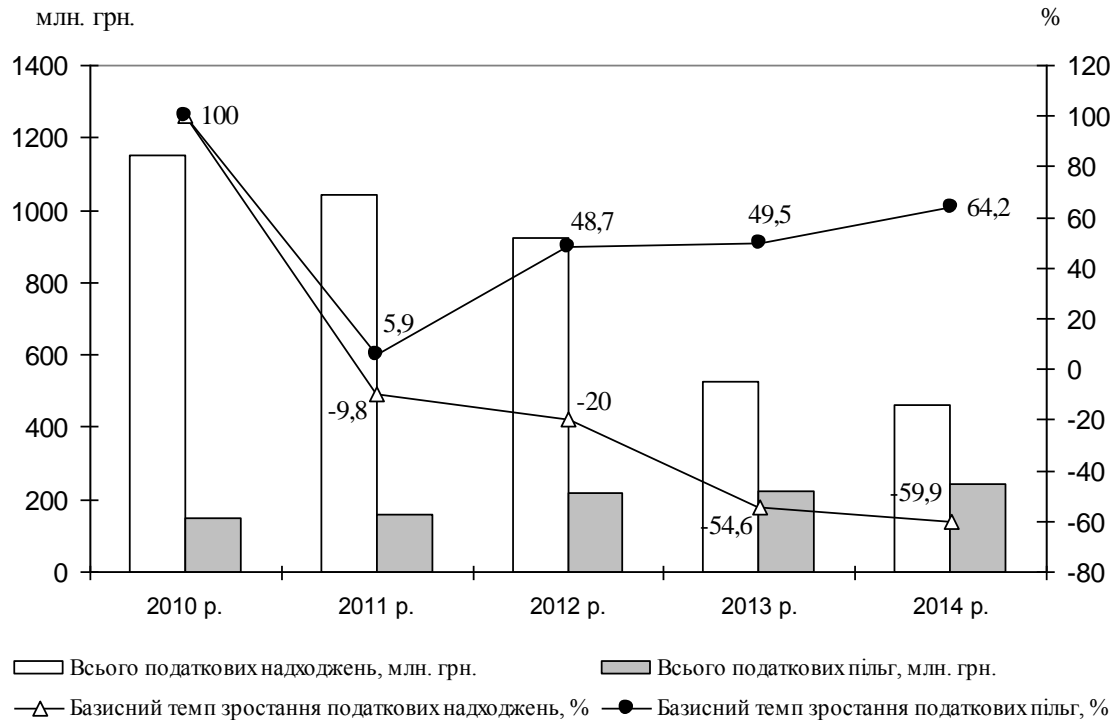

Рис. 2.19. Динаміка податкових надходжень від реалізації інвестиційних проектів до зведеного бюджету України та податкових пільг, наданих суб'єктам господарювання протягом 2010-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Ситуація значної частки пільг із ПДВ, які на протязі 2010-2014 рр. становили майже 100% усього обсягу пільг, наданих підприємствам, що реалізують інвестиційні проекти в Україні та одночасно надання поодиноких пільг з податку на прибуток і мита в окремих роках очевидно є фактом відсутності обгрунтованої податкової стратегії держави та неефективного податкового регулювання інвестицій, позаяк не забезпечує стабільності діяльності інвесторів, які не можуть здійснювати планування своєї діяльності на довгострокову перспективу.

Таким чином, аналіз інструментів податкового регулювання інвестицій

свідчить про спрямованість податкового регулювання на стимулювання інвестиційної діяльності юридичних осіб, яке реалізується зменшенням ставки податку на прибуток підприємств і наданням податкових пільг у формі звільнення від оподаткування, оподаткування за ставкою 0%, звуження бази оподаткування.

2.3. Оцінка ефективності податкового регулювання інвестицій

З метою стимулювання інвестицій держава вдається до різного роду податкових преференцій, які переважно обумовлюють податкові втрати, розмір яких, подекуди, дуже високий. З одного боку, такі втрати виправдані зважаючи на важливість певних галузей, які їх отримують, а з іншого боку, окрім втрат, застосування податкових інструментів стимуляційного характеру має на меті отримання позитивних соціальних та економічних ефектів.

Основною метою податкового регулювання інвестицій є застосування певних стимулюючих інструментів з метою підвищення інвестиційної активності усіх суб'єктів економічних відносин, що має супроводжуватися зростанням: обсягів інвестиційних ресурсів в економіку, кількості інноваційно-активних підприємств, рентабельності суб'єктів господарювання, доходів населення, рівня ВВП та ін. Тобто, введення того, чи іншого податкового інструменту стимуляційного характеру має приносити позитивні результати, на зразок тих, що перелічені, які є кількісними та якісними вимірниками податкового впливу на інвестиційну діяльність. Проаналізуємо окремі із них у зв'язку з обмеженим обсягом дисертаційного дослідження.

Відомо, зниження ставки податку на прибуток підприємств, або надання пільг щодо звуження бази оподаткування має забезпечити збільшення обсягів інвестицій.

Уряд України неодноразово вдавався до зміни ставки та порядку визначення податкової бази з податку на прибуток підприємств. Максимальною

ставка (35%) була у 1991 р., а величина бази обчислювалася на основі бухгалтерського обліку (Додаток М, табл. М.1).

Як видно з таблиці, можна виокремити два критичних періоди: 1) пониження ставки податку на прибуток підприємств з 30% до 25% (2003-2004 рр.); 2) період світової фінансової кризи (2008-2009 рр.).

Зниження ставки оподаткування позитивно вплинуло на обсяги інвестицій, які протягом 2004-2007 рр. зросли у 2,5 рази (не зважаючи на помірні темпи інфляції в цей період). Однак вплив світової фінансової кризи проявився у зниженні інвестиційної діяльності усіх суб'єктів економічних відносин та скороченні інвестицій в економіку у 1,5 рази. Тобто, здавалося б, існує тісна залежність між зміною ставки податку та обсягами інвестицій. Однак, як видно з рис. 2.20, табл. 2.7 такий висновок видається сумнівним, оскільки на ньому простежується відсутність будь-якого впливу пониження ставки податку на прибуток підприємств на інвестиційну активність суб'єктів господарювання. Починаючи з 2012 р. зниження ставки ПнПП жодним чином не впливає на інвестиції суб'єктів господарювання, ланцюговий темп росту яких набув спадної динаміки.

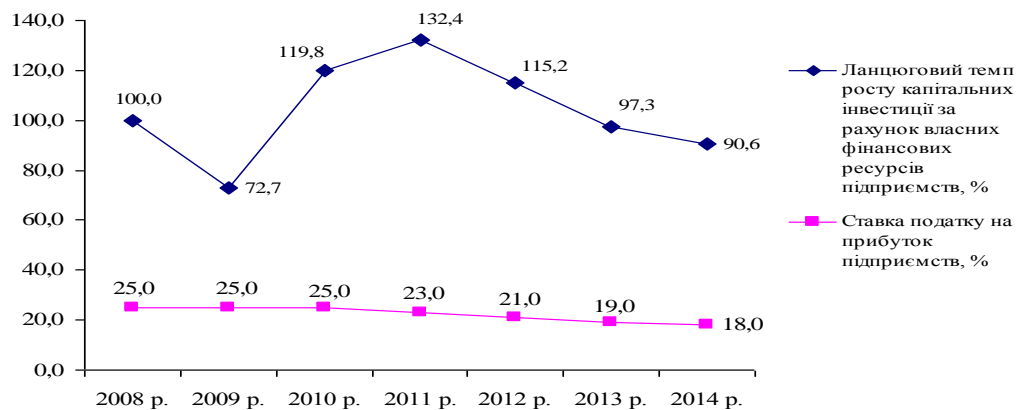

Рис. 2.20. Взаємозв'язок ставки податку на прибуток та капітальних інвестицій, здійснених за власні кошти підприємств і організацій

Так, темпи росту капітальних інвестицій, здійснених за власні кошти підприємств і організацій у 2008-2010 рр., при ставці податку на прибуток 25%,

то збільшувалися, то зменшувалися. При незначному зменшенні ставки у 2011-2012 рр. (на 2%) інвестиції дещо зросли, однак, вже у 2013-2014 рр., при подальшому зниженні ставки до 19-18%, інвестиції також зменшилися.

Таблиця 2.7

**Динаміка показників ефективності податку на прибуток підприємств
в Україні за 2008-2014 рр.**

Показник	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Податкові надходження від ПнПП, млрд. грн.	47,9	33,0	40,4	55,1	55,8	55,0	40,2
Фінансовий результат до оподаткування, млрд. грн. *	144,5	143,7	212,0	272,7	277,9	234,5	236,3
Питома вага підприємств, що отримали прибуток	61,3	60,1	59,0	65,1	64,5	65,9	66,3
Нормативна ставка податку, %	25	25	25	25 (23**)	21	19	18
Ефективна ставка податку, %	33,1	22,9	19,1	20,2	20,1	23,5	17,0
Різниця між нормативною та ефективною ставкою податку	-8,1	2,1	5,9	4,8 (2,8)	0,9	-4,5	1,0
Продуктивність податку, %	132,4	91,6	76,4	80,8	95,7	123,7	94,4
Капітальні інвестиції за рахунок власних коштів підприємств та організацій, млрд. грн.***	132,1	96,0	115,0	152,3	175,4	170,7	154,6
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млрд. грн.	45,8	31,4	33,7	42,4	36,1	35,9	25,7
Впроваджено нових технологічних процесів у промисловості, од.	1647	1893	2043	2510	2188	1576	1743
Освоєно виробництво інноваційної продукції, найменувань	2446	2685	2408	3238	3403	3138	3661

* Без урахування збиткових підприємств.

** До 1 квітня 2011 р. – 25%, з 1 квітня – 23%.

*** У 2008-2009 рр. – інвестиції в основний капітал

Примітка. Побудовано на основі даних Державної служби статистики України та Податкового кодексу України.

Це саме можна сказати і про інновації: обсяги реалізованої інноваційної продукції та кількість впроваджених нових технологічних процесів у промисловості у 2012-2013 рр. – зменшувалися (щоправда останні дещо зросли у 2014 р.), не зважаючи на те, що саме в цих роках поступово зменшувалася ставка податку на прибуток. Кількість освоєної інноваційної продукції

протягом 2011-2012 рр. дещо збільшилася, проте при подальшому зменшенні ставки податку у 2013 р. величина аналізованого показника зменшилася, а в 2014 р. – знову дещо зросла (рис. 2.21, табл. 2.7). Відтак, приходимо до висновку: ставка ПнПП не чинить суттєвого впливу на обсяги фінансування інновацій.

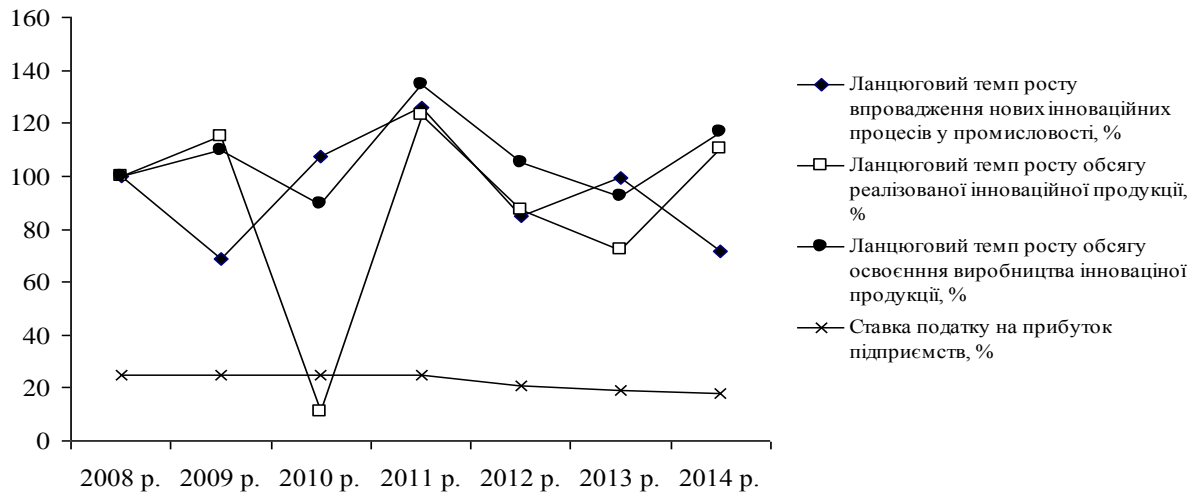

Рис. 2.21. Вплив ставки податку на прибуток підприємств на інноваційні процеси в Україні

Примітка. Побудовано на основі даних Державної служби статистики України та Податкового кодексу України.

Дані таблиці 2.7 підтверджують, що у 2008 та 2013 рр. суб'єктами господарювання було сплачено податку більше, ніж встановлено законодавством (різниця між нормативною та ефективною ставкою ПнПП становила -8,1 та -4,5 відповідно). Крім того, в цих роках найвищою була продуктивність податку (132,4 і 123,7), що свідчить про його фіскальну спрямованість. Звісно, що така ситуація не сприяла інвестиційній активності підприємств. Натомість 2010-2011 рр. – були сприятливими для інвестування, позаяк аналізовані показники сягнули максимальних значень (5,9 у 2010 р. та 4,8 у 2011 р.) та свідчили про наявність низки податкових пільг і преференцій, які надавалися підприємствам та, теоретично, мали б стимулювати їх до інвестиційної діяльності. Дійсно в цих роках спостерігалось збільшення обсягів

капітальних інвестицій за рахунок власних фінансових ресурсів підприємств та обсягів реалізованої інноваційної продукції, збільшувалася кількість впроваджених нових технологічних процесів та освоєних виробництв інноваційної продукції (див. табл. 2.7).

Відтак, на перший погляд, більший вплив на зростання інвестицій суб'єктів господарювання чинять саме податкові пільги, проте, динаміка їх темпів приросту та капітальних інвестицій загалом свідчить про протилежне (рис. 2.22).

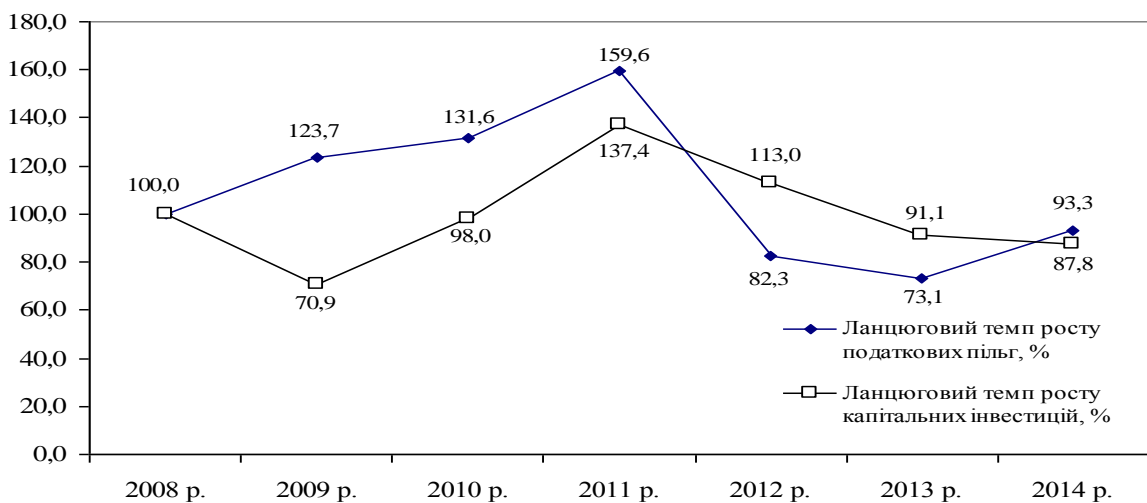

Рис. 2.22. Динаміка ланцюгових темпів росту капітальних інвестицій та податкових пільг, що є втратами доходів бюджету в 2008-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Динаміка ланцюгових темпів приросту податкових пільг з ПнПП та капітальних інвестицій, здійснюваних за власні кошти підприємств і організацій ще більш вражаюча. При значному збільшенні пільг з ПнПП у 2011 р., динаміка других була помірно зростаючою у 2010-2012 рр. та спадною у 2013-2014 рр. (рис. 2.23).

Значною в структурі капітальних інвестицій підприємств, а відтак, ефективним інструментом стимулювання їх до інвестиційної діяльності є амортизаційні відрахування, які, складаючи значну частину витрат

виробництва, впливають на їх фінансові результати. Застосування прискореної амортизації сприяє збільшенню інвестиційної активності останніх, оскільки передбачає швидше списання вартості основних засобів й таким чином, прискорює кругообіг їх власного капіталу (рис. 2.24).

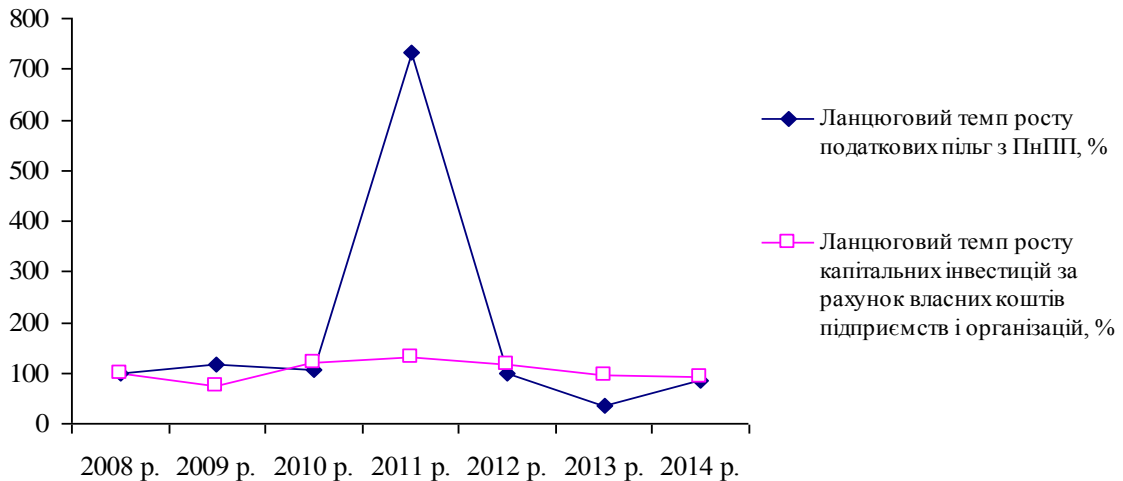

Рис. 2.23. Динаміка ланцюгових темпів росту капітальних інвестицій та податкових пільг, що є втратами доходів бюджету в 2008-2014 рр.*

* Складено за даними Державної служби статистики України та Державної фіскальної служби.

Як видно з рисунка 2.24, між розміром амортизаційних відрахувань та інвестицій існує помірний зв'язок. При збільшенні амортизації збільшуються розміри капітальних інвестицій. Однак у 2010-2012 рр. питома вага амортизації у фінансуванні капітальних інвестицій зменшувалася в середньому на 9%, а в 2013 р. при зменшенні обсягу капітальних інвестицій на 4,7 млрд. грн. загалом, частка амортизації навпаки – збільшилася до 65,3% за рахунок збільшення її обсягів на 4,4 млрд. грн. порівняно з 2012 р.

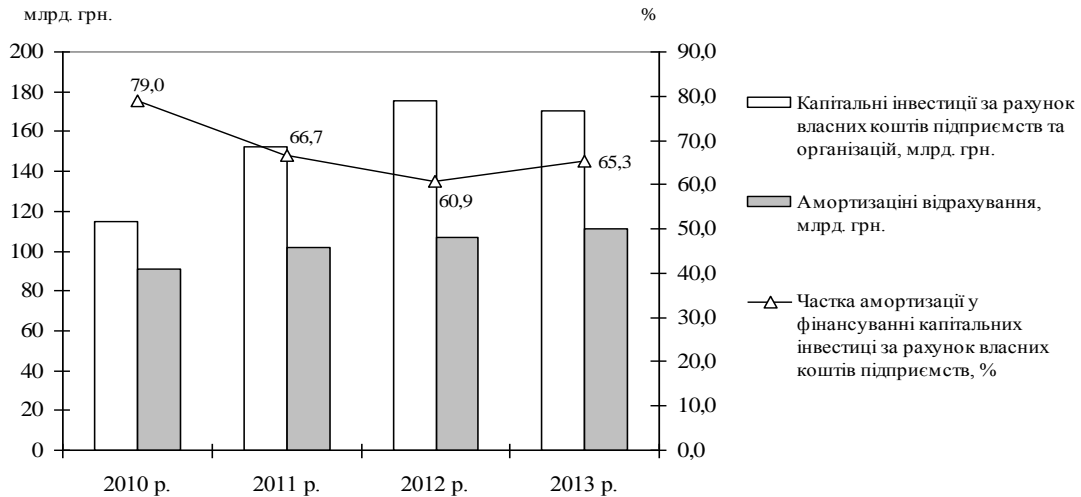

Рис. 2.24. Динаміка капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств і амортизації у 2010-2013 рр.

Складено за даними Державної служби статистики України та Державної фіскальної служби.

Доцільно проаналізувати ефективність пільг з податку на прибуток легкої промисловості, яка має значний ресурсний потенціал та можливості імпортозаміщення відповідної продукції, а відтак – розвитку вітчизняного виробництва і котра, нині, перебуває в кризі з огляду на непрозорість ринку, порушення конкуренції та неврегульованість імпорту. Доводиться констатувати, що, на сьогодні, не зважаючи на незначні розміри податкових втрат від надання пільг з ПнПП даній галузі (у 2014 р. – 64,8 млн. грн.), на жаль, вони неефективні, позаяк стабільно низькі рівні рентабельності вітчизняних підприємств вказують на те, що їх фінансовий стан не поліпшується (рис. 2.25). За таких умова можливості інвестування також вкрай обмежені.

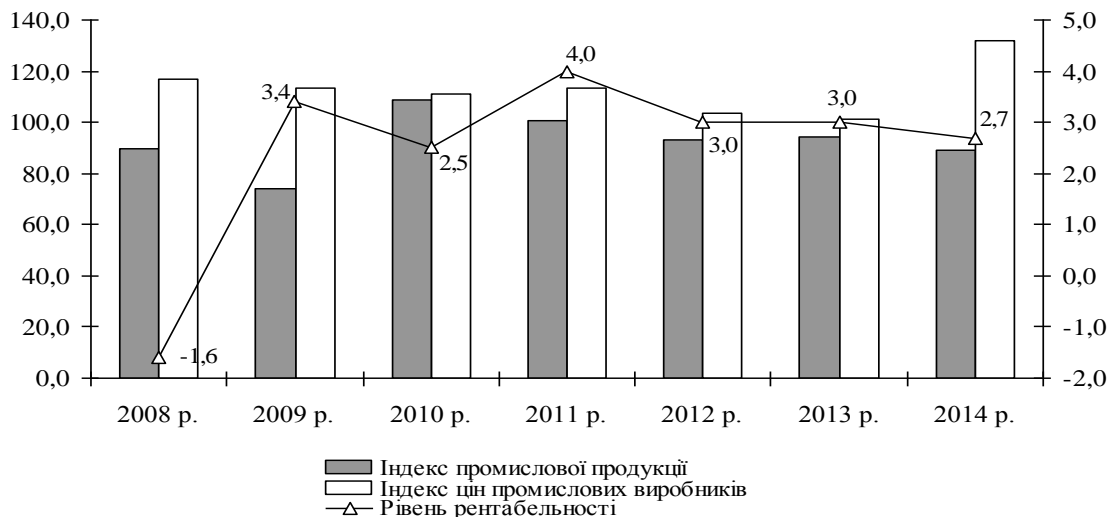

Рис. 2.25. Динаміка показників діяльності підприємств легкої промисловості за 2008-2014 рр., % [120]

Видається абсурдною пільга з ПнПП щодо звільнення від оподаткування прибутку від надання готельних послуг у готелях категорій “п’ять зірок”, “чотири зірки”, “три зірки” в той час, коли, на сьогодні, здебільшого готелі будують у формі міні-готелів і сімейних пансіонатів (до трьох або взагалі без зірок). Хочеться вірити, що таким чином, держава стимулює інвестиції в створення саме таких типів готелів, оскільки іншим мотивом є створення законодавчих “лазівок” для ухилення від оподаткування.

Що стосується пільг з ПнПП у сфері видавничої справи та поліграфії, то скоріше вони допомагають пережити галузі проблеми спаду виробництва та реалізації продукції з огляду на необхідність державної підтримки у формі захисту вітчизняного ринку та авторських прав, популяризації читання, закупівель до бібліотек та ін., та наявності інших нагальних у вирішенні загальнодержавних проблем, що зводяться до забезпечення стабільності національної економіки та подолання військового конфлікту.

Звільнення від оподаткування ПнПП підприємств зазначеної галузі у 2014 р. призвели до податкових втрат у розмірі 33,8 млн. грн., а обсяги продукції безпосередньо залежать від розмірів державної підтримки (рис. 2.26).

Як видно з рисунка, зі зменшенням державної підтримки книговидання, починаючи з 2009 р. майже в два рази порівняно з 2008 р., річний тираж також зменшився. І не зважаючи на незначне зростання у 2013 р., на одного жителя України припадало 1-2 примірники (для порівняння, в країнах ЄС – це 5-8 примірників у Російській Федерації – 4-5). Й це ще попри прорахунки у обліку книговидання, які дозволяють старі видання й ті, що отримані за державним замовленням зараховувати до нових [143]. Відтак, доходимо висновку, що в цій сфері державна підтримка є недостатньою та має посилитися, позаяк споживання продукції розглядуваної галузі безпосередньо впливає на рівень освіченості громадян, а тому підвищує якість людського капіталу.

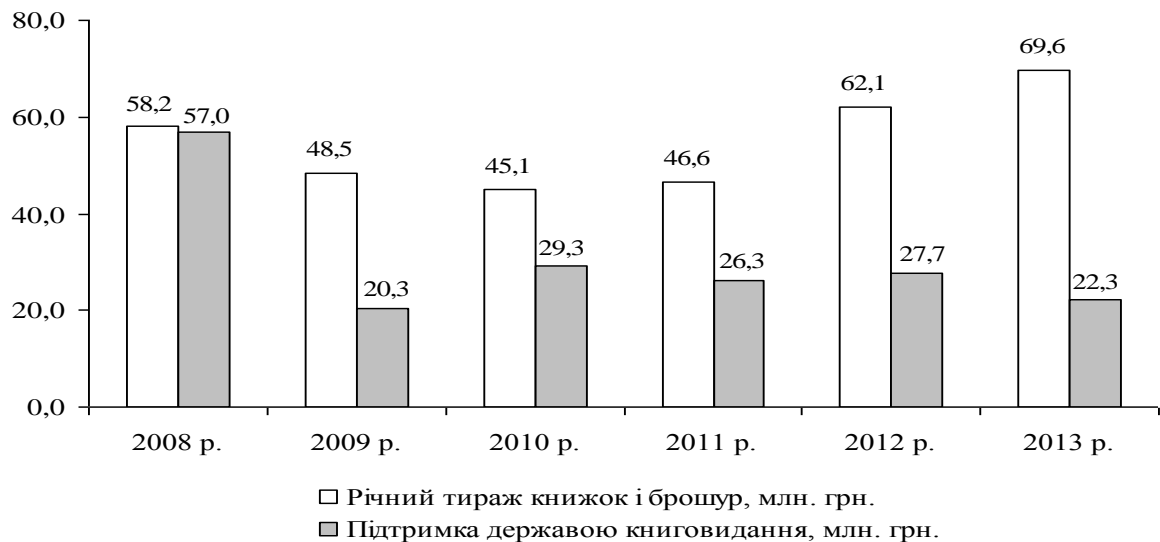

Рис. 2.26. Динаміка обсягів виробництва та підтримки державою книговидання за 2008-2013 рр. [120]

Оцінюючи податкові пільги з ПДВ, здебільшого вітчизняні вчені та науковці вважають їх неефективними, позаяк вони не забезпечують покращення фінансового стану їх отримувачів. В першу чергу, це стосується сільськогосподарських підприємств. Проте, у випадку їх скасування, не зважаючи на уникнення податкових втрат державного бюджету, можна стверджувати, що становище певних галузей ще більше погіршиться.

При цьому, варто згадати про високий рівень криміналізованості і

корумпованості даного податку, що дозволяє окремим платникам (підтримуваних політичними “лоббі”) скористатися специфікою розрахунку податкових зобов’язань до сплати в бюджет та, використовуючи прогалини у вітчизняному законодавстві, нелегально отримувати надприбутки. Це пов’язано із тим, що в дійсності ніхто не прагне підвищити ефективність податкового регулювання з ПДВ для стимулювання інвестицій, а навпаки – створити законне підґрунтя для задоволення інтересів певних лобістських груп.

Прикладом зловживань у сфері ПДВ є запровадження пільг для певних операцій з ввезення на митну територію України устаткування суб’єктами господарювання, які впроваджують у виробництво енергозберігаючі технології. Так, щороку держава втрачала понад 10 млрд. грн. доходів від надання пільг з ПДВ НАК “Нафтогаз України” у формі оподаткування за ставкою 0%, яка була скасована лише у 2012 р.

Випадки зловживання ПДВ при здійсненні експортно-імпортних операцій широко поширені серед суб’єктів бізнесу. До них належать: “каруселі” (практика кількаразового продажу товару через фіктивні фірми); штучне завищення вартості товару перед експортом і заниження ціни імпорту; подвійний та фіктивний експорт; реалізація товарів на митній території України за цінами, які є меншими від цін придбання; “податкові ями” та ін. [20, 143-144].

Не сприяє стимулюванню інвестицій, зокрема населення, стандартна ставка ПДВ, яка лише підкреслює несправедливість оподаткування споживання в сучасних умовах України, позаяк, відомо, вона значно вища для населення з меншими доходами, а відтак – значно знижує їх інвестиційну активність.

Крім того, фіскальна ефективність ПДВ завищена, оскільки попри значні обсяги податкових надходжень, які він забезпечує, значними є суми податкових відшкодувань з ПДВ. Наприклад, з урахуванням пільг та суми ПДВ, заявленої до відшкодування підприємствами, які реалізують інвестиційні проекти в Україні реальні надходження від ПДВ складала всього 11-27% сплаченої до

бюджету суми податку протягом аналізованого періоду, а в 2012 р. та 2014 р. – -26,6 і -5,1%. Це свідчить про понесення державою збитків у відповідних розмірах. При цьому, протягом аналізованого періоду близько 12-86% надходжень ПДВ потрібно було повернути у вигляді відшкодування ПДВ (табл. 2.8, додаток М, рис. М.1).

Разом з тим, свідоме відмова від прибутків з боку держави може означати виконання нею інших стратегічно-важливих цілей, на зразок стимулювання інвестиційної діяльності. Мова йде про ефективність податкового регулювання інвестицій, про що детальніше буде розглянуто пізніше.

Таблиця 2.8

Структура ПДВ, сплаченого суб'єктами СЕЗ і ТПР в Україні протягом 2010-2014 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Сплачено ПДВ, млн. грн.	588,3	588,9	539,1	367,2	294,0
Пільги з ПДВ, млн. грн.	142,8	156,9	219,6	221,4	243,3
Сума ПДВ, заявлена до відшкодування, млн. грн.	346,8	365,9	463,1	46,8	65,7
в т. ч. за експортними операціями	331,5	325,8	348,7	24,1	36,8
<i>% пільг з ПДВ у надходженнях</i>	<i>24,3</i>	<i>26,6</i>	<i>40,7</i>	<i>60,3</i>	<i>82,8</i>
<i>% відшкодування ПДВ у надходженнях</i>	<i>58,9</i>	<i>62,1</i>	<i>85,9</i>	<i>12,7</i>	<i>22,3</i>
Сума нетто-ПДВ, млн. грн.	98,7	66,1	-143,6	99,0	-15
<i>% нетто-ПДВ</i>	<i>16,8</i>	<i>11,3</i>	<i>-26,6</i>	<i>27,0</i>	<i>-5,1</i>

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Загалом питання ефективності пільгового оподаткування завжди перебуває в полі зору різних учених і практиків, позаяк вони обумовлюють недонадходження великих сум й видаються неефективними. Проте однозначно не можна стверджувати, що податкові пільги потрібно скасувати. Наприклад, податкові пільги з ПДВ, окрім того, що спрямовані на послаблення його регресійного впливу на менш заможних та соціально незахищених верств населення, стимулюють інвестиції. Прикладом цього може служити надання пільг сільськогосподарським виробникам, про які вже згадувалося в попередньому параграфі, та які зумовили у 2014 р. понад 18 млрд. грн. втрат

державного бюджету, а також звільнення від оподаткування ПДВ операцій з постачання послуг: освіти й охорони здоров'я, яке призвело до бюджетних втрат на суму 2313,7 млн. грн.; продуктів дитячого харчування й відповідного асортименту – 5,5 млн. грн.

Певний прямий зв'язок простежується між податковою знижкою з ПДФО та інвестиціями в розвиток людського капіталу, які здійснюються населенням (рис. 2.27). Як видно з рис. 2.27, при збільшенні суми податкової знижки з ПДФО протягом 2010-2012 рр. збільшувався розмір інвестицій населення в розвиток людського капіталу, щоправда базисний темп їх росту відстає від темпів росту пільги з даного податку в середньому на 29,7% на протязі 2010-2012 рр. Не зважаючи на подальше зростання податкової знижки з ПДФО у 2013 р. темпи росту інвестицій громадян у розвиток людського капіталу дещо уповільнилися, склавши 136% таких інвестицій 2010 р. (для порівняння – у 2012 р. вони становили 139,1%). У 2014 р. тенденція до уповільнення темпів росту інвестицій збереглася, щоправда, в цьому ж році також уповільнилися темпи росту пільги з ПДФО.

Крім того, все більше відставання темпів росту інвестицій від темпів росту податкової знижки, починаючи з 2013 р., очевидно, потрібно розцінювати як негативний вплив рецесії вітчизняної економіки на інвестування людського капіталу, у зв'язку зі знеціненням національної валюти та незначним згортанням інвестиційної активності населення, яке в зазначених умовах стало біднішим. Відтак, інвестиційна спроможність громадян зменшилася: ті, які бодай щось інвестували та заощаджували позбавлені такої можливості в умовах масштабного зростання споживчих цін.

Разом з тим, зростання зазначених показників свідчить про те, що громадяни все таки використовують податкову знижку з ПДФО задля здобуття освіти та поліпшення стану охорони здоров'я.

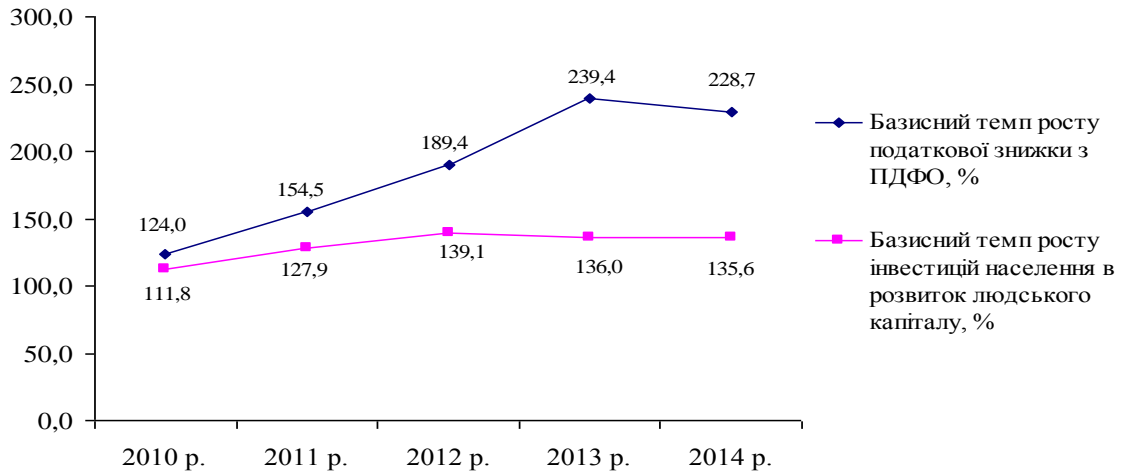

Рис. 2.27. Базисні темпи росту податкової знижки з ПДФО та інвестицій населення в розвиток людського капіталу за 2010-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Що стосується пільг з ПнПП та плати за землю суднобудуванню, вважаємо, що вони є обґрунтованими з огляду на стратегічну важливість галузі та значний попит на внутрішньому і зовнішньому ринку. При цьому податкові втрати від надання пільг у 2014 р. становили всього 23,5 млн. грн. Аналогічний висновок екстраполюємо й на галузь літакобудування, якій, окрім зазначених, надаються ще й пільги з ПДВ (до 01.01.16) у формі звільнення від оподаткування операцій з постачання результатів НДДКР, які використовуються для потреб літакобудівної промисловості в сумі (розмір податкових втрат у 2014 р. склав 707,1 млн. грн.).

Стимулюючий вплив на інвестиції чинить також спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських виробників, щоправда з огляду на рентабельність певних груп платників, їх потрібно надавати лише суб'єктам, які зайняті в галузі рослинництва, позаяк рентабельність її вища, ніж рентабельність тваринництва, що можна було спостерігати протягом 2008-2014 рр., за винятком 2013 р., коли рентабельність обох галузей сільського господарства практично була такою самою (рис. 2.28).

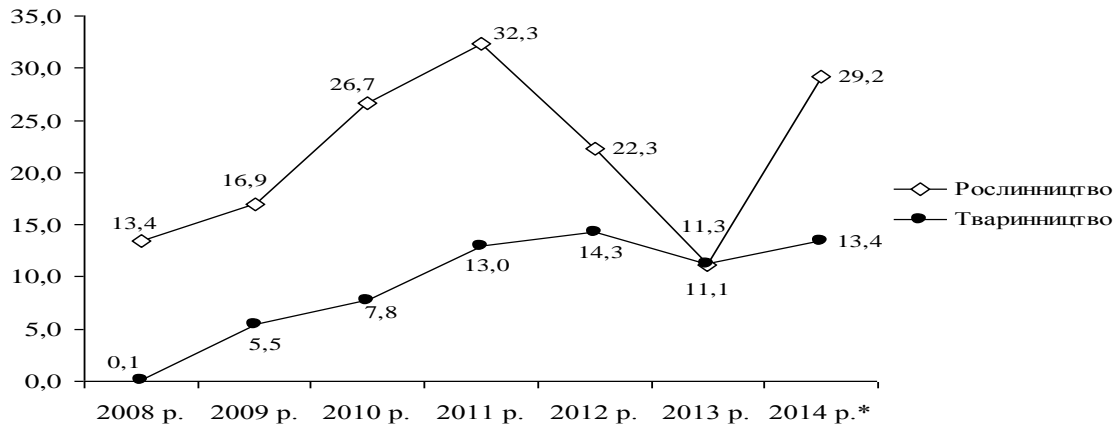

Рис. 2.28. Динаміка показників рентабельності рослинництва і тваринництва за 2008-2014 рр., %

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

* Без урахування тимчасово окупованих територій АРК, м. Севастополя та АТО.

З іншого боку, використання такого режиму оподаткування дозволяє вертикально-інтегрованим сільськогосподарським виробникам оптимізувати структуру цін і маніпулювати своїм привілейованим становищем. Тваринницькі комплекси, тепличні комбінати, птахофабрики мають можливість сплачувати незначні розміри податку, оскільки потребують відносно невеликі площі для провадження діяльності. Відтак, держава фактично дозволяє ухилятися від оподаткування платникам, інтереси яких пролобійовані законодавчо. В порівнянні з іншими галузями у 2013 р. сільське господарство отримало найбільше податкових пільг: із сільськогосподарського податку – 3,5 млрд. грн.; щодо оподаткування ПДВ виробників м'яса і молока за ставкою 0% – 1,6 млрд. грн.; за спеціальним режимом з ПДВ – 14,8 млрд. грн. (у 2014 р. – 18,2 млрд. грн.).

Вищезазначені показники зниження темпів рентабельності галузей тваринництва і рослинництва, очевидно, вимагають збереження діючих пільг щодо оподаткування сільськогосподарських виробників, щоправда їх скасування дозволило б поповнити бюджет принаймні на 19,9 млрд. грн. Проте за такого фінансового стану, їх інвестиційні можливості обмежені, а в разі

відміни чинних податкових пільг, він ще більше погіршиться.

З огляду на стратегічну важливість галузі, вважаємо, що податкові пільги є доцільними, позаяк, на сьогодні, значна частина фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств формуються за рахунок спеціального режиму з оподаткування ПДВ, за рахунок чого сформовано близько 10% капіталу суб'єктів господарювання АПК. А динаміка показників експорту продукції АПК у загальному експорті значна й має тенденцію до збільшення на протязі 2008-2013 рр., за винятком 2011 р., коли вона дещо знизилася (до 10,7%) (рис. 2.29).

На користь зазначеного свідчить також політика країн ЄС щодо підтримки АПК, які на протязі 2014-2020 рр. планують збільшити фінансування галузі до 40,3 млрд. євро щорічно та розвиток сільської місцевості – до 12,8 млрд. євро. В Україні, навпаки, розмір державної фінансової підтримки зменшується. Однак, надходження до Державного бюджету України від підприємств АПК зростають (зокрема, протягом дії пільгових режимів 1998-2012 рр. – вони збільшилися в 11 разів). При цьому зростали результати фінансово-господарської діяльності підприємств, які свідчать про інвестування у розширення виробництва. Це збільшення обсягів реалізації продукції АПК, експорту та його частки в загальній величині експорту (див. рис. 2.29).

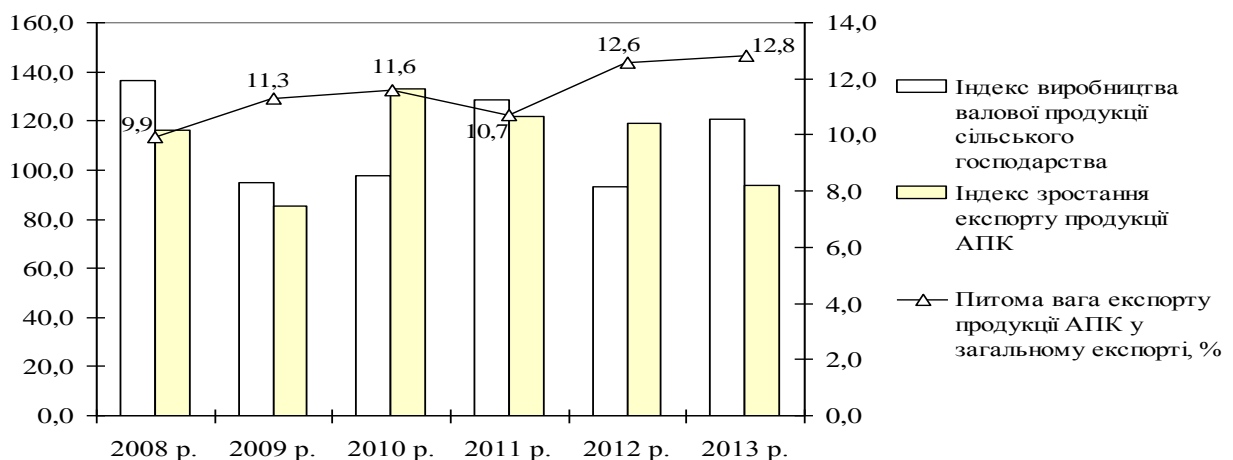

Рис. 2.29. Динаміка показників діяльності підприємств АПК протягом 2008-2013 рр., % [143]

На користь зазначеного свідчить також політика країн ЄС щодо підтримки АПК, які на протязі 2014-2020 рр. планують збільшити фінансування галузі до 40,3 млрд. євро щорічно та розвиток сільської місцевості – до 12,8 млрд. євро. В Україні, навпаки, розмір державної фінансової підтримки зменшується. Однак, надходження до Державного бюджету України від підприємств АПК зростають (зокрема, протягом дії пільгових режимів 1998-2012 рр. – вони збільшилися в 11 разів). При цьому зростали результати фінансово-господарської діяльності підприємств, які свідчать про інвестування у розширення виробництва. Це збільшення обсягів реалізації продукції АПК, експорту та його частки в загальній величині експорту (див. рис. 2.29).

Підсумовуючи викладене, доходимо висновків, що податкові пільги для сільськогосподарських виробників є важливими, оскільки сприяють збільшенню їх доходів, реінвестуванню у розширення виробництва та, в кінцевому підсумку, сприяють збільшенню податкових надходжень до бюджету. Щоправда, потребує удосконалення механізм їх надання з метою підвищення спрямованості таких пільг все таки на тих виробників, які дійсно працюють на користь інвестування у розвиток галузі, а не тих, які прагнуть отримати надприбутки, “прикриваючись” пільгами.

Що стосується спеціальних режимів оподаткування в СЕЗ і ТПР, то очевидно, на сьогодні, вони неефективні, оскільки не лише не сприяють підвищенню інвестиційної активності, а навпаки, призводить до значних податкових втрат (рис. 2.30).

Як видно з рисунка 2.30, протягом 2010-2014 рр. обсяги податкових пільг, наданих суб'єктам СЕЗ і ТПР перманентно зростали й у 2014 р. склали 243,3 млн. грн., збільшившись на 64,2% порівняно з 2010 р. Натомість, абсолютно протилежною є динаміка інвестицій, які зменшувалися протягом усього аналізованого періоду, становивши у 2014 р. всього 20,1% інвестицій 2010 р. Це вплинуло на податкові надходження, динаміка темпу росту яких також спадна, та значення якого (як і базисного темпу росту інвестицій) сягнуло мінімального

рівня у 2014 р. – 40,1% суми податкових надходжень 2010 р.

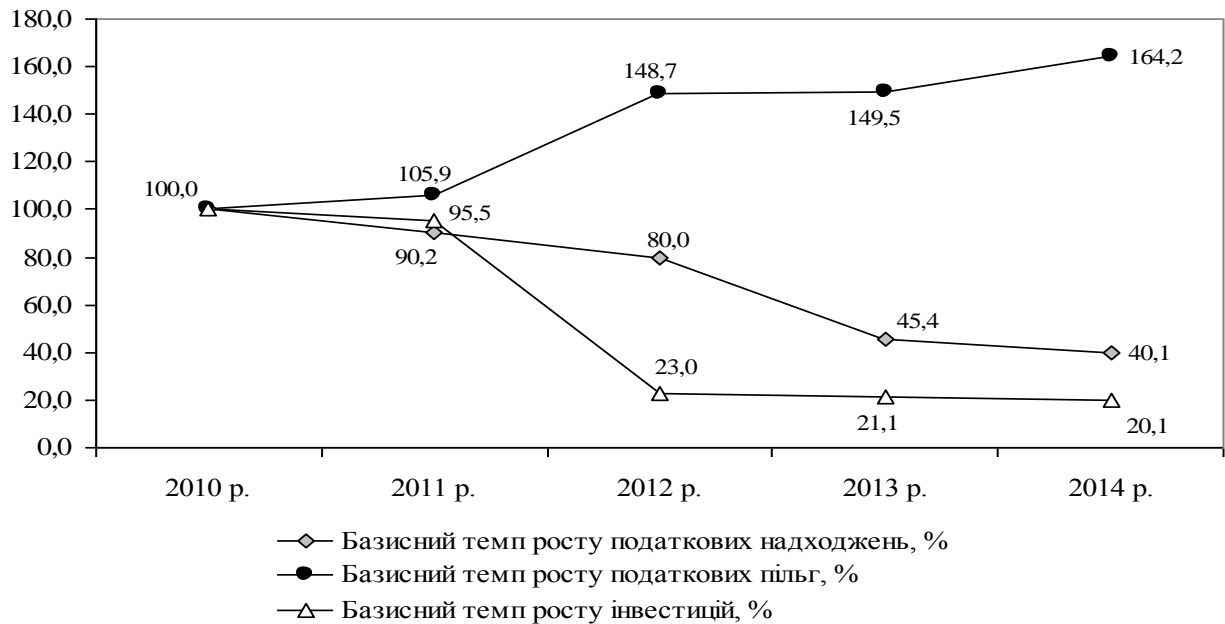

Рис. 2.30. Динаміка базисних темпів росту податкових надходжень, пільг та інвестицій у СЕЗ і ТПР протягом 2010-2014 рр.

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Ситуація, зменшення обсягу інвестицій та зростання податкових пільг, є віддзеркаленням корупції та свідчить лише про наявність фактів ухилення від оподаткування й підтримки певних пролобійованих груп платників податків за допомогою СЕЗ і ТПР, які вичерпали свій фіскальний та інвестиційний потенціал. Відтак, на сьогодні, особливого значення набувають питання заборони їх функціонування в Україні та пошуку нових інструментів податкового регулювання, які забезпечили б вивільнення інвестиційного потенціалу фізичних і юридичних осіб й “притік” інвестицій. Ми погоджуємося із тезою про необхідність введення жорсткого контролю над наданням податкових пільг. Перш за все їх потрібно надавати у відповідності до законодавства СОТ, а по – друге, стратегічно перспективним підприємствам, для використання цих активів на модернізацію основних фондів, які необхідно проводити невідкладно тому, що саме це дасть змогу подолати кризові явища і налагодити процес виробництва інноваційної та конкурентоспроможної на зовнішніх ринках продукції яка забезпечить державу валютними

надходженнями. [31].

Якщо аналізувати обсяги податкових пільг, що є втратами доходів бюджету загалом, то, очевидно, найбільші втрати держава несе при наданні пільг з ПДВ (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка пільг, що є втратами доходів бюджету у 2008-2014 рр., %

Назва податку	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Податок на прибуток підприємств	7,3	7,1	5,6	26,1	31,1	15,5	13,9
Плата за землю	2,1	2,1	2,4	0,4	0,7	1,9	2,0
Податок на додану вартість	90,1	90,5	91,7	69,9	62,2	73,5	80,5
Інші податки	0,4	0,4	0,3	3,6	6,0	9,1	3,6
Всього	100	100	100	100	100	100	100

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Як видно з таблиці 2.9, пільги з ПДВ зумовлюють найбільші втрати доходів бюджету: від 90,1% у 2008 р. до 80,5% у 2014 р. Разом із тим, можна відмітити тенденцію до скорочення розміру пільг з ПДВ, яке розпочалося у 2011 р. й продовжувалося в 2012 р., що очевидно, пов'язано зі значним збільшенням пільг з податку на прибуток підприємств у цих роках, питома вага яких в структурі пільг також велика й збільшилася до 26,1% у 2011 р. та 31,1% у 2012 р., після чого знову знизилася до 15,5% у 2013 р. та 13,9% у 2014 р. Пільги зі всіх інших податків не створюють значних втрат доходів бюджету.

Таким чином, при наданні низки податкових пільг для різних галузей, вони мало впливають на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання, про що свідчить рівень рентабельності окремих із них (рис. 2.31).

Як видно з рисунка 2.31, рентабельність сільського, рибного та лісового господарства була перманентно спадною на протязі 2008-2013 рр. й, сягнувши мінімального значення (11,8%) на кінець зазначеного періоду, у 2014 р. набула висхідної тенденції, збільшившись на 8,5% порівняно з попереднім роком (або в 1,7 разів). Натомість зростаюча динаміка рентабельності освіти у 2008-2013 рр. яка була максимальною у 2013 р. (8,6%), у 2014 р. змінилася на спадну,

знизившись на 3,2%. Різке зниження рентабельності галузей охорони здоров'я та фінансової й страхової діяльності у 2014 р., очевидно, вказує на погіршення їхнього фінансового стану та актуалізує питання вжиття конструктивних заходів для виведення їх з кризи.

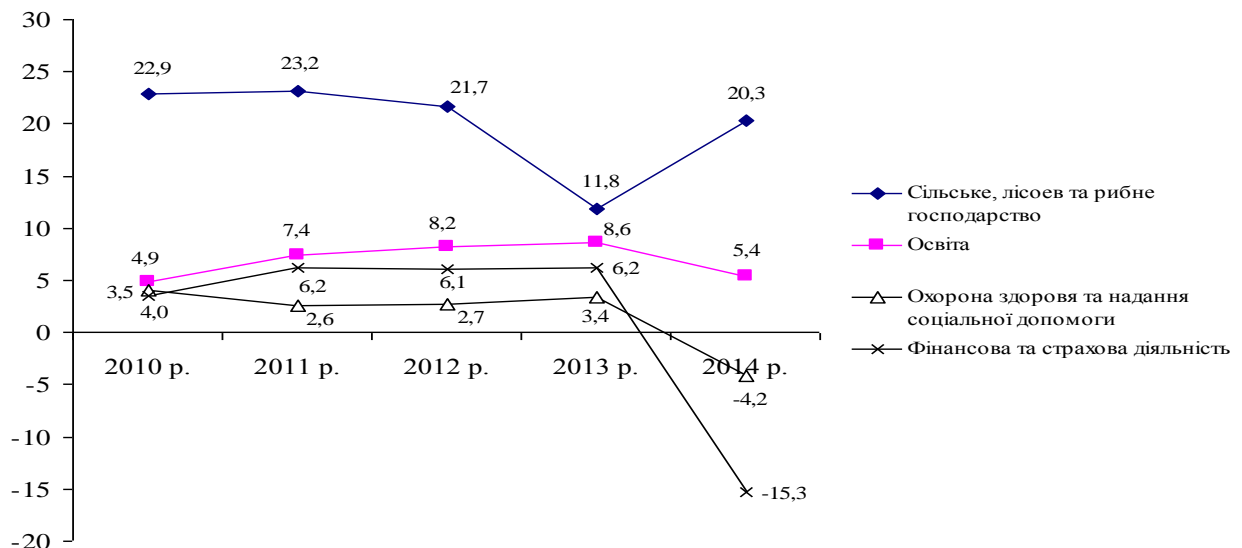

Рис. 2.31. Динаміка рентабельності операційної діяльності окремих видів економічної діяльності у 2010-2014 рр.

Складено за даними Державної служби статистики України.

Для формулювання достовірних висновків спробуємо встановити кореляційні залежності між розміром податкових пільг та податкових надходжень, а також розміром податкових пільг і капітальних інвестицій.

Так, за результатами кореляційно-регресійного аналізу впливу податкових пільг на обсяги податкових надходжень до Державного бюджету України встановлено, що ці дві величини практично не корелюють між собою, про що свідчить дуже низьке значення показника R^2 (0,0028) (додаток Н, рис. Н.1). Тобто, практично розмір податкових пільг не впливає на обсяг податкових надходжень. Відтак, можна зробити висновок, що внаслідок надання суб'єктам господарювання діючих пільг, податкові втрати є незначними.

Дещо більше значення кореляції ($R^2=0,5425$) при встановленні кореляційно-регресійного зв'язку між податковими надходженнями та пільгами

з податку на прибуток підприємств, свідчить про те, що надання пільг з цього податку призводить до більших втрат державного бюджету, ніж інші. Схожа ситуація й з ПДВ, коефіцієнт кореляції податкових пільг R^2 і розміру податкових надходжень якого складає всього 0,3101 (див. додаток Н, рис. Н.2, Н.3).

Дослідження залежності між розміром податкових пільг з ПнПП та інвестиціями, що здійснюються юридичними особами, свідчить про дуже слабкий зв'язок між пільгами з ПнПП та капітальними інвестиціями $R^2= 0,3039$ й пільгами з ПнПП та фінансовими інвестиціями – $R^2= 0,1065$ (табл. 2.10, додаток Н, рис. Н.4-Н.5).

Таблиця 2.10

Показники регресійної залежності між розміром податкових пільг та інвестицій*

Залежність	Рівняння
Капітальні інвестиції	
Капітальних інвестицій юридичних осіб від пільг з ПнПП	$Y=2,0983x+135644$ $R^2=0,3039$
Коштів населення на будівництво житла від податкової знижки з ПДФО	$Y=58,136x+13546$ $R^2=0,4919$
Фінансові інвестиції	
Фінансових інвестицій суб'єктів господарювання від пільг з ПнПП	$Y=0,0041x+575,77$ $R^2=0,1065$
Фінансових інвестицій фізичних осіб від податкової знижки з ПДФО	$Y=16,59x+18076$ $R^2=0,7292$
Інвестиції в розвиток людського капіталу	
Інвестицій в розвиток людського капіталу фізичних осіб від суми податкової знижки з ПДФО	$Y=1367x-151163$ $R^2=0,7421$

* Не вдалося встановити кореляційну залежність між розміром податкових пільг з ПнПП та інвестицій в розвиток людського капіталу, здійснюваних юридичними особами через відсутність статистичних даних щодо останніх.

Це дає підстави стверджувати, що надання податкових пільг з даного податку практично не впливає на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання.

При дослідженні взаємозв'язку між капітальними інвестиціями фізичних

осіб та розміру податкової знижки з ПДФО, встановлено середній рівень кореляційної залежності ($R^2 = 0,4919$), що свідчить про значний потенціал використання даного виду пільги для стимулювання інвестиційної діяльності фізичних осіб, який необхідно розвивати (додаток Н, рис. Н.6).

Дещо більше значення коефіцієнта кореляції при встановленні залежності податкової знижки з ПДФО та фінансовими й інвестиціями в розвиток людського капіталу, R^2 за якими становить 0,7292 та 0,7421 відповідно (див. табл. 2.10, додаток Н, рис. Н.7-Н.8). Це свідчить про те, що податкова знижка не значно, але все-таки стимулює зазначені види інвестицій, здійснюваних фізичними особами.

Аналогічним чином, встановивши кореляційний зв'язок між розміром податкових пільг з ПДВ, АЗ, плати за землю, мита тощо та сумою капітальних, фінансових та інвестицій в розвиток людського капіталу, здійснюваних юридичними особами, можна виявити ступінь залежності між зазначеними величинами й проаналізувати вплив такої податкової пільги на інвестиції суб'єктів господарювання.

Таким чином, за оцінкою податкового регулювання інвестицій встановлено, що найбільш ефективними в плані стимулювання інвестицій юридичних осіб є пільги з податку на прибуток, натомість значні втрати доходів державного бюджету від надання пільг з ПДВ не впливають на обсяги капітальних інвестицій. Доцільно надавати пільги літакобудуванню, суднобудуванню, сільському господарству з огляду на стратегічну важливість даних галузей. Потребує удосконалення механізм податкового стимулювання інвестиційної діяльності фізичних осіб за всіма видами, позаяк податкова знижка з ПДФО є єдиним стимулом до здійснення інвестицій населенням.

Висновки до 2 розділу

Аналіз практики податкового регулювання інвестицій в Україні дозволив зробити такі висновки та узагальнення.

На сьогодні, рівень інвестування вітчизняної економіки недостатній у зв'язку з впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, до яких зараховано рецесію економіки та загрозу дефолту, військові дії на сході держави, недосконалість законодавства, непривабливий інвестиційний клімат та зниження інвестиційної привабливості України на фоні макроекономічної нестабільності тощо. Разом з тим, можна стверджувати, що інвестиційний ринок України інтегрований у світовий, про що свідчить значне падіння надходжень інвестиційних ресурсів у кризових 2009-2010 рр., незначне пожвавлення у післякризовий період 2011-2012 рр. та чергове зменшення у 2013-2014 рр. (що очевидно пов'язано з загостренням суспільно-політичної ситуації в країні).

Динаміка капітальних інвестицій за джерелами фінансування протягом аналізованого періоду свідчить про те, що найбільшу питому вагу в їх структурі займали власні кошти підприємств і організацій (вона варіювалася в діапазоні 61,3-70,5% у 2010-2014 рр.). Крім того, встановлено низьку частку інвестування капітальних інвестицій населенням, яке інвестувало близько 7-11% капітальних інвестицій у 2010-2014 рр.

Що стосується структури капітальних інвестицій за видами: активів, в ній переважали інвестиції в матеріальні активи (біля 96-97%); економічної діяльності – у промисловий сектор (біля 40%); промислової діяльності – у переробну промисловість (41-54%), а найменше інвестувалося у водопостачання, каналізацію, поводження з відходами – 1-2%.

Фінансові та інвестиції в розвиток людського капіталу, що здійснюються суб'єктами господарювання та фізичними особами є незначними з огляду на відсутність їх довіри до вітчизняного фінансового ринку та його низький рівень розвитку, стимулюючих податкових важелів, а також недосконалість законодавчого та інституційного середовища. Крім того, недостатніми для модернізації вітчизняної економіки є розміри іноземних інвестицій та інновацій. Відтак, актуалізуються питання удосконалення податкового регулювання в напрямку стимулювання зазначених видів інвестицій.

За рівнем податкового навантаження (значення якого варіювалося в діапазоні 21,7-25,7%), податкових надходжень до Зведеного бюджету України (найбільшу частку в яких займають ПДВ та ПДФО, обсяг яких збільшився приблизно в 1,5 рази протягом аналізованого періоду) та структури податкової системи (в котрій переважають непрямі податки на рівні 55,0-60,7%) можна зробити висновок, що податкове регулювання в Україні спрямоване на стимулювання інвестицій юридичних осіб, позаяк тягар сплати податків перекладено на громадян. Зазначене підтверджується також зниженням ставки ПнПП, наданням низки пільг з ПнПП, ПДВ, плати за землю та інших податків стратегічно- та суспільно-важливим галузям, які призводять до значних втрат доходів Державного та місцевих бюджетів України. На користь цього свідчить також практично відсутність інструментів податкового стимулювання інвестицій фізичних осіб (за винятком податкової знижки з ПДФО, розміру якої недостатньо для відновлення та розвитку людського капіталу). Крім того, тривожною є тенденція зростання обсягів наданих податкових пільг суб'єктам СЕЗ і ТПР та одночасному зменшенні податкових надходжень від них.

В ході співставлення податкових інструментів та результатів інвестиційної діяльності встановлено, що в цілому податкове регулювання інвестицій в Україні малоефективне. Кореляційно-регресійний аналіз дав змогу встановити слабку залежність між розміром податкових пільг з ПнПП та капітальних і фінансових інвестицій, здійснюваних юридичними особами значення коефіцієнта кореляції за якими становив 0,3039 і 0,1065. Це дає підстави вважати податкові пільги з даного податку (які зводяться до звуження бази оподаткування суб'єктів господарювання певних галузей) неефективним інструментом податкового стимулювання юридичних осіб. Натомість, в результаті проведення кореляційного зв'язку між розміром податкової знижки з ПДФО та сумою капітальних, фінансових та інвестицій в розвиток людського капіталу, здійснених фізичними особами, встановлено, що така пільга деякою мірою симулює населення до здійснення останніх двох із зазначених видів

інвестицій.

Разом з тим, середня кореляційна залежність між податковими пільгами з кожного проаналізованого податку та втратами доходів бюджету свідчить про те, що вони невеликі. З огляду на це, податкові пільги з ПДВ та плати за землю сільськогосподарським виробникам, літако-, суднобудуванню та іншим стратегічно-важливим галузям необхідно залишити та оптимізувати з метою викорінення практики ухилення від оподаткування. Потребує удосконалення також податковий інструментарій стимулювання інновацій юридичних осіб у зв'язку з низьким рівнем їх інвестування, з одного боку, та великою значущістю в плані сприяння розвитку економіки за інноваційним вектором, з іншого боку.

Основні положення, що містять цей розділ дисертації відображені у публікаціях [115, 116, 119, 120, 121, 123, 130, 131].

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

3.1. Закордонний досвід податкового регулювання інвестицій та можливості його імплементації в Україні

У закордонній практиці оподаткування здебільшого вдаються до надання різноманітних податкових пільг з метою стимулювання інвестиційної діяльності, що є визначальним чинником економічного зростання та подолання негативних наслідків економічних криз. Натомість податкове регулювання стримувального характеру використовують в окремих високорозвинених країнах, здебільшого як засіб пригнічення росту інвестицій, процесу “розбухання фінансового капіталу”, уникнення загрози “перегріву економіки” та похідних процесів.

Разом із тим, в різних країнах світу набір інструментів податкового регулювання інвестицій відрізняється, позаяк залежить від особливостей національних економік, внутрішніх і зовнішніх суспільно-політичних умов, традицій, переважаня в структурі факторів виробництва тих чи інших їх видів (які й визначають вектор політики податкового стимулювання), фінансового потенціалу й стратегій інвестиційного розвитку та інших чинників.

Податкові інструменти стимуляційного характеру в зарубіжних країнах еволюціонували від простих форм на початку 90-х років ХХ ст. (до яких здебільшого належали податкові знижки і кредити) до новітніх на початку ХХІ ст. (до яких можна зарахувати удосконалені – інвестиційний податковий кредит, інвестиційну податкову знижку та податкові канікули). В сучасних умовах високотехнологічної спрямованості національних економік особливої актуальності набуває податкове стимулювання розвитку інновацій, що знайшло своє відображення у масовому застосуванні практично в усіх країнах світу такого податкового інструменту як звуження бази оподаткування податком на

прибуток підприємницьких структур шляхом виведення зі складу валових витрат, витрат на НДДКР та витрат, пов'язаних з придбанням високотехнічного та енергозберігаючого обладнання і устаткування, а також інших витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю. Принагідно відзначимо: домінуючими в структурі інструментів податкового стимулювання інвестицій закордоном є прямі податкові пільги та елементи, вбудовані в податок на прибуток підприємств (корпорацій) і, подекуди, ПДВ, які використовуються з метою стимулювання інвестиційної активності підприємницького сектору та іноземців.

Для країн, які досягли великого успіху у модернізації вітчизняних галузей національних економік протягом невеликого проміжку часу, характерними є висока частка інвестицій у валовому національному продукті, що здебільшого було обумовлено високою активністю усіх суб'єктів інвестиційного процесу в результаті реалізації ефективного податкового стимулювання, досвід використання якого впродовж 1990-2000 рр. накопичив цілу низку інструментів (ставки податків, умови оподаткування, прямі інвестиційні податкові пільги та ін.). Світова фінансова криза 2007–2009 років внесла свої корективи у реформування сфери взаємовідносин суб'єктів фінансової системи на нових засадах і принципах. Разом з тим виклики, що стоять перед Україною, вимагають пошуку нових адекватних рішень у сфері державного будівництва. Тому важливим є вивчення світового досвіду у стабілізації та оздоровленні фінансів державного сектору та формування пропозицій з урахуванням необхідності вирішення нових завдань.[32, С.210] З огляду на необхідність перейняття позитивного досвіду для удосконалення податкового регулювання інвестицій розглянемо деякі особливості його здійснення в окремих високорозвинених країнах (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Податкове стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності
підприємницьких структур в окремих країнах світу***

Країна	Інструменти податкового стимулювання
Велика Британія	<ul style="list-style-type: none"> – податкова знижка по списанню на знос; – податкова пільга для малих підприємств, що вкладають кошти в отримання високотехнологічної продукції; – податкова знижка на витрати, пов'язані з науково-дослідницькими та дослідно-конструкторськими роботами; – зниження ставки податку на прибуток корпорацій; – зменшення норми амортизаційних відрахувань; – звільнення від оподаткування коштів на депозитних рахунках на п'ятирічний термін
Нідерланди	<ul style="list-style-type: none"> – податкова знижка на певну частку від суми коштів, вкладених у енергозберігаюче обладнання та окремі види капітальних активів; – комплекс податкових знижок для новостворених підприємств; – зменшення ставки податку на прибуток корпорацій, а також підприємств, що здійснюють інновації; – прискорена амортизація; – інвестиційний податковий кредит
Швеція	<ul style="list-style-type: none"> – спрощення процедури обліку та звітності малих підприємств; – звільнення від оподаткування дивідендів, отриманих від компаній, що не котуються на фондовій біржі; – спеціальний податок на інвестиції; – зменшення ставки корпоративного податку
США	<ul style="list-style-type: none"> – спрощення процедури обліку та звітності для малих і середніх підприємств; – зменшення оподаткованого прибутку підприємств на суму інвестицій в довгострокові активи; – звільнення від оподаткування доходу від приросту капіталу; – зниження ставки податку на прибуток корпорацій; – прискорена амортизація; – інвестиційна податкова знижка для суб'єктів господарювання, які здійснюють НДДКР
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> – звільнення від оподаткування інвестицій у НДДКР та реінвестицій у виробництво товарів; – зниження ставок податку на прибуток корпорацій; – зміна структури системи оподаткування шляхом зменшення прямих податків (податку на дохід і прибуток) з одночасним збільшенням непрямих (податків на додану вартість і споживання); – стимулювання ефективної зайнятості та розвитку підприємництва; – прискорена амортизація

Продовження 3.1

Франція	<ul style="list-style-type: none"> – податковий кредит, що надається суб'єктам господарювання, які здійснюють НДДКР; – звуження бази оподаткування корпоративним податком на величину збитків, отриманих іноземними філіями; – право відстрочення заборгованості зі сплати податків до 3 років
Китай	<ul style="list-style-type: none"> – наявність спеціальних економічних зон; – спрощення процедури митного оформлення товарів при їх вивезенні закордон чи ввезенні з-за кордону; – зниження ставки податку на прибуток і звільнення від оподаткування ним; – податкові канікули; – інвестиційний податковий кредит; – зниження ставки мита або звільнення від його сплати; – можливість застосування прискореної амортизації або скорочення термінів корисного використання обладнання, що амортизується; – низка інструментів податкового стимулювання інновацій

*Складено на основі [98;115, с. 53-54;58;55, с. 49-50;23].

У Великобританії на рубежі ХХ-ХХІ ст. значні пільги надавалися великим і малим підприємствам, які здійснювали реальні інвестиції. 25% вартості придбання матеріальних активів їм було дозволено списувати на знос при нарахуванні амортизації та, як правило, не зараховувати їх до доходу, що підлягав оподаткуванню. Загалом величина такого списання могла сягнути 49%.

Для отримання цієї пільги підприємство, яке на неї претендувало мало відповідати принаймні двом із таких критеріїв: 1) річний дохід фірми мав складати не більше, ніж 11,2 млн. фунтів стерлінгів; 2) вартість активів не повинна перевищувати 5,6 млн. фунтів стерлінгів; 3) штат підприємства не має перевищувати 250 чоловік.

З метою стимулювання інновацій з 1 квітня 2000 р. у Великобританії було запроваджено податкову знижку на витрати, пов'язані з науково-дослідницькими та дослідно-конструкторськими роботами у формі списання 150% витрат з оподаткованого доходу. Для фірм, які не отримують доходи, законодавством передбачено можливість отримання кредиту на суму близько 24% понесених витрат на фінансування зазначених інновацій.

До 2003 р. величина доходу до оподаткування малих підприємств

зменшувалася на суму інвестицій у високотехнологічну продукцію (комп'ютери, сучасні засоби зв'язку, програмне забезпечення тощо) вже в році придбання зазначеного майна.

Для отримання права на таку пільгу підприємство знову ж таки мало відповідати принаймні двом із наступних критеріїв: 1) річний оборот не повинен перевищувати 2,8 млн. фунтів стерлінгів; 2) активи не мають бути більшими за 2,8 млн. фунтів стерлінгів; 3) кількість працівників не повинна бути більшою 50 чоловік.

В період світової фінансової кризи у Великобританії й по сьогодні до складу інструментів податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності було зараховано зниження ставки оподаткування юридичних осіб корпоративним податком з 30 до 28% у 2009-2010 рр. і до 27% у 2011 р. (у 2012-2013 рр. урядом було заплановано зменшення ставки на 1% щороку до досягнення нею значення 24% у 2014 р. й розміру амортизаційних відрахувань із 20 до 18% у 2012 р.) та надання права суб'єктам господарювання списувати витрати на НДДКР на витрати виробництва в повному обсязі при обкладанні згаданим податком [138,58].

Заслуговує на увагу досвід Великобританії щодо стимулювання заощаджень населення (а відтак, збільшує інвестиційні можливості юридичних осіб – банківських установ) за допомогою своєї системи оподаткування їх ощадних рахунків, термін депозитів на які складає 5 років. Якщо громадянин хоче забрати гроші раніше, проценти за такими депозитом включаються до доходу, який оподатковується на загальних підставах. У випадку, коли ці кошти не знімалися з такого рахунку на протязі вказаного терміну – вони звільняються від оподаткування [22].

Схожими рисами наділені інструменти податкового регулювання, які використовуються для стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності середніх і малих підприємств у Нідерландах.

Так, підприємство має право зменшити свій оподатковуваний дохід на

певну частку від суми інвестицій в енергозберігаюче устаткування та деякі капітальні (в тому числі й самостійно виготовлені) активи (окрім інвестицій в приватні автомобілі, цінні папери, житлові будинки, землю, “гудвіл”, концесії, тварини тощо). Розмір цієї податкової знижки розраховується за змінною шкалою відсотків (починаючи з 27%) відносно річного обсягу інвестицій, який повинен варіюватися в діапазоні 3,9-566 тис. гульденів. Разом з тим, кожна окремо придбана одиниця активів має коштувати щонайменше, 1 тис. гульденів.

Крім того, підприємство, яке здійснює інвестиції в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи має право зменшити податки на фонд оплати праці спеціаліста, запрошеного для виконання зазначених робіт.

В Нідерландах також передбачено низку податкових пільг новоствореним підприємствам: зниження ставок податку на доходи фізичних осіб і корпорацій; на процентні доходи від позик, які надаються таким підприємствам, а також зменшення їх суми на величину отриманих збитків.

У 2007 р. в результаті світової фінансової кризи в країні було знижено ставку корпоративного податку з 29,6% до 25,5% (раніше вона становила 29,6%). У 2009-2010 рр. правила нарахування амортизації та вимоги стосовно компенсації понесених суб'єктами господарювання витрат були дещо спрощені, внаслідок чого питома вага вищезгаданого податку у ВВП зменшилась на 0,04%. Крім того, було: зменшено рівень податкового навантаження на середні та малі підприємства, а також ставку податку при оподаткуванні доходів інноваційних підприємств, отриманих від здійснення НДДКР з 10 до 5%; збільшено відсоток пільг з корпоративного податку із 10,5% до 12% протягом зазначеного періоду, величину допомоги для новостворених підприємств, розмір інвестиційного податкового кредиту та спрощено процедуру його отримання індивідуальними підприємцями [138, с. 53].

На сьогодні, склад податкових преференцій суб'єктам господарювання

налічує: зменшення ставки податку на прибуток корпорацій, прискорену амортизацію, підтримку фінансового стану, стимулювання малого та середнього бізнесу, а також прямі податкові пільги інвестиційного характеру (додаток П).

На противагу вищезазначеним податковим стимулам можна протиставити податкове регулювання бізнесу в Швеції, де не передбачено спеціальних податкових режимів. Разом з тим, все ж існують певні податкові інструменти стимулювання їх інвестиційно-інноваційної активності. До них зараховано: спрощення процедури обліку та звітності малих підприємств та звільнення від оподаткування дивідендів, отриманих фізичними особами від компаній, що не котуються на фондовій біржі.

Так, дрібні, самозайняті торговці та більшість підприємств з будь-яким оборотом не зобов'язані реєструвати свій бізнес в державних органах, а лише в податковій інспекції. А якщо їхній оборот складає менше 720 тис. крон, вони ще й мають право використовувати касовий метод обліку. У разі, якщо приватний торговець (або його партнер) лише розпочинає свою діяльність він має право зменшувати дохід до оподаткування на суму збитків протягом перших п'яти років.

У випадку, коли річний оборот суб'єкта господарювання становить менше: 1 млн. крон – він має право подавати податкову декларацію не щомісячно (як це зобов'язані робити всі інші підприємства), а один раз на рік; 40 млн. крон – термін сплати зобов'язань з ПДВ збільшується з 26 (зобов'язання з даного податку сплачують підприємства, оборот яких перевищує 40 млн. крон) до 42 днів.

З метою стимулювання інвестицій в розвиток малого бізнесу дивіденди, отримувані від компаній, які не котуються на біржі частково звільняються від оподаткування.

В системі інструментів податкового регулювання інвестицій в Швеції є й стримувальний – особливий податок на інвестиції з метою пригнічення їх росту

(в період стійкого економічного зростання) та його відміна або суттєве зменшення з метою стимулювання інвестиційної діяльності в період рецесії. Крім того, задля уникнення негативних наслідків економічного спаду в країні та ймовірного скорочення інвестицій суб'єктам господарювання було дозволено створювати інвестиційні резерви в розмірі, що не перевищує 40% їх сукупних доходів, які звільнялися від оподаткування та в кризовий період спрямовувалися на розширення виробництва [95, с. 209].

Разом з тим, в період світової фінансової кризи в Швеції, як і в інших країнах світу було знижено ставку податку на прибуток корпорацій з 28% до 26,3% на протязі 2009 р., що послужило зменшенню частки цього податку у ВВП на 0,2% [138, с. 54].

Аналогічно у США відсутні спеціальні режими оподаткування підприємницьких структур для стимулювання інвестицій, однак, існує низка поодиноких інструментів, які мають стимуляційний вплив на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання. До них зараховано: спрощення процедури обліку та звітності для малих і середніх підприємств; зменшення оподаткованого прибутку підприємств на суму інвестицій в довгострокові активи; звільнення від оподаткування доходу власників малих підприємств від приросту капіталу.

На рахунок першого, то це стосується можливості використовувати представниками малого бізнесу касового методу обліку замість обліку методом нарахувань з метою декларування їх доходів. Крім цього, підприємствам, які здійснюють інвестиції у довгострокові активи надано можливість скористатися податковою знижкою, яка дорівнює сумі придбання цих активів, однак, в розмірі, не більшому, ніж 24 тис. дол. США.

В США діють також податкові пільги стосовно доходів від продажу акцій певних “кваліфікованих малих підприємств” фізичними особами, які мають право зменшити свій оподатковуваний дохід на 50% суми реалізації часток зазначених підприємств у випадку володіння такими частками понад 5 років.

“Кваліфікованим малим підприємством” є корпорація з сукупними активами меншими 50 млн. дол. США, яка не займається жодним із таких видів діяльності: банківська справа; бухгалтерський облік і консультування; страхування та інша фінансова діяльність; проектно-конструкторські роботи; видобуток нафти або газу; юридична сфера; готельна або ресторанна справа.

Попри те, що в США ліберальна податкова політика, спрямована на розширення бази оподаткування та встановлення рівних податків на рівні доходи незалежно від галузей їхнього отримання, задля стимулювання інвестиційної діяльності використовують, окрім прямого стимулювання інвестицій та інновацій, – зниження ставки податку на прибуток корпорацій, прискорену амортизацію, підтримку розвитку середнього й малого бізнесу та фінансового стану підприємств, а також стимулювання ефективної зайнятості [58,115]. У сфері витрат на НДДКР використовують бюджетні важелі їх стимулювання на зразок федеральних програм їх розвитку, 80% фінансування яких здійснюється через державні цільові програми реалізації відповідних контрактів і надання пільгових кредитів компаніям [60, с. 349].

В період світової фінансової кризи в США проводили податкову політику стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів малого бізнесу шляхом надання їм права застосовувати прискорену амортизацію до об'єктів основних засобів у формі списання частини їх вартості (на сукупну величину в сумі 250 тис. дол.) під час здійснення інвестицій та звільнення від оподаткування податком на приріст капіталу за умови спрямування вивільнених ресурсів на інвестиції в малий бізнес [11].

Завдяки послідовності у проведенні політики податкового стимулювання інвестицій та інновацій в Німеччині у 90-х роках, в період світової фінансової кризи 2008-2011 рр., рівень інвестиційної активності та обсяги інвестиційної діяльності не знижувалися. Причиною цього стало використання ефективних податкових стимулів: звільнення від оподаткування інвестицій у НДДКР та реінвестицій у виробництво товарів; зниження ставок податку на прибуток

корпорацій; зміна структури системи оподаткування шляхом зменшення прямих податків (податку на дохід і прибуток) з одночасним збільшенням непрямих (податків на додану вартість і споживання). Такі заходи значною мірою позитивно вплинули на стан економіки держави [68, с. 186;1;58].

У 2009-2010 рр. в Німеччині використовувалися такі інструментами податкового стимулювання інвестицій: зменшена ставка податку на прибуток корпорацій; стимулювання ефективної зайнятості та розвитку підприємництва; політика прискореної амортизації (див. додаток П, табл. П.1). Що стосується останньої, то вона застосовувалася з метою підтримки розвитку середнього та малого бізнесу шляхом надання права відповідним суб'єктам застосовувати збільшену норму амортизаційних відрахувань до рухомих основних засобів та списувати в перший рік експлуатації 20% вартості майна, що загалом дає змогу вже протягом першого року амортизувати до 45% вартості основних засобів. Крім того, суб'єкт господарювання будь-яких розмірів і форм власності при амортизації рухомого майна, міг скористатися методом зменшеного залишку, норма амортизації за яким становила 25%. Однак, вищезазначені заходи застосовувалися лише до основних засобів, що були придбані протягом 2009-2010 рр., а їх вжиття обумовило зменшення питомої ваги податку на прибуток корпорацій у ВВП на 0,1% [138, с. 53].

Інструментом податкового стимулювання інвестицій, поширеним у Франції в 90-х роках, був податковий кредит, що надавався суб'єктам господарювання, які здійснювали дослідні роботи (зокрема, було збільшено його розмір та спрощено процедуру оформлення права на нього). Суб'єкти малого та середнього бізнесу також могли скористатися податковим кредитом, який мали нараховувати на основі зростаючих витрат на НДДКР відносно сукупних витрат, понесених підприємством у попередніх роках [68, с. 187]. Використання цього інструменту обумовило зменшення питомої ваги корпоративного податку у ВВП на 0,4% й незважаючи на світову фінансову кризу звуження інвестиційної діяльності у Франції не спостерігалось [2].

Окрім податкового кредиту, в країні використовуються такі інструменти як стимулювання розвитку середнього та малого бізнесу шляхом звуження бази оподаткування корпоративним податком на величину збитків, отриманих іноземними філіями та підтримка фінансового стану підприємств, що здійснюється шляхом надання права відстрочення заборгованості зі сплати податків до 3 років (в тому числі й податку на прибуток на 4-місячний термін) [138, с. 54] (див. додаток II, табл. II.1). На сьогодні, найбільш активними країнами стимулювання інвестицій є США і Російська Федерація.

Пріоритет у податковому регулюванні інвестицій в Китаї надано стимулюванню іноземних інвестицій, які вважаються каталізатором економічного зростання в країні. В китайському законодавстві передбачено низку податкових пільг для іноземних інвесторів: наявність спеціальних економічних зон (СЕЗ); спрощення процедури митного оформлення товарів при їх вивезенні закордон чи ввезенні з-за кордону; зниження ставки податку на прибуток і звільнення від оподаткування ним; податкові канікули; інвестиційний податковий кредит; зниження ставки мита або звільнення від його сплати; можливість застосування прискореної амортизації або скорочення термінів корисного використання обладнання, що амортизується та ін.

Так, при експортно-імпортних операціях, отримувач або відправник відповідного товару на власний вибір може або самостійно заповнювати митну декларацію, або ж довірити процес оформлення документів і сплати зазначеного податку спеціальній організації, яка зареєстрована в Митному Управлінні Китаю.

СЕЗ Китаю є спеціальними адміністративно-економічними утвореннями зі сприятливим податковим кліматом, створеними для залучення іноземних інвестицій зі спрощеним порядком оформлення виїзду з країни та в'їзду до неї. До них зараховано такі зони: вільної торгівлі; економічного, технологічного й високотехнологічного розвитку; експортної обробки; прикордонного економічного співробітництва. Тут дозволена діяльність іноземних і спільних з

китайським капіталом банківських установ, які здійснюють: переказ іноземної валюти за межі зон та в них; розрахункове обслуговування зовнішньої торгівлі; приймання внесків; надання кредитів і здійснення капіталовкладень в національній та іноземній валютах тощо.

До 2008 р. підприємства з іноземними інвестиціями, які діяли у межах СЕЗ, мали право скористатися пільгами з податку на прибуток підприємств у формі зниження ставки зазначеного податку та податкових канікул, які були скасовані із прийняттям нового Закону Китайської Народної Республіки “Про податок на прибуток підприємств”.

Раніше створені підприємства з іноземним капіталом продовжували користуватися невикористаними податковими канікулами до завершення терміну їх дії, а понижена ставка податку на прибуток підприємств мала збільшитися до стандартної величини – 25%, встановленої новим законом на протязі п’яти років від року його прийняття (2008 р.).

Вищезгаданий закон встановив дещо інші інструменти стимулювання інвестицій, які застосовувалися до іноземних та внутрішніх інвестицій. До них зараховано такі:

- інвестиційний податковий кредит, який надається підприємствам у розмірі 10% від витрат на придбання енерго- та ресурсозберігаючого обладнання;
- застосування пільгового митного режиму до товарів, які імпортуються, а також тих, що вироблені у країнах і на територіях, які уклали з Китаєм угоди про взаємне пільгове оподаткування. При цьому, звільняються від сплати мита і ПДВ на імпорт машини й обладнання, які ввозяться на підприємства згідно спеціального проекту, що визнаний як рекомендований відповідно до Каталогу галузей для іноземних інвестицій;
- повернення ПДВ при здійсненні експорту товарів (право на цю пільгу мають як вітчизняні, так й іноземні інвестори);

– звільнення від оподаткування доходів отриманих у результаті передачі технологій, їх розвитку, технічного консультування та послуг при сплаті податку на бізнес;

– зниження ставки і звільнення від сплати податку на прибуток підприємств. Звільняються від оподаткування податком на прибуток підприємств відсотки, за державними облігаціями та дивіденди, а також дохід від інвестицій в акціонерний капітал. Право на пониження ставки розглядуваного податку до 20% мають дрібні та малорентабельні підприємства, до 15% – нові високотехнологічні підприємства при здійсненні ними таких видів діяльності: охорона здоров'я, навколишнього середовища та енергії, водних ресурсів; сільське та лісове господарство; скотарство й риболовство; реалізація інфраструктурних проектів, підтримуваних урядом, а також проектів передачі технологій.

Крім того, в разі потреби суб'єкт господарювання має право провести прискорену амортизацію або скоротити термін служби корисного використання об'єктів основних засобів, що амортизуються [55, 3].

До інструментів податкового стимулювання інновацій в Китаї (за умови перебування суб'єктів оподаткування на території країни) зараховано: а) податкові канікули для новостворених підприємств, зайнятих у сфері високих технологій (у певних районах країни, визначених урядом); б) звільнення від податків на ведення бізнесу деяких операцій з передачі певних технологій; в) віднесення витрат на наукові дослідження до витрат діяльності в розмірі 150% під час визначення податку на прибуток; г) зменшення ставки податку на прибуток вдвічі, за умови реалізації технологій на суму, яка перевищує певний ліміт; д) одноразове списання витрат на придбання устаткування, вартість якого менше нормативної, або прискорену амортизацію обладнання, вартість якого більше нормативної; е) вирахування витрат на освіту працівників у межах 2,5% від загальних витрат на виплату винагород персоналу; ж) звільнення від ввізного мита й ПДВ високотехнологічного обладнання, яке не виробляється у

КНР. Зазначені преференції надаються суб'єктам інноваційної діяльності, які розташовані на території країни, для наукових досліджень, які здійснюються за кордоном – поширюються лише на 40% від суми валових.

Враховуючи вищезазначене, можна ствердно сказати, що інструменти податкового регулювання інвестицій в різних країнах світу зазнали значних змін в результаті світової фінансової кризи. Так, у всіх, розглянутих країнах, було знижено ставку оподаткування прибутку корпорацій, ширше почали застосовуватися нові механізми стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу на кшталт прискореної амортизації, інвестиційних податкових кредитів і знижок щодо НДДКР та іншої діяльності, пов'язаної з інноваціями, а також іноземних інвестицій.

На сьогодні, все більшого поширення набуває податкове стимулювання НДДКР, що, очевидно, пов'язано із викликами сучасних тенденцій високотехнологічного розвитку економічних систем. Закордоном застосовують досить широкий спектр інструментів задля всілякої підтримки розвитку НДДКР, щоправда, найбільшого поширення набув такий інструмент як звуження бази оподаткування податком на прибуток корпорацій на суму таких витрат.

Так, у Хорватії фірми, які займаються лише НДДКР, не сплачують корпоративний податок, а ті, що здійснюють інвестиції в НДДКР, мають право відносити їх на валові витрати при визначенні бази оподаткування у подвійному розмірі. Витрати на: оплату праці працівників, матеріали, потрібні для проведення НДДКР, амортизацію, ліцензування також можуть зменшувати базу оподаткування [36].

З метою стимулювання НДДКР в Індії дозволено зменшувати прибуток до оподаткування корпоративним податком на суму понесених на такі цілі витрат у розмірі 125% та передбачено податкові канікули для інноваційних компаній на термін десять років. Право на такі пільги мають лише компанії-резиденти.

В Японії компанії, які здійснюють науково-дослідні роботи, мають право вирахувати зі складу витрат, що враховуються при оподаткуванні прибутку корпорацій суму вищезазначених витрат, якщо їх розмір не перевищують 30% від сукупного розміру податку на прибуток, заявленого до сплати. При цьому наукові дослідження не обов'язково можуть проводитися на території Японії.

В Бразилії дозволено застосовувати прискорений метод амортизації до машин та обладнання, яке використовується у науково-дослідній діяльності.

В Російській Федерації, передбачено звільнення від сплати ПДВ організацій, що здійснюють науково-дослідну діяльність, а також операції з реалізації прав на винахідництво: ноу-хау, корисних зразків і моделей, баз даних, програм для ЕОМ, типології для інтегральних мікросхем, прав на використання результатів інтелектуальної діяльності на основі договору ліцензії, виконання підприємствами НДДКР і технологічних робіт зі створення або удосконалення нової продукції та технологій [95, с. 211].

В Ізраїлі прибуток до оподаткування інвестора, який протягом 2011-2015 рр. купує акції новоствореної науково-дослідної компанії, зменшується на суму інвестицій на період – три роки за умови, коли обсяг інвестиційних ресурсів становить не менше 5 млн. шекелів. У зв'язку з цим, держава фактично втрачає близько 45% податкових надходжень.

Крім того, вчені, які підписали контракти з інноваційними компаніями (ті, що іммігрували протягом вищезазначеного періоду, а також жителі Ізраїлю після шестирічного строку перебування закордоном повертаються назад до країни в якості постійних жителів іноземних держав) звільняються від оподаткування роялті на п'ятирічний термін [5].

Загалом проаналізувавши зарубіжний досвід можна окреслити такі, найбільш поширені, інструменти податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності:

- інвестиційна податкова знижка з податку на прибуток суб'єктів господарювання щодо впроваджуваного інноваційного обладнання або щодо витрат на НДДКР (Великобританія, США, Китай, Хорватія, Індія);
- знижки з податку на прибуток у сумі витрат на НДДКР (Великобританія, Німеччина, Японія, Ізраїль);
- одноразове списання витрат на придбання інноваційного обладнання, вартість якого менша за певну нормативну величину (Китай);
- зниження ставки податку на прибуток інноваційно-активних суб'єктів господарювання (Великобританія, Нідерланди, Китай);
- “податкові канікули” щодо сплати прибутку інноваційних підприємств (Китай, Індія) [12, с. 18];
- прискорена амортизація обладнання та устаткування, яке використовується при здійсненні НДДКР (Нідерланди, Бразилія, Китай);
- звільнення від сплати ПДВ підприємств, що здійснюють наукову діяльність (Російська Федерація) та податків на ведення бізнесу окремих операцій з передачі інноваційних технологій (Китай);
- інвестиційний податковий кредит тим, суб'єктам що здійснюють інновації (Нідерланди, Франція, Китай);
- звільнення від податку на прибуток підприємств (Хорватія) та ввізного мита й ПДВ інноваційного обладнання (Китай).

Що стосується іноземних інвестицій, аналіз зарубіжного досвіду засвідчив, що з метою їх стимулювання в різних країнах світу використовують широкий спектр податкових інструментів, найпоширенішими з яких є податкові канікули (Італія, Ірландія, Саудівська Аравія, Узбекистан, Казахстан). Найбільший відсоток податкових пільг у сумі інвестицій, що, власне перевищує їхній обсяг, в Італії (210%) та Саудівській Аравії (130%), найменший – в Російській Федерації (25%) (додаток П, табл. П.2).

Як свідчить зарубіжний досвід ефективним засобом стимулювання інвестиційно-інноваційної активності, як іноземних, так й вітчизняних

інвесторів, є вільні економічні зони, які діють у різних формах, та здебільшого у назвах яких підкреслено мету їхнього створення. Так, у Великобританії діє 25 вільних економічних зон і технопарків, в Голландії – 45 технополісів, у Німеччині – 50, у США – понад 200 зон і субзон, в Японії – 20 науково-технічних зон. Ефективність їх функціонування проявляється через 8-10 років з моменту створення. Західні економісти підраховали, що для того, щоб наявність таких зон в країні мала стимуляційний вплив на інвестиційну діяльність, держава має забезпечити інфраструктуру, рекламу, витратити не менше, ніж 400 дол. США на кожне робоче місце тощо. Відтак, вирішальне значення щодо забезпечення ефективності функціонування вільних економічних зон загалом має державна фінансова політика [60].

Проаналізувавши зарубіжний досвід можна запропонувати такі напрями його імплементації у вітчизняну практику. З огляду на те, що матеріальна складова вітчизняної економіки вкрай зношена, а в структурі реалізації вітчизняної продукції переважає енергоємна та низькотехнологічна продукція, актуальним для України є питання стимулювання інновацій з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника шляхом перекваліфікації у виробництво продукції 5-го та 6-го технологічних укладів, для розвитку яких в Україні є необхідна база (матеріали, техніка, новітні технології, а також висококваліфіковані спеціалісти у сфері комп'ютерних, біо-, та нанотехнологій). З цією метою, варто звільнити від оподаткування податком на прибуток вітчизняних суб'єктів господарювання, які зайняті в таких сферах або ж здійснюють НДДКР. Для тих, що інвестують кошти в НДДКР – зменшити базу оподаткування податком на прибуток на суму таких інвестицій в подвійному розмірі. Разом із тим, слід встановити обмеження для застосування таких пільг у формі визначеного терміну можливого їх використання, скажімо на 3 роки. Після закінчення трирічного терміну необхідно здійснити глибокий аналіз ефективності податкових пільг та прийняти відповідні рішення (скасувати або ж продовжити на інший термін,

протягом якого такі пільги зможуть забезпечити окупність податкових втрат держави й збільшення податкових надходжень до бюджету). Якщо зазначене завдання буде виконано (в довгостроковій перспективі).

Корисним для впровадження у вітчизняну практику, на наш погляд, є також досвід Великобританії щодо стимулювання інвестицій суб'єктів господарювання у розширення власного виробництва за допомогою використання податкової знижки по списанню на знос обладнання придбаного суб'єктами господарювання – представниками малого бізнесу при нарахуванні амортизації в розмірі 25% вартості зазначеного устаткування. Щодо обмежень розмірів капіталу інвестора, річного обороту, кількості працюючих у нього осіб, то такими обмеженнями можна вважати, власне критерії віднесення вітчизняним законодавством підприємств до категорії суб'єктів малого бізнесу. На наш погляд, запровадження такої податкової пільги сприятиме як удосконаленню фінансового забезпечення малих підприємств так і стимулюватиме їх до активізації інвестиційної діяльності, що в кінцевому підсумку позитивно вплине на інвестиційний процес в країні загалом.

З метою стимулювання фінансових інвестицій фізичних і юридичних осіб та одночасного сприяння розвитку фінансового ринку в Україні, варто впровадити у вітчизняну практику англійський досвід оподаткування середньострокових депозитів населення, щоправда вважаємо за доцільне поширити її також на коротко- та довгострокові депозити шляхом звільнення від оподаткування доходів за 3-, 5-річними депозитами в разі, якщо вони не знімаються з відповідного депозитного рахунку. Крім того, вважаємо за потрібне знизити ставку податку на процентні доходи за депозитами до 10-15%, позаяк діючу (20%) можна вважати чинником їх стримування. В умовах нерозвиненості фінансового ринку в Україні, нестабільності економічної та суспільно-політичної ситуації в країні, що супроводжується, поміж іншим, девальвацією гривні (а також за ставки оподаткування дивідендів – 5% та окремих видів цінних паперів – 20%) найбезпечнішим і найвигіднішим

інструментом примноження доходів населення є заощадження у формі купівлі іноземної валюти. Однак це не сприяє стимулюванню їх до інвестиційної діяльності. Тому, вважаємо за потрібне звільнити від оподаткування доходи населення у вигляді дивідендів та процентів за цінними паперами аж до того часу поки вітчизняний фінансовий ринок не набуде тенденції до зростання, після чого можна буде поступово оподатковувати зазначені відсотки за ставкою 5%, 10% і т. д. в залежності від конкретної економічної кон'юнктури та суспільного клімату.

Ефективними інструментами стимулювання інновацій в Україні можуть стати також інвестиційний податковий кредит і знижка, широко використовувані закордоном як засіб стимулювання НДДКР. Відмінність між ними полягає в тому, що перший зменшує величину податку на прибуток, а друга – базу оподаткування [142, с. 46].

Інвестиційний податковий кредит надається суб'єктам господарювання, які здійснюють інновації, створюють нові робочі місця, працюють в пріоритетних, однак, збиткових галузях економіки та на виконання інших цілей, передбачених законодавством зарубіжних країн. Здебільшого ним вважається сума, розрахована множенням певного відсотка на вартість обладнання й зменшує суму податку на прибуток підприємств (корпорацій) або оподаткованого доходу. Щоправда, є й особливості його застосування. Наприклад, в Російській Федерації інвестиційний податковий кредит є однією із форм зміни строку виконання податкового зобов'язання, позаяк передбачає відстрочення сплати податку в сумі (яка, власне і є таким кредитом), яка має бути спрямована на технічне переоснащення виробництва, інноваційну діяльність, здійснення НДДКР або ж на соціально-економічний розвиток суб'єкта Федерації та надання суспільно важливих послуг мешканцям. Він надається з податку на прибуток організації та регіональних податків (податків на нерухомість юридичних осіб, транспортному податку) та місцевого земельного податку [95, с. 212]. Загалом характерні риси та інструменти

стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності закордоном систематизовані в додатку П, рис. П.1.

При виборі моделі кредиту необхідно враховувати його переваги і недоліки. До переваг інвестиційного податкового кредиту належить, насамперед, отримання вигоди обома сторонами його надання, позаяк він зменшує прибуток до оподаткування отримувача, а з іншого боку, сприяє фінансуванню інвестицій у визначені державою галузі або виконанні інших цілей держави. За умови його надання дійсно тим суб'єктам, які його потребують, він більше, ніж інші податкові стимули дозволяє врахувати реальне майнове становище отримувача. Світовий досвід накопичив своєрідні схеми його надання в різних країнах (які дозволяють використовувати широку базу та різні ставки), які згруповані в додатку Р. Крім того, до переваг цієї форми взаємодії держави та суб'єктів господарювання можна також зарахувати: автоматичний характер застосування, відсутність потреби в отриманні різних дозволів, повну свободу дій фірми, можливість отримання фінансової допомоги, створення сприятливих умов для розвитку малих, середніх, спільних підприємств, стимулювання до залучення наукових кадрів тощо [34, с. 41].

До недоліків надання інвестиційного податкового кредиту можна зарахувати: адміністративні бар'єри та складність процедури отримання; неправомірне його надання через використання "лоббі"; нецільове використання вивільнених фінансових ресурсів у результаті отримання податкового кредиту (рис. 3.1).

Принагідно відзначимо, що чим більшими є корупція в країні та суспільно-політичний хаос, тим загрозовішими є прояв усіх зазначених, а також ще не виокремлених недоліків, які можуть проявитися в конкретних умовах реалізації інвестиційного податкового кредиту. Саме тому, потрібно дуже виважено, обережно та раціонально підходити до обґрунтування особливостей застосування розглядуваного, а також інших інструментів

податкового стимулювання інвестицій в Україні з метою введення їх в практику.

Що стосується прирістного і простого (об'ємного) інвестиційного податкового кредиту, то їм обом притаманні як переваги, так і недоліки. Перевагами першого способу визначення бази кредиту, розмір якого залежить від приросту витрат на НДДКР по закінченні певного періоду часу (США, Франція, Японія та ін.) є те, що інноваційно-активні суб'єкти господарювання можуть отримати значні розміри пільги з огляду на перманентне нарощування інноваційних витрат. Разом з тим, актуальною для більшості урядів країн, які використовують дану преференцію для цілей стимулювання інвестицій є проблема вибору рівня витрат, стосовно якого потрібно визначати приріст інноваційних витрат. У результаті, виникає похідна проблема – ускладнення процедури адміністрування податку на прибуток. Крім того, зазначена податкова преференція не буде мати стимулюючого ефекту в разі рецесії економіки, коли суб'єкт господарювання не захоче або не зможе збільшувати інноваційні витрати.

До переваг об'ємного інвестиційного податкового кредиту, розмір якого збільшується пропорційно зростанню сукупних витрат на НДДКР (Канада, Нідерланди) можна зарахувати простоту в його застосуванні як суб'єктами інвестиційної діяльності, так і податковими органами. До недоліків – відсутність з боку інвесторів гарантій, щодо цільового використання вивільнених таким чином фінансових ресурсів (на розвиток інновацій).

Рис. 3.1. Переваги та недоліки інвестиційного податкового кредиту*

*Складено за допомогою [95, с. 212;74, с. 363-364].

В окремих країнах застосовують обидві схеми надання цієї податкової преференції. Загалом величина інвестиційного податкового кредиту

закордоном (США, Японія, Канада) становить 20% від суми приросту витрат на НДДКР та є вагомим джерелом їх збільшення [74, с. 364-365].

Вважаємо, що в Україні можливо реалізувати програму підтримки “Молодих інноваційних підприємств”, використовуваної у Франції [34, с. 41-42]. Зокрема, головними критеріями для отримання такого кредиту можуть бути: розмір інвестицій у НДДКР в розмірі, не меншому, ніж 15% сукупних витрат й термін діяльності якого не перевищує 8 років. До складу податкових преференцій за цією програмою слід зарахувати:

- звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств на протязі перших трьох років і сплата 50% згаданого податку протягом наступних двох років;
- повне або часткове звільнення від сплати податку на нерухоме майно;
- звільнення від сплати єдиного соціального внеску за працівників, які виконують науково-дослідні й конструкторські роботи.

В рамках інвестиційного податкового кредиту, спрямованого на стимулювання інноваційної діяльності потрібно розраховувати за двома схемами. Розмір першої частини такого кредиту має залежати від величини витрат на інновації, яка в поточному році має бути більшою, ніж у попередньому, а друга – від величини сукупних витрат, які спрямовані на інноваційну діяльність. Для обчислення розміру зазначеної пільги слід враховувати витрати на: матеріали, що використовуються для здійснення НДДКР; техніку та обладнання; підрядні роботи для НДДКР; 200% фінансування науково-дослідних вищих навчальних закладів; виплату 200% заробітної плати тим науково-педагогічним працівникам, які здійснюють НДДКР [74, с. 363].

Разом із тим, вважаємо, що інвестиційний податковий кредит як інструмент стимулювання НДДКР та інвестицій загалом можна буде застосовувати в Україні, коли наша економіка набуде ознак піднесення та зростання, будуть ліквідовані корупційні схеми, налагодиться суспільно-

політичний клімат в державі. Позаяк, як свідчить закордонний досвід, такий інструмент здебільшого застосовують у високорозвинених країнах з низьким рівнем корупції, відлагодженим механізмом податкового регулювання інвестицій та сприятливим соціальним кліматом. Вважаємо також, що за допомогою нього можна стимулювати інновації (зокрема й НДДКР), іноземні інвестиції та інвестиції в пріоритетні галузі економіки, обравши оптимальну схему його застосування відповідно до цілей податкового регулювання та зваживши всі переваги, й можливі ризики застосування.

На сьогодні, вважаємо за потрібне стимулювати інновації шляхом надання податкової знижки та податкових канікул для інноваційних підприємств промислового сектору.

Що стосується інвестиційної податкової знижки, то вона є дієвим інструментом податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності шляхом зменшення об'єкта оподаткування з податку на прибуток суб'єктів господарювання на суму інвестиційних витрат в розмірі певного відсотка. Наприклад в Англії, величина інвестиційної податкової знижки становить 50% вартості техніки, технологій та матеріалів протягом першого року їх використання; в Японії – 5,3% від вартості електронної техніки й устаткування; в Канаді – 10-15% (в залежності від місця розташування компанії – освоєні або неосвоєні райони країни); в Ірландії – 100%; у США – така пільга надається лише щодо інвестицій в енергетичне устаткування [12, с. 19].

Використання інвестиційної податкової знижки у вітчизняній практиці є цілком реальним інструментом стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, щоправда, проблематичним вважається питання її розміру. На наш погляд, корисно було б надавати її інноваційно-активним суб'єктам господарювання промислового сектору в 100% розмірі здійснюваних ними інноваційних витрат, з огляду на їх невеликі обсяги (додаток Ж, рис. Ж.2, Ж.3). При цьому, з урахуванням сучасного механізму розрахунку бази оподаткування податком на прибуток такі витрати просто слід

зараховувати до різниць, які її зменшують. Крім того, вважаємо за потрібне запровадити податкові канікули на період до трьох років для інноваційно-активних суб'єктів господарювання. Вивільнені за допомогою зазначених інструментів фінансові ресурси значно підсилять інвестиційний потенціал промислових підприємств. Ефективність запропонованих заходів слід перевірити, зокрема, використовуючи економіко-математичні методи прогнозування та в разі позитивного результату – виробити чіткий механізм податкового стимулювання інвестицій, узаконивши його, шляхом внесення змін до Податкового кодексу України.

Отже, на сьогодні, до найбільш поширених інструментів закордоном належать: інвестиційний податковий кредит (податкова знижка); виключення зі складу бази оподаткування витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи; зниження ставок податків для тих суб'єктів господарювання, які здійснюють інновації та надання податкових канікул тим, що створюють нові робочі місця. Окрім зазначених існує низка своєрідних податкових пільг, які застосовуються в окремих країнах світу.

3.2. Моделювання основних параметрів податкового регулювання інвестицій

Загальновизнаним є положення про найбільші потенційні можливості щодо регулюючого впливу на темпи, масштаби та напрямки інвестиційної діяльності з боку прямих податків, зокрема податку на прибуток підприємств. Такий висновок, був зроблений нами також й в результаті оцінки податкового регулювання інвестицій в Україні та аналізу зарубіжного досвіду.

Податок на прибуток підприємств є податком на результати діяльності підприємницьких структур і безпосередньо впливає на перспективи їх розвитку. Він, в свою чергу, створюється внаслідок взаємодії в процесі

виробництва капіталу та факторів виробництва і розподіляється на дві частини, одна з яких використовується на споживання, а інша – на накопичення. Останні інвестуються у основний капітал, забезпечуючи зростання прибутку у майбутніх періодах, що є необхідною умовою процесу розширеного відтворення, кожен наступний виробничий цикл якого відбувається на більш високому щаблі економічного розвитку [17, 18, 21]. Тому з метою підвищення ефективності його формування в Україні та стимулювання вітчизняних юридичних осіб до інвестиційної діяльності вважаємо за доцільне для цілей оподаткування розмежовувати прибуток за критеріями його цільового використання, окремо на інвестування й – споживання [51].

Оподаткування тієї частини прибутку підприємств, що інвестується, визначає об'єм коштів, які спрямовуються на накопичення, і можливості створення прибутку у майбутніх періодах. Між ставкою податку на прибуток та інвестиціями існує обернено пропорційний зв'язок: чим вона вища, тим менша частка прибутку буде використана на розширення і модернізацію виробництва. Перевищення оптимального рівня цього податку призводить до стагнації виробництва.

Навпаки, оподаткування частини прибутку, яка використовується на споживання, має стимулюючий вплив на інвестиційну діяльність підприємств, оскільки ефективно мотивує їх скорочувати споживання і розширювати виробництво. Разом з тим, рівень ставки цього податку теж має обмеження, яке визначається величиною банківського відсотку на депозит. Перевищення податковою ставкою граничної величини, яка дорівнює банківському відсотку на депозит, позбавляє сенсу функціонування підприємства і веде до його ліквідації.

Визначення граничного рівня ставки податку на прибуток, який використовується на споживання, для різних підприємств характеризується диференційованістю. Це обумовлює кількість і різноманітність діючих у національній економіці підприємств, а, отже, її спроможність всебічно задовольняти потреби суспільства.

Ставка податку на прибуток, що споживається, і величина нарахувань на заробітну плату повинні бути взаємопов'язані, інакше грошові виплати будуть здійснюватися з використанням більш вигідного каналу і дію одного з цих податків буде послаблено.

Необхідною умовою подальшого розвитку української економіки є стабілізація економічної діяльності суб'єктів господарювання на основі підвищення їх інвестиційних можливостей та ефективного використання інвестиційних ресурсів у пріоритетних секторах матеріального виробництва і соціальної сфери. При цьому виробничий потенціал повинен формуватися на прогресивній науково-технічній основі, що забезпечило б конкурентні позиції країни на світових ринках.

Для досягнення зазначеної мети необхідно створити ефективний механізм регулювання інвестиційного процесу, який би вирішальну роль у фінансуванні інвестицій, поряд із залученням іноземного капіталу, надавав внутрішнім джерелам, насамперед власним коштам підприємств.

У цьому контексті актуальною проблемою стає обґрунтування об'єму коштів, які спрямовуються на розвиток виробництва. У кожному окремому випадку обґрунтування розрахунку суми таких коштів повинно враховувати прогноз щодо майбутніх прибутків, які прямо залежать від величини податків.

Діяльність підприємств відбувається у динамічно конкурентному середовищі, обумовленому постійною зміною параметрів і структури економіки, що унеможливорює коректність статичного аналізу впливу окремих факторів на економіку підприємства. Це стосується і податку на прибуток, вплив якого на інвестиційну стратегію доцільно розглядати з урахуванням майбутньої динаміки економічних показників діяльності підприємства.

Спробуємо оцінити ефективність податкового стимулювання інвестицій юридичних осіб в Україні через визначення рівня оптимальної ставки оподаткування прибутку підприємств за допомогою динамічної моделі розвитку підприємства, знехтувавши специфічними особливостями цієї

діяльності, та враховуючи у моделі лише її загальні риси для спрощення математичного дослідження [51, 54]. Зокрема, розрахуємо суму власних фінансових ресурсів, які підприємство зможе інвестувати на протязі визначеного терміну прогнозування за заданих ставки податку та рівня рентабельності, а також встановимо таку межу прибутковості, перевищення якої є необхідною умовою фінансування інвестицій суб'єктами господарювання за рахунок власних коштів.

Будь-яке підприємство, що працює у ринкових умовах ставить за мету отримати прибуток та максимально збільшити його. Згодом даний прибуток буде споживатися за деякий час.

Математичний опис цієї задачі запишеться за допомогою формули:

$$ЧПР_{in} = 1 - \frac{1}{f_i}, \quad (3.1)$$

де $ЧПР_{in}$ – частка прибутку спрямована на інвестування;

f_i – змінна, яка залежить від економічних показників і визначає частку інвестицій у прибутку підприємства.

За формулою (3.1) частка прибутку, спрямована на інвестування прямо пропорційна загальному прибутку підприємства та обернено пропорційна розміру податкових ставок. Вона може бути обчислена за формулою:

$$f_i = t_n \times (1 - СППР_{in}) \times H_{np}, \quad (3.2)$$

де t_n – період прогнозування;

$СППР_{in}$ – ставка податку на частину прибутку, що інвестується;

H_{np} – норма прибутку підприємства, з урахуванням сплати податків і обслуговування боргів

Отже, норма інвестицій являє собою змінну величину f_i , яка є добутком трьох множників: періоду прогнозування (t_n), ставки податку на частину прибутку, що інвестується ($СППР_{in}$) і норми прибутку, який залишається у підприємства після сплати податків і відсотка за позичками. [9]

Економічний зміст показника f_i полягає у наступному. Добуток $[(1 - СППР_{in}) \times H_{np}]$ задає річну норму чистого прибутку, що інвестується, за умови спрямування усього прибутку підприємства на інвестиції. Помноживши цей добуток на величину періоду прогнозування, отримаємо H_{np} – максимально можливу величину чистого прибутку, що інвестується за весь період прогнозування. [9] Чим довший період прогнозування (t_n), тим більша частка прибутку підприємства буде інвестована.

Відповідно частка прибутку підприємства, що спрямовується на споживання ($ЧПР_c$), може визначатися за формулою:

$$ЧПР_c = 1 - ЧПР_{in}, \quad (3.3)$$

Тоді частки чистого прибутку на споживання та інвестування, відповідно визначатимуться за формулами:

$$ПР_q = ЧПР_c + ЧПР_{in}, \quad (3.4)$$

$$ЧПР_c = ПР_c \times (1 - СППР_c), \quad (3.5)$$

$$ЧПР_{in} = ПР_{in} \times (1 - СППР_{in}), \quad (3.6)$$

де $ПР_q$ – чистий прибуток підприємства,

$ЧПР_{in}$ – частка прибутку, спрямована на інвестування,

$ЧПР_c$ – частка прибутку, спрямована на споживання,

$СППР_{in}$ – ставка податку на частку прибутку, що інвестується,

$СППР_c$ – ставка податку на частку прибутку, що споживається.

А за формулами (3.7), (3.8) визначаються відповідно частки чистого прибутку на споживання і інвестування:

$$ЧЧПР_c = ЧПР_c \times (1 - СППР_c), \quad (3.7)$$

$$ЧЧПР_{in} = ЧПР_{in} \times (1 - СППР_{in}), \quad (3.8)$$

де $ЧЧПР_c$ – частка чистого прибутку, що споживається,

$ЧЧПР_{ин}$ – частка чистого прибутку, що інвестується.

Далі використавши формули (3.1), (3.2) визначаємо частку чистого прибутку, що споживається ($ЧЧПР_c$), і частку чистого прибутку, що інвестується ($ЧЧПР_{ин}$), за формулами:

$$ЧЧПР_c = (1 - СППР_c) \times (1 - ЧПР_{ин}) \times H_{np} = \frac{(1 - СППР_c)}{t_n \times (1 - СППР_{ин})}, \quad (3,9)$$

$$ЧЧПР_{ин} = (1 - СППР_{ин}) \times ЧПР_{ин} \times H_{np} = (1 - СППР_{ин}) \times H_{np} - \frac{1}{t_{np}}, \quad (3,10)$$

Зауважимо, що питома вага споживання залежить тільки від величини періоду прогнозування та співвідношення ставок податків на частки інвестованого і спожитого прибутку. При цьому частка чистого прибутку на споживання, зростає зі збільшенням ставки податку на частку інвестованого прибутку і зменшується зі збільшенням періоду прогнозування та ставки податку на частку спожитого прибутку. Питома вага накопичення зменшується зі збільшенням ставки податку на інвестиції і зростає зі збільшенням періоду прогнозування й питомої ваги прибутку підприємства після сплати податків й відсотків за кредити. [52]

Отже, досліджено значення і вплив на норму інвестицій кожного із розглянутих економічних показників. Множник $(1 - СППР_{ин}) \times H_{np}$ залежить від об'єктивного економічного стану підприємства на поточний момент часу. Ця величина зростає зі збільшенням економічної ефективності підприємства і зменшується внаслідок зростання ставок податків. Найбільше вона залежить від ставки податку на частину прибутку, яка інвестується.

Окрім того, показник фактору $(1 - СППР_{ин}) \times H_{np}$ залежить не тільки від податкового навантаження і досягнутої норми прибутку, але й від фінансового стану підприємства, визначеного балансом позикових і власних коштів у вартості підприємства та величиною позичкового відсотку.

Зазначимо, що ставку податку на частку спожитого $СППР_c$ прибутку не включено у формулу (3.10). Розмір податкової ставки на прибуток, що йде на споживання не впливає ні на абсолютну, ні на відносну величину прибутку, що використовується на інвестування. Проте він впливає на загальний рівень споживання.

З рівняння (3.2) випливає, що із зростанням податкових ставок зменшується не тільки абсолютна величина прибутку, який інвестується, але й величина його норми. За умови фіксованого періоду прогнозування і сталих економічних показників, теоретично одне лише збільшення податкових ставок може зробити норму накопичення від'ємною, тобто, незважаючи на додатну величину отриманого прибутку, підприємство буде змушене продавати свої основні фонди. [52]

Отже, ми дійшли висновку, що за умови постійного зростання податкових ставок будь-яке прибуткове підприємство попаде у ситуацію, коли воно не буде мати ресурсів для власного розвитку.

Стан економіки, для якого внаслідок високого податкового навантаження у значної частини підприємств $ЧПР_{in} < 0$, можна назвати податковою пасткою. Як наслідок, надмірне зростання податкових ставок призведе до оберненого ефекту. Замість зростання податкових надходжень буде спостерігатися їх спад.

Для уникнення податкової пастки необхідно, щоб дотримувалася така умова:

$$f_i > 0, \quad (3.11)$$

або

$$t_n \times (1 - СППР_{in}) \times H_{np} > 0, \quad (3.12)$$

За допомогою наведеної вище імітаційної моделі розрахуємо частку прибутку, що спрямовуватиметься на інвестиції. Для практичного розв'язання нашої задачі використаємо десятирічний період ($1 \leq t_n \leq 10$). Ставку податку розглядатимемо у діапазоні ($0,01 \leq СППР_{in} \leq 0,3$). Параметр H_{np} змінюється відповідно до статистичних даних (показник рентабельності) наведених у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Рентабельність продукції промислових підприємств
за період 2007-2013 рр.**

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Рентабельність, %	5,8	4,9	1,8	3,6	5,9	5,0	3,9

Розрахунок частки прибутку, який спрямовується на інвестиції, виконано за допомогою формул 3.1 і 3.10. Враховуючи умову уникнення податкової пастки, розрахуємо мінімально необхідний рівень приросту рентабельності, за якого значення частки інвестованого прибутку буде мати невід’ємне значення, тобто дорівнюватиме нулю. Для того, щоб гіпотетичне підприємство не опинилося у податковій пастці, необхідно визначити той поріг рентабельності, при якому значення частки прибутку, що інвестується, повинно бути більшим або рівним нулю. Результати розрахунків, здійснені за допомогою наведених формул, відображено в табл. 3.3.

Виконані розрахунки свідчать, що за існуючої ставки оподаткування прибутку підприємства (у 30%, 25% – до 2012 р., 21% – з 2012 р.), воно зможе спрямовувати на інвестування частину прибутку у прогностному періоді, наприклад, в два, три, чотири, п’ять і т. д., за умови його рентабельності відповідно більше 50, 33, 25, 20 і т. д. відсотків. Дані, наведені в табл. 3.4, також дають можливість визначити межу рентабельності, перевищення якої є необхідною умовою фінансового забезпечення інвестування за рахунок власних коштів підприємства, при діючій ставці податку на прибуток та прогностному періоді у десять років. Виконані розрахунки показують, що граничний рівень рентабельності підприємства складає 10%. Отже, можна стверджувати, що за умови $СППР_{in}=10\%$ ці суб’єкти господарювання будуть мати можливість інвестувати.

Таблиця 3.3

**Мінімально необхідний рівень приросту рентабельності продукції, при
якому суб'єкти господарювання здійснюють інвестиції, %**

Ставка податку на прибуток, що інвестується, %	Період прогнозування									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	70	35	23	18	14	12	10	9	8	7
1	71	36	24	18	14	12	10	9	8	7
2	72	36	24	18	14	12	10	9	8	7
3	73	37	24	18	15	12	10	9	8	7
4	74	37	25	19	15	12	11	9	8	7
5	75	38	25	19	15	13	11	9	8	8
6	76	38	25	19	15	13	11	10	8	8
7	77	39	26	19	15	13	11	10	9	8
8	78	39	26	20	16	13	11	10	9	8
9	79	40	26	20	16	13	11	10	9	8
10	80	40	27	20	16	13	11	10	9	8
11	81	41	27	20	16	14	12	10	9	8
12	82	41	27	21	16	14	12	10	9	8
13	83	42	28	21	17	14	12	10	9	8
14	84	42	28	21	17	14	12	11	9	8
15	85	43	28	21	17	14	12	11	9	9
16	86	43	29	22	17	14	12	11	10	9
17	87	44	29	22	17	15	12	11	10	9
18	88	44	29	22	18	15	13	11	10	9
19	89	45	30	22	18	15	13	11	10	9
20	90	45	30	23	18	15	13	11	10	9
21	91	46	30	23	18	15	13	11	10	9
22	92	46	31	23	18	15	13	12	10	9
23	93	47	31	23	19	16	13	12	10	9
24	94	47	31	24	19	16	13	12	10	9
25	95	48	32	24	19	16	14	12	11	10
26	96	48	32	24	19	16	14	12	11	10
27	97	49	32	24	19	16	14	12	11	10
28	98	49	33	25	20	16	14	12	11	10
29	99	50	33	25	20	17	14	12	11	10
30	100	50	33	25	20	17	14	12	11	10

Використовуючи показники рентабельності, наведені в табл. 3.3, розрахуємо частку прибутку, який можна спрямувати на інвестування, при заданій ставці оподаткування прибутку (від 1 до 30%). Виконані розрахунки наведено у додатку С.

Розрахуємо гіпотетичну можливість інвестування при нормі рентабельності 12% при усіх можливих варіантах ставки податку на прибуток, що інвестується. Проведені розрахунки свідчать, що інвестування буде можливим при ставці податку у 7% лише через 9 років, а при ставці податку 16% - через 10 років.

Зауважимо, що збільшення норми прибутковості обумовлює збільшення частки прибутку підприємств, яку вони можуть спрямовувати на інвестування, й зменшення прогнозного періоду, і, навпаки, зменшення норми прибутковості, скорочує частку прибутку підприємств, яку вони могли б спрямовувати на інвестиції, і збільшує прогнозний період.

У 2008 та 2010 рр., коли рентабельність промислової продукції складала відповідно 4,9 % та 4,0 %, а ставка податку на прибуток – 25%, частка прибутку, що спрямовується на інвестування, виражалась від'ємними величинами, тобто такі рівні прибутковості та оподаткування унеможливили для підприємств спрямування коштів на інвестиції.

На жаль, рівень рентабельності вітчизняних підприємств за останні десять років недостатній для використання такого роду знижки. При найвищому показнику рентабельності 5,9% у 2011 р. та мінімальній сумі податку на прибуток, що інвестується у 1% підприємства зможуть направляти власні кошти на інвестиції лише через 18 років, що є не припустимим. Катастрофічною є ситуація у 2014 р. – за попередніми даними Державного служби статистики України рентабельність операційної діяльності великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності за січень-вересень 2014 р. складає - 2% [89].

Таким чином, в сучасних умовах розвитку національної економіки

зниження ставки податку на прибуток недостатньо для того, щоб стимулювати суб'єктів господарювання здійснювати інвестиції за власні кошти. Для виконання цього завдання необхідно використовувати всі можливі інструменти податкового стимулювання інвестицій, зокрема, ті, що зменшують грошові зобов'язання господарюючих суб'єктів на користь держави:

- звільнення окремих категорій платників податку від податкових зобов'язань впродовж певного періоду (податкові канікули);
- звільнення об'єкта (часткове або цілковите) від оподаткування;
- пільги, які надаються шляхом зменшення податкової бази (вирахування, знижки);
- пільги, які надаються шляхом зменшення податкової ставки окремим категоріям платників.

Оскільки у розвитку податкового законодавства в Україні задекларована тенденція, спрямована на зменшення податкового навантаження на економіку та стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності, то впровадження усіх перерахованих форм податкових пільг є необхідним заходом заохочення якомога більшої кількості підприємств різних категорій до інвестиційного процесу.

Наприклад, для великих виробників привабливими будуть інвестиційні пільги з податку на прибуток, збільшення нормативів прискореної амортизації. Зокрема інвестиційна пільга з податку на прибуток буде найбільш ефективною для високорентабельних підприємств, а для низькорентабельних – ефективнішою може виявитися підвищена норма прискореної амортизації або майнова пільга.

У ході дослідження, на підставі вивчення чинних нормативних актів та діючої практики оподаткування, зарубіжного досвіду, доцільно ввести додаткові форми податкового стимулювання інвестицій:

- інвестиційна податкова знижка з податку на прибуток підприємств суб'єктам господарювання промислового сектору на суму витрат на інновації у

розмірі 100%;

- використання практики “списання на знос” 30% вартості інноваційного, енерго- та ресурсозберігаючого обладнання в перший рік його використання на промислових підприємствах;

- звільнення від оподаткування податком на прибуток новостворених інноваційних підприємств на період 3 роки, а в разі відносно невеликих податкових втрат на більший термін;

- надання інвестиційного податкового кредиту для промислових підприємств за рахунок введення до суми кредиту поряд із податком на прибуток інших податків до 50% податкових сум сплачуваних підприємством до 3-х і, в разі ефективності, більше років за умови його використання на освоєння інноваційних технологій в реальному секторі виробництва;

- скасування спеціального податкового режиму з ПДВ та зниження ставки податку до 10-15% для підприємств реального сектору економіки, які знаходяться на загальних умовах оподаткування й діють у пріоритетних галузях економіки та здійснюють інвестиції;

- надання дозволу суб'єктам господарювання реального сектору економіки застосовувати прискорені методи та скорочувати корисний строк експлуатації інноваційної техніки та обладнання.

Реалізація зазначеного сприятиме підвищенню дієвості механізму податкового стимулювання інвестицій та забезпечить рівновагу між наданням підприємствам податкових преференцій на впровадження інновацій та збільшенням державних витрат на створення їх інфраструктури.

У зв'язку з обмеженістю обсягу дисертаційного дослідження спробуємо обґрунтувати доцільність перших трьох із вищезазначених податкових преференцій для стимулювання інновацій, що є пріоритетним напрямом податкового регулювання інвестицій практичні в усіх країнах світу на сучасному рівні високотехнологічного розвитку.

Виходячи із тих міркувань, що саме промисловість України є каталізатором економічного зростання держави, позаяк формує левову частку ВВП й потребує перекваліфікації у вищі технологічні уклади з метою зниження капітало-, енерго- та трудомісткості й забезпечення розвитку економіки за інтенсивним типом, й, беручи до уваги той факт, що кількість промислових підприємств, які займаються інноваційною діяльністю й обсяги інноваційних витрат знижуються (див. додаток Ж, рис. Ж.3-Ж.4), вважаємо за необхідне стимулювати інноваційну спрямованість інвестицій суб'єктів господарювання галузі. Для дослідження використаємо офіційні статистичні дані щодо фінансової діяльності інноваційно-активних промислових підприємств, тобто тих, що займалися інноваційною діяльністю на протязі аналізованого періоду.

Обґрунтування доцільності впровадження нових інструментів податкового стимулювання інновацій у промисловості вважаємо за потрібне здійснювати в чотири етапи: 1) оцінити величину потенційних інвестицій, шляхом дисконтування вивільнених від застосування пільги фінансових ресурсів на період 3 роки; 2) оцінити суму можливих податкових втрат з урахуванням фактору часу за той же період; 3) співставити розмір можливих інвестицій та податкових втрат й зробити висновки про доцільність (або недоцільність) введення запропонованих податкових інструментів; 4) оцінити вплив потенційних інвестицій на розвиток підприємств та доходи держави.

I етап. Визначимо розмір інвестиційних ресурсів від надання промисловим підприємствам податкової знижки у розмірі 100% їх інноваційних витрат. Враховуючи те, що величина власних фінансових ресурсів, спрямованих на інновації згаданих суб'єктів господарювання у 2013 р. становила 6973,4 млн. грн., то із урахуванням наданої податкової знижки припустимо, що розмір потенційних інвестицій буде вдвічі більший, тобто становитиме 13946,8 (6973,4*2) млн. грн.

Розрахуємо економічний ефект від запровадження інвестиційної податкової знижки з урахуванням часового лагу (залежності вартості грошей від часу) за формулою:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF}{(1+R)^t}, \quad (3.13)$$

де NPV – поточна (сьогоднішня) сума інвестицій, перерахована з врахуванням дисконтованих розрахунків;

CF – фактичні суми інвестицій;

R – ставка дисконтування (у 2013 р. вона становила 12% [89]);

t – кількість років, за які розраховується прибутковість.

$$NPV = \sum_{t=1}^3 \frac{13946.8}{(1,12)^3} = 9927,057 \text{ млн. грн.}$$

Отже, загальна сума інвестицій з врахуванням дисконтування потенційних інвестиційних ресурсів, вивільнених за рахунок надання підприємствам промислового сектору України податкової знижки у розмірі 100% їх інноваційних витрат, то приріст інвестицій у 2016 р. становитиме $6973,4 + 9927,057 = 16900,5$ млн. грн. або 128,1% інвестицій 2013 р., що є найвищим показником за аналізовані чотири роки (2010 р. – 85,4%, 2011 р. – 74,4%, 2012 р. – 71,1%, 2013 р. – 76,1%) (додаток Т, рис. Т.1). Загальна сума власних коштів, направлених на інвестиції збільшиться на 9927,1 млн. грн.

Аналогічним чином визначимо майбутню вартість потенційних інвестицій, вивільнених від запровадження практики “списання на знос” 30% вартості інноваційного обладнання промислових підприємств. З метою проведення розрахунків використаємо статистичні дані про їх витрати на придбання машин, обладнання, установок, інших основних засобів та капітальні витрати, пов’язані з упровадженням інновацій.

Якщо припустити, що витрати на придбання машин і обладнання (які в 2013 р. становили 5546,3 млн. грн. збільшаться на суму знижки

($5546,3 \cdot 0,3 = 1663,9$), то потенційні інвестиції у 2013 р. склали б 7210,2 млн. грн. ($5546,3 + 1663,9$).

Проведемо дисконтування обсягу інвестиційного потенціалу за згаданою формулою (за таких самих ставки і терміну):

$$NPV = \sum_{t=1}^3 \frac{7210,2}{(1,12)^t} = 5132,08 \text{ млн. грн.}$$

Так, сума інвестицій у 2016 р. становитиме 5132,08 млн. грн. Приріст інвестицій, за рахунок власних джерел фінансових ресурсів підприємств з урахуванням даної податкової пільги становитиме $7210,2 + 5132,08 = 12342,28$ млн. грн. бо 118,64% інвестицій 2013 р. (додаток Т, рис. Т.2). Загальна сума власних коштів, направлених на інвестиції збільшиться на 6795,98 млн. грн.

Для обчислення приросту інвестицій від звільнення від оподаткування податком на прибуток новостворених інноваційних підприємств скористаємося даними Державної служби статистики України про кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності за 2011-2013 рр.

За цими даними обчислимо фінансовий результат до оподаткування активних промислових підприємств, що здійснювали інновації. Кількість активних підприємств у 2013 р. дорівнювала 50298. Їх фінансовий результат діяльності до оподаткування становив 80526,1 млн. грн. Кількість підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність у 2013 р. становила 1312. Використовуючи пропорційне співвідношення між зазначеними показниками, знайдемо фінансовий результат до оподаткування інноваційно-активних промислових підприємств – 517,8 млн. грн. Зважаючи на те, що ми пропонуємо звільнити від оподаткування прибуток новостворених інноваційних підприємств на період 3 роки, фактично 517,8 млн. грн. є їх потенційними інвестиціями.

З урахуванням фактора часу ця величина становитиме – 368,56 млн. грн.

$$NPV = \sum_{t=1}^3 \frac{517,8}{(1,12)^t} = 368,56 \text{ млн. грн.}$$

Тобто, приріст інвестицій, за рахунок власних джерел з урахуванням даної пільги становитиме $517,8 + 368,56 = 886,36$ млн. грн. або 109,2% інвестицій 2013 р. Загальна сума власних коштів, направлених на інвестиції з урахуванням дисконтування збільшиться на 368,6 млн. грн. (додаток Т, рис. Т.3).

II Етап. Проведемо розрахунки податкових втрат від надання запропонованих пільг: інвестиційної податкової знижки з ПнПП для промислових підприємств в розмірі 100% їхніх витрат на інновації; введення практики “списання на знос” 30% вартості інноваційного обладнання промислових підприємств; звільнення від оподаткування прибутку новостворених інноваційних підприємств на період 3 роки.

Що стосується інвестиційної податкової знижки з ПнПП для підприємств промислового сектору, як ми вже згадували, з огляду на доволі низький розмір інноваційних витрат, здійснюваних такими суб'єктами господарювання, надання їм права зменшувати об'єкт оподаткування на суму 100% таких витрат, незначно вплине на їх фінансовий результат до оподаткування. Тобто, податкові втрати держави будуть незначними. З іншого боку, вивільнені фінансові ресурси є потенційними інвестиціями і спрямування їх на інновації сприятиме перекваліфікації продукції вітчизняних промислових підприємств у вищі технологічні уклади. Якщо врахувати, що сума фінансового результату до оподаткування вітчизняних промислових підприємств у 2013 р. становила 80526,1 млн. грн., діюча ставка оподаткування – 19%, то в разі надання суб'єктам господарювання податкової знижки у 100% розмірі їх інноваційних витрат (які у 2013 р. склали 6973,4 млн. грн.), податкові втрати від запровадження такої пільги становили б 1324,9 млн. грн.

Проведемо дисконтування суми податкових втрат від запровадження даної пільги з урахуванням часового лагу:

$$NPV = \sum_{t=1}^3 \frac{1324,9}{(1,12)^3} = 943,028 \text{ млн. грн.}$$

Отже, величина потенційних податкових втрат становитиме 2267,928 млн. грн. (1324,9+943,028).

Аналогічним чином обчислимо суму податкових втрат від запровадження пільги щодо “списання на знос” 30% вартості інноваційного обладнання промислових підприємств.

Якщо фінансовий результат до оподаткування промислових підприємств у 2013 р. становив 80526,1 млн. грн., то припустимо, що сума сплаченого податку до бюджету складала 15299,9 млн. грн. (80526,1*0,19). При введенні знижки для даних підприємств у формі “списання на знос” 30% вартості інноваційного обладнання – 5546,3 млн. грн., фінансовий результат до оподаткування таких підприємств зменшився б на 1663,9 млн. грн. (5546,3*0,3) й сума сплаченого податку становила б 14983,8 млн. грн. ((80526,1-1663,9)*0,19). Величина податкових втрат із урахуванням пільги становила б 316,1 млн. грн. (15299,9-14983,8). Продисконтуємо суму податкових втрат:

$$NPV = \sum_{t=1}^3 \frac{316,1}{(1,12)^3} = 225,0 \text{ млн. грн.}$$

Отже, при введенні у вітчизняну практику податкової знижки, щодо зменшення бази оподаткування податком на прибуток підприємств промислового сектору на суму їх інноваційних витрат в розмірі 30%, держава свідомо втрачає 316,1 млн. грн. доходів в одному році або 541,1 млн. грн. (316,1+225,0) на протязі трьох бюджетних періодів.

Розрахуємо податкові втрати від запровадження практики надання податкових канікул на трирічний термін для новостворених інноваційних підприємств у промисловості. Якщо фінансовий результат до оподаткування інноваційно-активних промислових підприємств у 2013 р. становив 517,8 млн. грн., то при діючій в той період ставці податку 19%, можна припустити, що величина податкових втрат при наданні пропонованої пільги склала б 98,382

млн. грн. (517,8*0,19) або 168,412 млн. грн. (98,382+70,03) з урахуванням фактору часу.

$$NPV = \sum_{t=1}^2 \frac{98,382}{(1,12)^3} = 70,03 \text{ млн. грн.}$$

III етап. Порівняємо обсяги потенційних інвестицій, вивільнені шляхом введення запропонованих видів податкових пільг і суми можливих втрат доходів державного бюджету та зробимо висновки про доцільність (або недоцільність) їх запровадження у вітчизняну практику (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Загальна сума прогнозованого інвестиційного потенціалу від запропонованих податкових пільг

Види надходжень	Інвестиції		Податкові втрати	
	Сума, млн. грн.	% до підсумку	Сума, млн. грн.	% до підсумку
Інвестиційний потенціал від податкової знижки з податку на прибуток на суму витрат на інновації	16900,5	56,09	2267,9	76,17
Інвестиційний потенціал від інвестиційної пільги щодо списання на знос 30% вартості придбання машин, обладнання, установок, інших основних засобів та капітальні витрати, пов'язані з упровадженням інновацій	12342,28	40,96	541,1	18,17
Інвестиційний потенціал від пільги стосовно звільнення від оподаткування податком на прибуток новостворених інноваційних підприємств	886,36	2,94	168,41	5,66
Всього	30129,14	100	2977,41	100

Як видно з таблиці 3.4, найбільший обсяг інвестицій можна вивільнити шляхом введення податкової знижки для промислових підприємств в розмірі 100% вартості їхніх інноваційних витрат – 16900,5 млн. грн. (56,09% усіх інвестицій). Щоправда її запровадження призведе до втрат доходів державного бюджету в розмірі більшому 76% всіх податкових втрат від запровадження запропонованих податкових інструментів стимулювання інвестицій. Це ставить

під сумнів ефективність даної пільги з боку тактичних цілей державної податкової політики, оскільки вона буде нести великі податкові втрати в короткостроковому періоді.

Введення пільги списання на знос 30% вартості інноваційного обладнання промислових підприємств, що зменшує базу оподаткування їх податком на прибуток забезпечує дещо менший обсяг інвестицій, ніж попередня пільга – на 4558,22 млн. грн. або на 26,97% (становить 40,96% усіх потенційних інвестиційних ресурсів), однак, значно менший розмір податкових втрат – на 1726,8 млн. грн. або на 76,14% (18,17% усіх податкових втрат). Очевидно, що введення такої практики буде більш ефективнішим з точки зору тактичних завдань держави у сфері оподаткування, яка нестиме менші податкові втрати, ніж при наданні промисловим підприємствам податкової знижки на всю суму понесених ними інноваційних витрат.

Відносно невеликою є сума інвестицій, яку здатні вивільнити податкові канікули для новостворених інноваційних підприємств, та сума податкових втрат. Щоправда, якщо порівнювати інвестиції й податкові втрати, які можливі при введенні даної податкової пільги та пільги, яка зменшує базу оподаткування податком на прибуток промислових підприємств на суму 30% вартості, понесених ними на інноваційні цілі, то величина інвестицій при запровадженні податкових канікул на 11456,44 млн. грн. або на 92,8%, менша (в 13,9 разів), ніж при застосуванні практики “списання на знос”, а розмір податкових втрат – менший лише на 372,7 млн. грн. або на 68,9% (у 3,2 рази). Тобто, від застосування податкових канікул для новостворених інноваційних підприємств інвестиції більшою мірою зменшилися, ніж податкові втрати (у порівнянні з попередньою пільгою).

Знову ж таки видається, що застосування практики “списання на знос” ефективніше з позицій податкової тактики держави, оскільки податкові втрати будуть найменшими саме за введення такої податкової пільги. Однак, не слід забувати про стратегію податкової політики, в системі цілей якої, важливе

місце займає підвищення інноваційної спрямованості інвестицій суб'єктів господарювання промислового сектору для забезпечення інтенсивного розвитку вітчизняної економіки, підвищення рівня її конкурентоздатності та формування позитивного іміджу в системі світової економіки. Крім того, потрібно пам'ятати, що будь-який результат досягається лише шляхом комплексного використання усіх можливих механізмів. Виходячи з таких міркувань, вважаємо за доцільне ввести в практику всі проаналізовані податкові інструменти, які забезпечать вивільнення інвестиційних ресурсів у промисловості на суму 30129,14 млн. грн. при податкових втратах всього у обсязі 2977,41 млн. грн. або 9,88% від суми інвестицій.

Загальна сума вивільнених інвестицій складає 37,5% від власних коштів підприємств та організацій, спрямованих на інвестиції у 2013 р. (див. додаток Ж, табл. Ж.2). За умови, що ці ресурси будуть використані на інвестиційні цілі з розвитку підприємств, загальна сума власних інвестиційних ресурсів підприємств складе: $80378,2+30129,14=110507,34$ млн. грн.

IV. Емпі. Проведемо аналіз впливу вивільненого інвестиційного потенціалу від запропонованих податкових інструментів на економічний розвиток підприємств та податкові надходження до бюджету. З цією метою скористаємося кореляційною залежністю між інвестиціями та темпами промислового виробництва:

$$y=0,0001x+114,97 \quad (3.15)$$

де y – темпи промислового виробництва,

x – сума капітальних інвестицій.

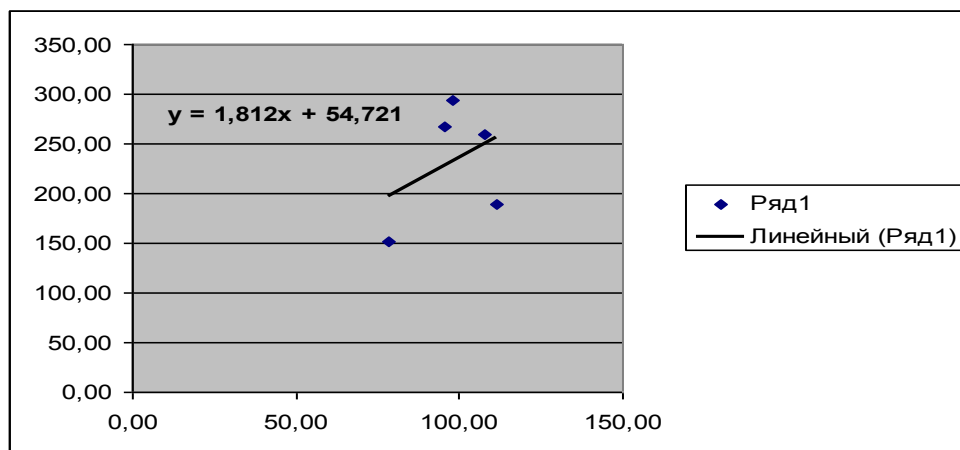
Якщо врахувати, що втілення зазначених пропозицій дозволить збільшити власні інвестиційні ресурси до 110507,34 млн. грн., то індекс промислового виробництва може дорівнювати:

$$y=114,97 + 0,0001 \times 110507,34 = 126,02.$$

Отримане значення індексу промислового виробництва означає, що за умови збільшення власних джерел інвестування, промислове виробництво повинно зрости на 126,02%, що є найвищим показником за останні десять років (додаток Т, табл. Т.1). Це свідчить про високу потенційну ефективність запропонованих податкових стимулів інвестицій.

Як ми вже згадували, податкові пільги призводять до втрат бюджетних доходів в поточному році. Однак, внаслідок збільшення вивільнення додаткових інвестиційних ресурсів за рахунок отримання податкових преференцій, в довгостроковому періоді втрати бюджету будуть компенсовані додатковими доходами за рахунок збільшених показників промислового виробництва та фінансових результатів. Крім того, на збільшення податкових доходів буде впливати мультиплікаційний ефект.

Для визначення прогнозних податкових доходів бюджету скористаємось кореляційним рівнянням залежності податкових надходжень до бюджету від суми капітальних інвестицій.

$$y=1,812x+54,721 \quad (3.16)$$

де y – податкові надходження до бюджету;

x – сума капітальних інвестицій.

Підставивши розрахункові значення суми інвестицій, отримаємо:
 $y=1,812 \times 110507,34 + 54,721 = 200294,02$ млн. грн., що на 119,68% більше, ніж у 2013 р.

Таким чином, з огляду на те, що визначальне місце в створенні валового

внутрішнього продукту країни займають суб'єкти господарювання, саме стимулювання їх до здійснення інвестицій є передумовою сталого економічного зростання в Україні та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Тому ключовим завданням державної податкової політики є використання стимулюючих інструментів податкового регулювання з податку на прибуток підприємств.

Враховуючи зазначене, запропоновано низку податкових пільг задля збільшення власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання з метою розширення їх інвестиційного потенціалу. А моделювання основних параметрів податкового регулювання інвестицій, дозволяє показати ефективність впроваджуваних податкових інструментів.

Висновки до розділу 3

Враховуючи вищезазначене вдалося зробити такі висновки та узагальнення.

В зарубіжній практиці використовують цілу низку інструментів податкового регулювання в залежності від мети його реалізації, фази економічного циклу, специфіки умов господарювання та інших зовнішніх і внутрішніх чинників. Щоправда в період фінансової кризи, у всіх країнах світу вдавалися до пониження ставки податку на прибуток підприємств (корпорацій), як одного із найдієвіших засобів зменшення податкового навантаження на бізнес. Окрім вказаної пільги, поширеними є: інвестиційні знижки з податку на прибуток підприємств щодо витрат на НДДКР, які встановлюються у фіксованих розмірах або загалом звільнення від оподаткування витрат на інновації; інвестиційні податкові кредити стосовно цих же витрат; податкові канікули як спосіб залучення іноземних інвестицій; прискорена амортизація та ін.

З огляду на необхідність перекваліфікації національного виробництва в

технологічні уклади вищого рівня та модернізації вкрай зношених основних засобів вітчизняних суб'єктів господарювання, корисним та цілком можливим до впровадження у вітчизняну практику є досвід Хорватії щодо звільнення від оподаткування податком на прибуток інноваційно-активних підприємств (за умов встановлення певних обмежень) та Великобританії – стосовно застосування податкової знижки по списанню на знос устаткування, яке придбане суб'єктами малого бізнесу й нарахування амортизації на нього в розмірі 25% від вартості, а також застосування прискорених методів амортизації для об'єктів основних засобів тих суб'єктів господарювання, що здійснюють інвестиції з метою удосконалення техніко-технологічної основи виробництва.

Ефективними для застосування в Україні інструментами податкового регулювання можуть бути інвестиційний податковий кредит, знижка та податкові канікули для стимулювання інновацій та іноземних інвестицій. Щоправда, обов'язковими умовами для їхнього застосування є подолання корупції та досягнення стабільного розвитку вітчизняної економіки.

В результаті аналізу спроможності суб'єктів господарювання здійснювати інвестиції за рахунок власних фінансових ресурсів, який проведено за допомогою економіко-математичного моделювання встановлено, що за рівня рентабельності, який мали вітчизняні промислові підприємства у 2000-2010 рр., вони були неспроможні здійснювати інвестиції. Тому актуалізуються питання необхідності податкового стимулювання інвестицій. Задля вирішення зазначеного завдання запропоновано та обґрунтовано надання інвестиційної податкової знижки та “списання на знос” щодо вартості обладнання для інноваційно-активних підприємств в перший рік його експлуатації, а також податкові канікули для новостворених інноваційних підприємств.

Основні положення, що містять цей розділ дисертації відображені у публікаціях [118, 122, 125, 126, 127, 128].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичні узагальнення й отримано нове вирішення важливої наукової проблеми, що полягає у розробці пропозицій щодо вдосконалення податкового регулювання інвестицій в Україні. За результатами дослідження сформовано такі висновки концептуального та науково-практичного спрямування.

1. За результатами дослідження теоретичних підходів до обґрунтування сутності інвестицій та їх систематизації обґрунтовано визначення інвестицій як вкладення фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів у матеріальні, фінансові та людські активи для підвищення їхньої ефективності, з метою отримання прибутку, розвитку людського капіталу, забезпечення економічного зростання й підвищення рівня суспільного добробуту. Запропоновано класифікацію інвестицій за об'єктами та суб'єктами процесу інвестування на капітальні, фінансові та інвестиції в розвиток людського капіталу, що дозволяє систематизувати інструменти податкового регулювання інвестицій, передбачені вітчизняним законодавством.

2. Аналіз теоретичних засад податкового регулювання інвестицій дав змогу поглибити трактування його сутності та окреслити завдання. Зазначено, що під податковим регулюванням інвестицій доцільно вважати використання елементів податку з метою стимулювання чи стримування інвестиційної активності шляхом цілеспрямованого впливу на інвестиційний попит і пропозицію через застосування непрямого оподаткування та податкових інвестиційних пільг. З огляду на необхідність податкового стимулювання інвестиційної діяльності в Україні, окреслено головні завдання податкового регулювання інвестицій: стимулювання інвестиційної активності фізичних і юридичних осіб; збільшення обсягів іноземних інвестицій; забезпечення стабільності інвестиційного процесу та розвитку інновацій. Акцентовано, що завдання податкового стримування здійснення інвестицій будуть прямо протилежними до завдань податкового стимулювання.

3. В процесі дослідження виокремлено критерії ефективності податкового регулювання інвестицій, до яких зараховано кількісні (збільшення обсягу інвестицій; збільшення кількості учасників інвестиційного процесу; зменшення суми втрат доходів бюджету та збільшення податкових надходжень; збільшення витрат домогосподарств на освіту й охорону здоров'я тощо) і якісні (динаміка показників, які характеризують рівень розвитку податкового регулювання інвестицій). Обґрунтовано принципи податкового регулювання інвестицій, реалізація яких забезпечить розвиток інвестиційного процесу за мінімізації податкових втрат. До таких принципів доцільно віднести: обґрунтованість, гнучкість, релевантність, раціональність, інтегрованість, результативність, збалансування фіскальної та регулюючої функцій податків, узгодженість інтересів.

4. За допомогою проведеного аналізу інвестиційної діяльності в Україні встановлено, що за об'єктами інвестування переважають капітальні інвестиції, що фінансуються юридичними особами, питома вага яких варіювалася в діапазоні 61-71% протягом 2010-2014 рр., частка іноземних інвесторів складала 1,7-2,6%, коштів фізичних осіб на будівництво житла – 7-11%. В структурі капітальних інвестицій виявлено найбільш привабливу для інвестування галузь економіки – промисловість, на яку припадає 30-39% капітальних інвестицій. Фінансові інвестиції та інвестиції в розвиток людського капіталу є незначними. Виокремлено негативні чинники впливу на обсяги інвестицій, а саме: недовіра суб'єктів господарювання та населення до фінансового ринку та низький рівень його розвитку, суспільно-політична нестабільність, недосконалість вітчизняного законодавства, відсутність реальних гарантій захисту прав інвесторів. Акцентовано на необхідності удосконалення інструментарію податкового регулювання шляхом запровадження у вітчизняну практику податкової знижки в розмірі 100% інноваційних витрат; списання на знос 30% вартості інноваційного обладнання; введення податкових канікул для новостворених інноваційно-активних промислових підприємств на три роки,

що стане дієвим механізмом збільшення інвестиційних ресурсів у економіку України.

5. Моніторинг податкового регулювання інвестицій засвідчив спрямованість основних інструментів на стимулювання інвестицій юридичних осіб, про що свідчать: відносно невеликий рівень податкового навантаження, переважання в структурі податкових надходжень до зведеного бюджету України податку на додану вартість та податку на доходи фізичних осіб, а в структурі податкової системи – непрямих податків. Підтвердженням даного висновку є надання низки пільг з податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість та плати за землю здебільшого у формі звільнення від оподаткування окремих операцій або віднесення їх до категорії тих, що не оподатковуються. За оцінкою ефективності податкового регулювання інвестицій встановлено, що більшість інструментів податкового регулювання не впливають на рівень інвестування економіки України, про що свідчать результати кореляційно-регресійного аналізу.

6. Узагальнення зарубіжного досвіду податкового регулювання інвестицій дало можливість оцінити доцільність впровадження у вітчизняну практику пільг для підприємств, що здійснюють інновації у формі звільнення їх від оподаткування податком на прибуток підприємств або зменшення бази цього податку в подвійному розмірі на суму витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Це сприятиме переходу продукції національного виробника на вищі технологічні уклади, підвищенню рівня її конкурентоспроможності, забезпеченню сталого економічного розвитку держави. Надання податкових преференцій суб'єктам малого бізнесу у формі списання на знос певної частини вартості придбаного устаткування активізує розширення діяльності суб'єктів господарювання цього сектору. Обґрунтовано, що в довгостроковому періоді перспективним є інвестиційний податковий кредит, який слід надавати суб'єктам господарювання різних організаційно-правових форм і видів діяльності, зайнятих у промисловому виробництві, за

умови впровадження новітніх технологій, а також тим, що функціонують в сфері професійної діяльності, науки і техніки – за умови здійснення ними інновацій.

7. Запропоновано механізм оцінювання ефективності податкового регулювання інвестицій, що дозволяє оцінити дієвість ставки податку на прибуток підприємств у вивільненні інвестиційного потенціалу суб'єкта господарювання за заданого рівня рентабельності, що проявляється у формі збільшення обсягів фінансування інвестицій за рахунок власних фінансових ресурсів. Застосування цього підходу до аналізу ефективності ставки податку на прибуток підприємств в Україні дало можливість встановити, що її зниження є недієвим інструментом стимулювання інвестицій. Відтак необхідно шукати альтернативні механізми преференційного оподаткування, які змогли б підвищити рівень рентабельності суб'єктів господарювання та збільшення інвестиційної активності.

8. Обгрунтовано за допомогою економіко-математичного моделювання порядок вибору найбільш ефективних інструментів податкового стимулювання інновацій юридичних осіб, який включає 4 етапи. Застосування цього підходу до запропонованих інструментів стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання підтвердило доцільність запровадження у вітчизняну практику податкової знижки в розмірі 100% інноваційних витрат та прискореної амортизації 30% вартості інноваційного обладнання промислових підприємств, а також податкових канікул для новостворених інноваційно-активних промислових підприємств. Запропонований поетапний підхід до оцінювання доцільності застосування того чи іншого інструменту стимулювання інвестицій дає змогу оцінити величину потенційних інвестицій та податкових втрат з урахуванням часового лагу, а їх співставлення – зробити висновок про доцільність або недоцільність преференційного оподаткування інновацій юридичних осіб. Такий алгоритм можна застосувати до будь-яких податкових інструментів, які передбачається запровадити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Balzli B. Germany Tackles Tax Havens / B. Balzli, M. Dettmer, N. Gerritzen // Business Week Europe. – 2009. – March 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.businessweek.com/globalbiz/content/mar2009/gb20090330_882525.htm
2. Biotechnology and Health Sector Profile – France. Agri-Food Trade Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ats.agr.gc.ca/europe/4601-eng.htm>
3. Doing Business and Investing in China [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://download.pwc.com/ie/pubs/PwC\\$Do\\$ing\\$Business\\$and\\$Investing\\$in\\$China.df](http://download.pwc.com/ie/pubs/PwCDoing$Business$and$Investing$in$China.df).
4. Markowitz H. Portfolio selection: efficient diversification of investments / H.M. Markowitz. – New York: Willey, 1991. – 400 с.
5. Tax Privileges for Long-Term Investments in Israeli Start-Up Companies [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawfirm.ru/article/index.php?id=4618>.
6. Андрущенко В.Л. Адміністрування як фактор фіскальної та регуляторної ефективності оподаткування: Монографія / В.Л. Андрущенко, О.С. Іванишина, Ю.В. Панура, І.А. Прокопенко та ін. – Ірпінь: Видавництва національного університету ДПС України, 2014. – 332 с.
7. Андрущенко В.Л. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція): Монографія / В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак. – К.: Алерта, 2013. – 384 с.
8. Андрущенко В.Л. Податкові системи зарубіжних держав: Навчальний посібник / В.Л. Андрущенко, З.С. Варналій, І.А. Прокопенко, Т.В. Тучак. – К.: Кондор-видавництво, 2012. – 222 с.

9. Антонов А.В. Развитие податковых подходов регионального регулирования инвестиционной деятельности: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / А.В.Антонов – Дніпропетровськ, 2005
10. Антонов А. В. Развитие научовой думки з питань інвестиційної діяльності / А.В.Антонов. // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2002. – №122. – С. 73–80.
11. Бабич С. Н. Основные итоги налогового реформирования в первом десятилетии XXI века в США [Электронный ресурс] / С. Н. Бабич – Режим доступа до ресурсу: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=187>.
12. Белов В.Н. К вопросу о российской инновационной политике. Зарубежный опыт /В.Н. Белов // Инновационная политика и инновационный бизнес в России : аналитический вестник. – М., 2001. – № 5 (146). – С. 16-27.
13. Бечко П. К. Податкова система. Навчальний посібник / П. К. Бечко. – Київ: ЦУЛ, 2006. – 368 с.
14. Білик М. Д. Податковий механізм стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств України / М. Д. Білик, М. В. Соколов. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – С. 82–87.
15. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент / І. О. Бланк, Н. М. Гуляєва. – Київ: ВЦ КФТЕУ, 1988. – 103 с.
16. Бортнікова Н. Аналіз інвестиційної діяльності в Україні / Н. Бортнікова, О. Бортніков // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 8. Частина 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econa.at.ua/Vypusk_8/p1/bortnikova.pdf.
17. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. – Москва: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 1997. – 1120 с.
18. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бригхем, Л. Гапенски. – Санкт-Петербург: Экономическая школа, 2001. – 669 с.
19. Бузько И. Р. Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия / И. Р. Бузько, Е. В. Вартанова, А. А. Голубенко. –

Луганск: Издательство Восточноукраинского национального университета им. В. Даля, 2002. – 176 с.

20. Ван Хорн Д. К. Основы финансового менеджмента / Д. К. Ван Хорн, Д. М. Вахович. – Москва: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 992 с.

21. Ван Хорн Д. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн. – Москва: Финансы и статистика, 1999. – 800 с.

22. Васильева Т. А. Податкова політика як інструмент стимулювання інвестиційної діяльності в регіоні [Електронний ресурс] / Т. А. Васильева, Н. В. Винниченко, Л. Л. Гриценко – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

23. Воробйов Ю. М. Податкове регулювання інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] / Ю. М. Воробйов, М. П. Коцюба – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

24. Гавриленко Н. В. Податкова система. Навчальний посібник / Н.В.Гавриленко. – Львів: Новий світ - 2000, 2010. – 328 с.

25. Герасимчук Ю. О. Внутрішні джерела фінансування української економіки / Ю. О. Герасимчук. // Фінанси України. – 2001. – №4. – С. 30–35.

26. Гитман Л. Основы инвестирования. Пер. с англ. / Л. Гитман, М. Джонк. – Москва: Дело, 1997. – 991 с.

27. Гойко А. Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації / А. Ф. Гойко. – Київ: ВІРА-Р, 1999. – 320 с.

28. Горин В. Проблеми підвищення фіскальної ефективності податку на додану вартість / В. Горин // Галицький економічний вісник. – 2013. – №2(41). – С. 118-126.

29. Гуткевич С. А. Управление инвестиционным процессом в аграрной сфере / С.А.Гуткевич. – Київ: ИАЭ УААН, 2000. – 267 с.

30. Декрет Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування” від 20 травня 1993 року N 55-93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-93>.

31. Демиденко Л. М. Фіскальна політика в забезпеченні соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності вітчизняної промисловості [Електронний ресурс] / Л. М. Демиденко, М. В. Ситницький – Режим доступу до ресурсу: <http://www.econom.univ.kiev.ua>.
32. Демиденко Л. Фіскальна консолідація в забезпеченні стабілізації державних фінансів / Л. Демиденко, Ю. Наконечна. // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2014. - №1(64). – С. 210–214.
33. Демиденко Л.М. Фіскальні стимули сприяння інноваціям в умовах європейської інтеграції / Демиденко Л.М.// Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. - 2012. - № 132. - С.36-39.
34. Демчишак Н. Роль податкових інструментів у інвестиційно-інноваційній стратегії розвитку України / Н. Демчишак // БізнесІнформ. – 2014. – № 2. – С. 40-44.
35. Державна служба статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
36. Динаміка інвестиційного клімату країн східної Європи – досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/01.htm>.
37. Довгалюк В. І. Податкова система. Навчальний посібник / В.І.Довгалюк, Ю.Ю.Ярмоленко. – Київ: ЦУЛ, 2007. – 360 с.
38. Дропа Я. Податкове навантаження та його вплив на економіку України / Я.Дропа, І. Чабан // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 213-218.
39. Дубинецька П. Теоретичне конструювання механізму податкового регулювання економіки [Електронний ресурс] / П. Дубинецька – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2937>.

40. Дубовик О. Ю. Пільги як інструмент державного податкового регулювання [Електронний ресурс] / О. Ю. Дубовик – Режим доступу до ресурсу: : <http://www.nbuu.gov.ua>.
41. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: Монографія / О.М. Алимов, А.І. Даниленко, В.М. Трегобчук та ін. - К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. - С. 125.
42. Емельянов А. С. Экономика инвестирования в научно–технический прогресс / А. С. Емельянов, В. Ф. Беседин, В. М. Козуб. – Київ: Наукова думка, 1988. – 311 с.
43. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Київ: Знання, 2000. – 587 с.
44. Золотько І. А. Податкова система: Навчальний посібник / І. А. Золотько. – Львів: Магнолія-2006, 2010. – 276 с.
45. Игонина Л. Л. Инвестиции: Учеб. пособие / Л. Л. Игонина. – Москва: Юрист, 2002. – 480 с.
46. Іванов Ю. Б. Податкова система. Підручник. / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – Київ: Атіка, 2006. – 920 с.
47. Іванов Ю. Б. Функції податків та податкове регулювання / Ю. Б. Іванов. // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №19. – С. 36–43.
48. Іванович І.Ю. Вільні економічні зони в Україні: проблеми становлення та розвитку / І.Ю. Іванович // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 5. – Т. 1. – С. 192-196.
49. Інвестологія. Наука про інвестування / [С. Реверчук, Н. Реверчук, І. Скоморович та ін.]. – Київ: Атіка, 2001. – 264 с.
50. Індекс інвестиційної привабливості / За даними Європейської Бізнес Асоціації ЕВА [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: : <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>.

51. Каламбет С. В. Податковий потенціал: теорія, практика, управління: Наукова монографія / С. В. Каламбет. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – 304 с.
52. Каламбет С. В. Податковий потенціал у механізмі регулювання економічного зростання: дис. на здобуття ступеня докт. екон. наук / С. В. Каламбет – Дніпропетровськ, 2003.
53. Кейнс Д. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – Москва: Экономика, 1992. – 463 с. – (Антология экономической классики).
54. Ковальчук К. Ф. Налоговый менеджмент промышленного предприятия / К.Ф.Ковальчук, Т. М. Рева. – Днепропетровск: Институт технологии, 2000. – 122 с.
55. Ковбан С. П. Інструменти та методи стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в Китаї / С. П. Ковбан // Вісник університету “Україна”. – 2011. – № 1. – С. 49-51.
56. Козлова В. В. Сучасний стан та перспективи інвестування в основний капітал промислових підприємств України / В. В. Козлова. // Економічний простір. – 2009. – №23. – С. 44–49.
57. Крайнев П. П. Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю: [монографія] / П. П. Крайнев. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 448 с.
58. Кризька Р. Використання податкових інструментів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів у системі антикризових заходів в Україні [Електронний ресурс] / Р. Кризька – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
59. Крисоватий А. І. Податкова система: навчально-методичний посібник / А.І.Крисоватий, О. М. Десятнюк. – Тернопіль: Воля, 2007. – 237 с.
60. Крисоватий І. А. Можливості застосування в Україні позитивів міжнародного досвіду податкового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності / І.А.Крисоватий // БізнесІнформ. – 2013. – № 10. – С. 347-350.
61. Кріль Ю.Я. Інвестиційне проектування: проблеми, шляхи розв’язання./

Ю.Я.Кроль. – Х.:Основа, 2000, - 224 с.

62. Крупка М. І. Організаційно-правове забезпечення фінансування інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / М. І. Крупка, О. І. Ільїна – Режим доступу до ресурсу: vlp.com.ua/files/25_25.pdf.

63. Крупка М. І. Особливості оподаткування доходів громадян в Україні / М.І.Крупка, Н. І. Полинюк. // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України. зб. матер. наук.-практ. конференції, 30-31 жовтня 2014 р./ Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ – 2014. – С. 31–33.

64. Крупка Я. Д. Облік і аналіз інвестиційної діяльності підприємств: методологія та організація : автореф. дис. на здобуття ступеня докт. екон. наук / Я.Д.Крупка – Тернопіль, 2002.

65. Крупка Я. Д. Облік інвестицій. Монографія. / Я. Д. Крупка. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 302 с.

66. Крючкова Н. В. Механізм податкового регулювання економічного розвитку України [Електронний ресурс] / Н. В. Крючкова – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

67. Леоненко П. М. Історія економічних учень: Підручник / П. М. Леоненко, П.І.Юхименко. – Київ: Знання, 2008. – 639 с.

68. Литвиненко Я. В. Податкова політика / Я. В. Литвиненко. – К. : МАУП, 2003. – 224 с.

69. Лютий О. І. Податкова система: Навчальний посібник / О. І. Лютий, Л.М.Демиденко, М. В. Романюк. – Київ: ЦУЛ, 2009. – 456 с.

70. Львов Ю. Л. Основы экономики и организации бизнеса / Ю. Л. Львов. – Санкт-Петербург: ГМП «Формика», 1992. – 382 с.

71. Мазурок П. П. Історія економічних учень у запитаннях і відповідях: Навч. посіб. / П. П. Мазурок. – Київ: Знання, 2006. – 477 с.

72. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність / Т. В. Майорова. – Київ: ЦУЛ, 2009. – 472 с.

73. Макконел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. / К.Р.Макконел, С. Р. Брю. – Москва: ИНФРА-М, 2003. – 972 с.
74. Марченко О. І. Інвестиційний податковий кредит як стимул до нарощування випуску інноваційної продукції в Україні / О. І. Марченко, О. С. Мельничук // Вісник ЖДТУ. – 2013. – № 1 (63). – С. 362-366.
75. Маршалл А. Принципы экономической науки [Електронний ресурс] / А.Маршалл // Принципы экономической науки. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://textbooks.net.ua/content/view/1394/19/>.
76. Массе П. Критерии и методы оптимального определения капиталовложений / П. Массе. – М.: Статистика, 1971. – 415 с.
77. Машлій Г. Інвестиції в основний капітал: стан та напрями активізації [Електронний ресурс] / Г. Машлій, О. Сороківська, Я. Шевчук // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mhbtna.pdf>.
78. Мединська Т. В. Податкова система: Навчальний посібник / Т. В. Мединська, Н. І. Власюк. – Львів: Магнолія-2006, 2010. – 276 с.
79. Мельник М. В. Податкове стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності / М. В. Мельник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
80. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р № 1277. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=MetodichniRekomendatsii>.
81. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/print1412426617887211>.

82. Михайлова Б. А. Финансово–кредитные методы регулирования инвестиционных рынков / Б. А. Михайлова, Ю. В. Рожков. – Москва: Перспектива, 1995. – 210 с.
83. Мочерний С. В. Історія економічних вчень / С. В. Мочерний, М. В. Довбенко. – Львів: Новий світ - 2000, 2007. – 488 с.
84. Мочерний С. Економічна енциклопедія / С.В. Мочерний. – Тернопіль: ТАНГ, 2000.
85. Началов А. В. Налоговый словарь / А. В. Началов. – Москва: Издательско-консультационная компания «Статус-кво 97», 2004. – 400 с.
86. Новый хозяйственный механизм промышленности: [учебное пособие] / Д.Г.Лук'яненко, С.Ф.Покроповний. С.М.Соболь, Т.М.Циганкова. – К.: КИНХ, 1988. – 318 с.
87. Олійник О. В. Податкова система: Навчальний посібник / О. В. Олійник, О. В. Філон. – Київ: ЦУЛ, 2006. – 456 с.
88. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії та практики / В.Л. Осецький. – К.:ІАЕ УАПН, 2003. – 413 с.
89. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
90. Пайк Р. Корпоративные финансы и инвестирование, 4-е издание.: Пер. с англ. / Р. Пайк, Б. Нил. – Санкт-Петербург: Питер, 2006. – 784 с.
91. Пешко А. В. Інвестиційна діяльність в Україні: Монографія / А. В. Пешко. – Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. – 176 с.
92. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (Зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1412151200452462>.
93. Податковий менеджмент / Ю. Б.Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – Київ: Знання, 2008. – 525 с.

94. Податок на прибуток – 2015: що принесла податкова реформа [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.interbuh.com.ua/ documents/onenews/55816>.
95. Попов М. В. Налоговые инструменты стимулирования инвестиций в инновационное развитие экономики / М. В. Попов // Университет им. В. И. Вернадского. – 2012. – № 2 (40). – С. 208-218.
96. Постанова Верховної Ради України “Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України” від 13.07.99 № 916-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/916-14>.
97. Постанова Кабінету Міністрів України “Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки” від 1 червня 1995 р. № 384 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/384-95-%D0%BF>.
98. Пріоритети податкових стимулів: світовий досвід [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.academia.org.ua/?p=270/>.
99. Про внесення змін до митного кодексу України: Закон України від 6 червня 2012 р. № 5210-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125210.html.
100. Про внесення змін до підрозділу 4 розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо особливостей справляння податку на прибуток”: Закон України від 23 лютого 2012 р. № 4453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4453-17>.
101. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 р. № 71-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page>.
102. Про внесення змін до розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб’єктів господарювання,

які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5211-XVII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5211-17>.

103. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України № 1636-VII від 12 серпня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T267300.html.

104. Про інвестиційну діяльність: Закон України №1560-XII 18.09.1991р. // (Із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ausd.com.ua/content/doc/zakonodavstvo/zu/ZU_Invest_activity.pdf.

105. Про іноземні інвестиції Закон України № 2198-XII від 13 березня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2198-12>.

106. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України № 2157-III від 21 грудня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.

107. Про оподаткування доходів підприємств і організацій: Закон України № 2146-XII від 21.02.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2146-12/page>

108. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України. (Закон втратив чинність крім пункту 1.20 статті 1 на підставі Кодексу N 2755-VI ([2755-17](#)) від 02.12.2010, ВВР, 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст.112). [Електронний ресурс]. Точка доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/334/94-%D0%B2%D1%80>.

109. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України № 334/94-ВР від 28.12.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.383.146&nobreak=1>.

110. Про підприємництво Закон України № 698-XII від 7 лютого 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698-12>.

111. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні Закон України № 4618-VI від 22 березня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
112. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України № 5205-XVII від 6 вересня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.
113. Реверчук С. К. Інвестологія. Наука про інвестування / С. К. Реверчук. – Київ: Атіка, 2001. – 218 с.
114. Рейнська В.Б. Аналіз методів податкового регулювання інвестицій у основних економічних теоріях / В.Б. Рейнська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний стан і тенденція розвитку економіки України». – Одеса, 2012. – Ч.2. – С.107-109.
115. Рейнська В.Б. Використання ринку цінних паперів для залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / В.Б. Рейнська // Європейські інтеграційні процеси та транскордонне співробітництво: матер.ІІІ міжнар. наук.-практ. конференц. – Луцьк, 2006. – С.326-328.
116. Рейнська В.Б. Влияние налогообложения на динамику инвестиций / В.Б. Рейнська // Эффективность бизнеса в условиях трансформационной экономики: матер. ІV міжнар. наук.-практ. конференції. – Судак, 2011. – С.87-90.
117. Рейнська В.Б. Вплив податкового законодавства на інвестиційні процеси в Україні / В.Б. Рейнська // Динаміка наукових досліджень.: матер.ІV міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 34-36.
118. Рейнська В.Б. Зарубіжний досвід податкового стимулювання інвестицій / В.Б. Рейнська // Економіка України: сучасний стан та перспективи розвитку: матер. ХІ міжн. наук-практ. конференції. – Київ: АЦ «Нова економіка», - 2012. – С.115-117.
119. Рейнська В.Б. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та перспективи розвитку / В.Б. Рейнська // Науково-теоретичний журнал «Наука й економіка» Хмельницького економічного університету. – 2012. - Вип. 4 (28) – С.83-88.

120. Рейнська В.Б. Інструменти податкового регулювання інвестицій / В. Б. Рейнська Проблеми сучасної економіки: матер. III Міжнар. наук.-практ. конференції. – Донецьк:ГО «СІЕУ», 2013. – С.84-87.
121. Рейнська В.Б. Критерії податкового регулювання інвестицій / В. Б. Рейнська // Экономическая дискуссия: перспективы будущего: международ. научно-практический конгресс. – Киев. Франкфурт. Москва., 2014. – С.168-175.
122. Рейнська В.Б. Модель расчёта эффективной налоговой ставки и её практическое использование для анализа налоговой политики. / В.Б. Рейнська // Формування економ. профілю нац. інфраструктури України: аналіт. та теоретико-методолог.аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Київ:КЕНТ, 2012. – С.41-43.
123. Рейнська В.Б. Мониторинг налогового стимулирования инвестиций в Украине / В.Б. Рейнська // Проблемы и перспективы развития экономики в современном обществе: Матер. міжнар. наук-практ конференції. – Москва:НО «МЭО», 2012. – С.106-109.
124. Рейнська В.Б. Податки як необхідний інструмент існування держави / В.Б. Рейнська // Актуальні проблеми економіки: Теоретичні та практичні аспекти: матер. всеукр.наук.-практ. конференції. – Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2012 – С.136-138.
125. Рейнська В.Б. Податкове регулювання інвестиційних процесів з постійним надходженням фінансів / В.Б. Рейнська, С.В.Барановський) // Фінансово-податкові механізми активізації підприємництва: матер. VI міжнар наук.-практ. конференції. – Львів, 2011. – С. 108-113.
126. Рейнська В.Б. Податковий потенціал регулювання інвестицій в Україні / В.Б. Рейнська. О.П Остапчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014 . – Вип. 9-1 – С.157-160.
127. Рейнська В.Б. Податкові параметри управління інвестиціями / В. Б. Рейнська // Формування ефективних механізмів господарювання в умовах

сучасної економіки: теорія і практика: матер. міжн.наук.-практ. конференції. – Запоріжжя: КПУ, 2011. – С. 247-250.

128. Рейнська В.Б. Податкові пільги як засіб стимулювання інвестиційної діяльності / В.Б. Рейнська // Проблемы и перспективы экономики и менеджмента: матер. міжнар. наук.-практ. конференції. – Харьков:ИФИ, – 2012. – С.232-237.

129. Рейнська В.Б. Податкове регулювання інвестицій в Україні / В.Б.Рейнська // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: «Економіка»: Збірник наукових праць – 2014 – Випуск 4 (68) – Рівне : НУВГП, 2014. – С. 305–312.

130. Рейнська В.Б. Про деякі аспекти регіональної інвестиційної політики на прикладі Рівненської області / В.Б. Рейнська // Вісник УДУВГП. – 2004. – Вип. 3 – С.112-121.

131. Рейнська В.Б. Про інвестиційну політику регіонального розвитку / В. Б. Рейнська // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: Фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. Луцьк : Надстир'я – 2004. – Вип. 10. – С.68-74.

132. Рейнська В.Б. Роль держави у забезпеченні активізації інвестиційної діяльності адміністративних територій/ В. Б. Рейнська // Фінанс.-бюдж. регулювання соц.-економ. розвитку адм.-територ. одиниці: матер. міжвуз. наук.конфер. – Чернівці: БДФА, 2006. – С.6-7.

133. Рейнська В.Б. Роль місцевої влади у створенні інвестиційного клімату регіону (на прикладі Рівненської області) / В.Б. Рейнська // Вісник УДУВГП. - 2004. – Вип. 4 – С.94-100.

134. Рейнська В.Б. Роль податкової системи у трансформаційних процесах в Україні / В. Б. Рейнська // Наукові записки. Національного університету «Острозька академія». – 2006. – Вип.8.. – С.254-260.

135. Рейнська В.Б. Теоретичні засади податкового регулювання інвестицій / В.Б. Рейнська // Wirtschaft und Managament: problem der Wissenschaft und Praxis. – Nurnberg. – Deutschland., 2014.- С.121-125

136. Рейнська В.Б. Філософи Стародавньої Греції про інвестиції та інвестування / В.Б. Рейнська // Polska, Ukraina, Swiat. – Краков, 2005. - С. 199 – 205.
137. Риммер М. И. Экономическая оценка инвестиций / М. И. Риммер, А. Д. Касатов, Н. Н. Матиенко. – Санкт-Петербург: Питер, 2006. – 480 с.
138. Рудь О.В. Світовий досвід використання податку на прибуток у системі податкового регулювання / О.В. Рудь // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 3. – С. 52-57.
139. Рынок, предприятия и предпринимательская деятельность в Украине / Н. И. Бугаря, А. Ф. Гойко, П. С. Рогожин, В. Г. Федоренко. – Київ: Укрархстройинформ, 1993. – 120 с.
140. Самуэльсон П. Э. Экономика / П. Э. Самуэльсон, В. Д. Нордхаус. – Москва: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 814 с.
141. Селівестрова Л. С. Шляхи формування ефективної стратегії підприємства / Л. С. Селівестрова. // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №7. – С. 133–136.
142. Серебрянський Д. М. До питання запровадження інвестиційної податкової знижки в Україні // Д. М. Серебрянський, Г.С. Мельничук // Фінанси України. – 2012. – № 3. – С. 45-59.
143. Сибірянська Ю. В. Теоретичні та прикладні аспекти податкових пільг в Україні [Електронний ресурс] / Ю. В. Сибірянська, А. С. Волочай – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
144. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАНА – Київ: Арт-Ек, 2000. – 640 с.
145. Статистичний бюлетень Державної служби статистики України “Витрати на робочу силу за 2010 рік” – Київ: ДП “Інформаційно-аналітичне агенство”, 2010. – 75 с. – (Державна служба статистики України).
146. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України. – К: ТОВ «Август Трейд», 2012. – 558 с.
147. Стельмащук А. М. Державне регулювання економіки / А. М. Стельмащук. – Тернопіль: ТАНГ, 2000. – 315 с.

148. Стичінська О.О. Обґрунтування концепції фінансового регулювання інвестиційної діяльності в економіці України в контексті регулювання / О.О. Стичінська // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2012. – № 4 (29). – С. 277-285.
149. Сухоруков А. І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – Київ: НІСД, 2012. – 368 с.
150. Ткаченко Т. Порівняльний аналіз податкового навантаження в економіці України та країнах з розвинутою ринковою економікою / Т. Ткаченко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 460-464.
151. Указ Президента України “Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи” від 22 червня 2009 р. № 466/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/466/2009>.
152. Федоренко В. Г. Інвестознавство: Підручник / За наук. ред. В. Г. Федоренко / В. Г. Федоренко, А. Ф. Гойко. – Київ: МАУП, 2000. – 408 с.
153. Фишер С. Экономика. Пер. с англ. / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – Москва: Дело, 2002. – 518 с.
154. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – Київ: Знання, 1999. – 514 с.
155. Четыркин Е. М. Финансовый анализ производственных инвестиций / Е. М. Четыркин. – Москва: Дело, 2008. – 256 с.
156. Чирик Н. Суть та значення поняття «капітальні інвестиції» в умовах глобалізації економіки України / Н. Чирик. // Економічний аналіз. – 2008. – №3. – С. 126.
157. Шавло І. А. Роль податкових пільг в економіці держави / І. А. Шавло. – Київ: Алерта, 2013. – 160 с.

158. Шарп У . Инвестиции / Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. ; пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 1028 с.
159. Шевчук В. Я. Основи інвестиційної діяльності / В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин. – Київ: Генеза, 1997. – 384 с.
160. Шевчук С. В. Податкова пільга: інструмент розвитку чи елемент тінізації [Електронний ресурс] / С. В. Шевчук – Режим доступу до ресурсу: http://ndi-fp.asta.edu.ua/files/doc/publications/Alerta_NDI_Podatkov_i_pilgi_120813_avt.pdf.
161. Шик Л. М. Стан іноземного інвестування в Україну: проблеми та шляхи їх вирішення / Л. М. Шик, Н. Є. Скоробогатова. // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №3. – С. 217–224.
162. Щербина Ю. Инвесторы любят только стабильные диктатуры [Електронний ресурс] / Ю. Щербина. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/>
163. Щукін Б. М. Інвестиційна діяльність / Б. М. Щукін. – Київ: МАУП, 1998. – 174 с.
164. Экономика / Пол Э. Самуэльсон, Вильям Д. Нордхаус ; [пер. с англ. О. Л. Пелявского ; под ред. А. А. Старостиной, В. А. Кравченко]. - 18-е изд. - Москва ; Санкт-Петербург ; Киев : Вильямс, 2008. - 1360 с.

Додаток А

Таблиця А.1

Еволюція трактування поняття капітальних вкладень та інвестицій [1]

№	Джерело	Визначення
Капітальні вкладення		
1	Краковський Ю. І., Ковалев О.Г.	Матеріальний засіб зростання суспільного виробництва і продуктивності суспільної праці за рахунок матеріалізації досягнень науково-технічного прогресу, вдосконалення галузевих і територіальних пропорцій господарства, посилення стимулюючої ролі невиробничої сфери з метою всебічного підвищення культурного рівня життя радянського народу
2	Зуллас К. Г.	Сукупність витрат на розширене відтворення основних фондів виробничого та невиробничого призначення
3	Белик Ю. А.	Фінансові засоби, призначені для простого і розширеного відтворення основних фондів у виробничій і невиробничій сферах
4	Рожков Ю. В.	Частина сукупного суспільного продукту у вигляді народногосподарських ресурсів, що авансується в довгостроковому порядку на цілі капітального будівництва, продукція якого в процесі функціонування основних фондів реально відшкодовує суспільству вкладені в нього кошти
5	Букато В. І., Лapidус М. Х.	Витрати праці, матеріально-технічних ресурсів і грошових засобів на відтворення основних фондів, за винятком відшкодування часткового їх вибуття, яке здійснюється за рахунок витрат, що йдуть на капітальний ремонт
6	Зеленкова Н. М.	Витрати на технічне переозброєння, реконструкцію і розширення діючих та створення нових основних фондів

¹ Складено автором за [54].

Продовження таблиці А.1

7	Мочерний С. В.	Грошове вираження сукупних витрат на нове будівництво, реконструкцію, розширення й технічне переозброєння діючих промислових, сільськогосподарських, транспортних, торговельних та інших підприємств, на житлове, комунальне і культурно-побутове будівництво. До капітальних вкладень відносять також витрати на монтаж, обладнання, придбання машин, інвентарю
8	Бутинець Ф. Ф.	Витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання будівель або їх частин, інструменту, інвентарю, інші капітальні роботи та витрати на проектно-пошукові геологорозвідувальні та бурові роботи, а також витрати на відведення земельних ділянок і переселення у зв'язку з будівництвом, підготовку кадрів для підприємств, що будуються. Тобто це сукупність витрат, спрямованих на відновлення виробничих потужностей
9	Журавель Г. П., Крупка Я. Д., Палюх М. С., Гуцайлюк Л. О., Фаріон Т. І.	Витрати на будівництво, реконструкцію та придбання основних засобів
10	Румянцева Є. Є.	Вкладення у основний капітал з метою заміщення вибуваючого капіталу або створення нового
	Ткаченко Н. М.	Це інвестиції підприємства, установи
Капітальні інвестиції		
11	Фурсов О. О.	Інвестиції організації в будь-які види позаоборотних активів, тобто і в довгострокові фінансові інвестиції
12	Волков М. Г., Поклад І. І.	Сукупність витрат на планомірне розширене відтворення основних фондів народного господарства і покращення їх якісного складу
13	Тишкова І. Є., Пришепа А. Є	Сукупність витрат на відтворення і покращення кількісного складу основних засобів
14	Новиченко П. П.	Сукупність витрат, спрямованих на збільшення і оновлення основних засобів
15	Ладутько Н. І.	Сукупність витрат на відтворення і покращення якісного складу основних засобів з метою отримання прибутку

Продовження таблиці А.1

16	Грабова Н. Н., Козлова Е. П., Парашутін Н. В., Бабченко Т. Н., Галаніна О. М.	Вкладення грошових коштів підприємством у нове будівництво, придбання, реконструкцію, розширення і технічне переозброєння потужностей вже діючих об'єктів основних засобів
17	Луговой В. А.	Витрати кооперативу на збільшення і оновлення основних засобів, їх реконструкцію, технічне переозброєння, будівництво нових об'єктів
18	Петрова В. І.	Витрати із усіх джерел фінансування щодо створення нових, розширення, реконструкції і технічне переозброєння об'єктів основних фондів, а також на їх придбання
19	Редько А. Ю., Барановська В. Г., Горбачова Т. В., Костенко Є. М., Никонович М. А.	Витрати, в результаті яких відбувається збільшення основних засобів
20	Стражева Н. С., Стражев О. В.	Витрати на будівництво основних засобів, їх придбання, технічне переозброєння, в т. ч. проектно-пошукові та інші роботи з покращення земельних ділянок, водойм, що знаходяться в користуванні або власності підприємства, відведення земельних ділянок, переселення жителів з будинків та ін.
21	Ткаченко Н. М.	Витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання будівель або їх частин, обладнання, інструменту, інвентарю, інші капітальні роботи і витрати на проектно-пошукові, геологорозвідувальні і бурові роботи, а також витрати на відведення земельних ділянок і переселення у зв'язку з будівництвом, на підготовку кадрів для підприємств, що будуються та ін.

Таблиця А.2

Еволюція визначення поняття інвестицій

№з/ п	Дослідники	Джерело	Визначення
1	Даль В.	Толковый словарь живого Великорусского языка. – М.: Гос. издание иностранных и национальных словарей, 1955. – Т.2. – 779с.	Лат. инвеститура – посвячення, надання чого-небудь, введення у володіння, в сан
2	Прохоров А. М. ред.	Большая советская энциклопедия. 3 издание. – М.: Советская энциклопедия, 1972. – Т.10. – С.178.	Пізньолатинське investiture, від лат. investio – одягаю – у середньовіччі в Західній Європі юридичний акт передачі земельного феода (лена), посади, сану, що закріплював васальну залежність і супроводжувався символічним обрядом: передачею сеньйором своєму васалу жмені землі, рукавички, меча, списа, прапора, скіпетра та подібних символів влади. Особливим видом інвеститури була церковна інвеститура, яка складалася з призначення на церковну посаду та введення у сан; супроводжувалась двома актами: врученням посоху та каблучки, які символізували духовну владу, та передачею земельного володіння і скіпетра – символу світської влади
3	Прохоров А. М. ред.	Большая советская энциклопедия. 3 издание. – М.: Советская энциклопедия, 1972. – Т.10. – С.178. Словник іншомовних слів – К.: Українська радянська енциклопедія, 1984. – 966 с.	Від нім. Investition, від лат. investio – одягаю – довгострокове вкладення капіталу в промисловість, сільське господарство, транспорт та інші галузі господарства, як в середині країни, так і за кордоном з метою отримання прибутку
4	Румянцев А. М. ред.	Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. – М.: Советская энциклопедия, 1980. – Т.1. –С. 549.	Довгострокове вкладення капіталу в промисловість, сільське господарство, транспорт та інші галузі господарства, як в середині країни, так і за кордоном з метою отримання прибутку

5	Рожков Ю. В.	Финансово-кредитные проблемы сокращения инвестиционного цикла. – Владивосток: Изд-во ДВГУ, 1988. – 147 с. (С. 28)	Економічна категорія, яка відображають відносини, пов'язані з рухом вартості, авансованої у довгостроковому порядку в основні фонди від моменту виділення коштів до реального відшкодування
6	Матькін Ю. О.	Инвестиционная деятельность в условиях перехода к регулируемой рыночной экономике в СССР // Экономика строительства. – 1990. – №12. – с. 20-25. (С. 20)	Вкладення фінансових і матеріально-технічних засобів як у межах СРСР, так і за кордоном з метою одержання соціального, економічного та екологічного ефекту
7	-	Основы законодательства об инвестиционной деятельности в СССР// Ведомости Съезда народных депутатов СССР и Верховного Совета СССР. – 1990. – 19 декабря. - №51. – С.13-43. Закон України “Про інвестиційну діяльність”, Київ, 18.09.1991р., №1560-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – С. 646	Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект
8	Голуб Л. Г., Хямалане В. О.	Как управлять инвестициями? // Экономика строительства. – 1990. – № 12. – С. 14-15.	Це не тільки гроші, відпущені на нове будівництво, а передусім – реальні потужності будівельних організацій, матеріали, конструкції, обладнання
9	Бланк І. О.	Инвестиционный менеджмент. – Киев: МП “ИТЕМ” ЛТД, 1995. – 447 с.	Вкладеннями капіталу з метою його збільшення. За умови, що приріст капіталу компенсує інвестору відмову від використання наявних засобів на споживання в поточному періоді, винагороджує його за ризик, відшкодовує втрати від інфляції в наступному періоді
10	Павлова Л. Н.	Финансовый менеджмент. – Москва: ЮНИТИ, 1995. – 399с. (С.195).	Це процес використання сукупних матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, спрямованих на збільшення капіталу, розширення, модернізацію і технічне переобладнання виробництва

11	Міловидов В. Д.	Паевые инвестиционные фонды. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 415 с. (С.7)	Вкладення вільних грошових засобів у різні форми фінансового і матеріального багатства, або активи
12	Ліпсіц І. В., Косов В. В.	Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа. – М.: БЕК, 1996. – 365 с.	Вкладення грошових засобів, які будуть забезпечувати отримання фірмою вигід протягом періоду довшого, ніж один рік
13	Мертенс А.	Курс лекций по современной финансовой теории. – К.: Киевское инвестиционное агентство. – 1997. – 415 с.	У макроекономіці – частина валового внутрішнього продукту, яка не споживалася у даному періоді, та забезпечує приріст капіталу в економіці. У мікроекономіці – процес створення нового капіталу (включаючи як засоби виробництва, так і людський капітал). У фінансовій теорії – обмін визначеної сьогоднішньої вартості на, можливу невизначену, майбутню вартість
14	Бланк І. О.	Словарь-справочник финансового менеджера. – К.: Ника-центр, 1998. – 480 с.	Вкладання капіталу у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання поточного доходу або забезпечення зростання його вартості в майбутньому періоді
15	Пересада А. А.	Про інвестиційний процес в Україні. – К.: Лібра, 1998 – 389 с.	...економічна природа інвестицій дещо інша, ніж капітальних вкладень. По-перше, інвестиції – це значно ширша економічна категорія, ніж довгострокове вкладення капіталу в економіку (виробничі фонди), оскільки вони можуть впроваджуватись в найрізноманітніших формах: реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній. По-друге, на відміну від капітальних вкладень інвестиції здійснюються тільки у високоефективні проекти, результатом яких є прибуток, дохід, дивіденди
16	Ковалев В. В.	Методы оценки инвестиционных проектов. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 144 с.	Цілеспрямоване вкладення на визначений термін капіталу у всіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) для досягнення індивідуальних цілей інвесторів
17	Федоренко В. Г.	Инвестиционный менеджмент – К.: МАУП, 1999. – 184 с.	Вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення
18	Черваньов Д. М., Нейкова Л. І.	Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Знання, 1999. –	Інвестиції як економічна категорія відображають відносини, пов'язані з довгостроковим авансуванням грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в їхні основні та оборотні фонди, а також у науково-технічний розвиток, якісне вдосконалення виробничої бази та

			освоєння випуску нових видів продукції від моменту авансування до реального відшкодування й одержання прибутку або соціального ефекту
19	Мочерний С. В. ред.	Економічна енциклопедія. В 3-х т. – К.: вид. центр «Академія», Тернопіль: ТА НГ, 2000. – Т.1, – С. 630.	Довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку. Найпростішим визначенням інвестицій є їх характеристика як вкладень у капітал. ... якщо дотримуватися системного підходу, під інвестиціями на мікрорівні слід розуміти вкладення у розвиток продуктивних сил і відносин економічної власності На макрорівні інвестиції – це вкладення у розвиток економічної системи, до якої, крім цих двох сторін суспільного способу виробництва, належать техніко-економічні, організаційно-економічні відносини і господарський механізм. Згідно з науковим тлумаченням категорії капітал, інвестиції – це вкладення у розвиток капіталістичних виробничих відносин на основі постійного вдосконалення системи продуктивних сил
20	Пересада А. А.	Інвестування. – К.: КНЕУ, 2001. – 251 с.	Матеріально-фінансова основа оновлення і накопичення основного капіталу, що визначає структуру економіки, темпи її зростання і рівень конкурентоспроможності на світовому ринку
21	Крупка Я. .	Облік інвестицій. – Тернопіль: Економічна думка., 2001. – 302 с.	Вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку або досягнення інших вигод
22	Борщ Л. М.	Інвестиції в Україні. Стан, проблеми, перспективи. – К.: Знання, 2002. – 318 с. (С.6)	Інвестиції – основний інструмент формування мікро- і макроекономічних пропорцій матеріальне забезпечення економічного зростання
23	Бланк І. О.	Инвестиционный менеджмент. – Киев: Ника- Центр, 2002.	Інвестиції підприємства являють собою вкладення капіталу у всіх його формах в різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або неекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності
24	Черваньов Д. М.	Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств. – К.: Знання-Прес, 2003.	Це видатки на створення, розширення, реконструкцію (модернізацію) та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу. До інвестицій необхідно включати і витрати на наукові дослідження та підготовку кадрів, що є інвестиціями в “людський капітал”
25	Майорова Т. В.	Інвестиційна діяльність. – К.: ЦУЛ, 2003. – 375 с.	Складне та змістовне поняття, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання національного продукту, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення

26	Денисенко М. П.	Основи інвестиційної діяльності. – К.: Алерта, 2003. – 338 с. (С.16)	Сукупність засобів різної форми, вкладених для формування комплексної ресурсної бази відтворення товарів і послуг з метою одержання в кінцевому підсумку економічного, соціального, науково-технічного й іншого ефектів
27	Козаченко Г. В., Антіпов О. М., Ляшенко О. М., Дібніс Г. І.	Управління інвестиціями на підприємстві. Навч. посібник. – К.: Лібра, 2004. – 367 с. (С. 15)	Вкладення вільних коштів у різноманітні форми фінансового і матеріального багатства з метою їх зберігання і подальшого збільшення
28	Пересада А. А.	Інвестування. – К.: КНЕУ, 2004. – 249 с.	Під інвестиціями слід розуміти вкладення капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою забезпечення його зростання в майбутньому
29	Музиченко А. С.	Інвестиційна діяльність в Україні. – К.: Кондор, 2005. – 403 с.	Це те, що відкладається на завтра з метою більш ефективного споживання в майбутньому. Одну їх частину становлять споживчі блага, які не використовуються в поточному періоді, вони відкладаються на збільшення запасів, іншу – ресурси, які направляються на розширення виробництва. Інвестиціями можуть бути як грошові кошти, так і акції, цінні папери, пайові внески, рухоме і нерухоме майно, авторські права. З точки зору фінансів, інвестиції – це всі види активів (коштів), які вкладаються в господарську діяльність з метою одержання доходу, а з точки зору економіки, інвестиції – це витрати на створення, розширення і технічне переозброєння основного і неосновного капіталу (50, с. 12)
30	Борщ Л. М.	Інвестування. Теорія і практика. – К.: Знання. – 2005.	Ті економічні ресурси, які спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так і інвестиції в "людський капітал"... На якість людського капіталу впливає й інфраструктура, тому інвестиції в соціальну інфраструктуру є також інвестиціями в людський капітал
31	Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П., Великий Ю. М.	Інвестиційний менеджмент: Навчальний посібник. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005 – 664 с. (С. 25)	Багатоаспектні вкладення капіталу, що можуть реалізуватися у різних формах та характеризуватися різними особливостями
32	Румянцева Є. Є	Новая экономическая энциклопедия. – М.: ИНФРА-М., 2006. – С. 174	Один із суттєвих факторів економічного зростання, довгострокові та короткострокові вкладення капіталу, які складаються із капітальних витрат; витрат, пов'язаних із приростом обігового капіталу або обіговим капіталом у повному об'ємі, необхідному для запуску виробництва, а також витрат, необхідних для підготовки інвестиційного проекту

33	Слатвінський М. А.	Теоретичні передумови вибору методів оцінювання економічної ефективності інвестицій // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 4. – С. 3-5.	Це вкладення активів з метою збільшення вартості капіталу, отримання прибутку або досягнення певного ефекту
----	-----------------------	---	---

Додаток Б

Таблиця Б.1

Податкові стимули в окремих країнах світу [°]

Податковий стимул	Визначення	Країни світу
Податкові канікули, звільнення від оподаткування	вид пільги, який спрямований на тимчасове, часткове або повне звільнення суб'єкта господарювання чи інвестицій від сплати певних видів податків	Болгарія, Угорщина, Ірландія, Казахстан, Литва, Польща, Росія, Словенія, Узбекистан, Бразилія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Гватемала, Панама, Перу, Уругвай, Венесуела, Ангола, Єгипет, Малаві, Маврикія, Нігерія, Південна Африка, Зімбабве, Китай, Австралія, Кіпр, Індія, Індонезія, Ізраїль, Ліван, Сінгапур, Таїланд, Туреччина
Зменшення податкової ставки	вид пільги, який спрямований на зниження податкових ставок для підприємств з метою стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій у специфічні сектори чи регіони, відповідно до певних розроблених критеріїв	Ірландія, Литва, Росія, Узбекистан, Бразилія, Беліз, Чилі, Колумбія, Еквадор, Перу, Гана, Малаві, Маврикія, Марокко, Австралія, Китай, Кіпр, Гонконг, Індія, Ізраїль, Малайзія, Сінгапур, В'єтнам
Інвестиційні знижки/податковий кредит	вид пільги у вигляді відрахування від оподаткованого доходу, які базуються на певному відсотку від нових інвестицій	Угорщина, Литва, Мальта, Польща, Словенія, Узбекистан, Бразилія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Панама, Перу, Уругвай, Камерун, Малаві, Маврикія, Марокко, Нігерія, Південна Африка, Зімбабве, Австралія, Китай, Кіпр
Зменшення чи звільнення від податків	вид пільги, який представлений у вигляді звільнення суб'єкта господарювання від сплати деяких видів податків чи зменшення податків	Австралія, Китай, Кіпр, Індонезія, Ліван, Філіппіни, Таїланд, Туреччина, В'єтнам, Ангола, Єгипет, Гана, Марокко, Нігерія, Зімбабве, Бразилія, Чилі, Колумбія, Коста Ріка, Перу, Уругвай, Словенія, Росія, Узбекистан, Угорщина, Болгарія, Казахстан
Зменшення податків на дивіденди та відсотки	вид пільги спрямований, щоб стимулювати притік іноземних інвестицій. З іншого боку, чим нижча ставка оподаткування дивідендів, тим менший стимул реінвестувати прибуток	Мальта, Панама, Нігерія, Уганда, Австралія, Китай, Індія, Ізраїль, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд
Вирахування оцінених витрат	вид пільги спрямований на зменшення об'єкта оподаткування через вилучення з нього певних сум, як правило, витрат платника	Австралія, Індія, Індонезія, Ліван, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Камерун, Малаві, Намібія, Панама, Еквадор, Бразилія, Мальта, Словенія

Додаток В

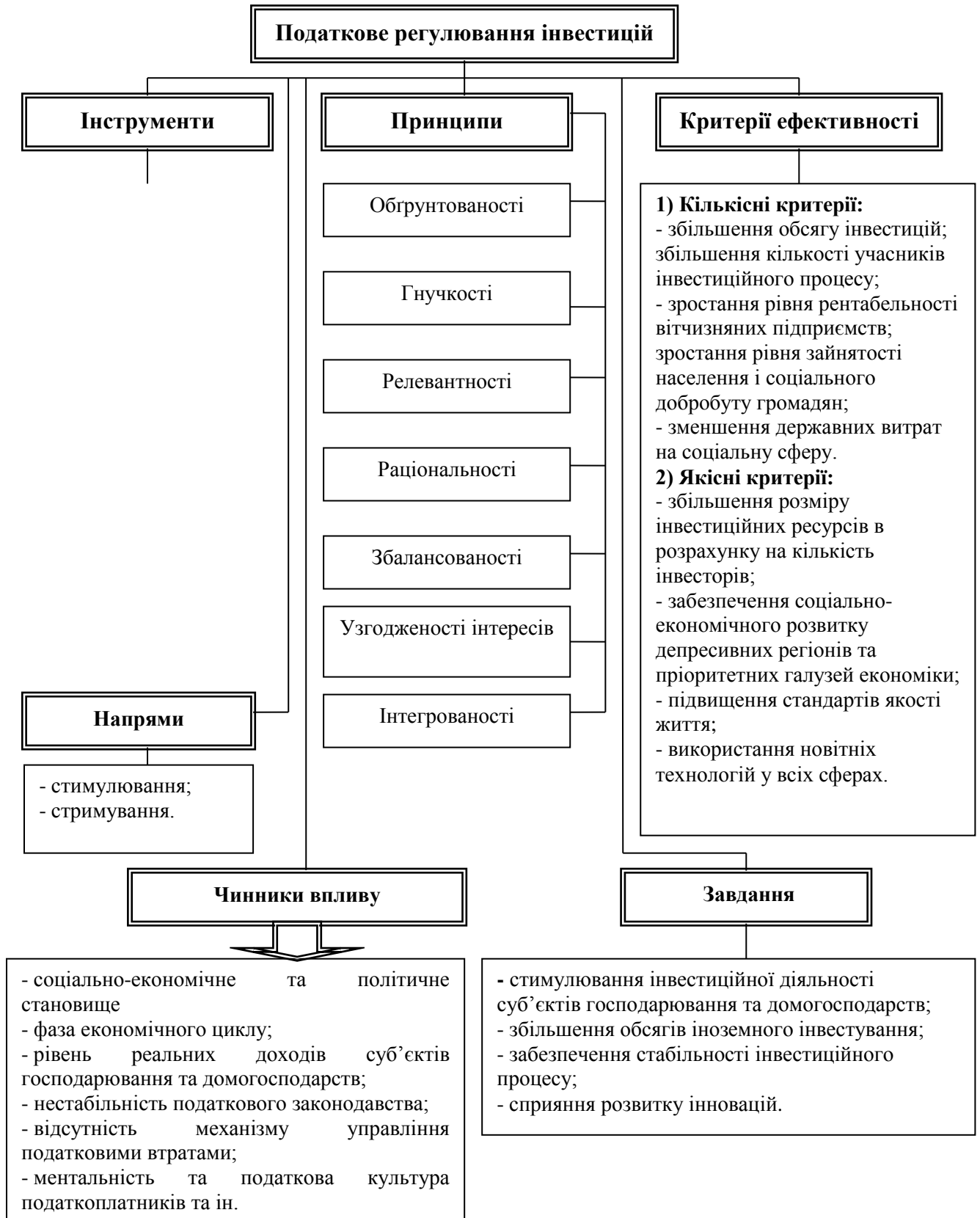

Рис. В.1. Механізм податкового регулювання інвестицій

Примітка. Розроблено автором.

Додаток Г

Таблиця Г.1

Окремі інструменти стимулювання інвестицій

№ п. п.	Зміст операції	Вид інвестицій	До прийняття ПКУ	ПКУ	Закон № 71-VIII*
Податок на доходи фізичних осіб (витрати, які зараховуються до податкової знижки з ПДФО)					
1	Частина суми процентів, сплачених протягом року платником податку за користування іпотечним житловим кредитом	Капітальні	+	+	+
2	Витрати на придбання (або будівництво) доступного житла, на умовах визначеного законодавством, в тому числі й на погашення наданого на ці цілі пільгового іпотечного кредиту та відсотків за користування ним		+	+	+
3	Вартість здобуття вищої або середньої професійної освіти платника податку й (або) члена його сім'ї першого ступеня споріднення	В людський капітал	+	+	+
4	Оплата вартості платних послуг із лікування платника податку та (або) члена його сім'ї першого ступеня споріднення		+	+	+
5	Оплата вартості державних послуг, які пов'язані з процедурою усиновлення дитини, а також допоміжних репродуктивних технологій передбачених вітчизняним законодавством умовами		+	+	+
6	Суми пенсійних внесків і страхових платежів (внесків, премій) сплачених платником податку недержавному пенсійному фонду, страховику-резиденту, банківській установі за відповідними договорами на пенсійні вклади та рахунки платника податку та членів його сім'ї першого ступеня споріднення	Фінансові	+	+	+
7	Вартість переобладнанням транспортного засобу, що належить платникові податку, з використанням біопалива	В інновації	+	+	+

Продовження таблиці Г.1

Податок на прибуток підприємств					
I. Доходи, які не враховуються при визначенні об'єкта оподаткування та витрати, що зараховані до витрат діяльності					
8	Суми інвестицій або вартості майна, які надходять платнику податку у формі прямих інвестицій або реінвестицій в корпоративні права	Капітальні та фінансові	+	+	-
9	Сума частини амортизації об'єкта інвестування (нематеріальних активів, основних засобів), пропорційна частці отриманого податкоплатником цільового фінансування капітальних інвестицій	Капітальні	-	+	-
10	Вартість об'єктів концесії, отриманих платником податків	Капітальні	-	+	-
11	До 1 січня 2003 р. кошти, що надходять зі спеціального рахунку Державної казначейської служби України підприємствам гірничо-металургійного комплексу на реалізацію інвестиційних проектів, у тому числі для проведення реструктуризації, виведення надлишкових та неефективних потужностей		+	-	-
12	Розміри вкладень пенсійних фондів, депозитних рахунків та окремих осіб що надходять до платників податку, які здійснюють недержавне пенсійне страхування	Фінансові	+	+	-
13	Кошти, залучені інститутами спільного інвестування, та доходи від операцій з їх активами й з активами фондів операцій з нерухомістю		+	+	-
14	Розмір отриманого платником податку емісійного доходу		+	+	-
15	Номінальна вартість взятих на облік, але неоплачених цінних паперів, а також платіжних документів, які засвідчують відносини позики		+	+	-
16	Сума дивідендів, отриманих платником податку від інших податкоплатників		-	+	-
17	Кошти або майно, що повертаються власнику корпоративних прав, емітованих юридичною особою (емітентом) після повної її ліквідації, або в разі зменшення величини її статутного капіталу		-	+	-
18	Кошти або майно, що внесені до статутного фонду і не повернуті власнику корпоративних прав, емітованих податкоплатником, або не		-	+	-

	повернуті учаснику господарського товариства з огляду на недостатність або відсутність активів у результаті погашення зобов'язань при припиненні діяльності такої юридичної особи				
19	Кошти, що надаються платнику податку – суб'єкту інноваційної діяльності спеціалізованими комунальними та державними інноваційними фінансово-кредитними установами згідно із Законом України “Про інноваційну діяльність”	В інновації	+	-	-
II. Витрати (віднесені до складу валових)					
20	Віднесення до складу витрат діяльності витрат на вдосконалення технології та організації виробництва	В інновації	+	+	-
21	Винахідництво і раціоналізацію господарських процесів, проведення конструкторських і дослідно-експериментальних робіт, виготовлення й дослідження моделей і зразків, нарахування роялті та придбання нематеріальних активів для їх використання в господарській діяльності		+	+	-
22	Навчання та (або) професійну підготовку, підвищення кваліфікації або перепідготовку фізичних осіб у вітчизняних або закордонних навчальних закладах	В людський капітал	+	+	-
23	Організацію виробничої практики осіб, які навчаються у професійно-технічних та вищих навчальних закладах за профілем основної діяльності податкоплатника або в структурних підрозділах, що забезпечують його господарську діяльність		+	+	-
24	Ремонт і поліпшення об'єктів основних засобів у розмірі, не більшому, ніж 10% балансової вартості всіх груп основних засобів	Капітальні	+	+	-
25	Амортизація об'єктів основних засобів і нематеріальних активів		+	+	+

Продовження таблиці Г.1

Податок на додану вартість (операції, що звільнені та не є об'єктом оподаткування)					
26	Здійснення грошових виплат основної частини консолідованого іпотечного боргу й процентів за ним, а також операції з його об'єднання, заміни однієї частки на іншу, купівлі, продажу, повернення (чи зворотного викупу) резидентом або на його користь	Капітальні	+	+	+
27	Передача майна в іпотеку (заставу) кредитору (позикодавцю) й (або) в забезпечення іншої його вимоги, а також повернення цього майна з іпотеки його власнику		+	+	+
28	Випуск, розміщення та обіг цінних паперів	Фінансові	+	+	+
29	Реєстраторська, розрахунково-клірингова, депозитарна та інші види ліцензованої діяльності, а також діяльність із управління активами		+	+	+
30	Нарахування та сплата комісій або процентів у складі лізингового (орендного) платежу		+	+	+
31	Надання послуг зі страхування, перестрахування, співстрахування, а також пов'язаних із ними послуг страхових (перестрахових) агентів і брокерів		+	+	+
32	Виплат роялті та дивідендів у грошовій або у формі цінних паперів емітентом		+	+	+
33	Надання комісійних (дилерських, брокерських) послуг з торгівлі та (або) управління валютними цінностями, цінними паперами деривативами, здійснення грошових виплат (комісійних) фондовим, валютним біржам, позабіржовим фондовим системам або ж їх членам за організацію й торгівлю цінними паперами		+	+	+
34	Надання банківськими та фінансовими установами послуг щодо управління фондами: операцій з нерухомістю, фінансування будівництва та послуг зі здійснення платежів за іпотечними сертифікатами		+	+	+

Продовження таблиці Г.1

35	Постачання послуг зі здобуття дошкільної, середньої, професійно-технічної, вищої освіти навчальними закладами, а також суміжних послуг з виховання й навчання дітей	В людський капітал	+	+	+
36	Надання визначених законодавством послуг з охорони здоров'я (в тому числі й реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів) відповідними закладами		+	+	+
37	До 1 січня 2016 р. – операції з поставки національних фільмів, їх виробниками, а також поставки робіт і послуг з виробництва таких фільмів	В інновації	+	-	-
38	До 1 січня 2016 р. – операції з поставки послуг з демонстрування національних фільмів та іноземних фільмів, дубльованих державною мовою, демонстраторами фільмів		+	-	-
39	Ввезення на митну територію України товарів, устаткування, обладнання, які працюють на відновлюваних джерелах енергії або будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або енергії з відновлюваних джерел, а також експлуатація яких забезпечує раціональне та економне використання паливно-енергетичних ресурсів		+	+	+
40	До 1 січня 2011 р. – операції з ввезення на митну територію України основних засобів, обладнання, устаткування матеріалів та комплектуючих виробів (крім підакцизних товарів) промисловими підприємствами, які створюють нові виробництва із впровадженням енергозберігаючих технологій, у тому числі ввезення таких товарів як внесків до статутних фондів цих підприємств		+	-	-

Продовження таблиці Г.1

Акцизний податок (операції, що звільнені та не є об'єктом оподаткування)					
41	Операції з державними й муніципальними цінними паперами, а також тими, які випущені під встановлені чинним законодавством гарантії, сертифікатами фондів операцій з нерухомістю, інвестиційними сертифікатами, цільовими облігаціями підприємств тощо	Фінансові	-	+	-
42	Операції між емітентом та платником податку з викупу, повторного продажу за грошові кошти, розміщення, погашення цінних паперів, конвертації емітентом цінних паперів власного випуску, а також розміщення, погашення, операції щодо здійснення внеску до статутного капіталу та операції за участю заставодавця, векселедавця та іншої особи, яка видала або врахувала ордерний або ж борговий цінний папір з видачі, урахування та погашення цінних паперів		-	+	-
43	Операції з розміщення, викупу, погашення та повторного продажу цінних паперів емітента інститутів спільного інвестування відкритого типу	Фінансові	-	+	-
44	Звільнення інвестора від сплати акцизного збору при виконанні ним угоди про розподіл продукції	Капітальні	+	+	+
45	Операції з реалізації електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії	В інновації	-	-	+
Земельний податок					
46	До 1 січня 2016 р. – звільнення від оподаткування суб'єктів літакобудування за земельні ділянки, на яких здійснюється виробництво	Капітальні	+	+	-
47	До 1 січня 2016 р. – звільнення від оподаткування суб'єктів кінематографії за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України за земельні ділянки, які використовуються для виробництва національних фільмів		+	+	-
48	До 1 січня 2016 р. – звільнення від оподаткування суб'єктів суднобудівної промисловості		-	+	-
49	До 1 січня 2018 р. – звільняються від сплати земельного податку резиденти – суб'єкти космічної діяльності, які отримали ліцензію на її виконання та беруть участь в реалізації міжнародних договорів України, ратифікованих Верховною Радою України***		+	+	+

Примітка. Складено за даними [99, 101, 104, 107, 108, 109]

Ставки податку на пасивні доходи фізичних осіб з 1 січня 2015 р.

Вид доходу	Ставка податку	Норми ПКУ
Проценти		
Процент на поточний та депозитний банківський рахунок	20%	п.167.5.1
Процентний або дисконтний дохід за іменними ощадними (депозитними) сертифікатами	20%	п.167.5.1
Процент на вклад (депозит) в кредитних спілках	20%	п.167.5.1
Плата (процент), яка поділяється на пайові та членські внески членів кредитних спілок	20%	п.167.5.1
Дохід, який виплачується компанією з управління активами, керуючою активами інституту спільного інвестування	20%	п.167.5.1
Дохід за іпотечними цінними паперами (облігаціями та сертифікатами)	20%	п.167.5.1
Дохід у формі процентів (дисконту), отриманого власником облігацій від їхнього емітента	20%	п.167.5.1
Дохід від володіння сертифікатами фондів операцій з нерухомістю та дохід, отриманий в результаті викупу (погашення) сертифікатів фонду операцій з нерухомістю	20%	п.167.5.1
Проценти (дисконтні доходи), отримані фізичними особами за іншими підставами (крім тих, які передбачені в п.170.4.1 ПКУ)	20%	п.170.4.3
Дивіденди, роялті		
Дивіденди нараховані на акції (частки. паї), емітовані юридичною особою-резидентом за умови, якщо таке нарахування не змінює часток всіх акціонерів (власників) в статутному фонді емітента та в результаті якого він збільшується на сукупну вартість нарахованих дивідендів	Не оподатковуються	п.165.1.18
Дивіденди від акцій та/або інвестиційних сертифікатів, які виплачуються інститутами спільного інвестування	20%	п.167.5.1
Дивіденди від акцій та корпоративних прав, нараховані резидентами – платниками податку на прибуток підприємств	5%	п.167.5.2
Дивіденди, нараховані на акції або від володіння іншими корпоративними правами, які мають статус привілейованих або інший статус, який передбачає виплату дивідендів (чи інших доходів) у фіксованому розмірі	15% (або 20%)*	п.170.5.3
Роялті	20%	п.170.3.1

* ставка 15% застосовується у випадку, коли сума оподаткованого місячного доходу не перевищує 10 мінімальних заробітних плат. В протилежному випадку застосовується підвищена ставка – 20% (до 1 січня 2015 р. – вона становила 17%).

Примітка. Складено за допомогою [92].

Історичні етапи з оподаткування прибутку підприємств [1, с. 7]

Період	Нормативний документ	Об'єкт оподаткування	Ставка податку
1991 р.	Закон УРСР “Про систему оподаткування” від 25.06.1991 р.	Прибуток	35%
1992 р.	Закон України “Про оподаткування доходів підприємств і організацій” від 21.02.1992 р.	Валовий дохід	18%
1993 р. (I квартал)	Декрет КМУ “Про податок на прибуток підприємств та організацій” від 26.12.1992 р.	Прибуток	30%
1993 р. (II квартал)	Закон України “Про оподаткування доходів підприємств і організацій” від 21.02.1992 р.	Валовий дохід	30%
1995 р.	Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” № 334/94-ВР від 28.12.1994 р.	Прибуток=виручка від реалізації-собівартість	30%
1997 р.	Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.1997 р. № 283/97-ВР	Прибуток=валовий дохід-валові витрати-амортизація	30%
2004 р.	Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” № від 24.12.2002 р. 349-IV	Прибуток=валовий дохід-валові витрати-амортизація	25%
з 01.04.2011 р. з 01.01.2012 р. з 01.01.2013 р. з 01.01.2014 р.	Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI	Прибуток=Доходи звітного періоду-собівартість-ін. витрати звітного податкового періоду	23% 21% 19% 16%

¹ Оцінка фіскальних і методологічних аспектів гармонізацію податкового та бухгалтерського обліку щодо податку на прибуток підприємств. – Ірпінь: НДІ Фінансового права, 2013. – 60 с.

Умови надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту суб'єктам господарювання, що були передбачені Проектом Податкового кодексу України *

Умови	Характеристика
Критерії	інвестування коштів у базові інновації;
	господарювання в межах виконання інвестиційного (інвестиційно-інноваційного) проекту (програми);
	укладання договору про надання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту органом державної податкової служби та суб'єктом господарювання лише після виникнення першого податкового зобов'язання з податку, обчисленого щодо діяльності другого;
	отримання інвестиційно-інноваційного податкового кредиту на термін виконання інвестиційного проекту, але не більше, ніж на 3 роки шляхом відстрочення податкових зобов'язань з податку на прибуток в межах виконання інвестиційного (інноваційного) проекту на загальних підставах;
	ведення суб'єктом господарювання, який отримав інвестиційно-інноваційний податковий кредит, окремого обліку фінансових результатів у межах виконання кожного зареєстрованого інвестиційного проекту (програми);
	сума інвестиційно-інноваційного податкового кредиту не повинна перевищувати суму коштів, фактично інвестованих суб'єктом господарювання згідно із зареєстрованим інвестиційним (інноваційним) проектом;
	кошти, отримані внаслідок реалізації інвестиційно-інноваційного податкового кредиту, повинні використовуватися суб'єктом господарювання лише на ті цілі, що передбачені таким інвестиційним (інноваційним) проектом (програмою);
	інвестування коштів у базові інновації;
	господарювання в межах виконання інвестиційного (інвестиційно-інноваційного) проекту (програми);
Процент за кредитом	50% облікової ставки Національного банку України, який мав нараховуватися на суму відстроченого податкового зобов'язання з податку на прибуток у розмірі 50%

* Примітка: Складено за [148]

Перелік витрат, які підлягають амортизації

№ п. п.	Перелік витрат
1.	Витрати на придбання основних засобів, нематеріальних і довгострокових біологічних активів з метою використання в господарській діяльності, а також витрати на самостійне створення (виготовлення) основних засобів, нематеріальних активів, вирощування довгострокових біологічних активів (в тому числі витрати на оплату зарплати працівникам, які були зайняті на створенні (виготовленні) основних засобів і нематеріальних активів)
2.	Витрати на проведення ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних засобів, що перевищують 10% загальної балансової вартості всіх груп основних засобів, які підлягають амортизації, на початок звітного року
3.	Витрати на капітальне поліпшення землі, що не пов'язане з будівництвом (осушення, іригацію та ін. витрати)
4.	Капітальні бюджетні інвестиції, отримані платником податку у формі цільового фінансування на створення (придбання) об'єкта інвестування (ОЗ, нематеріального активу) за умови визнання доходів пропорційно сумі нарахованої амортизації по цьому об'єкту
5.	Сума переоцінки вартості основних засобів
6.	Вартість безкоштовно отриманих об'єктів тепло- і газозабезпечення, енерго-, водопостачання, каналізаційних мереж, побудованих споживачами на вимогу спеціалізованих експлуатуючих підприємств у відповідності до технічних умов на приєднання до зазначених об'єктів (мереж)
7.	Вартість основних засобів, які безоплатно отримані або виготовлені (споруджені) за бюджетні кошти або кредити, залучені Кабінетом Міністрів України чи під його гарантії
8.	Вартість безоплатно отриманих основних засобів для експлуатації підприємствами залізничного транспорту загального користування, що перебували на балансі інших підприємств
9.	Вартість основних засобів, отриманих в концесію у відповідності з вітчизняним законодавством

Примітка. Складено за допомогою Податкового кодексу України.

Класифікація об'єктів основних засобів та мінімально допустимі строки їх корисного використання*

Групи	Мінімально-допустимі строки корисного використання
Група 1 – земельні ділянки	-
Група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
Група 3 – будівлі	20
споруди	15
передавальні пристрої	10
Група 4 – машини та обладнання, з них:	5
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 грн	2
Група 5 – транспортні засоби	5
Група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
Група 7 – тварини	6
Група 8 – багаторічні насадження	10
Група 9 – інші основні засоби	12
Група 10 – бібліотечні фонди	-
Група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	-
Група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
Група 13 – природні ресурси	-
Група 14 – інвентарна тара	6
Група 15 – предмети прокату	5
Група 16 – довгострокові біологічні активи	7

* Примітка: Складено за [148]

Методи нарахування амортизації відповідно до груп об'єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних активів*

Група	Методи нарахування податкової амортизації				
	Прямолінійний	Зменшення залишкової вартості	Прискореного зменшення залишкової вартості	Кумулятивний	Виробничий
1	-	-	-	-	-
2	+	+	-	+	+
3	+	+	-	+	+
4	+	+	+	+	+
5	+	+	+	+	+
6	+	+	-	+	+
7	+	+	-	+	+
8	+	+	-	+	+
9	+	-	-	-	+
10	Використовується один із методів, встановлених п. 145.1.6 Податкового кодексу України				
11					
12	+	-	-	-	+
13	-	-	-	-	-
14	+	-	-	-	-
15	+	-	-	-	-
16	+	+	-	+	+

* Примітка: Складено за [148]

Додаток Д

Перелік послуг закладів охорони здоров'я, щодо надання яких не передбачено звільнення від оподаткування ПДВ:

- 1) надання косметологічної допомоги, крім тієї, що надається за медичними показаннями;
- 2) масаж для зміцнення здоров'я дорослого населення, корекції осанки тощо;
- 3) проведення профілактичних медичних оглядів із підготовкою висновку про стан здоров'я на прохання громадян;
- 4) проведення гігієнічної експертизи проектних матеріалів та попередніх проектних пропозицій, у тому числі щодо розміщення об'єкта, а також нормативної документації на нові технології виробництва продукції та нові види продукції за заявкою замовника, гігієнічна оцінка зразків нових видів продукції;
- 5) надання консультаційної допомоги з питань проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи;
- 6) обстеження за заявкою замовника об'єктів, що будуються, реконструюються або функціонують, з метою їх відповідності санітарному законодавству;
- 7) проведення за заявкою замовника токсиколого-гігієнічних, медико-біологічних, санітарно-гігієнічних, фізіологічних та інших обстежень з метою визначення безпеки продукції для здоров'я людини;
- 8) видача суб'єктам господарювання дозволів на виробництво, використання, транспортування, зберігання, реалізацію, захоронення, знищення, утилізацію продукції і речовин вітчизняного та імпортного виробництва, що потенційно небезпечні для здоров'я людини;
- 9) надання юридичним і фізичним особам консультаційної допомоги з питань застосування законодавства про охорону здоров'я, в тому числі щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення;

- 10) проведення медичного огляду осіб для видачі:
 - дозволу на право отримання та носіння зброї громадянам, крім військовослужбовців і посадових осіб, носіння зброї якими передбачено законодавством;
 - відповідних документів на виїзд громадян за кордон за викликом родичів, що проживають у зарубіжних країнах, оздоровлення в зарубіжних лікувальних або санаторних закладах за власним бажанням, а також у службові відрядження (крім державних службовців, робота яких пов'язана з такими виїздами і які мають відповідні медичні документи);
 - посвідчення водія транспортного засобу;
- 11) медичне обслуговування з'їздів, конференцій, симпозіумів, фестивалів, нарад, змагань тощо;
- 12) медичне обслуговування громадян за їх бажанням у медичних закладах із поліпшеним сервісним обслуговуванням;
- 13) організація медичного контролю осіб, які займаються фізичною культурою і спортом в оздоровчих закладах;
- 14) проведення профілактичних щеплень громадянам, які від'їжджають за кордон за викликом, для оздоровлення в зарубіжних лікувальних або санаторних закладах за власним бажанням, а також у туристичні подорожі (крім тих, що від'їжджають на лікування та в службові відрядження);
- 15) складення за заявками замовників санітарних паспортів радіотехнічних об'єктів та проведення досліджень для їх підтвердження;
- 16) проведення за заявками замовників державної санітарно-гігієнічної експертизи з акредитації та атестації підприємств, установ, організацій на право проведення токсиколого-гігієнічних, медико-біологічних, санітарно-гігієнічних та інших досліджень;
- 17) визначення за заявками замовника шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища, технологічного та трудового процесів, проведення досліджень для розробки засобів і заходів щодо усунення або зменшення їх небезпечної дії;

18) навчання за заявками замовників на робочих місцях фахівців підприємств, установ, організацій в установах санітарно-епідеміологічної служби, державних науково-дослідних інститутах гігієнічного та епідеміологічного профілю, а також фахівців підприємств, установ, організацій, проведення санітарно-гігієнічних та бактеріологічних досліджень;

19) надання за заявками замовників послуг з організації роботи відомчих санітарних лабораторій, оснащення їх медичною технікою (обладнанням, апаратурою, приладами); навчання на місці фахівців таких лабораторій методики проведення санітарно-гігієнічних досліджень.

Додаток Е

Таблиця Е.1

**Інструменти податкового стимулювання інвестицій, передбачені
податковим кодексом України до прийняття Закону № 71-VIII**

Напрями стимулювання інвестиційної діяльності	Інструменти податкового регулювання інвестицій
Стимулювання фізичних осіб до інвестиційної діяльності	Надання податкової знижки на суму певних витрат
Стимулювання юридичних осіб до інвестиційної діяльності	<p>Зниження ставки податку на прибуток підприємств із 23% у 2011 р. до 18% з 2014 р.</p> <p>Віднесення до складу витрат діяльності витрат на вдосконалення технології та організації виробництва, які зменшують базу оподаткування з податку на прибуток підприємств</p> <p>Можливість застосування прискореної амортизації</p> <p>Звільнення 80% прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України</p> <p>Звільнення від оподаткування 50% прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств</p>
Активізація інвестиційної діяльності у певних галузях економіки та регіонах	<p>Звільнення від оподаткування прибутку підприємств у 2013-2017 рр.</p> <p>Встановлення пониженої ставки податку на прибуток підприємств у розмірі 8% від бази у 2018-2022 рр.</p> <p>Право застосування прискореної амортизації до нерухомості й капітальних витрат на поліпшення земель, не пов'язаних із будівництвом (основні засоби 1 і 2 груп), які використовуються в інвестиційному проекті</p> <p>Звільнення від оподаткування ввізним митом імпорту устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього з метою реалізації затверджених інвестиційних проектів</p> <p>Право відстрочення сплати податку на додану вартість на устаткування, (обладнання), яке імпортується з метою реалізації затверджених інвестиційних проектів шляхом видачі податкового векселя із двомісячним строком погашення</p>
Стимулювання іноземних інвестицій	<p>Звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств процентних і дисконтних доходів нерезидентів, отриманих від вкладення коштів у державні цінні папери, облігації місцевих позик та боргові цінні папери, що видані під гарантії Уряду чи органів місцевого самоврядування</p> <p>Звільнення від мита імпорту товарів, що ввозиться на територію країни як внесок нерезидента у статутний фонд підприємства з іноземними інвестиціями</p> <p>Зменшення доходу підприємств з іноземними інвестиціями, що підлягає оподаткуванню на суму реінвестицій</p> <p>Звільнення від оподаткування ПДВ товарів, робіт і послуг власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями</p>

Примітка. Складено автором.

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

**Динаміка капітальних інвестицій за джерелами фінансування
за період 2010-2014 рр.***

	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього	180575,5	100	241286,0	100	273256,0	100	249873,4	100	219419,9	100
у тому числі за рахунок										
коштів державного бюджету	10223,3	5,7	17376,7	7,2	16288,3	6	6174,9	2,5	2738,7	1,2
коштів місцевих бюджетів	5730,8	3,2	7746,9	3,2	8555,7	3,1	6796,8	2,7	5918,2	2,7
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	61,7	147569,6	61,3	171176,6	62,6	165786,7	66,3	154629,5	70,5
кредитів банків та інших позик	22888,1	12,7	36651,9	15,2	39724,7	14,5	34734,7	13,9	21739,3	9,9
коштів іноземних інвесторів	3723,9	2,1	5038,9	2,1	4904,3	1,8	4271,3	1,7	5639,8	2,6
коштів населення на будівництво житла	18885,9	10,5	17589,2	7,3	22575,5	8,3	24072,3	9,6	22064,2	10,1
інших джерел фінансування	7752,5	4,3	9312,8	3,9	10030,9	3,7	8036,7	3,2	6690,2	3

* Складено за даними Державної служби статистики України без урахування інвестицій у тимчасово окупованих територіях: АРК і м. Севастополі та у 2014 р. – частині зони проведення АТО.

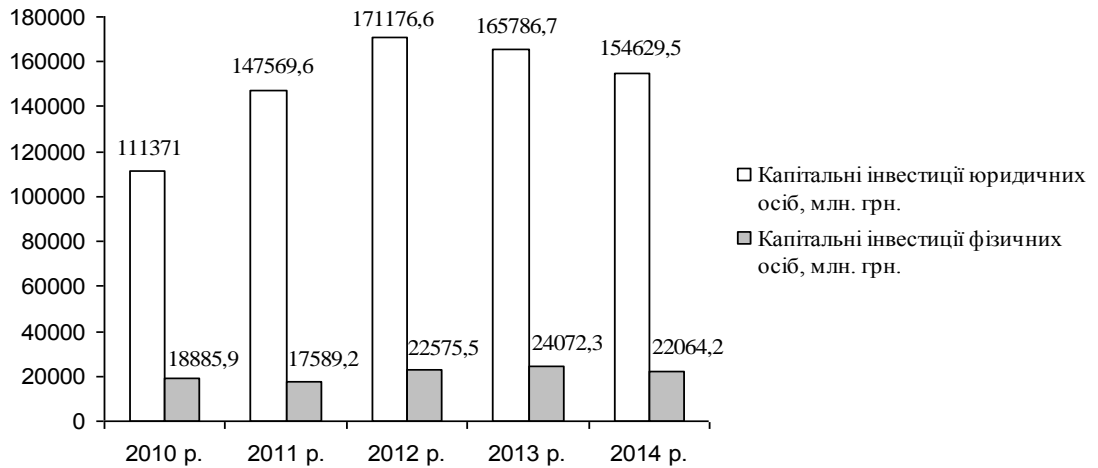

Рис. Ж.1. Динаміка капітальних інвестицій юридичних і фізичних осіб за 2010-2014 рр.

Таблиця Ж.2

Динаміка капітальних інвестицій у промисловості за джерелами фінансування протягом 2010-2013 рр. *

	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Разом	56725,3	100	89146,3	100	103472,6	100	105593,7	100	82743,8	
<i>у т.ч. за рахунок</i>										
– коштів державного бюджету	813,2	1,4	1655,5	1,9	1757,6	1,7	1358,3	1,7	314,9	
– коштів місцевих бюджетів	209,8	0,4	388,8	0,4	756,2	0,7	425,6	0,7		
– власних коштів підприємств і організацій	48457,9	85,4	66346,1	74,4	73608,8	71,1	80378,2	71,1		
– кредитів банків та інших позик	4875,6	8,6	13557,6	15,2	23163,1	22,4	20146,7	22,4		
– коштів іноземних інвесторів	1997,5	3,5	4991,0	5,6	3099,7	3,0	213,9	3,0		
– коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо	163,7	0,3	325,8	0,4	77,0	0,1	2807,1	0,1		
– коштів населення на будівництво власних квартир	18,0	0,0	48,8	0,1	31,5	0,0	29,4	0,0		
– інших джерел фінансування	189,7	0,3	1832,7	2,1	978,7	0,9	234,6	0,9		

* Складено за даними Державної служби статистики України без урахування інвестицій у тимчасово окупованих територіях: АРК і м. Севастополі та у 2014 р. – частині зони проведення АТО.

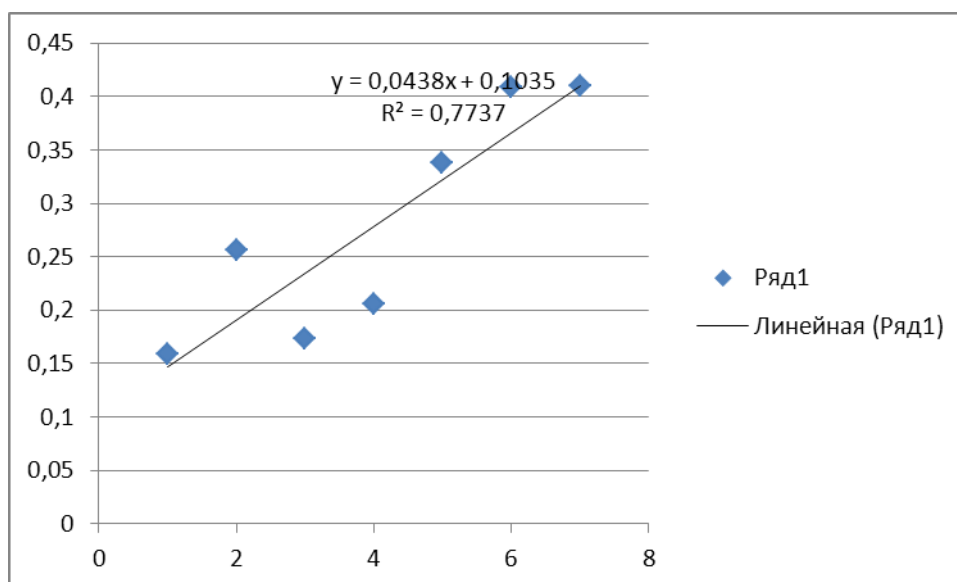

Рис. Ж.2. Кореляційно-регресійний аналіз обсягів ВВП і капітальних інвестицій

Таблиця Ж.3

Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності протягом 2010-2014 рр. *

	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього	189060,6	100	259932,3	100	293691,9	100	267728,0	100	219419,9	100
Сільське, лісове та рибне господарство	11567,5	6,1	17039,0	6,6	19411,0	6,6	19059,0	7,1	18795,7	8,6
Промисловість	56725,3	30,0	89146,3	34,3	103472,6	35,2	105593,7	39,4	86242,0	39,3
Будівництво	32790,3	17,3	34855,0	13,4	44894,9	15,3	46317,8	17,3	36056,7	16,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18867,5	10,0	24389,8	9,4	24800,7	8,4	22379,5	8,4	20715,7	9,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19591,7	10,4	25976,6	10,0	32807,9	11,2	18833,3	7,0	15498,2	7,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	1670,9	0,9	2224,9	0,9	2856,3	1,0	2476,8	0,9	1482,0	0,7
Інформація та телекомунікації	8654,4	4,6	9753,1	3,8	10188,9	3,5	9923,3	3,7	8175,1	3,7
Фінансова та страхова діяльність	5883,0	3,1	6033,2	2,3	7369,4	2,5	6683,1	2,5	6214,5	2,8
Операції з нерухомим майном	10263,9	5,4	15265,4	5,9	12773,6	4,3	14024,8	5,2	11230,2	5,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	5647,9	3,0	11443,6	4,4	9245,4	3,1	3824,7	1,4	2921,5	1,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3170,9	1,7	4142,7	1,6	5252,8	1,8	4313,8	1,6	3565,1	1,6

Продовження таблиці Ж.3

Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	8323,8	4,4	12297,7	4,7	12698,9	4,3	8217,0	3,1	5808,0	2,6
Освіта	1935,1	1,0	2223,9	0,9	1502,7	0,5	1053,9	0,4	820,9	0,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2295,0	1,2	2424,7	0,9	3111,1	1,1	2156,7	0,8	1223,9	0,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1004,4	0,5	1520,1	0,6	2845,8	1,0	2640,2	1,0	508,7	0,2
Надання інших видів послуг	669,0	0,4	1196,2	0,5	459,9	0,2	230,5	0,1	161,7	0,1

* Складено за даними Державної служби статистики України без урахування інвестицій у тимчасово окупованих територіях: АРК і м. Севастополі та у 2014 р. – частині зони проведення АТО.

Динаміка капітальних інвестицій за видами промислової діяльності протягом 2010-2014 рр.*

Галузі промисловості	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
млн. грн.					
Промисловість:	56725,3	89146,3	103472,6	105593,7	82743,8
<i>Добувна</i>	15727,8	24252,6	31528,2	22863,2	18287,8
<i>Переробна, у тому числі:</i>	30578,8	42741,6	43031,4	46240,0	41040,5
– харчова промисловість	8664,6	12254,6	13557,6	15275,3	13313,6
– легка промисловість	492,2	542,9	372,0	483,3	544,0
– виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	1391,8	3602,1	2263,6	2444,0	1865,4
– виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	1418,5	1602,5	1239,9	674,7	555,6
– хімічна, нафтохімічна промисловість, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	6914,3	8020,5	8395,0	8947,0	6828,2
– металургія	6718,5	9809,7	9281,7	10898,2	11832,7
– машинобудування	4249,7	5754,0	6927,7	6598,7	5277,6
– інші галузі промисловості	729,2	1155,3	1093,9	918,7	823,4
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	9680,7	21136,0	27134,0	34490,2	22580,0
<i>Водопостачання; каналізація, поводження з відходами</i>	738,0	1016,1	1779,0	2000,3	835,5
Галузі промисловості	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
%					
Промисловість:	100	100	100	100	100
<i>Добувна</i>	27,7	27,2	30,5	21,7	22,1
<i>Переробна, у тому числі:</i>	53,9	47,9	41,6	43,8	49,6
– харчова промисловість	15,3	13,7	13,1	14,5	16,1
– легка промисловість	0,9	0,6	0,4	0,5	0,7
– виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	2,5	4,0	2,2	2,3	2,3
– виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	2,5	1,8	1,2	0,6	0,7
– хімічна, нафтохімічна промисловість, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	12,2	9,0	8,1	8,5	8,3
– металургія	11,8	11,0	9,0	10,3	14,3
– машинобудування	7,5	6,5	6,7	6,2	6,4
– інші галузі переробної промисловості	1,3	1,3	1,1	0,9	1,0
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	17,1	23,7	26,2	32,7	27,3
<i>Водопостачання, каналізація, поводження з відходами</i>	1,3	1,1	1,7	1,9	1,0

Обсяги наукових та науково-технічних робіт, виконаних за рахунок власних фінансових ресурсів підприємств і організацій за 2008-2014 рр.,

млн. грн. *

Роки	Всього	Фундаментальні дослідження	Прикладні дослідження	Науково-технічні розробки	Науково-технічні послуги
2008 р.	8538,9	1927,4	1545,6	4088,2	977,7
2009 р.	8653,7	1916,6	1412,0	4215,9	1109,2
2010 р.	9867,1	2188,4	1617,1	5037,0	1024,6
2011 р.	10349,9	2205,8	1866,7	4985,9	1291,5
2012 р.	11252,7	2621,9	2057,7	5369,9	1203,2
2013 р.	11781,1	2695,5	2087,8	5772,8	1225,1
2014 р.**	10950,7	2475,2	1910,2	5341,5	1223,8

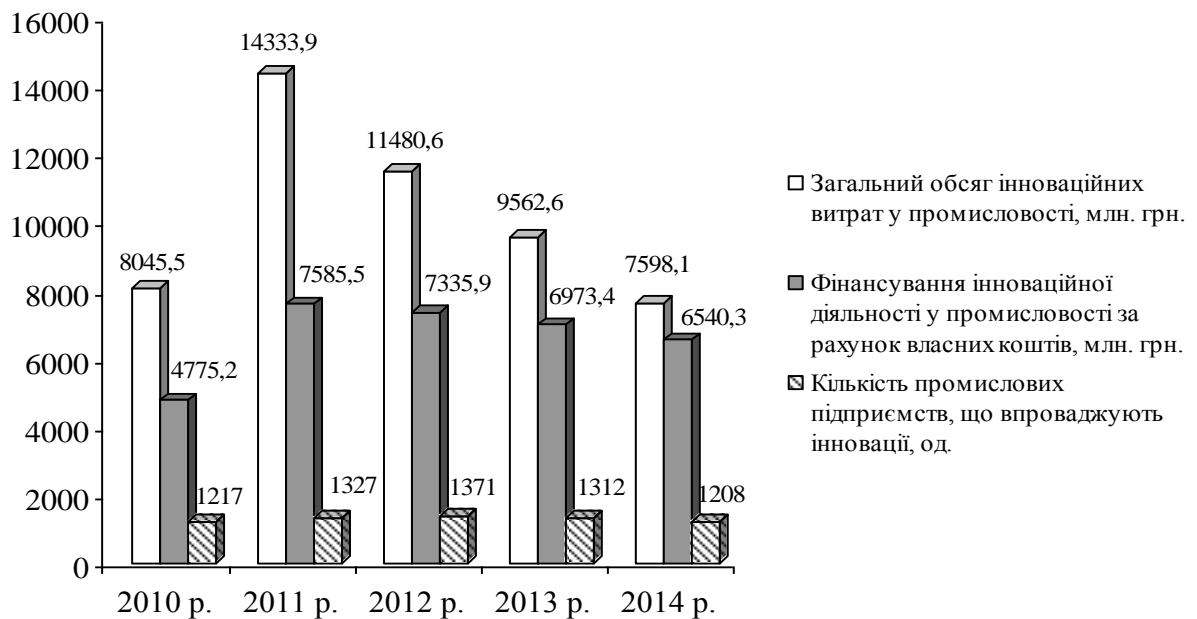

Рис. Ж.3. Динаміка інновацій у промисловості за період 2010-2014 рр.*

* Складено за даними Державної служби статистики України без урахування інвестицій у тимчасово окупованих територіях: АРК і м. Севастополі та у 2014 р. – частині зони проведення АТО.

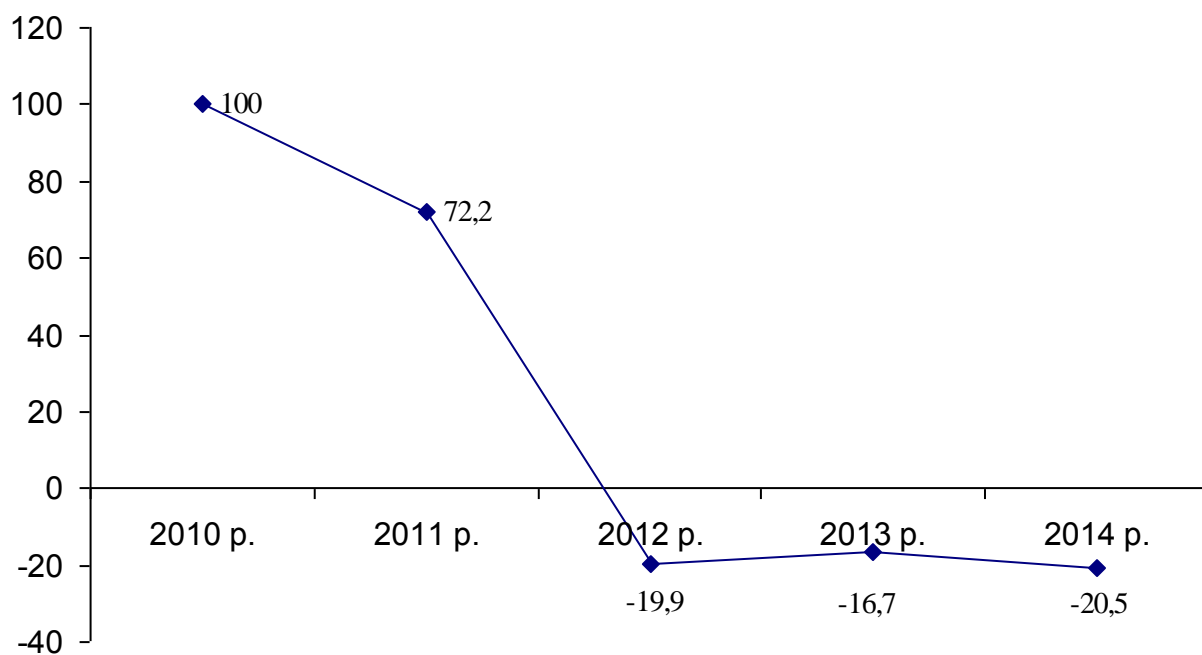

Рис. Ж.4. Динаміка ланцюгового темпу приросту інновацій у промисловості за період 2010-2014 рр.

* Складено за даними Державної служби статистики України без урахування інвестицій у тимчасово окупованих територіях: АРК і м. Севастополі та у 2014 р. – частині зони проведення АТО.

Таблиця Ж.6

Динаміка капітальних інвестицій за видами активів протягом 2010-2014 рр. *

	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього	189060,6	100,0	259932,3	100,0	293691,9	100,0	267728,0	100,0	219419,9	100
<i>Інвестиції у матеріальні активи</i>	<i>182075,8</i>	<i>96,3</i>	<i>250501,6</i>	<i>96,4</i>	<i>285146,3</i>	<i>97,1</i>	<i>257143,5</i>	<i>96,0</i>	<i>212035,1</i>	<i>96,6</i>
1. житлові будівлі	28735,9	15,2	29557,5	11,4	38549,0	13,1	41567,3	15,5	33177,0	15,1
2. нежитлові будівлі	38912,3	20,6	51324,7	19,7	56811,3	19,3	47907,5	17,9	40859,7	18,6
3. інженерні споруди	40756,7	21,5	67692,5	26,0	64848,9	22,1	58769,3	22,0	46599,3	21,2
4. машини, обладнання та інвентар	55182,6	29,2	73167,0	28,2	85938,0	29,3	80970,6	30,2	68948,8	31,4
5. транспортні засоби	11398,7	6,0	18924,9	7,3	28195,5	9,6	16602,3	6,2	13830,4	6,3
6. земля	1291,9	0,7	2311,0	0,9	1803,6	0,6	1170,7	0,4	999,3	0,5
7. довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	2011,3	1,1	3070,4	1,2	1942,9	0,7	2456,1	0,9	2034,2	0,9
8. інші матеріальні активи	3786,4	2,0	4453,6	1,7	7057,1	2,4	7699,7	2,9	5586,4	2,5
<i>Інвестиції у нематеріальні активи</i>	<i>6984,8</i>	<i>3,7</i>	<i>9430,7</i>	<i>3,6</i>	<i>8545,6</i>	<i>2,9</i>	<i>10584,5</i>	<i>4,0</i>	<i>7384,8</i>	<i>3,4</i>
з них										
9. програмне забезпечення та бази даних	2826,0	1,5	3274,3	1,3	3427,3	1,2	3508,7	1,3	2974,3	1,4
10. права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	3070,2	1,6	4121,2	1,6	3678,0	1,3	5674,6	2,1	3207,3	1,5

* Складено за даними Державної служби статистики України.

Таблиця Ж.7

Динаміка капітальних інвестицій за період 2008-2014 рр. в розрізі регіонів України

	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Україна	272074	100,0	192878	100,0	189061	100,0	259932	100,0	293692	100,0	267728	100,0	204061,7	100
АР Крим	9890	3,6	7044	3,7	6927	3,7	16911	6,5	18332	6,2	15453	5,8	-	-
<i>області</i>														
Вінницька	5487	2,0	3334	1,7	3545	1,9	5081	2,0	5824	2,0	6110	2,3	5490,9	2,7
Волинська	3917	1,4	2844	1,5	1767	0,9	2577	1,0	3255	1,1	3327	1,2	3241,7	1,6
Дніпропетровська	21039	7,7	15898	8,2	16017	8,5	22116	8,5	22509	7,7	21290	8,0	19396,2	9,5
Донецька	26514	9,8	16790	8,7	14994	7,9	26802	10,3	31722	10,8	27912	10,4	12875,7	6,3
Житомирська	4381	1,6	3500	1,8	2011	1,1	2520	1,0	2893	1,0	3005	1,1	2667,1	1,3
Закарпатська	3777	1,4	2429	1,3	2205	1,2	3052	1,2	2736	0,9	2646	1,0	2524,4	1,2
Запорізька	8445	3,1	5890	3,1	7964	4,2	6677	2,6	7204	2,5	6839	2,6	6658,1	3,3
Івано-Франківська	7104	2,6	4311	2,2	4379	2,3	4256	1,6	5167	1,8	4797	1,8	6692,6	3,3
Київська	18926	7,0	12209	6,3	11331	6,0	17673	6,8	20367	6,9	20697	7,7	18264,1	9,0
Кіровоградська	3564	1,3	3303	1,7	2123	1,1	3993	1,5	4576	1,6	3224	1,2	2990,0	1,5
Луганська	10636	3,9	5646	2,9	5646	3,0	6980	2,7	8223	2,8	11369	4,2	5116,3	2,5
Львівська	12696	4,7	8382	4,3	8830	4,7	12114	4,7	11173	3,8	9817	3,7	8880,0	4,4
Миколаївська	5007	1,8	4909	2,5	4422	2,3	4298	1,7	4696	1,6	5009	1,9	3582,8	1,8
Одеська	14666	5,4	12772	6,6	9724	5,1	9347	3,6	14631	5,0	11872	4,4	8451,4	4,1
Полтавська	10338	3,8	9395	4,9	6289	3,3	7859	3,0	10218	3,5	9536	3,6	8561,0	4,2

Продовження таблиці Ж.7

Рівненська	4204	1,6	3264	1,7	1937	1,0	2566	1,0	2771	0,9	2837	1,1	2560,8	1,3
Сумська	3887	1,4	2787	1,4	2188	1,2	3022	1,2	2871	1,0	2721	1,0	2705,0	1,3
Тернопільська	3172	1,2	1667	0,9	2138	1,1	2524	1,0	3375	1,1	2976	1,1	2433,1	1,2
Харківська	13425	4,9	10447	5,4	8063	4,3	13035	5,0	14759	5,0	9293	3,5	7567,6	3,7
Херсонська	4407	1,6	2654	1,4	1891	1,0	2688	1,0	2436	0,8	2125	0,8	1917,8	0,9
Хмельницька	5437	2,0	4081	2,1	2948	1,6	3547	1,4	3489	1,2	3638	1,4	3811,2	1,9
Черкаська	5815	2,1	3616	1,9	2831	1,5	3225	1,2	3781	1,3	3413	1,3	3005,4	1,5
Чернівецька	4483	1,7	3041	1,6	1715	0,9	1794	0,7	2229	0,8	2257	0,8	1550,2	0,8
Чернігівська	3593	1,3	2153	1,1	1891	1,0	2397	0,9	2737	0,9	2842	1,1	2431,1	1,2
<i>міста</i>														
Київ	55468	20,4	38752	20,1	53726	28,4	71143	27,4	79614	27,1	70321	26,3	60687,2	29,7
Севастополь	1796	0,7	1760	1,0	1559	0,8	1735	0,7	2104	0,7	2402	0,9	-	-

* Складено за даними Державної служби статистики України.

Додаток 3

Таблиця 3.1

**Динаміка прямих іноземних інвестицій в західні регіони України
за 2009-2014 рр.***

Регіони	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	На 31.12.2014 р.	
					Обсяг інвестицій, млн. дол. США	У % до загального обсягу
Закарпатська	363,7	364,4	349,2	407,2	376,6	0,8
Івано-Франківська	635,1	512,5	618,8	642,5	925,9	2,0
Львівська	1198,6	1254,6	1358,2	1634,8	1374,9	3,0
Тернопільська	66,5	59,8	61,9	64,6	56,4	0,1
Чернівецька	61,8	61,9	61,9	64,6	68,7	0,1
Всього по Україні	40053,0	44806,0	49362,3	54462,4	45916,0	100

* Складено за даними [1] та Державної служби статистики України.

¹ Прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://static.investin.if.ua/doc/information/2013/uk/1.2_FDI.pdf. – Назва з екрану.

Таблиця 3.2

Обсяги прямих іноземних інвестицій*

	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		На 31.12.2014 р.	
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%
Усього	35723,4	100	40026,8	100	44708	100	35723,4	100	40026,8	100	44708	100	45916,0	100
у тому числі														
Кіпр	7682,90	21,51	8593,20	21,47	9914,60	22,18	7682,90	21,51	8593,20	21,47	9914,60	22,18	13710,6	29,9
Німеччина	6393,80	17,90	6613,00	16,52	7076,90	15,83	6393,80	17,90	6613,00	16,52	7076,90	15,83	5720,5	12,5
Нідерланди	3180,80	8,90	4002,00	10,00	4707,80	10,53	3180,80	8,90	4002,00	10,00	4707,80	10,53	5111,5	11,1
Російська Федерація	1851,60	5,18	2674,60	6,68	3402,80	7,61	1851,60	5,18	2674,60	6,68	3402,80	7,61	2724,3	5,9
Австрія	2445,60	6,85	2604,10	6,51	2658,20	5,95	2445,60	6,85	2604,10	6,51	2658,20	5,95	2526,4	5,5
Велика Британія	2273,50	6,36	2375,90	5,94	2298,80	5,14	2273,50	6,36	2375,90	5,94	2298,80	5,14	2145,5	4,7
Віргінські Острови	1316,10	3,68	1371,00	3,43	1460,80	3,27	1316,10	3,68	1371,00	3,43	1460,80	3,27	1997,7	4,4
Інші країни	10579,10	29,61	11793,00	29,46	13188,10	29,50	10579,10	29,61	11793,00	29,46	13188,10	29,50	11979,5	26,0

* Складено за допомогою [2] та Державної служби статистики України.

² Шморгун Л. Г. Прямі іноземні інвестиції в економіку України: проблеми залучення та галузевого спрямування / Л. Г. Шморгун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. - № 5 (144). – С.67-70.

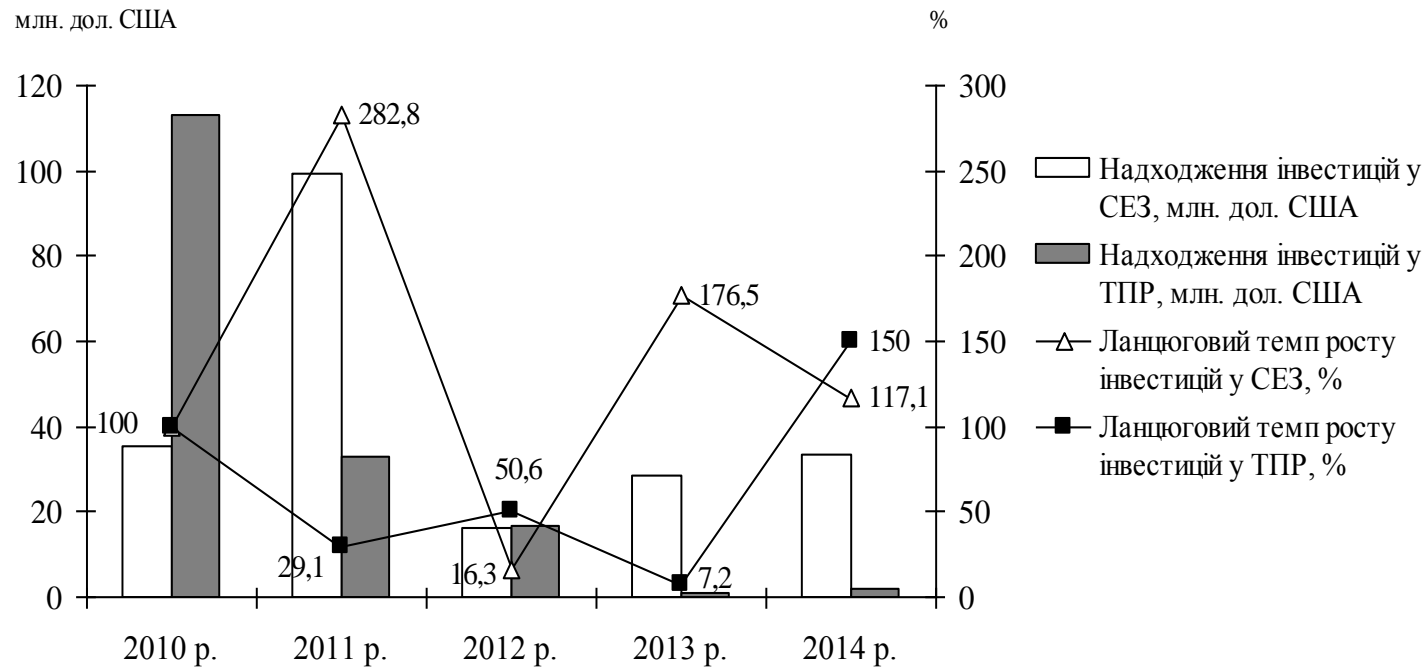
Таблиця 3.3

Структура прямих іноземних інвестицій за видами промислової діяльності за період 2007 2014 рр.*

Галузі промисловості	на 01.01.11	на 01.01.12	на 01.01.13	на 01.01.14	на 31.12.2014
Промисловість:	13747,7	15019,1	17174,8	17993,2	14817,1
<i>Добувна</i>	<i>1153,9</i>	<i>1191,0</i>	<i>1637,2</i>	<i>1868,4</i>	<i>1461,2</i>
<i>Переробна, у тому числі:</i>	<i>12190,2</i>	<i>12992,2</i>	<i>13980,9</i>	<i>14905,1</i>	<i>12569,5</i>
– харчова промисловість	1990,2	2221,9	3070,6	3229,7	2732,4
– легка промисловість	155,8	141,1	142,1	134,3	132,4
– виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	454,4	470,9	485,9	533,5	460,1
– виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	438,5	520,4	402,5	520,1	273,4
– хімічна, нафтохімічна промисловість, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	2038,9	2231,2	2465,5	2753,2	898,0
– металургія	5913,6	6112,0	6124,2	6217,2	5538,3
– машинобудування	1016,1	1080,2	1000,7	1220,5	1012,3
– інші галузі промисловості	182,6	214,7	289,3	296,5	254,1
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	<i>310,9</i>	<i>722,3</i>	<i>1459,2</i>	<i>1140,8</i>	<i>717,0</i>
<i>Водопостачання; каналізація, поводження з відходами</i>	<i>92,7</i>	<i>113,5</i>	<i>97,4</i>	<i>79,0</i>	<i>69,4</i>
Галузі промисловості	на 01.01.11	на 01.01.12	на 01.01.13	на 01.01.14	на 31.12.2014
Промисловість:	100	100	100	100	100
<i>Добувна</i>	<i>8,4</i>	<i>7,9</i>	<i>9,5</i>	<i>10,4</i>	<i>9,9</i>
<i>Переробна, у тому числі:</i>	<i>88,7</i>	<i>86,5</i>	<i>81,4</i>	<i>82,8</i>	<i>84,8</i>
– харчова промисловість	14,5	14,8	17,9	17,9	18,4
– легка промисловість	1,1	0,9	0,8	0,7	0,9
– виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	3,3	3,1	2,8	3,0	3,1
– виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	3,2	3,5	2,3	2,9	1,8
– хімічна, нафтохімічна промисловість, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	14,8	14,9	14,4	15,3	6,1
– металургія	43,0	40,7	35,7	34,6	37,4
– машинобудування	7,4	5,2	5,8	6,8	6,8
– інші галузі промисловості	1,3	1,4	1,7	1,6	1,7
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	<i>2,3</i>	<i>4,8</i>	<i>8,5</i>	<i>6,3</i>	<i>4,8</i>
<i>Водопостачання, каналізація, поводження з відходами</i>	<i>0,7</i>	<i>0,8</i>	<i>0,6</i>	<i>0,4</i>	<i>0,5</i>

* Складено за даними Державної служби статистики України.

Додаток И

**Рис. И.1. Динаміка інвестицій у ВЕЗ і ТПР України
протягом 2010-2014 рр.***

* Складено за даними Державної служби статистики України.

Таблиця И.1

Надходження вітчизняних інвестицій у СЕЗ і ТПР України за джерелами фінансування у 2010-2014 рр. *

Показники	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.	млн. дол. США	млн. грн.
Всього інвестицій,	147,6	1083,3	130,8	1027,4	30,0	227,2	12,8	94,6	35,2	293,7
з них:										
– власні кошти підприємств	135,1	980,0	47,9	371,0	23,4	175,0	12,0	88,4	34,7	287,8
– кредити банків та інші позики	11,5	96,1	62,3	493,9	4,7	37,6	0,7	5,6	0,3	3,7
– кошти державного бюджету	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
– кошти населення	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
– інші джерела	1,0	7,2	20,5	162,5	1,9	14,7	0,1	0,6	0,2	2,2

* Складено за даними Державної служби статистики України.

Додаток К

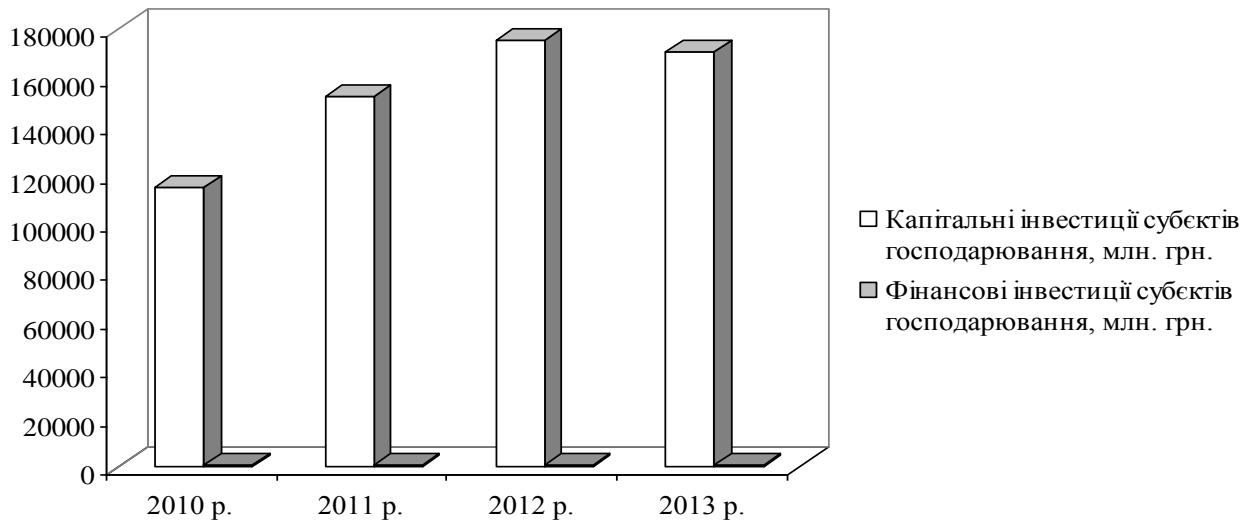

Рис. К.1. Динаміка капітальних та фінансових інвестицій суб'єктів господарювання за період 2010-2013 рр., млн. грн.*

* Капітальні інвестиції здійснені лише за рахунок власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Складено за даними Державної служби статистики України.

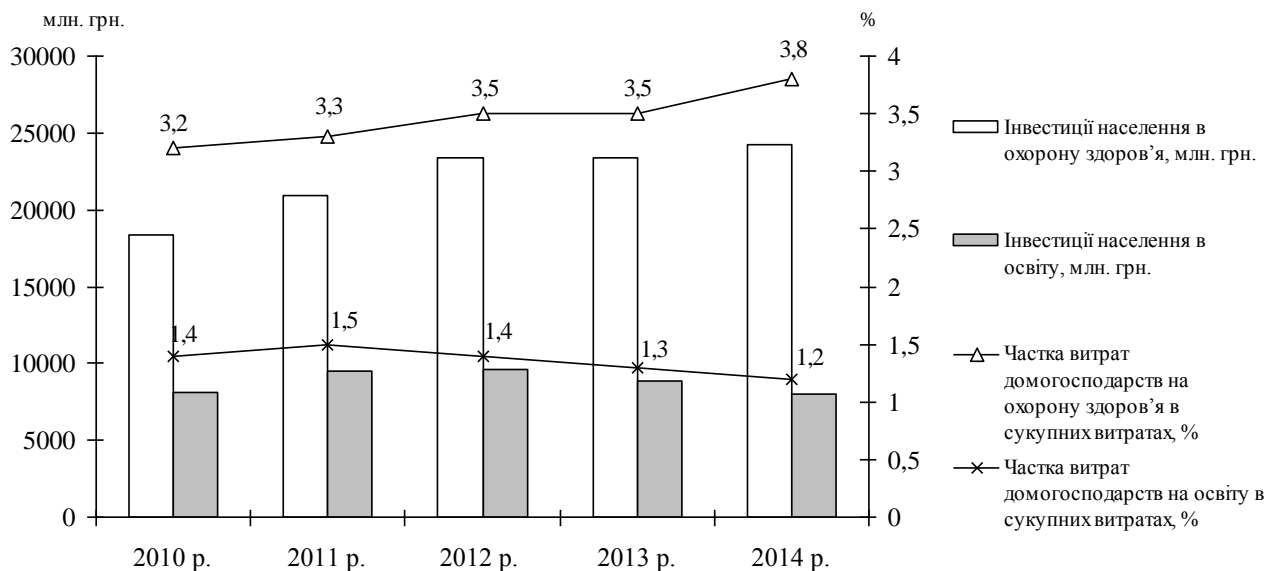

Рис. К.2. Динаміка інвестицій населення в розвиток людського капіталу за період 2010-2014 рр. *

* Складено за даними Державної служби статистики України.

Додаток Л

Таблиця Л.1

**Базисний темп росту податкових пільг з окремих податків
у 2008-2014 рр., %***

Назва податку	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Податок на прибуток підприємств	119,1	125,2	920,0	902,1	330,4	276,0	119,1
Плата за землю	122,9	183,2	52,7	74,2	138,6	135,3	122,9
Податок на додану вартість	123,9	165,3	200,9	147,0	127,2	129,9	123,9
Акцизний збір з вироблених в Україні товарів	42,9	114,3	287300,0	395071,4	460214,3	170328,6	42,9
Інші податки	108,2	112,1	125,4	168,2	0,8	0,9	108,2
Всього	123,5	162,5	259,0	213,0	156,0	145,4	123,5

* Складено за даними Державної фіскальної служби України.

Податкові пільги, що є втратами доходів бюджету у 2014 р.

Назва пільги	Обсяг пільг, млн. грн.		
	Усього пільг	Податкові втрати державного бюджету	Податкові втрати місцевих бюджетів
Податок на прибуток підприємств			
Всього пільг	4623,0	4586,0	37,0
Звільнення від оподаткування прибутку згідно з міжнародними договорами України	2552,2	2542,0	10,2
Звільняється від оподаткування прибуток:			
– дошкільних та загальноосвітніх закладів недержавної форми власності, отриманий від надання освітніх послуг	16,6	7,8	8,8
– підприємств паливно-енергетичного комплексу в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму, передбачену інвестиційними програмами, а також витрат, передбачених проектами, котрі фінансуються за рахунок суб'єктів природних монополій виробників електричної і/або теплової енергії та витрат інвестиційної складової	701,6	701,4	0,2
– підприємств (у розмірі 80%), отриманий від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим КМУ здебільшого щодо устаткування, котре працює на відновлювальних джерелах енергії та сприяє енергозбереженню	0,8	0,8	-
– отриманий від основної діяльності підприємств легкої промисловості, крім тих, що виробляють продукцію на давальницькій сировині на суму	64,8	64,7	0,1
– отриманий від основної діяльності підприємств галузі електроенергетики, які виробляють електричну енергію виключно з відновлюваних джерел	112,8	110,5	2,3
– отриманий від основної діяльності підприємств суднобудівної промисловості	1,2	1,2	-
– підприємств машинобудування для агропромислового комплексу в сумі	50,7	50,7	-
– видавництв, видавничих організацій, підприємств поліграфії, отриманий ними від діяльності з виготовлення на території України книжкової продукції	33,8	33,8	0,3*
– виробників біопалива, отриманий ними від продажу біопалива	10,9	10,9	
виробників техніки й устаткування для виготовлення й реконструкції технічних і транспортних засобів, які споживають біологічні види палива, одержаний від продажу зазначеної техніки, що були вироблені на території України	5,9	5,9	-

Продовження таблиці Л.2

– підприємств літакобудівної промисловості, отриманий від основної діяльності, а також проведення такими підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості	642,7	642,7	-
– суб'єктів господарювання тепло-, водопостачання та водовідведення в межах витрат, передбачених інвестиційними програмами на капітальні інвестиції в будівництво (реконструкцію, модернізацію) об'єктів відповідної інфраструктури	9,7	0,3	9,4
– від реалізації інвестиційних проектів суб'єктами господарювання (оподатковувався за ставкою 0%), які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, схвалені відповідно до Закону України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць”	0,02	0,02	-
Інші пільги	419,28	413,28	6,0
Плата за землю			
Всього пільг	654,8	-	654,8
<i>Звільняються від оподаткування:</i>			
– вітчизняні дослідні господарства науково-дослідних установ і навчальних закладів сільськогосподарського профілю та професійно-технічних училищ	19,9	-	19,9
– державні сортовипробувальні станції і сортоділяниці, які використовуються для випробування сортів сільськогосподарських культур	0,1	-	0,1
– дитячі санаторно-курортні та оздоровчі заклади	23,1	-	23,1
– до 1 січня 2015 р. суб'єкти космічної діяльності – резиденти, котрі отримали ліцензію на право її здійснення та беруть участь у реалізації ратифікованих Верховною радою України міжнародних договорів (угод) України з питань космічної діяльності щодо створення космічної техніки	67,0	-	67,0
– до 1 січня 2016 р. суб'єкти літакобудування, земельні ділянки яких використовуються суто для цілей виробництва кінцевої продукції (літальних апаратів, їх корпусів, двигунів та ін.)	43,8	-	43,8
– загальноосвітні навчальні заклади незалежно від форм власності і джерел фінансування	60,1	-	60,1
– до 1 січня 2016 р. – суб'єкти кінематографії (виробники національних фільмів), перелік яких затверджується КМУ за земельні ділянки, котрі використовуються для забезпечення виробництва національних фільмів	2,9	-	2,9
– до 1 січня 2016 р. – суб'єкти суднобудівної промисловості	22,3	-	22,3
Інші пільги	415,6	-	415,6
ПДВ			
Всього пільг	26742,3	26742,3	-
<i>Звільняються від оподаткування:</i>			

Продовження таблиці Л.2

постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим КМУ	5,5	5,5	-
постачання послуг зі здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами, у тому числі навчання аспірантів і докторантів, а також послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв та послуг з проживання учнів та студентів у гуртожитках	1631,6	1631,6	-
з постачання технічних та інших засобів реабілітації (крім автомобілів), послуги з їх ремонту та доставки товарів спеціального призначення для інвалідів та інших пільгових категорій населення, визначених переліком, затвердженим КМУ	54,4	54,4	-
з постачання послуг з охорони здоров'я, а також постачання послуг реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів	682,1	682,1	-
з надання реабілітаційних послуг інвалідам, дітям-інвалідам, а також постачання путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України фізичних осіб, які не досягли 18-річного віку, інвалідів та дітей-інвалідів	198,3	198,3	-
до 1 січня 2019 р. – постачання техніки та устаткування згідно із Законом України “Про альтернативні види палива”	11,2	11,2	-
до 1 січня 2016 р. – суб'єкти літакобудування щодо операцій з постачання на митній території України результати науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які використовуються для потреб літакобудівної промисловості	20,6	20,6	-
до 1 січня 2016 р. – операції з постачання національних фільмів	17,1	17,1	-
Інші пільги	24121,5	24121,5	-
Акцизний податок з вироблених в Україні товарів			
Всього пільг	1192,3	1192,3	-
<i>Звільняються від оподаткування операції з:</i>			
викупу та повторного продажу за грошові кошти, розміщення, погашення, конвертації цінних паперів власного випуску здійснення внеску до статутного капіталу, а також операції за участю векселедавця, заставодавця та ін., що видала ордерний або борговий цінний папір, з видачі чи погашення цих цінних паперів цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, що здійснює особа, котра провадить клірингову діяльність та виконує функцію центрального контрагента на суму	275,5	275,5	-
цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, що здійснює особа, котра провадить клірингову діяльність та виконує функцію центрального контрагента на суму	0,1	0,1	-
Інші пільги	916,7	916,7	-

* тис. грн.

Примітка. Складено за даними Державної фіскальної служби України.

Додаток М

Таблиця М.1

Вплив зміни ставки оподаткування прибутку підприємств на інвестиційну діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання [1, с. 13]

Рік	Ставка податку на прибуток (дохід)	Інвестиції в основний капітал, млн. грн.
1997	30	12401
1998	30	13958
1999	30	17552
2000	30	23629
2001	30	32573
2002	30	37178
2003	30	51011
2004	25	75714
2005	25	93096
2006	25	125254
2007	25	188486
2008	25	233081
2009	25	151777
2010	25	1506671

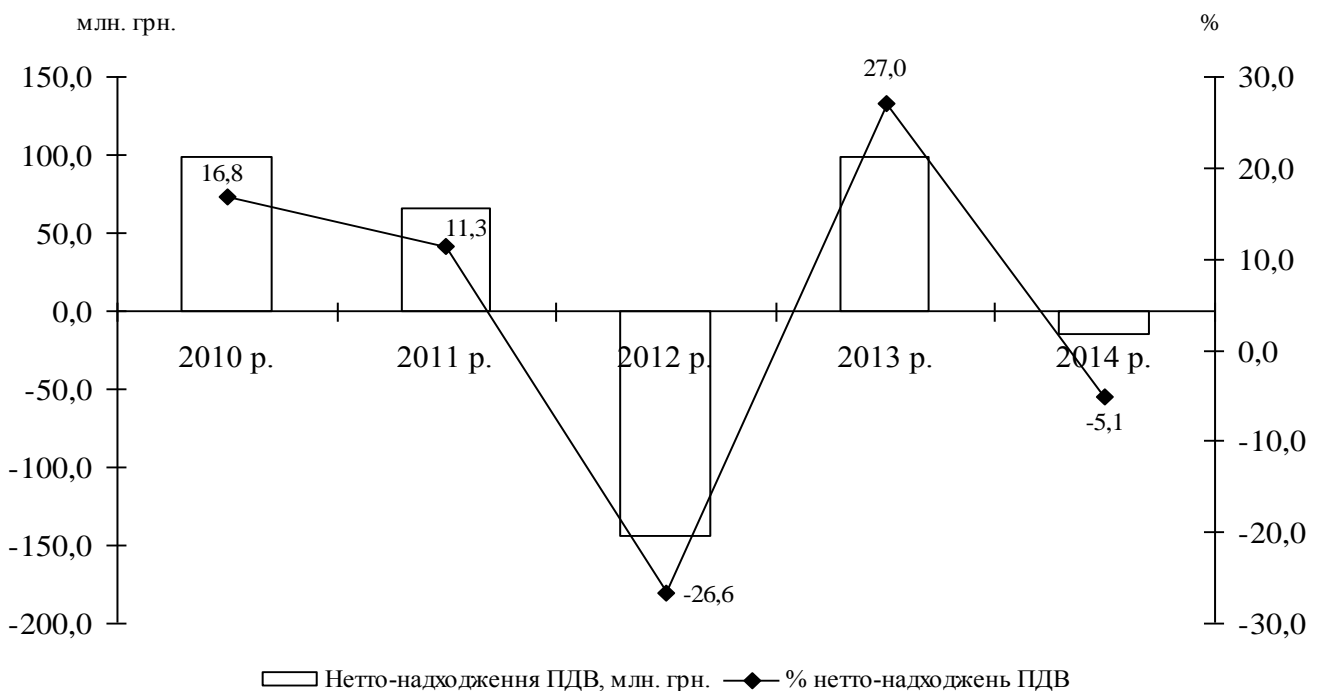

Рис. М.1. Динаміка нетто-надходжень ПДВ від підприємств, котрі реалізують інвестиційні проекти в Україні за 2010-2014 рр.*

* Складено за даними Державної служби статистики України.

¹ Рекова Н.Ю. Інструменти регулювання інвестиційної діяльності в рамках податкової політики / Н.Ю. Рекова, Г.О. Талан // Економічний часопис XXI століття. – 2014. – № 1-2(2). – С. 12-15.

Додаток Н

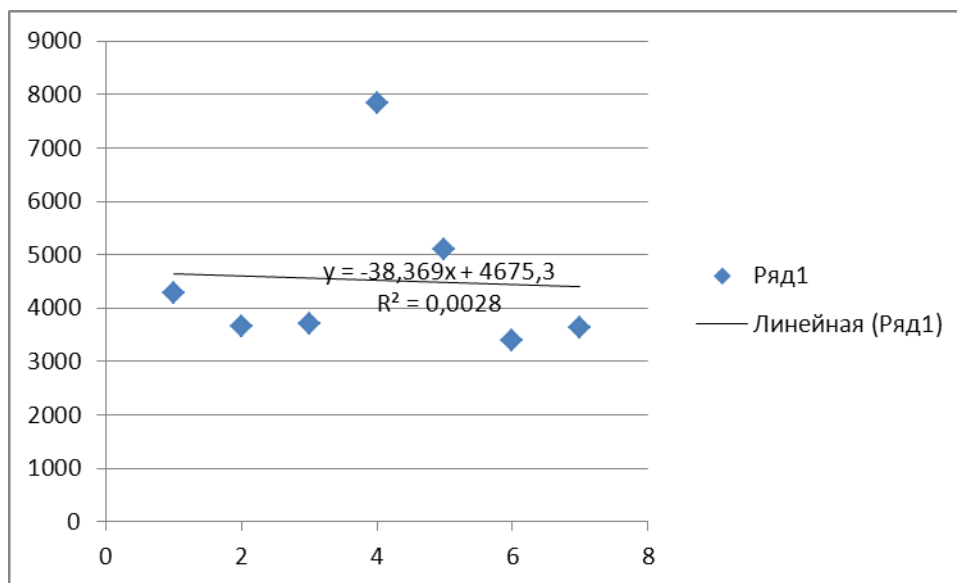

Рис. Н.1. Кореляційно-регресійна залежність обсягу податкових надходжень і податкових пільг

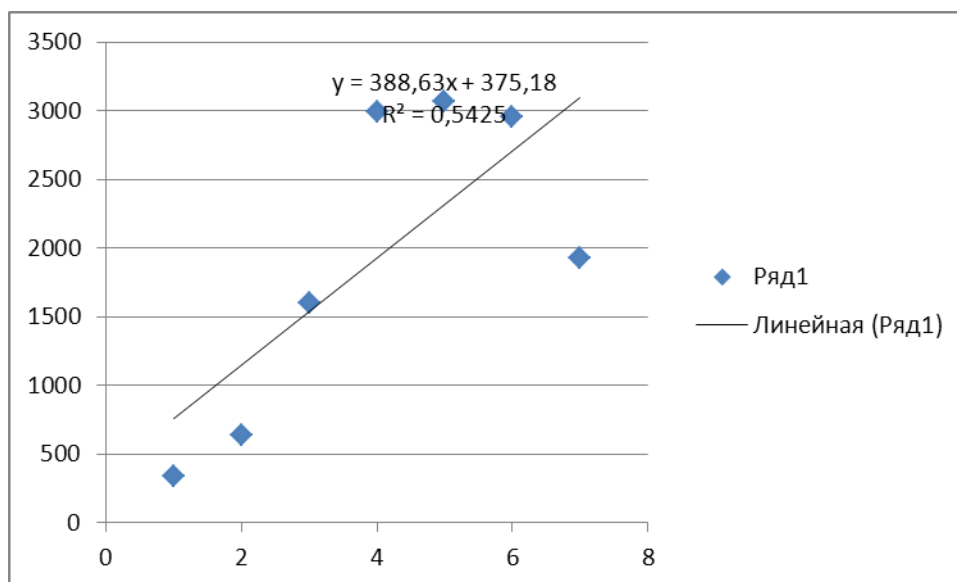

Рис. Н.2. Кореляційно-регресійна залежність обсягу податкових надходжень і податкових пільг з ПнПП

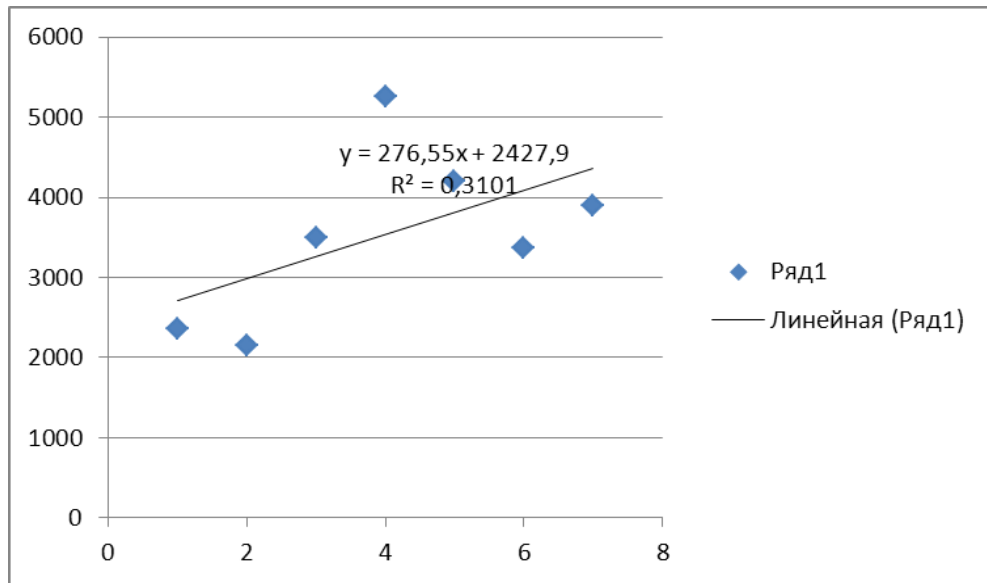

Рис. Н.3. Кореляційно-регресійна залежність обсягу податкових надходжень і податкових пільг з ПДВ

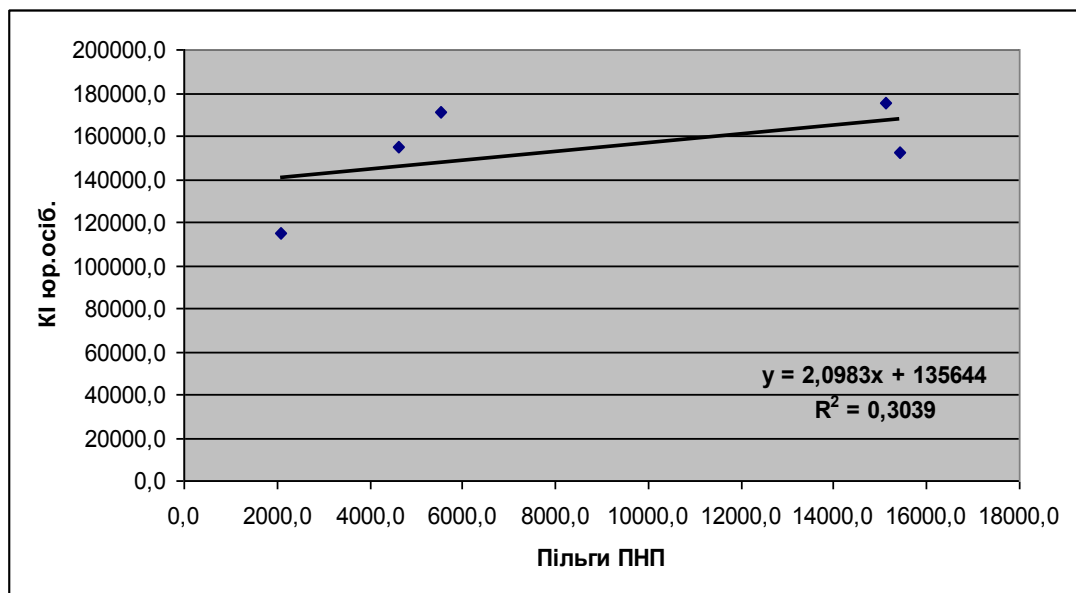

Рис. Н.4. Кореляційний зв'язок пільг з ПнПП та капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та організацій

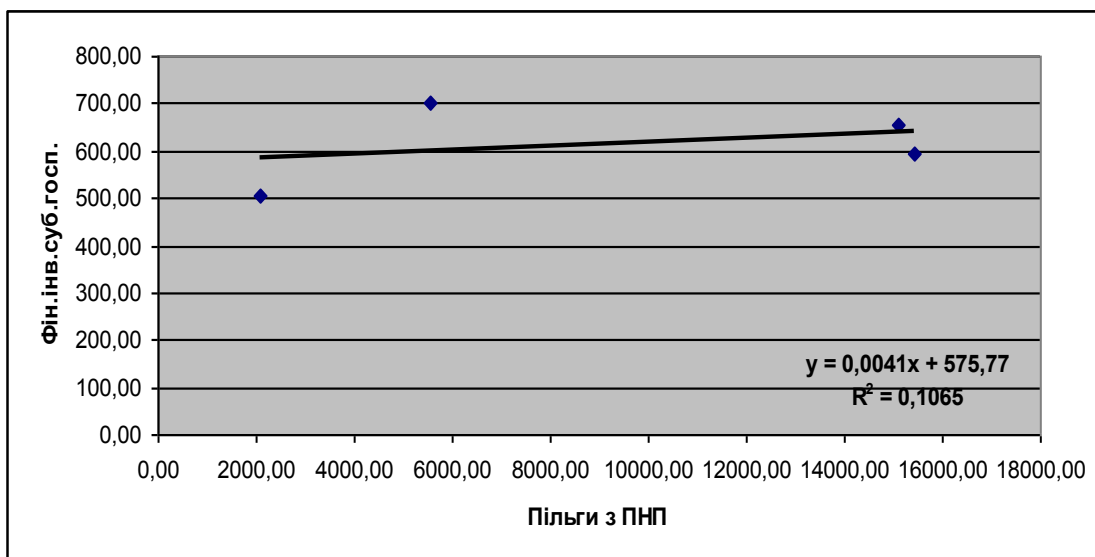

Рис. Н.5. Кореляційний зв'язок пільг з ПнПП та фінансових інвестицій юридичних осіб

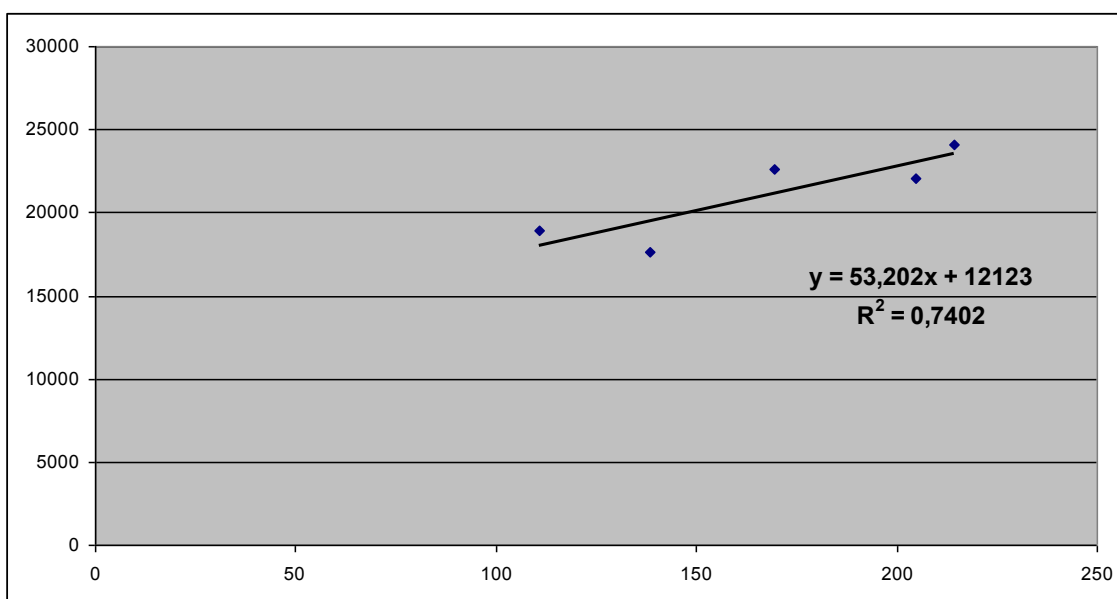

Рис. Н.6. Кореляційний зв'язок податкової знижки з ПДФО та капітальних інвестицій фізичних осіб

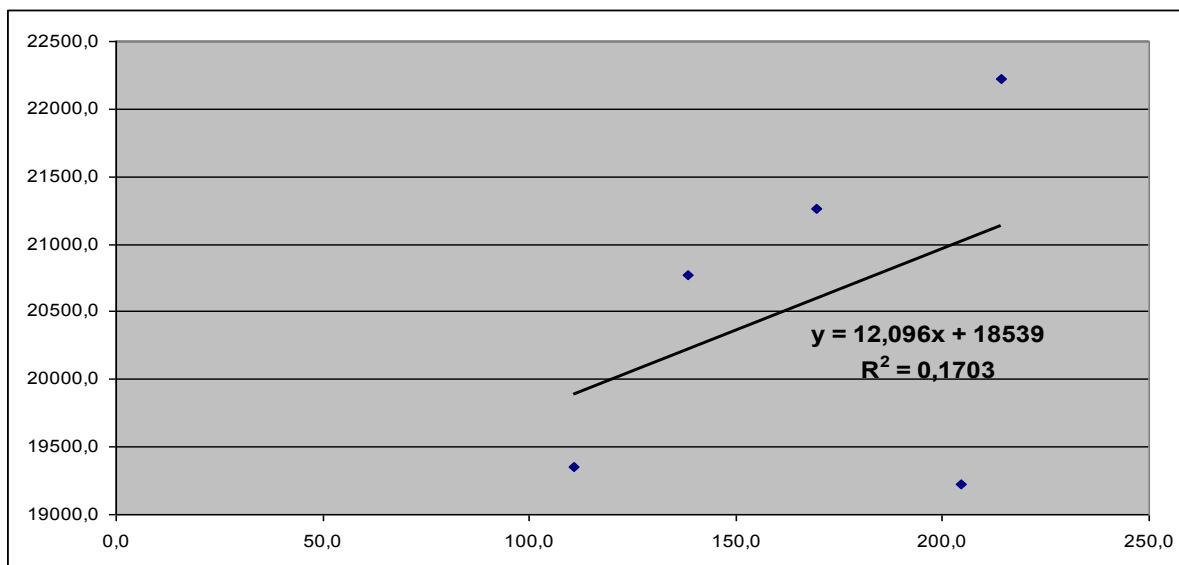

Рис. Н.7. Кореляційний зв'язок податкової знижки з ПДФО та фінансових інвестицій фізичних осіб

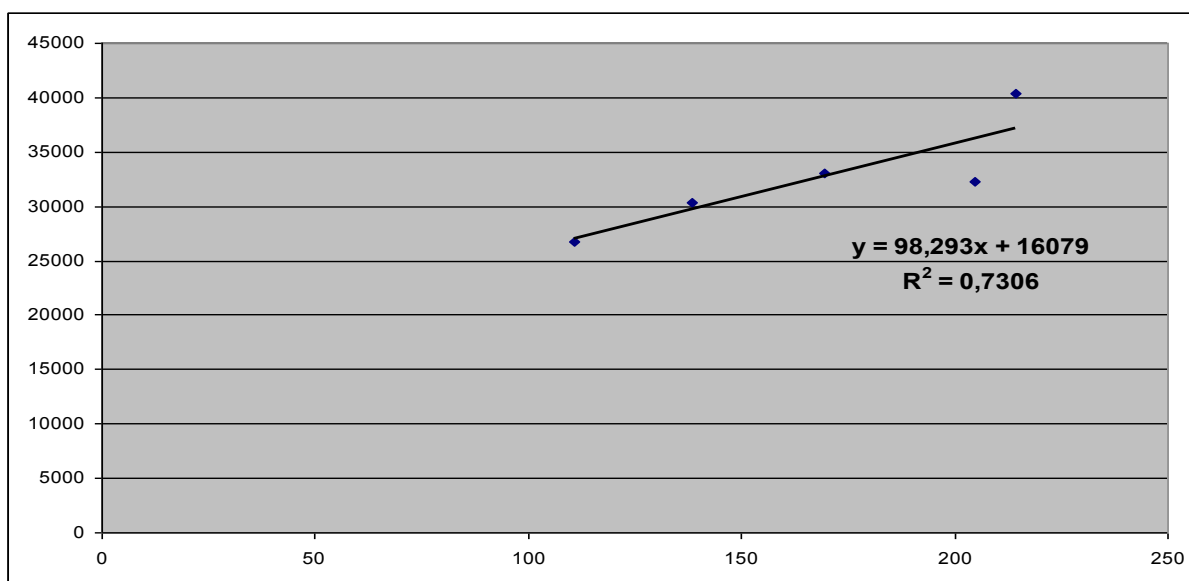

Рис. Н.8. Кореляційний зв'язок податкової знижки з ПДФО та інвестицій в розвиток людського капіталу фізичних осіб

Додаток П

Таблиця П.1

**Інструменти податкового регулювання при оподаткуванні прибутку
юридичних осіб в окремих країнах світу [1, с. 55]**

Країни	Податкові стимули							
	Ставка податку			Приско- рена аморти- зація	Стиму- лювання інвести- цій та іннова- цій	Підтрим- ка мало- го й середньо- го бізнесу	Підтрим- ка фінан- сового стану і стимулю- вання вироб- ництва	Стиму- лювання ефектив- ної занятості
	Змен- шена	Збіль- шена	Додат- -кова					
Австралія					+	+	+	
Австрія				+	+			
Болгарія	+							
Великобританія	+				+			
Греція	+		+					
Грузія	+						+	
Естонія	+							
Ірландія							+	
Ісландія		+						
Іспанія	+			+	+	+	+	+
Італія	+		+		+		+	
Китай	+				+			
Кіпр		+						
Латвія							+	
Литва	+					+		
Люксембург	+							
Нідерланди	+			+	+	+	+	
Німеччина	+			+	+	+		+
Норвегія					+			
Польща				+	+	+		
Португалія	+		+		+	+		
Російська Федерація	+			+	+	+	+	+
Румунія							+	
Словаччина					+		+	
Словенія	+				+			+
США	+			+	+	+	+	+
Угорщина	+					+		
Франція					+	+	+	
Чехія	+							
Швеція	+							
Японія	+					+		

¹ Рудь О.В. Світовий досвід використання податку на прибуток у системі податкового регулювання / О.В. Рудь // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 3. – С. 52-57.

Податкові пільги, які надаються іноземним інвесторам в окремих країнах світу [², с. 210]

Країни	Пільги, % від вкладених коштів	Пояснення
Італія	210	Податкові канікули на 10 років
Великобританія	30	Прискорена амортизація та пільги з окремих податків тим інвесторам, які створюють робочі місця та навчають персонал
Ірландія	75	Податкові канікули на 11 років для тих інвесторів, які створюють нові робочі місця
Китай	60	Зниження ставки корпоративних податків і податкові пільги на реінвестиції
Саудівська Аравія	130	Податкові канікули на 10 років
Узбекистан	75	Податкові канікули на 7 років
Казахстан	65	Податкові канікули на 5 років із подальшим 50%-ним зниженням податків ще на 5 років
Росія	25	50% митних зборів на готову продукцію та регіональні і місцеві податки

² Попов М. В. Налоговые инструменты стимулирования инвестиций в инновационное развитие экономики / М. В. Попов // Университет им. В. И. Вернадского. – 2012. – № 2 (40). – С. 208-218.

Рис. П.1. Характерні риси та інструменти податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності

Примітка. Складено на основі [3, с. 145; 4, с. 18].

³ Ткаченко С. В. Податкове стимулювання інноваційної діяльності / С. В. Ткаченко // Стратегія розвитку України у глобальному середовищі / Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції 13-15 листопада 2009 р. – Т. II. – Сімферополь : ВіТроПринт, 2009. – С. 144-148.

⁴ Белов В.Н. К вопросу о российской инновационной политике. Зарубежный опыт // Инновационная политика и инновационный бизнес в России : аналитический вестник. – М., 2001. – № 5 (146). – С. 16-27.

Додаток Р

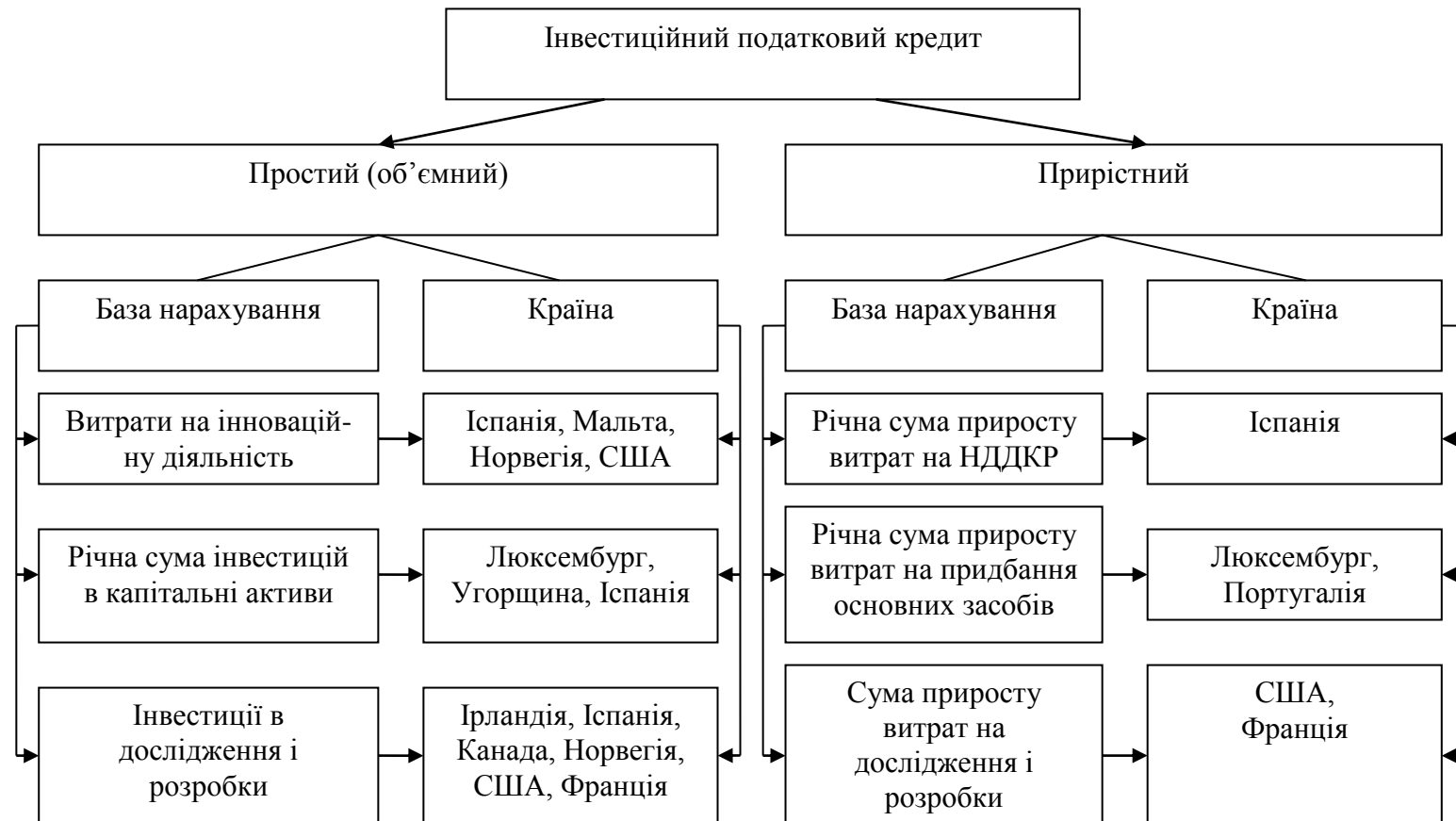

Рис. Р.1. База для нарахування інвестиційного податкового кредиту в різних країнах світу [1, с. 364]

¹ Марченко О. І. Інвестиційний податковий кредит як стимул до нарощування випуску інноваційної продукції в Україні / О. І. Марченко, О. С. Мельничук // Вісник ЖДТУ. – 2013. – № 1 (63). – С. 362-366.

Додаток С

Таблиця С.1

**Частка прибутку, що спрямовується на інвестування при
нормі прибутку $N_p = 0,12$**

Ставка податку на прибуток, що інвестується	Період прогнозування									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0,01	-7,418	-3,209	-1,806	-1,104	-0,684	-0,403	-0,203	-0,052	0,065	0,158
0,02	-7,503	-3,252	-1,834	-1,126	-0,701	-0,417	-0,215	-0,063	0,055	0,150
0,03	-7,591	-3,296	-1,864	-1,148	-0,718	-0,432	-0,227	-0,074	0,045	0,141
0,04	-7,681	-3,340	-1,894	-1,170	-0,736	-0,447	-0,240	-0,085	0,035	0,132
0,05	-7,772	-3,386	-1,924	-1,193	-0,754	-0,462	-0,253	-0,096	0,025	0,123
0,06	-7,865	-3,433	-1,955	-1,216	-0,773	-0,478	-0,266	-0,108	0,015	0,113
0,07	-7,961	-3,480	-1,987	-1,240	-0,792	-0,493	-0,280	-0,120	0,004	0,104
0,08	-8,058	-3,529	-2,019	-1,264	-0,812	-0,510	-0,294	-0,132	-0,006	0,094
0,09	-8,158	-3,579	-2,053	-1,289	-0,832	-0,526	-0,308	-0,145	-0,018	0,084
0,1	-8,259	-3,630	-2,086	-1,315	-0,852	-0,543	-0,323	-0,157	-0,029	0,074
0,11	-8,363	-3,682	-2,121	-1,341	-0,873	-0,561	-0,338	-0,170	-0,040	0,064
0,12	-8,470	-3,735	-2,157	-1,367	-0,894	-0,578	-0,353	-0,184	-0,052	0,053
0,13	-8,579	-3,789	-2,193	-1,395	-0,916	-0,596	-0,368	-0,197	-0,064	0,042
0,14	-8,690	-3,845	-2,230	-1,422	-0,938	-0,615	-0,384	-0,211	-0,077	0,031
0,15	-8,804	-3,902	-2,268	-1,451	-0,961	-0,634	-0,401	-0,225	-0,089	0,020
0,16	-8,921	-3,960	-2,307	-1,480	-0,984	-0,653	-0,417	-0,240	-0,102	0,008
0,17	-9,040	-4,020	-2,347	-1,510	-1,008	-0,673	-0,434	-0,255	-0,116	-0,004
0,18	-9,163	-4,081	-2,388	-1,541	-1,033	-0,694	-0,452	-0,270	-0,129	-0,016
0,19	-9,288	-4,144	-2,429	-1,572	-1,058	-0,715	-0,470	-0,286	-0,143	-0,029
0,2	-9,417	-4,208	-2,472	-1,604	-1,083	-0,736	-0,488	-0,302	-0,157	-0,042
0,21	-9,549	-4,274	-2,516	-1,637	-1,110	-0,758	-0,507	-0,319	-0,172	-0,055
0,22	-9,684	-4,342	-2,561	-1,671	-1,137	-0,781	-0,526	-0,335	-0,187	-0,068
0,23	-9,823	-4,411	-2,608	-1,706	-1,165	-0,804	-0,546	-0,353	-0,203	-0,082
0,24	-9,965	-4,482	-2,655	-1,741	-1,193	-0,827	-0,566	-0,371	-0,218	-0,096
0,25	-10,111	-4,556	-2,704	-1,778	-1,222	-0,852	-0,587	-0,389	-0,235	-0,111
0,26	-10,261	-4,631	-2,754	-1,815	-1,252	-0,877	-0,609	-0,408	-0,251	-0,126
0,27	-10,416	-4,708	-2,805	-1,854	-1,283	-0,903	-0,631	-0,427	-0,268	-0,142
0,28	-10,574	-4,787	-2,858	-1,894	-1,315	-0,929	-0,653	-0,447	-0,286	-0,157
0,29	-10,737	-4,869	-2,912	-1,934	-1,347	-0,956	-0,677	-0,467	-0,304	-0,174
0,3	-10,905	-4,952	-2,968	-1,976	-1,381	-0,984	-0,701	-0,488	-0,323	-0,190

Таблиця С.2

**Частка прибутку, що спрямовується на інвестування при
нормі прибутку $N_p = 0,059$**

Ставка податку на прибуток, що інвестується	Період прогнозування									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0,01	-15,949	-7,475	-4,650	-3,237	-2,390	-1,825	-1,421	-1,119	-0,883	-0,695
0,02	-15,983	-7,492	-4,661	-3,246	-2,397	-1,831	-1,426	-1,123	-0,887	-0,698
0,03	-16,000	-7,500	-4,667	-3,250	-2,400	-1,833	-1,429	-1,125	-0,889	-0,700
0,04	-16,655	-7,828	-4,885	-3,414	-2,531	-1,943	-1,522	-1,207	-0,962	-0,766
0,05	-16,841	-7,921	-4,947	-3,460	-2,568	-1,974	-1,549	-1,230	-0,982	-0,784
0,06	-17,031	-8,016	-5,010	-3,508	-2,606	-2,005	-1,576	-1,254	-1,003	-0,803
0,07	-17,225	-8,112	-5,075	-3,556	-2,645	-2,037	-1,604	-1,278	-1,025	-0,822
0,08	-17,423	-8,211	-5,141	-3,606	-2,685	-2,070	-1,632	-1,303	-1,047	-0,842
0,09	-17,625	-8,313	-5,208	-3,656	-2,725	-2,104	-1,661	-1,328	-1,069	-0,863
0,1	-17,832	-8,416	-5,277	-3,708	-2,766	-2,139	-1,690	-1,354	-1,092	-0,883
0,11	-18,044	-8,522	-5,348	-3,761	-2,809	-2,174	-1,721	-1,380	-1,116	-0,904
0,12	-18,260	-8,630	-5,420	-3,815	-2,852	-2,210	-1,751	-1,408	-1,140	-0,926
0,13	-18,482	-8,741	-5,494	-3,870	-2,896	-2,247	-1,783	-1,435	-1,165	-0,948
0,14	-18,708	-8,854	-5,569	-3,927	-2,942	-2,285	-1,815	-1,464	-1,190	-0,971
0,15	-18,940	-8,970	-5,647	-3,985	-2,988	-2,323	-1,849	-1,493	-1,216	-0,994
0,16	-19,178	-9,089	-5,726	-4,044	-3,036	-2,363	-1,883	-1,522	-1,242	-1,018
0,17	-19,421	-9,210	-5,807	-4,105	-3,084	-2,403	-1,917	-1,553	-1,269	-1,042
0,18	-19,670	-9,335	-5,890	-4,167	-3,134	-2,445	-1,953	-1,584	-1,297	-1,067
0,19	-19,925	-9,462	-5,975	-4,231	-3,185	-2,487	-1,989	-1,616	-1,325	-1,092
0,2	-20,186	-9,593	-6,062	-4,297	-3,237	-2,531	-2,027	-1,648	-1,354	-1,119
0,21	-20,455	-9,727	-6,152	-4,364	-3,291	-2,576	-2,065	-1,682	-1,384	-1,145
0,22	-20,730	-9,865	-6,243	-4,432	-3,346	-2,622	-2,104	-1,716	-1,414	-1,173
0,23	-21,012	-10,006	-6,337	-4,503	-3,402	-2,669	-2,145	-1,751	-1,446	-1,201
0,24	-21,302	-10,151	-6,434	-4,575	-3,460	-2,717	-2,186	-1,788	-1,478	-1,230
0,25	-21,599	-10,299	-6,533	-4,650	-3,520	-2,766	-2,228	-1,825	-1,511	-1,260
0,26	-21,904	-10,452	-6,635	-4,726	-3,581	-2,817	-2,272	-1,863	-1,545	-1,290
0,27	-22,218	-10,609	-6,739	-4,805	-3,644	-2,870	-2,317	-1,902	-1,580	-1,322
0,28	-22,540	-10,770	-6,847	-4,885	-3,708	-2,923	-2,363	-1,943	-1,616	-1,354
0,29	-22,872	-10,936	-6,957	-4,968	-3,774	-2,979	-2,410	-1,984	-1,652	-1,387
0,3	-23,213	-11,107	-7,071	-5,053	-3,843	-3,036	-2,459	-2,027	-1,690	-1,421

Додаток Т

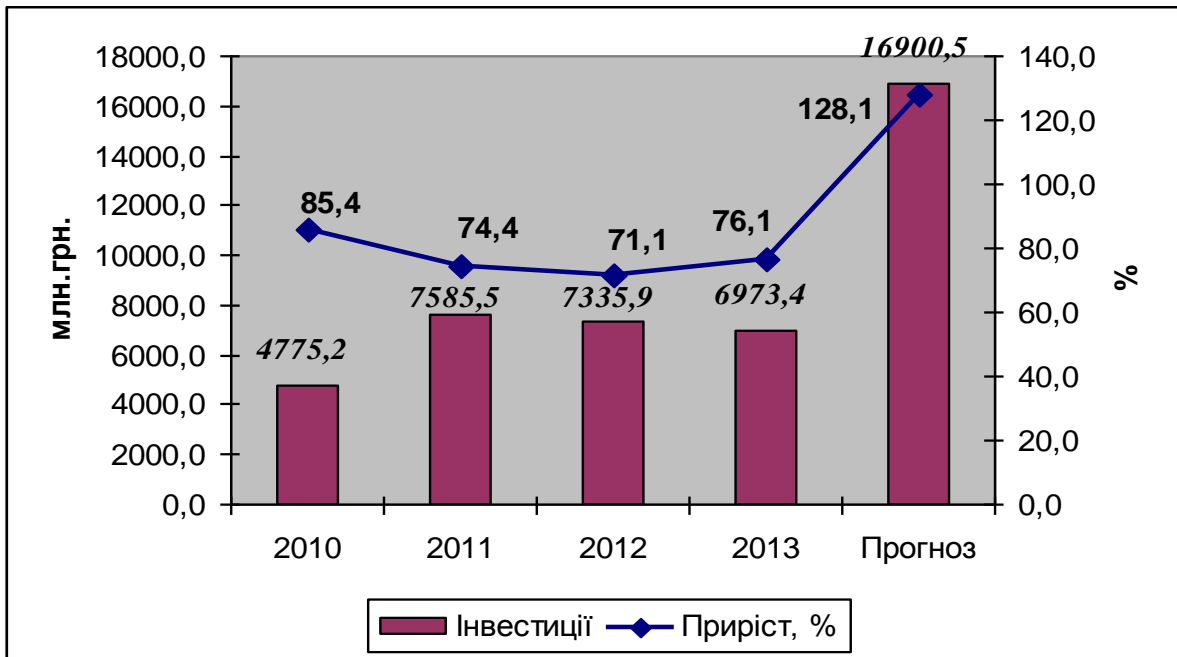

Рис. Т.1. Динаміка інновацій, здійснюваних суб'єктами господарювання промислового сектору з урахуванням інвестиційної податкової знижки

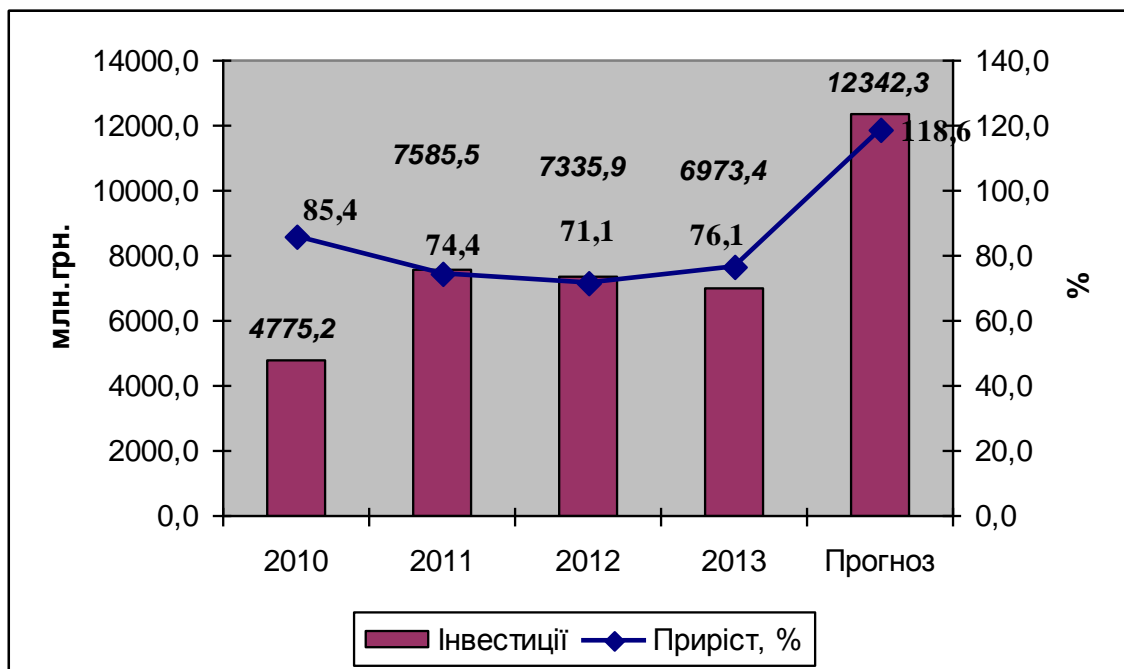

Рис. Т.2. Динаміка інновацій, здійснюваних суб'єктами господарювання промислового сектору з урахуванням пільги щодо списання на знос вартості інноваційного обладнання

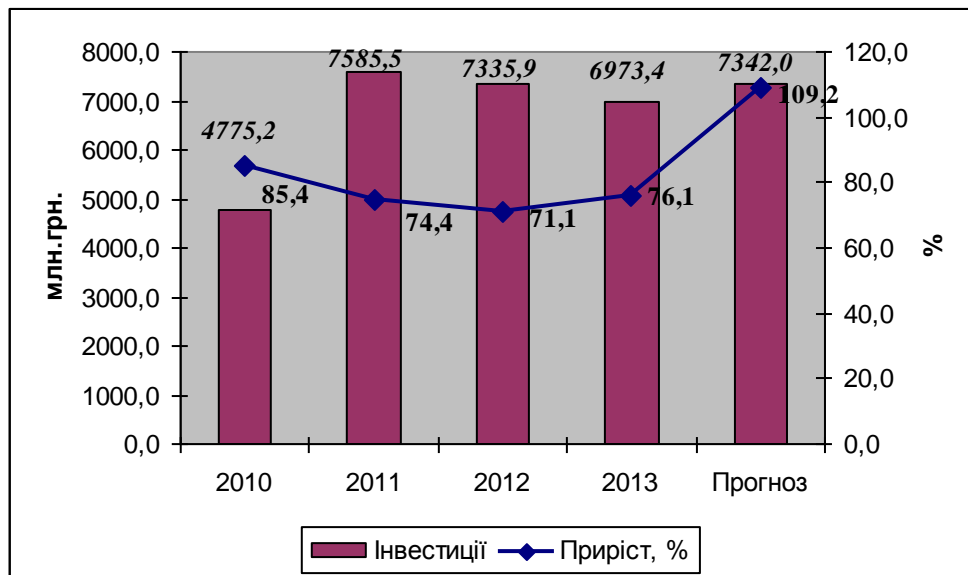

Рис. Т.3. Динаміка інновацій, здійснюваних суб'єктами господарювання промислового сектору з урахуванням звільнення їх прибутку від оподаткування

Таблиця Т.1

Динаміка окремих статистичних показників*

Найменування показників	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Інвестиції в основний капітал (млн. грн.)	32573	37178	51011	75714	93096	125254	188486	233081	151777	150667
Індекс промислового виробництва, % до попереднього року	114,2	107,0	115,8	112,5	103,1	106,2	107,6	94,8	78,1	111,2

* Складено за даними Державної служби статистики України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46020; тел./факс +380 (352) 475051;
www.tneu.edu.ua; rektor@tneu.edu.ua; код ЄДРПОУ 33680120

№ _____

« _____ » _____ 20__ р.

На № _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Перший проректор
Тернопільського національного
економічного університету
к. ф.-м. н., доцент

М. І. Шинкарик

ДОВІДКА

про впровадження у навчальний процес результатів наукового
дослідження аспіранта кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Рейнської Вікторії Борисівни

Результати науково-дослідної роботи Рейнської Вікторії Борисівни за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук «Податкове регулювання інвестицій в Україні» впроваджені кафедрою у навчальний процес при викладанні дисциплін: «Фінанси», «Управління державними доходами і видатками» і «Управління інвестиційним портфелем домогосподарств».

Довідка видана для пред'явлення у спеціалізовану вчену раду Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету по захисту кандидатських дисертацій.

Завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
д. е. н., професор

О. П. Кириленко

THEU
№ 126-31/3755 від 01.12.2015

УКРАЇНА
РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ

Майдан Просвіти, 1, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 69-52-30, тел./факс 69-53-93, 26-48-22, E-mail:ekon@icc.rv.ua
Код ЄДРПОУ 02741545

Ректору Тернопільського
національного економічного
університету
проф. Крисоватому А.І.

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри фінансів ім.С.І.Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Рейнської Вікторії Борисівни

Результати науково-дослідної роботи Рейнської Вікторії Борисівни за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук «Податкове регулювання інвестицій в Україні» є достовірними. Особливої актуальності набувають проблеми удосконалення податкового регулювання інвестицій в напрямку використання його стимулюючого потенціалу з метою активізації інвестиційної активності та підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки. Методика оцінки впливу потенційних інвестицій на розвиток підприємств області використовуються у роботі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Рівненської облдержадміністрації.

Директор департаменту

І.Тимошенко

М2 Департамент економічного розвитку і торгівлі
№01/1001-000-1067 від 28.09.2015

арк. 1

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБ'ЄДНАНА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ
ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ДФС У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

46003, м. Тернопіль, вул. Білецька, 1, тел. факс (0352) 43-46-00, Код ЄДРПОУ 39502025

01.12.15 № 41095/10/9-18-10

На № _____ від _____

Ректору
Тернопільського національного
економічного університету
д.е.н., проф. Крисоватому А.І.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Рейнської Вікторії Борисівни**

Результати науково-дослідної роботи Рейнської Вікторії Борисівни за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук «Податкове регулювання інвестицій в Україні» науково обгрунтовані, мають теоретичне і практичне значення для вдосконалення механізму податкового регулювання інвестиційної діяльності. Заслуговує на увагу та може бути використана у діяльності фіскальних органів запропонована автором методика розрахунку економічного ефекту від запровадження інвестиційних податкових пільг для підприємств регіону з урахуванням часового лагу. Обгруновані у дослідженні висновки будуть враховані при підготовці пропозицій щодо вдосконалення податкового законодавства України.

Заступник начальника
Тернопільської Одпі гу дфс
У Тернопільській області

Л.В. Березюк

041320

**ПОЛОГІВСЬКА ОБ'ЄДНАНА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ
ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ДФС У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ**

вул. Жовтнева, 9, м.Пологи, Пологи́вський р-н, Запорізька обл., 70600 тел. (06165) 2-38-06
факс (06165) 2-36-49 e-mail: dpi0815@meta.ua Код ЄДРПОУ 39490675

02.12.2015 № *4951/10/08-15-03*

на _____ № _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри фінансів ім.С.І.Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Рейнської Вікторії Борисівни**

Результати науково-дослідної роботи Рейнської Вікторії Борисівни за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук «Податкове регулювання інвестицій в Україні» щодо вдосконалення методичного підходу до оцінки ефективності податкового стимулювання інвестицій юридичних осіб через ставку оподаткування прибутку підприємств на основі економіко-математичного моделювання використовуються в практичній діяльності Пологи́вської ОДПІ ГУ ДФС у Запорізькій області.

Зокрема, запропонований метод дозволяє обчислити суму власних фінансових ресурсів, які підприємство зможе інвестувати на протязі визначеного терміну прогнозування за заданих ставки податку та рівня рентабельності, а також встановити ту її межу, перевищення якої є необхідною умовою фінансування інвестицій суб'єктами господарювання за рахунок власних коштів.

Начальник

Пологи́вської ОДПІ
ГУ ДФС у Запорізькій області

О.В. Федорова

УКРАЇНА

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

вул. Грушевського, 8, м.Тернопіль, 46021, тел./факс (0352) 52-33-83
E-mail:admin@economy.gov.te.ua Код ЄДРПОУ 39356737

02 12 2015 № 03/6-1424
на № _____ від _____

Ректору
Тернопільського національного
економічного університету
проф. Крисоватому А.І.

ДОВІДКА
про впровадження результатів наукового дослідження
аспіранта кафедри фінансів ім.С.І.Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Рейнської Вікторії Борисівни

Результати науково-дослідної роботи Рейнської Вікторії Борисівни за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук «Податкове регулювання інвестицій в Україні» обґрунтовані, достовірні, заслуговують уваги і запропоновані для використання у діяльності департаменту економічного розвитку, інвестиційної діяльності та міжнародного співробітництва облдержадміністрації, зокрема це стосується виявлення тенденцій динаміки іноземних інвестицій у західні регіони України, обґрунтування їхнього впливу на економічний розвиток області, запровадження механізмів стимулювання залучення інвестицій, що набуває особливої актуальності в умовах бюджетної децентралізації та реформи адміністративно-територіального устрою країни.

Директор департаменту, голова
комісії з припинення діяльності
департаменту економічного розвитку,
інвестиційної діяльності та міжнародного
співробітництва облдержадміністрації

Г.М.ВОЛЯНИК

Вінеп 52 31.72